

Sámedikki dievasčoahkkin

Čoahkkingirji 03/14

Ávjuvárgaaidnu 50, N-9730 Kárášjohka

Telefon +47 78 47 40 00

Telefaks +47 78 47 40 90

samediggi@samediggi.no

www.samediggi.no

Áigi: 8. - 10.10.14
Báiki: Kárašjogas

Áššelistu

Saksnr.	Sakstittel
024/14	Vuoddudeapmi
025/14	Odda áššiid dieđiheapmi
026/14	Sámediggeráđđi doaibmadiedahus
027/14	Gažaldagat Sámediggeráđđái
028/14	Sámediggeráđi čilgehus boahpteáiggi duodjeáingirusšama birra
029/14	Sámediggeráđi čilgehus sámi kulturásahusaid birra
030/14	Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplána 2015-2018
031/14	Sámedikki bivdo- ja hálddašanprinsihpat guolástusas – Gonagasreabbá
032/14	Gulaskuddan – Evttohus sturrodatráddjehussan daidda fatnasiidda mat besset bivdit vuotnalinnjáid siskkobealde

Čoahkkináiggit

Áigi	Ášši	Siidu	
08.10.14	dii.09.00 - 09.50	024/14	3
	dii.09.50 - 09.55	025/14 ovddideapmi	6
	dii.09.55 - 10.05	028/14 ovddideapmi	55
	dii.10.30 - 12.50	026/14	15
	dii.15.00 - 16.05	027/14	53
	dii.16.05 - 16.30	029/14 ovddideapmi	64
	dii.17.00 - 18.30	028/14	55
10.10.14	dii.08.00 - 09.00	032/14	112
	dii.09.00 - 10.15	031/14	104
	dii.10.50 - 11.45	025/14	6
	dii.12.50 - 14.30	030/14	74
	Mañiduvvo boahpte dievasčoahkkimii	029/14	64

Ášši/Sak DC 024/14

Čoahkkima vuodđudeapmi

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 08.10.14 dii.09.00.

Áirasat

Čuovvovaš áirasat ledje vuodđudeamis:

1. Mariann Wollmann Magga	21. Stein Are Olsen (<i>Várrelabtu Lisa-Katrine Mo ovdas</i>)
2. Beaska Niillas	22. Sandra Márjá West
3. Hartvik Hansen	23. Aud Marthinsen
4. Knut Inge Store	24. Per Mathis Oskal
5. Christina Henriksen	25. Lars Oddmund Sandvik
6. Ellen Kristina Saba	26. Nanna Thomassen
7. Laila Nystad	27. Viktor Inge Paulsen
8. Jan Áge Biti (<i>várrelabtu Laila Susanne Vars ovdas</i>)	28. Vibeke Larsen
9. Marit Kirsten A. Gaup	29. Lars Filip Paulsen
10. Per A. Bæhr	30. Ellinor Marita Jáma
11. Mathis Nilsen Eira	31. Nora Marie Bransfjell
12. Isak Mathis O. Hætta	32. John Kappfjell
13. Inger Eline Eriksen	33. Jovna Zakarias Dunfjell
14. Johan Vasara	34. Kirsti Guvsám
15. Toril Bakken Kåven	35. Jørn Are Gaski
16. Ronny Wilhelmsen	36. Anita Persdatter Ravna
17. Arthur Johan Tørfoss	37. Regine Emilie Mathisen (<i>várrelabtu Marie Therese N. Aslaksen ovdas</i>)
18. Inger Elin Kristina Utsi	38. Kjellrun Wilhelmsen
19. Kjetil Romsdal	39. Tor Gunnar Nystad
20. Piera Heaika Muotka	

Juolluduvvon permišuvnnat

Permišuvnnat olles dievasčoahkkimis

Árras nr. 8 Laila Susanne Vars

Árras nr. 21 Lisa-Katrine Mo

Árras nr. 37 Marie Therese N. Aslaksen

Permišuvnnat osiid dievasčoahkkimis

Áirras nr. 4 Knut Inge Store 10.10.14

Áirras nr. 30 Ellinor Marita Jåma 10.10.14

Áirras nr. 22 Sandra Márjá West, 10.10.14 dii 10.30 rájes

Várrelahttu Regine Emilie Mathisen 10.10.14

Várrelahtut

Várrelahttu Stein Are Olsen lei čoahkkimis áirras nr. 21 Lisa-Katrine Mo ovddas.

Várrelahttu Regine Emilie Mathisen lei čoahkkimis áirras nr. 37 Marie Therese N. Aslaksen ovddas.

Várrelahttu Jan Åge Biti lei čoahkkimis áirras nr. 8 Laila Susanne Vars ovddas 8.10.14

Várrelahttu Petter Tretnes Hansen lei čoahkkimis áirras nr. 8 Laila Susanne Vars ovddas 9. - 10.10.14

Várrelahttu Eva Maria Fjellheim lei čoahkkimis áirras nr. 22 Ellinor Marita Jåma ovddas 10.10.14

Várrelahttu Regnhild Melleby Aslaksen lei čoahkkimis áirras nr. 4 Knut Inge Store ovddas 10.10.14

I Áššebáhpirat

12.09.14 beaiváduvvon gohččun ja áššelistu

II Evttohusat ja mearkkašumit

Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus

12.09.14 beaiváduvvon gohččun evttohuvvon áššelisttuin, prográmmain ja sárdnunáiggiin dohkkehuvvo

Ođđa ášši 32/14 biddjojuvvo áššelistui ja meannuduvvon vuosttáš áššiin bearjadaga 10.10.14

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 39 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Dievasčoahkkinjođihangotti árvalus mearriduvvui ovttajienalaččat.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkavuorolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Jørn Are Gaski, áššejođiheaddji	
2	Mariann Wollmann Magga	
3	Vibeke Larsen	
4	Hartvik Hansen	
5	Lars Filip Paulsen	
6	Vibeke Larsen	
7	Kirsti Guvsám	
	Toril Bakken Kåven, čoahkkinortnegii	
	Aili Keskitalo, čoahkkinortnegii	
	Kirsti Guvsám, čoahkkinortnegii	
	Vibeke Larsen, čoahkkinortnegii	

VI Sámedikki mearrádus

12.09.14 beaiváduvvon gohččun evttohuvvon áššelisttuin, prográmmain ja sárdnunáiggiin dohkkehuvvo

Ođđa ášši 32/14 biddjojuvvo áššelistui ja meannuduvvon vuosttáš áššiin bearjadaga 10.10.14

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 08.10.14 dii.09.45.

Ášši/Sak DC 025/14**Ođđa áššiid dieđiheapmi**

Arkiiva Arkiiváššer.
SF- 14/5140

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 08.10.14 dii.09.50

I Mildosat

Nr	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1	03.10.2014	Áirras Per Mathis Oskal, Bargiidbellodat	Statskoga goarideapmi guovlluid
2	03.10.2014	Áirras Mariann Wollmann Magga, Bargiidbellodat	Sámi kulturoaivebáikkít
3	03.10.2014	Áirras John Kappfjell, Bargiidbellodat	Sámi giella ja kulturgelbbolašvuohta mánáidsuodjalusas lullisámi guovllus
4	03.10.2014	Áirras Vibeke Larsen, Bargiidbellodat	Psykalaš dearvvašvuodafálaldat nuorraide
5	03.10.2014	Áirrasat Christina Henriksen ja Beaska Niillas, NSR-NSR/SáB	Sámi báikenammaarkiiva ásaheapmi
6	03.10.2014	Áirras Tor Gunnar Nystad, NSR-NSR/SáB	Sámi dearvvašvuodadivššášbálvalus Máttá-Norggas
7	03.10.2014	Áirrasat Viktor Inge Paulsen ja Nanna Thomassen, NSR-NSR/SáB	Sámi dulkonbálvalus Bádáddjo, Narviikka ja Harstad buohcceviesuin

II Evttohusat ja mearkkašumit**Evttohus 1, áirras Per Mathis Oskal, Bargiidbellodat**

Statskoga guovlluid goarideapmi

Bargu Sámi vuoigatvuodálávdegoddi 2:in lea bissehuvvon. Mii registreret ahte dán gaskkas lea Statskog SF ángirit proseassastis njuolga dehe eahpenjuolga heaitán hukset ja vuovdit duohtatkeahtes guovlluid. Dát ovdal vuoigatvuodadilálašvuohta sámi guovlluin Romssas rájes lullás ii leat čielggaduvvon. Bargiidbellodaga sámediggejoavku bivdá Sámedikki váikkuhit ahte Statskoga bisseha buot goarideami ja vuovdima guovlluid dassáži vuoigatvuodát leat čielggaduvvon.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 1. evttohussii

Statskog SF galgá konsulteret Sámedikkiin go sii árvvoštallet čadahit dahje láchit dakkár stuorát eanahálddašandoaimbajuid iežaset eatnamiin, mat sáhttet váikkuhit sámi beroštusaide ja vuoigatvuodaide. Dát čuovvu dan Sámedikki ja Statskog ovttasbargošiehtadusas maid sámediggepresideanta Egil Olli ja Statskog stivrajođiheaddji Marit Arnstad dagaiga ođđajagimánu 20. b. 2012. Sámediggi meannudii ja dohkkehii ovttasbargošiehtadusa Áššis 006/12. Nu mo dieđihuvvon ráđi dieđáhusas, de lea ráđđi gearggus ođasmahttit ovttasbargošiehtadusa 2015 rájes ja das dadjat čielgasit ahte galgá láchčojuvvot dasa ahte sámi vuoigatvuodaeiggádat iehčanas vuodul sáhttet árvvoštallat galget go searvat plána-/ovddidanbargui rievdaduvvon areálageavaheami birra.

Eanan- ja biebmodepartemeanta lea Stuorradikki eanetlohkomearkkašumi vuodul geatnegahttan Statskog SF čadahit nu gohčoduvvon arronderenvuovdima (bieđggus vuovdemihtádusat) meahcceopmodagain sámi guovlluin. Dan vuostálasttii sámediggeráđđi Olli 27.10.11 beaiváduvvon

reivves Eanan- ja biebmodepartementii danne go gohčus vuos dahkkojuvvui almmá konsultašuvnnaid haga ja dasto dat dahkkojuvvo ovdal Sámi vuogiatvuodálávdegotti čielggadeami čuovvoleami ja goalmádassii dat sáhtá buvttihit vuogiatvuodagiččuid duohta vuogiatvuodæaiggiiguin. Sámedikki dievasčoahkkin lea dieđihuvvon dan birra ráđi dieđáhusas Áššis 040/11. Viidáseappot lea dievasčoahkkin dieđihuvvon vástádusa birra gažaldahkii Áššis 18/13 (sámediggeráđdi Olli), ja ožžon vástádusa Áššis 12/14 Ođđa áššiid dieđiheapmi (sámediggeráđdi Keskitalo)

Evttohus 2, áirras, Mariann Wollmann Magga, Bargiidbellodat

Sámi kulturoaivebáikkid

Sámi kultuvra oidno máŋgga láhkai almmolaččat. Sámi kultuvrras lea máŋggalágan ja iešguđege lágan sisdoallu ja čájehanvuohki. Sámi teahteris, juogis, girječállis, govvaiddáris, duojárís, dásus, valástallis ja designeras lea ollu maid čájehit.

Bargiidbellodat oaivvilda ahte ferte álgit eanet áŋgiruššat sámi kultuvrra loktemiin lunddolaš oassin kultureallimis gávppiin, giliin ja čoahkkebáikkiin. Sáhtá dadjat ahte dat dál lea soaittagas ja hájelassii. Dán áŋgiruššama sáhtášii álkidit váldit mielde ovttasbargošiehtadusaide gielddaiguin, muhto dat eaktuda ahte dahkkojuvvojit šiehtadusat eanet viidát go mat odne dahkkojit. Deatalaš lea geatnegahttit ovttasbargogielladain konkrehta evttohit movt sámi kultuvra galgá ovddiduvvot. Go guoská eurohpaláš kulturoaivebáikkiid välljemii, de fertejit guoskevaš báikkid ieža ohat kulturoaivebáikin. Seamma láhkai sáhtášii dahkat gielldain, man oktavuodas guoskevaš gielddat fertejit hábmet movt sii plánejit čađahit dan, jos välljejuvvojit sámi kulturoaivebáikin.

Gielldain olggobealde sámegeala hálddašanguovllu, gos ollu ássat sámit, livčče dán lágan áŋgiruššamis vejolašvuodát rahpat uvssaid sámevuhtii. Sámi kultuvra sáhtá leat mielde čatnamin oktavuodaid sohka buolvaid, álbmoŋjoavkkuid ja riikaosiid gaska, dan seammás go sámi kultuvra lea riggodahkan stuorra servodahkii. Min mielas gielddat ieža organiserejit movt dat galgá čađahuvvot, áinnas Sámedikki vehkiin. Ferte maiddái leat vejolaš čujuhit ovttá dahje guokte sámi kulturoaivebáikki, vaikko eai livččege konkrehta ovttasbargošiehtadusat gielddaiguin. Mihtomearrin lea riggudahttit kulturfálaldaga nu ahte dat eanet geasuha, nanne ássanniela ja viidáset ovddida báikkiid ealahuslaččat. Das sáhtášii leat stuorra mearkkašupmi earret eará mátkeealahusaide, báikkálaš borramušbuvttadeddjiide ja vásihusaid fálliide.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 2. evttohusii

Sámedikki dievasčoahkkin lea 2013:s mearridan Sámediggedieđáhusa sámi dáidaga ja kultuvrra birra, man ulbmilin lea čilget prinsihpalaš beliid go guoská sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideapmái servodaga suorgin. Dieđáhus oaivvilda Sámedikki kulturpolitihka ovddas guvlui. Sámedikki kulturpolitihka váldomihtomearrin lea “Ealli ja juohkelágan sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta ja lea buohkaid olámuttus”.

Sámedikki váldobargun kulturpolitihkas lea láchit sámi dáidda- ja kulturdoaimma ja ovddidit dan. Sámi servodat lea ain servodathuksema dásis, ja vuodđosuorggit kultuvrra ja giela siskko bealde leat vuoruhuvvon ja ain vuoruhuvvojit. Dát gáibida nana áŋgiruššamiid sámi servodaga iežas, sámi ása husaid, Sámedikki ja stáhta eiseválddiid beales. Sámediggi oaidná leat iežas ovddasvástádussan gozihit ja ovddidit álgaga ja doaimma sámi álbmoga beales, ja mii leat deatalemos eavttuid biddjit dán proseassas.

Sámediggi oaivvilda ahte maiddái fylkkagielladain ja gielldain lea ovddasvástádus sámi dáidaga ja kultuvrras ovddideamis. Dat mearkkaša dan ahte dat barggustaset fertejit váldit ovddasvástádusa das ahte sámi kultuvrras lea lunddolaš ja deatalaš sadji sin politihkkaovddideamis, ja mis leat máŋga buori ovdamearkka das ahte regionála eiseválddit váldet dan ovddasvástádusa.

Mii bargat dál ovttasbarggu formaliseremiin daid gávpotgielddaiguin gos ássat ollu sápmelaččat ovttasbargošiehtadusaid bokte. Mihttomearrin lea oainnusmahttit sámi álbmoga dáin gávpotgielddain, ja sihkkarastit sin vuoigatvuodaid geavahit sámi giela, bargat kultuvrrain ja oažžut oahpahusa. Sámediggi lea dahkan ovttasbargošiehtadusa mánggain gielddain sierra surggiid siskkoalbealde. Earret eará lea Sámediggi dahkan šiehtadusa Romssa suohkaniin, ja lea gulahallamin dan ektui sihke Áltá, Oslo ja Troanddima suohkaniiguin. Šiehtadusaid ulbmilin lea láchit bissovaš ja fásta ovttasbarggu beliid gaskka áššiin mat gusket sámiide, ja bealit áigot láchit diliid nu ahte sámit galget sáhttit suodjalit ja ovddidit sin giela, kultuvrra ja servodateallima. Ovttasbarggus gielddaiguin leat stuorra vejolašvuodát. Dat sáhtta nannet ja leat mielde váikkuheamen politihka ovddideami sámi dain servodatsurggiin mat eai leat ovdal leamaš lunddolaččat gielddaide. Kultureallimii mearkaša dat dan ahte dat olahit eanet ja ođđa joavkkuide, ja dieinna lágiin eanet fuomášuhttet sámi kultuvrra.

Maiddá Kultuvrralaš skuvlálávka rahpá girjás kulturvásihusaid mánáide ja nuoraide, ja earáide. Kultuvrralaš soabbi váikkuha girjás kulturvásihusaid boarrásiidda. Sámi kultuvra ferte šaddat lunddolaš ja heivehuvvon oassin dáin ortnegiin. Sámediggeráđdi oaidná ahte gielddat leat deatalaččat doaimbajuid álgaheamis sámi álbmoga várás.

Sámediggi lea dahkan ovttasbargošiehtadusaid sámi guovlluid fylkkagielddaiguin. Šiehtadusaid bajimuš ulbmilin lea nannet ja oainnusmahttit sámi kultuvrra, giela ja servodateallima. Ovttasbargošiehtadusat geatnegahttet ovttasbarggu goabbat guvlui go guoská earret eará kultuvrii, valáštallamii, ášahusaide ja museaide. Ovttasbargošiehtadusaid leat dál ođasmahttimin ja dat galggašedje doaimmat buorebut, ja šiehtadus Finnmárkku fylkkagielddain lea gieskat ođasmahttojuvvon. Šiehtadus lea bajimuš oassi, strategalaš oassi ja jahkášaš doaimbaplána. Šiehtadusa bajimuš ulbmilin lea oažžut buori ovdáneami Finnmárkkus, nu ahte deattuhit erenoamážit sámi giela, kultuvrra ja ealáhuseallima nannema ja oainnusmahttima, ja muđui servodateallima Finnmárkkus.

Finnmárkku-, Romssa- ja Norlánda fylkkagielddaid gaska lea Davvi norgga kulturšiehtadus. Dan šiehtadusa ulbmilin lea joatkit ja viidásetovddidit kulturovttasbarggu riikaoasis Davvi Norggas. Dáláš kulturšiehtadus gusto áigodagas 2010-2013, das leat višuvnnat, mihttomearit ja strategiijat Davvi norgga kulturovttasbarggu várás. Šiehtadus ođasmahttojuvvo automáhtalaččat juohke njealját jagi dan oktavuodas go fylkkaplánat ođasmahttojuvvojit. Davvi norgga kulturovttasbarggu oktavuodas galgá šiehtadusáigodagas 2010 – 2013 erenoamážit ángiruššojuvvot; profeshunealla musihkain, filmmaiguin, visuála dáidagiin, ja riikkaidgaskasaš ovttasbargguin erenoamážit Davviguovllu ja Barentsguovllu deattuhemiin.

Sámediggi doarju ollu sámi festiválad gielddain ja miehtá riikka, ja dieinna lágiin váikkuha sámevuodá oainnusmahttima ja fállá sámi kulturfálaldaga gielddaide. Oktasaš dáid festiválaide lea ahte dat leat báikkálaš álgagat, maid báikkálaš návccat leat vuolggahan ja lágidan, ja maidda Sámediggi juolluda ekonomalaš doarjaga. Dieinna lágiin oainnusmahttojuvvo sámi aspekta kulturfálaldagas gielddain.

Sámi dáidda- ja kultureallimis lea maiddá rájaid rastá bealli, danne go sámit ássat njealji riikkas. Sámedikkis lea institušuvnnalaš ovttasbargu Suoma, Ruota ja Norgga sámedikkiid gaskka Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR) bokte. Ráđdi meannuda áššiiguin mat gusket sámiide mángga riikkas dahje sámiide go lea okta álbmot. Sámiin Ruošša bealde lea áicistáhtus rádis. SPR:s lea ovttasbargu earret eará davviriikkaid ráđi girjjálašvuodá bálkkašumi evttohasaid ektui.

Evttohus 3, áirras John Kappfjell, Bargiidbellodat

Sámi giella ja kulturgelbbolašvuodá mánáidsuodjalusas lullisámi guovllus

Suohkaniin lea ovddasvástádus dasa ahte maiddá sámi mánáid riektesihkarvuodá vuhtiváldojuvvo ja ahte sin ipmirdit gielalaččat ja ahte sin kultuvrralaš duogáži biddjo árvi. Sámediggi berre gáibidit duodaštusa ahte dákkár gelbbolašvuodá gávdno suohkaniin. Sámi mánát geat dárbašit veahki dahje deaivvadit dikšoorgánaiguin, šaddet jođanit sii geat vuoittáhallet go sámi giella- ja kulturgelbbolašvuodá váilu.

Riikadásis leat ásahuvvon 9-10 nu gohčoduvvon mánáidviesu, mánáidviesus Romssas lea erenoamáš ovddasvástádus mánáin geat bohtet davvisámi guovllus. Seamma ládje berre Mánáidviesus Troandimis leat ovddasvástádus lullisámi mánáide. Dát eaktuda ahte institušuvnnas lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta. Dát gelbbolašvuohta orru váilume mánáidsuodjalusinstitušuvnnain lullisámi guovllus. Stáhta dearvvašvuođabearráigeahčus lea bajit fágalaš bearráigeahčču mánáidsuodjalusas, bearráigeahčču ferte dárkkistit ahte mánáidviesuin lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta. Oallut váiddaáššit mat jagiid miehtá sáddejuvvojit mánáidsuodjalusinstitušuvnnaide, muitala ahte ain lea ollu bargu ovdal go mánáid riektesihkarvuohta lea sihkkaraston. Sámediggi ferte ovttasbarggus dearvvašvuođabearráigeahčuin bidjat fokusa dasa ahte maiddá mánát mánáidviesuin eará giellaguovlluin ožžot doarvái gielalaš ja kultuvrralaš čuovvoleami. Jus nákke vára váldit mánáid riektesihkarvuođas, gielalaš ja kultuvrralaš vuhtiiváldima ektui, de nagoda buorebut lihkestuvvat divššuin institušuvnnain.

Sámediggi ferte ovttasbarggus dearvvašvuođabearráigeahčuin bidjat fokusa dasa ahte sámi mánát buot riikka mánáidviesuin ja mánáidsuodjalusain, ožžot doarvái gielalaš ja kultuvrralaš veahki ja čuovvoleami. Mánáid riektesihkarvuohta lea dan duohken ahte sii ipmirdit ja ipmirduvvojit gielalaš ja kultuvrralaš árvvuid vuhtiiváldima ektui. Danin ferte ásahuvvot stáhtalaš giella- ja kulturdulkonbálvalus, mii veahkeha dáid institušuvnnaid.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 3. evttohussii

Sámediggeráđi váldá duodas sámi mánáid vuoigatvuođaid, ja goziha dáid mánáidsuodjalusbálvalusas ja dearvvašvuođabálvalusas. Sámediggeráđi lea ovddidan oainnustis mánáidsuodjaluslága rievdadeami gulaskuddamiin ja ráđđádallamiin. Mii leat cuigen departementii ahte sámi mánáid vuoigatvuođat leat váldon vuhtii norgga lágain ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnain, ja dát nannejit sin rievtti geavahit kultuvrraset, gielaset ja oskkuset. Dát lea máná iešheanalaš vuoigatvuohta, mii maid čuovvu sámi mánáid mat leat mánáidsuodjalusa divššus, Mánáidkonvenšuvnna artihkkaliid 30, 20 ja 2 mielde. Vai dát ásahusat attášedje daid bálvalusaid maid vuoigatvuođat geatnegahttet, de lea eaktun ahte bálvalusaid vuođđun lea sámi giela, kultuvrra ja servodatdili máhttu.

Statens Barnehus Tromsø lea Davvi dearvvašvuođa etáhtaidrasttideaddji dustehus mánáide, nuoraide, ja psyhkalaš ovddádusvádjit ollesolbmuide mat leat gillán veahkaválddi, illásteami dahje leat vásihan veahkaválddi bearrašis. Ulbmil lea sin fuolahit ja nannet sin riektesihkarvuođa duopmárgažademiin.

Sámediggi lea 2006 rájes bargan loktet sámegiela ja kulturgelbbolašvuođa Statens Barnehusas. Dan dihte oačču Statens Barnehus 2012:is našunálaovddasvástádusa čuovvolit sámi mánáid mat leat gillán veahkaválddi dahje illásteami, dahje vásihan dan ruovttustis. Mearriduvvui nannet ásahusa ođđa virggiin, ja 2013 cuoŋománu virgáduvvui psykologa. Okta mihttomeriin lea ahte sámi psykologa bálvala buot sámi mánáid, vaikko gos de boadášedje Norggas, maid duopmárat galget gažadit. Statens Barnehus Tromsø fállá veahki eará Statens Barnehusaide jus sin lusa bohtet sámi mánát duopmárgažademiide dahje medisiinnalaš iskkademiidda. Dál ražastit čalmmustit earáide ahte sis lea dát fáldat, nu ahte fuobmájit buot sámi mánáid, orros dal máná Álesunddas vai Guovdageainnus. Ja fállat dáidda psykologa veahki ja čuovvoleami ovdal duopmárgažademiid.

Sámediggeráđi háliida ain nannet mánáid vuoigatvuođaid oazžut buori ja ovtadássásaš fáldagaid. Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindepartemeanta ilbmadii čakčamánu 16. beaivvi ahte galgá nammaduvvot láhkálávdegoddi mii galgá geahčeat mo 1992 mánáidsuodjalusláhka sáhtta álkiduvvot. Earet eará galget geahčadit mo lágadeapmi nannešii bálvalusaid ja doaimmaid maid mánáidsuodjalusláhka guoskkaha. Sámediggeráđi mielas livččii lunddolaš ahte departemeanta ráđđádallá Sámedikkiin nu ahte sámi mánáid vuoigatvuođaid váldet vuhtii buori láhkai.

Evttohus 4, áirras Vibeke Larsen, Bargiidbellodat

Psykalaš dearvvašvuodafálaldat nuoraide

Nuorra sámít leat unnit joavku stuorraservodagas, ja sii maid rahččet daid seamma váttisvuodáiguin maiguin muđui eará nuoratge. Šiega nieida-syndroma, borranváttisvuodát, deprešuvnnat, gárrenávnasváttisvuodát jna. Dasto deaividit sámii nuorat hástalusáiguin mas ollugat dovdet ahte gahččet guovtti stuolu gaskii identitehtaáššiin. Dalle lea čielggas ahte sis lea dárbu háleštit muhtumiin gi dovdá sámii servodaga, ja dan birra ahte movt dovdo go ii áibbas gávnna sajis servodagas. Sámii nuorat eai galgga dárbbasit oahpahit iežaset psykologii/ dearvvašvuodadivššárii/fástadoaktárii historjjá birra movt sámii servodat doaibmá dahje eai galgga dárbbasit bealuštit iežaset sámii identitehta. Dál lea nu ahte ollu sámii nuorat deaivvadit dakkár dearvvašvuodabargiiguin vuosttašlinjábálvalusain, geat eai dovdda sámii kultuvrra eaige máhte gielaide. Sámii nuorain galggašii leat dakkár báiki gos besset ohat veahki gos dihtet ahte ožžot áddejumi ja gos lea gelbbolašvuhta.

Mis lea dál SANAG – sámii nationála psykalaš váttuid gealboguovddáš. Gealboguovddáš lea hárvánnan addit psykalaš dearvvašvuodabálvalusaid, das lea dat deatalaš doaibma ahte gozihit sámii pasieanttaid psykalaš dearvvašvuoda. Dán fáldaga fertte viiddidit guoskat olles sámii álbmogii ja erenoamážit nuoraide.

Bargiidbellodat bivdá Sámediggeráđi váikkuhit dan ahte fáldat maid SANAG addá, oahpásmahattojuvvo daid dearvvašvuodabargiide geat doibmet guovlluin gos sámít ássat, ja geain lea oktavuoha sámii nuoraiguin.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 4. evttohussii

Dásseárvosaš dearvvašvuodabálvalus sámii buhcciide eaktuda máhtu sámii gielas ja kultuvrras, ja dearvvašvuoda ja dearvvašvuodahástalusaid birra sámii servodagas. Dađibahábut lea dakkár máhttu váilevaš buot osiin ja dásiin sihke dearvvavšvuoda- ja sosiálabálvalusas ja eará čálgovuogádagain. Dat dagaha ahte sámii buhcciid ja geavahedjiid dárbbut eai áddejuvvo ja fuolahuvvo doarvái bures. Sámediggeráđi lea dán váldán ovdan dearvvašvuodafágalaš eiseválddiiguin mángga oktavuodas.

Sámediggeráđi mielas dárbbasuvvojit muhtun erenoamáš fáldagat main lea erenoamáš gelbbolašvuhta das ahte addit dákkár dearvvašvuodabálvalusaid, mat váldet vuodu sámii gielas ja kulturáddejumis. Dát guoská earret eará fáldahkii psykalaš dearvvašvuodas. SANAG:s lea dákkár erenoamáš fáldat, ja sis lea maid viiddiduvvon veahkkefáldat sámii mánáide ja nuoraide.

Sámediggeráđi lea deatalaš ahte SANAG fáldat galgá leat olámuttus sámii buhcciide beroškeahhtá das gos orrot. Danne leat mii ovtta Davvi dearvvašvuodain bargan dáinna ulbmiliin ahte SANAG galgá ožžut formálalaš stáhtus 2014:a lánkaasahusa bokte nationála gealboguovddážiid birra. 2014 bargamušdokumeanttas regionála dearvvašvuodálágádusaide mieđihuvvui maiddái Sámediggái ahte eará regionála dearvvašvuodálágádusat (Helse Midt RHF, Helse Sør-Øst RHF ja Helse Vest RHF) galget dahkat dakkár šiehtadusa Davvi dearvvašvuodain, mii sihkarastá ahte buot sámii buhcciin lea seamma vejolašvuhta ožžut SANAG fáldaga.

SANAG:s leat dál báikkálaš kantuvrrat Divttasvuona suohkanis mat addet fáldaga julevsámii guovllus ja Snoasa suohkanis mii galgá gokčat lullisámii guovllu. Sámediggeráđi lea deatalaš ahte SANAG ožžut ekonomalaš vejolašvuodaid ovddidit fáldaga viidáseappot vai eará sámii guovllut sáhttet buorebut ávkkástallat dáinna fáldagain. Seammás lea deatalaš loktet máhtu SANAG fáldaga birra ja juohkit dieđuid dan birra sihke fástadoaktáriidda ja dearvvašvuodálágádusaide. Dáid čuoľmačilgehusaid lea Sámediggeráđi váldán ovdan Davvi dearvvašvuoda stivrrain, ja daid áigu sámediggeráđi čuovvolit viidáseappot.

Sámediggeráđi lea deatalaš eastadit "psykalaš eahpedearvvašvuoda ", erenoamážit mánáid ja nuoraid gaskkas. Danne lea Sámediggeráđi addán doarjaga prošehtii sámii mánáid identitehta,

sohkabealálašvuoda ja dearvvašvuoda birra. Prošeavtta čadaha Várdobáiki sámi guovddáš, ja lágida fáddáeahkedii main identitehta, dearvvašvuotta, sohkabealálašvuotta ja iešdovdu deattuhuvvo.

Evttohus 5, áirrasat Christina Henriksen ja Beaska Niillas, NSR-NSR/Sáb

Sámi báikenammaarkiiva ásaheapmi

NSR-NSR/SáBs sámediggejoavku evttoha ásaht oktasaš arkiivva/dáhtabása sámi báikenamaid várás. Doaibma sáhtašii ovdamearkka dihtii biddjot Sámi Arkivii Diehtosiiddas Guovdageainnu suohkanis, ja čatnasit báikenammaprošeavttaide mat leat jođus báikkálaš giellaguovddážiiguin (Isak Saba-guovddážiis lea jođus dakkár prošeakta) ja/dahje báikkálaš servviin geat eaktodáhtolaččat čogget sámi báikenamaid.

Sámi báikenamaid čalmmustahttin galbbain lea ášši mii ain lohtana gielddain ja sámi álbmogis mánggaid gielddain Sámis. Leat šaddan stuorra debáhtat gielddain go lea sáhka sámegilli galbet, ja čuoččuhusat vuostá sámegilli galbet bohtet go eai máhte báikenamaid historjjá ja maiddái eahpesihkkarvuotta geas lea ekonomalaš ovddasvástádus dáid doaimmaide. Báikenammaláhka bidjá eavttuid mo odne meannuduvvojit báikenamat, gos almmolaš eiseválddit dahket mearrádusaid maid bidjet Stáhta Kártadoaimmahaga guovddáš báikenammaregistarii. Dát proseassa ádjána guhká, ja dát áššemeannudeapmi ii leat mielde dalán čalmmustahttit sámi báikenamaid. Dáhtabása boahá álkidit proseassa go lea sáhka oazžut sámegielat galbbaid das gos sámi álbmot orru ja doaibmá.

Orru leat maid dárbbalaš kártet buot sámi namaid iešguđet gielddain, maiddái rájaid rástá, nu ahte namaid beassá álkibut váldit geavahussii (nannoseappo) sihke njálmmálaččat ja čálalaččat. Dálá resursat (báikenammakonsuleanttat) ja eará aktevrrat berrejit dieđusge váldot mielde kártenprosessii ja dáhtabása/arkiivva ásaheapmái.

NSR-NSR/SáBs sámediggejoavku dáhttu Sámediggeráđi jođánepmosit iskat vejolašvuodaid dákkár arkiivva ásaheapmái.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 5. evttohussii

Sámi báikenamaid almmolaš geavaheapmi regulerejuvvo báikenammalága bokte. Báikenammalága ulbmil lea suddjet báikenamaid kulturmuitun ja addit dáidda čálalaš hámi, ja dahkat dáid dovddusin ja váldit aktiivvalaččat daid geavahussii. Dát láhka leamaš fámus badjel 20 jagi, muhto liikká ii leat dárbbalaččat váldon vuhtii praktihkalaš bealli. Dát lea cuiggoduvvon guovddáš eiseválddiide, sihke Sámedikki gielladieđáhusa bokte (2012) ja raporttas Sámi logut mitalit 6 (2013).

Báikenamaid áššemeannudeami ektui de lea nu ahte muhtun álggaha nammaášši, mii ferte mannat dohkkehan proseassa čada, sihke nammakonsuleanttaid bokte ja gulaskuddamis. Sierra sámi báikenamma dáhtabása oazžut sámi namaid mearriduvvon hápmái, ii boade unnidit áššemeannudanáiggi. Lea evttohuuvon giellaprošeavttaid doarjjanjuolggadusain 2015 ahte báikenammaprošeavttain galget báikenamat biddjot Stáhta Kártadoaimmahaga guovddáš báikenammaregistarii. Dát lea mielde geahppudeamen barggu oazžut báikenamaid jođánit kártaide ja maiddái de galbbaide, go dalle sáhtašii dađistaga go bohtet báikenamat evttohussan dán registarii álggahuvvot nammaáššin. Guovddáš báikenammaregistar addá odne juo vejolašvuoda oaidnit makkár guovlluin gávdnojit sámi báikenamat, go ohcamis sáhtá rádjat dušše čájehit sámegielat namaid. Stáhta Kártadoaimmahat addá oahpu Guovddáš báikenammaregistar geavaheamis, sidjiide geat barget báikenammaprošeavttain.

Oktasaš sámi báikenammadáhtabása lea plána vuolde. Dát lea áibbas álggus vuos. Sámediggi lea oktavuodas Suoma Eanamihtidanlágadusain dán ášši birra.

Evttohus 6, áirras Tor Gunnar Nystad, NSR-NSR/SÁB

SÁMI DEARVVAŠVUOĐADIVŠŠÁRBÁLVALUS MÁTTA-NORGGAS

NSR - NSR/SÁB sámediggejoavku oaivvilda ahte ferte áсахuvvot sámi dearvvašvuođadivššárbálvalus gielddain Máttá-Norggas main lea sámi álbmot. Sámi mánáid ja nuoraid gielalaš ja kultuvrralaš dárbbut eai fuolahuvvo doarvái bures dálá dearvvašvuođabálvalusain ollu gielddain Máttá-Norggas.

Dearvvašvuođadivššárat leat hui deatalaččat mánáid ja nuoraid dearvvašvuoda fuolaheamis. Sii barget vuosttaš linnjás, mánáid ja nuoraid ektui, ja sin váhnemiid ektui. Sii doaimmahit eastadan- ja bagadanbarguid mánáid ja nuoraid eallimis vuodđoskuvllas ja joatkkaskuvllas. Ollu mánáide ja nuoraide lea dearvvašvuođadivššár áidna oktavuoha dearvvašvuodalágadusain.

NSR - NSR/SÁB mielas lea deatalaš dakkár dearvvašvuođadivššárbálvalus mas lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoha, aiddo fal go deaivvadit sámi mánáiguin ja nuoraiguin. Lea deatalaš ahte gielddaid dearvvašvuođabálvalusat maid addet buori dearvvašvuođafálaldaga sámi mánáide ja nuoraide ja sin bearrašiidna.

NSR - NSR/SÁB háliida ahte dat gielddat Máttá-Norggas main lea sámi álbmot, áсахit sierra sámi dearvvašvuođadivššárbálvalusa mas lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoha. Min mielas dat dearvvašvuođafálaldat lea deatalaš sámi mánáide, nuoraide ja bearrašiidna. Álggos sáhtášii leat dearvvašvuođadivššárbálvalus Oslo gielddas, sápmelaččaid várás Oslos ja dan birrasis. Dakkár fálaldaga sáhtášii čatnat earret eará Oslo sámemánáidgárdái dahje ahte das livččii lagas ovttasbargu Oslo sámemánáidgárdiin, ja Kampen skuvllain mas lea ovddasvástádus sámegieloahpahasas.

NSR- NSR/SÁB bivdá Sámedikki váikkuhit dasa ahte dakkár fálaldat áсахuvvo.

Sámediggeráđi čuovvoleapmi 6. evttohussii

Sámi pasieanttaide ja geavaheddjiide, maddái sámi mánáide ja nuoraide, lea pasieantasihkarvuoda ja kvalitehta eaktun dat ahte dearvvašvuođadivššárbálvalus lea giella- ja kulturgelbbolašvuoha. Kvalitehta bálvalusas mearkkaša dan ahte sámi geavaheaddjit gielddain ožžot dakkár bálvalusa man vuodđun lea máhttu ja gelbbolašvuoha mánggakultuvrralaš áddejumis, ja sámi gielas ja kultuvrras.

Gielddaid dearvvašvuoda- ja fuolahuslága § 3-10 daddjojuvvo earret eará gielddaid ovddasvástádusa birra sámi pasieanttaid dárbbuid goziheami ektui. Oslo giella ii gula sámegiella hálddašanguvlui, muhto doppe ássat ollu sápmelaččat. Danne áigu Sámediggi čujuhit Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeantta mearkkašupmái dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvaluslága paragrafii § 3-10: ”For kommuner som ikke hører under det samiske forvaltningsområdet, men som har samisk befolkning, har kommunen likevel plikt etter første og andre ledd til å sørge for at representanter for samiske brukere og pasienter blir hørt ved utforming av kommunens helse- og omsorgstjeneste.” (Gielddain mat eai gula sámegielaid hálddašanguvlui, muhto gos ássat sápmelaččat, lea liikká geatnegasvuoha vuosttaš ja nuppi lađđasa mielde fuolahit ahte sámi geavaheddjiid ja pasieanttaid ovddasteaddjit guldaluvvojit gieldda dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa hábmema oktavuodas) (Prop. 91 L (2010–2011) Stuorradikki proposišuvdna (evttohus láhkamearrádussan) Láhka gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaid jna. birra. (dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusláhka) s. 493)

Sámediggi ja Oslo giella leat mánga jagi ságastan dan birra movt sáhtášii nannet ja ovddidit mánáidgárdi, skuvla, dearvvašvuoda- ja kulturfálaldaga sámi álbmoga várás oaivegávpogis, ja njukčamánuš dán jagi leat Sámediggeráđi ja giella soahpan ahte dahkkojuvvo ovttasbargošiehtadus. Oslo gieldda dearvvašvuođadivššárbálvalus mii lea oassi gieldda dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus, lea okta fáddá maid váldit mielde ovttasbargošiehtadussii.

Evttohus 7, áirrasat Viktor Inge Paulsen ja Nanna Thomassen, NSR-NSR/Sáb

Sámi dulkonbálvalus Bådåddjo, Narviikka ja Harstad buohcceviesuin

NSR sámediggejoavkku bivdá sámedikki váldit ovdan Davvi Dearvvašvuodain ja Dearvvašvuodadepartemeanttain dárbbu áсахит sámi dulkonbálvalusa Bådåddjo, Narviikka ja Harstad buohcceviesuide.

Bådåddjo buohcceviessu lea julevsámi álbmoga báikkálaš buohcceviessu ja Divttasvuotna lea oassi hálddašanguovllus. Bådåddjo buohcceviesus lea danne erenoamáš geatnegasvuohta Sámelága vuodul láhčit dasa ahte sámi buohccit besset geavahit iežaset julevsámegiela eatnigiela go deaivvadit dearvvašvuodafágabargiid buohcceviesus. Lea stuorra váili sámegiela dearvvašvuodafágabargiide. Dakkár dulkonbálvalusa ásaheapmi, mii lea olahahtti birra jándora, sáhtta dagahit ahte julevsámi buohccit besset geavahit eatnigielaset ja áddejuvvot go deaivvadit dearvvašvuodabargiiguin ja fágaolbmuiguin.

Narviikka ja Harstad buohcceviesut leat Lulli-Romssa ja Davit Nordlándda sámi álbmoga báikkálaš buohcceviesut ja nu dat leat maiddá guovllu sámi buhcciid báikkálaš buohcceviesut. Danne leat buohcceviesut geatnegahttojuvvon fuolahit ahte sámi buohccit áddejuvvot iežaset kultuvrralaš ja gielalaš duogáža vuodul. Sámi buhcciin leat vuoigatvuodat buhcciidvuoigatvuodálága vuodul ja buohcceviesut berrejit geahččalit áсахит dakkár sámi dulkonbálvalusa mii lea olahahtti birra jándora, sihkkarastin dihtii ahte sámi buohccit ožžot fuolahusa ja áddejumi iežaset sámi duogáža vuodul.

Ovttasdoaimmanodastusa vuodul galget buohcceviesut áсахит ovttasbargošiehtadusaid gielddaiguin. Sámi dulkonbálvalus mii lea áсахuvvon buohcceviesuide, sáhtta leat buorre veahkki dasa ahte sámi buohccit gielddain maiddá ožžot birra jándora dulkonbálvalusa go dárbu čuožžila gaskal sápmelaččaid ja gielddalaš dearvvašvuodálágádusa.

NSR bivdá sámediggeráđi čuoovolit dán ášši Davvi Dearvvašvuoda ja Dearvvašvuodadepartemeantta ektui ja Bådåddjo, Narviikka ja Harstad buohcceviesuid ektui.

Sámediggeráđi čuoovoleapmi 7. evttohussii

Sámedikki konsultašuvnnaid vuodul Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain bargodokumeanttaid birra regionála áсахusaide, lea Finnmárkku buohcciviessu HF čáđahan dulkonprošeavtta man ulbmil lei hábmet doaimbajuvvot mii sáhtta buoridit dulkonbálvalusa sámi divššohasaide. Prošeakta čáđahuvvui 2012:s ovttasbarggus Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin. Prošeavtta oktavuodas čáđahuvvui maid ovddasmanniprošeakta mii lei neahta bokte dulkon. Prošeakta geahččalii muhtin gelddolaš doaimbajuvvot ja jurdagiid mat gusket dulkomii, maid ovddas Sámedikki mielas berreli viidáset bargat. Prošeakta loahpahuvvui 2013:s.

2014 bargodokumeanttaid barggus lei sihke Davvi Dearvvašvuoda ja Sámediggeráđi mielas dehálaš ahte ferte heivejuvvot nu ahte Finnmárkku dearvvašvuoda dulkonprošeakta jotkojuvvo. Sámedikki ulbmil lea ahte dulkonprošeavtta bohtosat galget viidásetfievrriduvvot sihke buot dearvvašvuodaásahusaide Davvi Dearvvašvuodas ja maiddá eará regionála dearvvašvuodaásahusain. Finnmárkku buohcciviessu HF lea ožžon barggu bargat viidáseappot prošeavttain. Sámediggi lea čoahkkimis Davvi Dearvvašvuoda RHF stivrrain (02.10.2014) jerran stáhtusa ja doaimmama prošeavttas, ja seammás deattuhan dárbbu dulkii mii lea olahanmutter maiddá eará vuolit dearvvašvuodaásahusain nu go Nordlándda buohcciviesus ja Universitehta buohcciviesus ja daid báikkálaš buohcciviesuin.

Sámediggeráđi áigu maid boahteáiggis čuoovolit dulkonprošeavtta doaimmamis go min mielas galgá dulkondoaimma mii lea hábmejuvvon prošeavttas, sáhttit adnot vaikko guđe buohcciviesus divššohas lea.

V Sáhavuorrolistu ja replihkat

	Sáhavuorru	Replihkka
	Jørn Are Gaski, čoahkkinjođiheaddji	
1	Per Mathis Oskal	
	Thomas Åhrén	
	Per Mathis Oskal	Nora Marie Bransfjell
		John Kappfjell
		Mariann Wollmann Magga
	Thomas Åhrén	
2	Mariann Wollmann Magga	
	Henrik Olsen	
	Mariann Wollmann Magga	
	Henrik Olsen	
3	John Kappfjell	
	Henrik Olsen	
	John Kappfjell	Nora Marie Bransfjell
	Henrik Olsen	
4	Vibeke Larsen	
	Henrik Olsen	
	Vibeke Larsen	Lars Filip Paulsen
		Beaska Níilas
	Henrik Olsen	
5	Christina Henriksen	
	Silje Karine Muotka	
	Christina Henriksen	
6	Tor Gunnar Nystad	
	Henrik Olsen	
	Tor Gunnar Nystad	John Kappfjell
	Henrik Olsen	
7	Viktor Inge Paulsen	
	Henrik Olsen	
	Viktor Inge Paulsen	Vibeke Larsen
	Henrik Olsen	

VI Sámedikki mearrádus

Ođđa áššit 1 - 7 sáddejuvvojit Sámediggeráđđái čuovvleapmái.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 10.10.14 dii.11.45.

Ášši/Sak DC 026/14

Sámediggeráđi doaibmadiedáhus

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 08.10.14 dii.10.30

Arkiiva	Arkiiváššennr.
SF-	14/5138

I Mildosat

Nr	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi árvalus Sámediggái:

Sámediggi váldá Sámediggeráđi diedáhusa dán doaibmaáigodagas diehtun.

1 Álggahus

Dát diedáhus lea áigodagas 13.05.14 rájes 19.09.14 rádjai ja čatnasa Sámedikki 2014 bušehtti. Diedáhusas rapporterejuvvo bušeahtta mihttomeriid ja strategiijaid vuodul, ja vel eará bargamušaid vuodul.

Sámediggeráđdi lea dán áigodagas doallan guokte fysalaš čoahkkima, mánga telefončoahkkima ja lea meannudan 289 ášši.

Nugo oidno geahčastagas www.sametinget.no/kaleandaris, de lea ráđdi dasa lassin searvan ollu čoahkkimiidda ja ovddastemiide.

2 Giella

Váldomihttomearri

Eanet giellageavaheaddjit ja cambbo giellageavaheapmi.

2. 1 Ovddasvástáduš ja rámmaeavttut sámegillii

Almmolaš čielggadeapmi sámegiela birra

Gieldda- ja ođasmahtinministtar Jan Tore Sanner nammadii čakčamánu 19. b. 2014 almmolaš lávdegotti mii galgá čielggadit gustovaš ortnegiid, doaibmabijuid ja njuolggadusaid mat gusket sámi gielaide Norggas. Sámediggi vuolggahii proseassa departementii nammadit lávdegotti juo

skábmamánu 2013. Miessemánu 2014 rájes leat Sámediggi ja gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta konsulteren lávdegotti mandáhta ja čoahkkádusa birra.

Boahte suohkanodastus buktá stuora eahpesihkarvuoda suohkaniidda sámegejala hálddašanguovlluin. Danin galgá dát lávdegoddi maiddá veardádallat áigequovdilis čovdosiid mat vuhtiiváldet sámi geavaheddjiid jus ovttaštattet suohkaniid, vai fáladat ii šatta heajut go dál lea.

Sámediggeráđđi lea maid guhkit ággi oaidnán dárbbu ahte nammaduvvo áittardandoaibma sámegejalaid várás. Mandáhtii gullá maid dán guorahallan. Leat stuora vuordámušat dasa ahte raporta mii galgá leat válmmas guovvamánu 2016, evttoha rievdademiid ja ortnegiid mat earret eará sihkkarastet ovttaskas olbmo rievtti sáhttit geavahit sámegejala árgabeaivvis. Lávdegotti mandáhta ja čoahkkádusa gávnnat Sámedikki neahttsiiddus.

Giellalihttu

Geassemánu 2014 sáddii Norga 6. raporta Eurohpáráđđái sámegejalaid stáhtusa birra, Eurohpá lihttu regiovdna- dahje unnitlogugielaid ektui (giellalihttu).

Sámediggeráđđi válljii vuosttaš gearddi sáddet suoivvanraportta Eurohpáráđđái, go leat Sámediggeráđi mielas muhtin áššit mat eai leat čielgasat julev- ja lullisámegejala stáhtusa birra giellalihtus. Nu go mii lohkat giellalihtu ja Norgga reporterema, de ii leat julev- ja lullisámegejalain seamma stáhtus go davvisámegejelas. Nuortalašgiella ii leat namuhuvvon obanassiige, ja dán lea maid Sámediggeráđđi váldán ovdan suoivvanraporttas. Sámediggeráđđi buvttii maid ávžžuhusa ahte kvena giella galggašii namuhuvvot giellalihtus.

Sámediggeráđi mielas lea maid heivvolaš čalmmustahttit Sámedikki oainnu Eurohpáráđi ovddeš ávžžuhusaide Norgii ja daid čuovvleapmái. Suoivvanraporta sáddejuvvui Eurohpáráđđái suoidnemánu 1.b. 2014 ja lea gávdnamis Sámedikki poastajournálain.

2. 2 Giellageavaheaddjit

Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu

2013s ásahuvvui Sámi giellagáldu oktasaš davviriikkalaš prošeaktan Sámi Parlamentáralaš ráđi namas. Váldodoaimmat prošeaktaáigodagas leat leamaš earret eará oktasaš giellaovddideapmi, tearbmabarggut ja sámegejala normerenbarggut. Davviriikkalaš ovttasbargoprošeakta loahpahuvvui geassemánu 2014. Sámediggeráđđái lea davviriikkalaš ovttasbargu dehálaš vai sáhtta sihkkarastit oktasaš vuodu sámi giellaide, ja vai dan bokte sáhttet tearpmat adnot riikkarájáid rastá. Mihttun lea ahte tearbmaovddideapmi, kvalitehtasihkkarastin ja normeren dáhpáhuvvá davviriikkalaš ovttasbarggu bokte, gos lea sihke fágalaš ja gielalaš gelbbolašvuota.

Sámi Parlamentáralaš Ráđi (SPR) stivra mearridii Gironis borgemánu 21. b. 2014 guhkidit mandáhtaáigodaga giellajuhkosiidda Sámi giellagáldus olggos 2014, nu ahte davviriikkalaš giellaovttasbargu ii bisán. Mihttun lea guhkidit davviriikkalaš sámi giellaovttasbargoproševtta ja oazžut fásta doaimma Sámi giellagáldus.

Hástalusat davviriikkalaš sámi giellaovttasbarggu birra ovddiduvvojit sierra áššin čoahkkimis gaskal sámeministariid ja sámediggepresideanttaid Helssegis skábmamánu 21. b. 2014.

Sámi báikenamat

Sámediggi lea buktán rávvagiid čállinvuohkái almmolaš geaidno- ja guovllučujuhusaide Kárášjoga ja Mátalvuomi suohkaniin. Dasa lassin lea Sámediggi buktán rávvagiid sihke luonddunamaide ja gilinaide Gáivuona suohkanis. Sámediggi lea bidjan johtui ođđa nammaáššiid Álttá suohkanis mas leat namat mat leat čohkkejuvvon báikenamaproševttaid bokte Álttá suohkanis. Sámediggi lea addán rávvagiid čállinvuohkái ja makkár mearkkašupmi sámi báikenamain lea, earret eará sidjiide geat

barget áššiiguin mat gusket sámi báikenamaide. Beroštupmi oazžut eanet sámi báikenamaid kárttaide ja šilттаide čájeha ahte lea buorre ovdáneapmi dán suorggis.

2. 3. Sámegiela geavaheapmi

Giellakampánja

“Sámás muinna” kampánja oktavuodas almmuhii Sámediggi borgemánus lubmagirjjáža. Ulbmil girjjážiin lea ahte dat galgá leat somás vuohki oahpásnuvvat sámi gielain árgabeaivvis. Girjjáš lea čállojuvvon davvisámegillii, julevsámegillii, lullisámegillii ja dárogillii. Dát lea erenoamážit oaivvilduvvon nuoraide, ja das leat dajaldagat ja sánit maid sáhtta geavahit ruovttus ja ovttas olbmáiguin. Olahusjoavku leat sii geat juo hupmet ovttaháje eanet sámegielaid ja sii geat háliidit oahppat sámegiela. Beroštupmi lea leamaš hui buorre, ja Sámediggái leat bohtán ollu diŋgojumit.

Oassin das ahte oazžut stuorit beroštumi kampánja birra, de leat giellaambassadevrrat leamaš hui doaimmalaččat kampánja facebook-siiddus, ja bures bohtán johtui kampánja bloggain. Leat maid biddjon johtui gilvvohallamat facebook-siiddus, ja nuorat leat bovdejuvvon sáddet sisa čállosiid kampánja bloggii. Statistihka čájeha ahte facebook-siiddu geavaheapmi lea arvat eanet dalle go ambassadevrrat aktiivvalaččat juhket dieđuid ja bidjet johtui gilvvohallamiid siiddus.

Giellaambassadevrraide leat čaduhuvvon bargobájit čakčamánu 4.-5. b. 2014 maid ulbmil lei ráhkadit filbmabihtáid gos ambassadevrrat hástalit searvat kampánjii. Filbmabihtát ihtet kampánja facebook-siidui čavčča mielde.

Sámediggi oaidná ahte lea ain stuora beroštupmi kampánjii, ja leat duhtavaččat go nu olusat dorjot kampánja ja hástala geavahit sámegiela.

Sámegiela hálddašanguovlu ja sámi giellaguovddážit

Dán áigodagas lea presideanttas leamaš jahkásaš čuovvolančoahkkin Davvi-Trøndelága fylkkasuohkaniin. Presideanttas lea maid leamaš čoahkkin Aarborte suohkaniin gos leat digaštallan fáttáid giellahálddašanguovllut, lullisámi gealbogirjerájus ja sámeskuvla. Aarborte suohkanstivra áigu 2014 čavčča mearridit áigot go ohcat beassat sámegiela hálddašanguovlui.

Presideanttas lea maid leamaš čoahkkin Návuona suohkaniin ja Návuona sámi servviin digaštallat sámi giellaguovddáža suohkaniin. Seammás muitalii presideanta maid dat mielddisbukta searvat sámegiela hálddašanguovlui. Lei Návuona sámi searvi mii lei bivdán dán čoahkkima.

Porsáŋgu giela lea bivdán čoahkkima presideanttain vai beassá čilget gieldda ekonomalaš dili maŋŋil go Sámediggi fertii geassit ruovttoluotta oasi ovdánahttindoarjagis jagi 2013 ovddas. Presideanta lea čoahkkima dieđuid váldán vuostá.

Presideanta searvvai Duhkoratta! 10-jagi ávvudeapmái, mii lea Isak Saba guovddáža fálladat mánáide ja nuoraide. Dát doaibma lea lihkestuvvan bures, masa sihke mánát ja rávisolbmot servet. Áidna gáibáduš lea ahte buohkat galget sámástit. Presideanta geigii skeaŋka áidna oassálastái gii lea searvan doaimmaide álggu rájes.

Áltta sámi giellaguovddáš lea Sámedikkis ožžon sihke doaibmadoarjaga ja doarjagiid ollu giellaprošeavttaide. Presideanttas lea leamaš čoahkkin giellaguovddážiin hupman dihte muhtin prošeavttaid birra ja lea čoahkkimis ožžon dieđuid movt giellaguovddáš doaibmá.

Giellaprošeavttat

Ohcanáigemearri giellaprošeaktaohcamiidda lei njukčamánu 1. beaivve ja ledje bohtán 80 ohcama, 18,7 miljovna ovddas. 48 prošeaktii juolluduvvu doarjja, oktiibuot 7 953 500 ruvno.

Ovdáneapmi 2014:s lea ahte oallugat ohcet doarjaga ráhkadit applikašuvnnaid mobiltelefonnaide ja neahttabreahtaide. Applikašuvnnaid ráhkadeapmi mobiltelefonnaide lea lassánan hui ollu manjimus jagiid, ja danin lea dehálaš ahte maiddái biddjo fokusat sámegeat applikašuvnnaide. Sámegeat reaidduin lea ollu dadjamaš sámegeatohpahalami, erenoamážit go galgá nuoraid olahit.

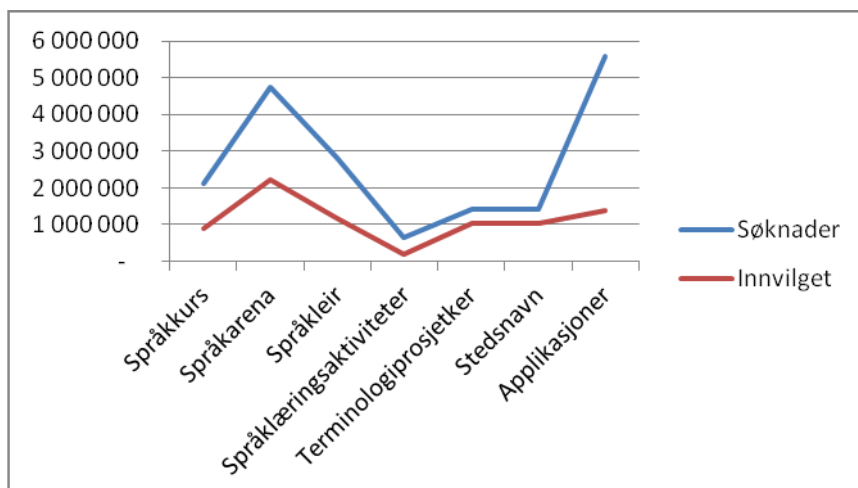
Applikašuvnnaid lea olahanmutter sihke mánaide, nuoraid ja rávisolbmuid ja sáhte lea buorit doarjjan sidjiide geat lea oahpahallame sámegeat, ja addá sámegeat molssaeavttu sidjiide geain lea sámegeat ruovttugeat.

Dán jagi ohcamat čájehit maid ahte lea ollu fokus doaimbajuid mat galget nannet sámegeat sihke giliin ja stuorit gávpogiin. Lea erenoamáš somá aiddin ahte gávpogat nugo Oslo, Romsa ja Áltá bidjet nu ollu návccaid sámi giliin. Lea buorre go nu oallugat ožžot vejolašvuoda oahppat sámegeat rávisolbmooahpu bokte ja kurssaid bokte mat addet oahppočuoggáid.

Lassin applikašuvnnaide ja giellagurssaid, de lea maid ohcamat doarjagiin giellaleairraide ja giellaarenaide boahpán. Giellaarenaid lea dehálaččat giellaohpahuš ja addet vejolašvuoda ovttaskas olbmui geavahit sámegeat olggobealde oahpahuš. Giellaleaira mánaide ja nuoraid lea guhkit áigge čájehuvvon ahte lea sihke ávkálaš ja geasuheaddji. Dán bokte besset mánat ja nuorat čeahkanit ja sosiála doaimmaid ja stoahkama bokte sihke oahppat ja geavahit sámegeat. 32 ohcama biehttaluvvo.

2014 Giellaprošektarudat lea ná juhkkoguvvon:

Giellaarena:	2 313 000
Giellaleaira:	1 174 000
Giellaohppandoaimmat:	150 000
Terminologiija:	1 045 000
Báikenamat:	1 021 500
Applikašuvnnaid:	1 370 000
Giellakurssat rávisolbmuid	880 000
	7 953 500

3 Kultuvra

Váldomihttomearri

Ealli ja juohkelágan sámi dáidda- ja kultureallin mas lea kvalitehta ja lea buohkaid olámutter.

Sámi girjjálašvuodaprošeakta

Sámediggi lea ieš álggahan girjjálašvuodaproševtta. Proševtta mihttomearrin lea rekrutteret nuoraid, vejolaš girječállit čállit sámegillii. Proševtta olis galget nuorat girječállit oazzut duohta vejolašvuoda čállit mánusa bagadusa, gelbbolašvuoda ovddideami ja fierpmádatčoaggenemiid bokte.

Prošeaktaáigodat bistá guokte jagi, man oktavuodas hárvánan fágaolbmot bagadit, dollojuvvojit fierpmádatčoahkkimat ja čállin-workshops. Proševttas lei kick-off dán jagi Riddu-Ridđu festiválas, gos Sámediggi muitalii proševtta birra berošteddjiide. Sámediggi lea soahpan ovttasbarggu Sámi dáiddárráđiin proševtta čađaheami ja administrerema birra. Prošeaktii galgá biddjojuvvot prošeaktajodiheaddji gi galgá stivret proševtta gárvvisin. Prošeakta álggahuvvo vuosttaš jahkebealis 2015.

3. 1 Sámi dáiddáriidda buorit rámmaeavttut

Sámediggi lágidi nuppi gearddi dáiddárkonferánsa 16.-17.09.14 Guovdageainnus. Dán jagi konferánsa fáddán ledje luohiti, visuála dáidda ja filmmat. Sámediggeráđđi rabai dán konferánsa, ja sáhkavuoru guovddázis ledje sámi dáidda- ja luohtevuoigatvuodát. Sámedikki dáiddakonferánsii serve ollugat viidát, ja dat addá buriid rávvagiid Sámedikki dáiddapolitiikkii viidáseappot.

3. 2 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Sámediggi searvvai Beaivváš Sámi Našunálateáhtera válđočoahkkimii, man áššelisttas ledje dábálaš jahkečoahkkinaššit.

Sámediggeráđis lei čoahkkinn 22.08.14 Oslos Kulturdepartemeantta stáhtačállin Bjørgulv Vinje Borgundvaag. Čoahkkima válđofáddán ledje Saemien Sijte ja Beaivváš Sámi Našunálateáhtera ođđa visti. Sámediggeráđđi háliidii ságastallat dáid ásaheami ovddidanstrategiijaid birra, ja dovddahii čielgasit ahte vuordá juolludusaid dáid huksenproševttaide jagi 2015 stáhtabušehta bokte. Stáhtačáli dovddahii ahte háliidit geahčadit vejolašvuodaid unnidit plánaid Saemien Sijte ektui, ja muđui ii sáhtán lohpidit maidege jagi 2015 stáhtabušehtas.

Sámediggeráđis leat leamaš čoahkkimat ovttas Saemien Sijte jodiheddjiiguin, Stuorradikki sierra bellodatjoavkkuiguin, huksema birra.

Sámediggeráđis lea dán diedáhusáigodagas leamaš čoahkkinn Sáččá Sámi viesuin, ja Romssa suohkaniin sámi deaivvadanbáikki ásaheami birra Romsii. Ráđis lea maiddái leamaš čoahkkinn Juigiid servviin ja Sámi komponistaservviin sámi luohite- ja musihkkaeallima ovddideami birra boahttevuodas.

Beaivváš Sámi Našunálateáhter – neavttároahppu sámegillii

Sámediggeráđđi lea oktasaš álgaga mielde Davvi-Trøndelága allaskuvllain ja Sámi Našunála teáhter Beavvážiin mearridan áššis SR 83/14 ahte lea dárbu ásaheami neavttároahpu sámegillii. Prošeakta galgá bistit golbma jagi ja dustet dan go measta eai oppa leat ge neavttarat geat máhttet sámegielat bargogiellan.

Sámediggeráđđi guorrasii álgagii, ja plánaide ahte ásaheami sámegielat lávdamállet neavttároahpu mii lea ásaheami Norgga teáhtera ja Davvi-Trøndelága allaskuvlla gaskka. Sámediggeráđi oavila mielde nannešii dat Beavváža ja eará teáhteriid, ja dat go šattašedje eanet sámegielat neavttarat livččii deatalaš sámi filmbabuvttademiide.

Sámedikkis eai leat dárbašlaš ekonomalaš rámmat maiguin máksit sámegielat neavttároahpu goluid. Dat eaktuda ahte ásaheami nátionála ruhtadanortnet.

Musea

Sámediggi searvvai Nátionála museačoahkkimii 10.-12.09.14 Bergenis maid Norgga museasearvi lágidi gos doalai sáhkavuoru etihkalaš áššecuolmmaid birra Båastede oktavuodas – sámi kulturárbbi

ruovttoluotta fievrrideapmi. Norgga museasearvvi jahkečoahkkin buvttii earret eará čuovvovaš cealkámuša ahte:

”Museene i Norge er blitt faglig og administrativt styrket gjennom museumsreformen. De er blitt sterkere sammen, men omorganiseringen og profesjonaliseringen har medført nye utfordringer som museene trenger midler for å løse. Disse knytter seg blant annet til forsvarlig forvaltning av de kulturhistoriske bygningene, behov for gode magasinlokaler for å sikre god forvaltning av samlingene, og egnede utstillingslokaler. Særlig har de samiske museene store utfordringer knyttet til økonomiske rammevilkår og infrastruktur.” (Museat Norggas leat fágalaččat nannejuvvon museaodastusa bokte. Dat leat nanosman ovttas, muhto odđasis organiseren ja profesionaliseren lea buktán odđa hástalusaid maid čovdimii museat dárbbasit ruđaid. Hástalusat čatnasit earret eará kulturhistorjjálaš visttiid dohkálaš hálddašeapmái, dat dárbbasit buriid magasiidnalanjaid čoahkkádusaid hálddašemi sihkkarastimii, ja heivvolaš čájáhuslanjaid. Sámi museain leat erenoamáš stuorra hástalusat ekonomalaš rámmaeavttuid ja infrastruktuurra ektui.)

RiddoDuottarMuseat

Sámediggi lea ráhkadahtán raportta ”RiddoDuottarMuseat. Organisasjon for utvikling” maid láigohuvvon konsuleanta lea dahkan. Čadahuvvui jearahallanvuorru mas bohte ovdan čuovvovaš árvalusat eaiggádiid RiddoDuottarMuseat ja Sámiid Vuorká-Dávviid/SVD museasearvvi beales, ja dat besse buktit mearkašumiid ja evttohit rievdadusaid raportti. Raporttas konkluderejuvvo muhtun rávvagiiguin:

1. RiddoDuottarMuseat rievdata organisašuvnna nu ahte:
  - a. Ásahuvvo Ráđdi vuodđudusas mas leat mielde museaeiiggádat ja Sámediggi
  - b. Álggahuvvo čielggadus oasusearváid dahje oktasaš fidnui sirdimis museaeiiggádiiguin ja Sámedikkiin osolažžan dahje oasuseiiggádin.
  - c. Stivra viiddiduvvo nu ahte dat dávista ossodatlohkui
2. Museaid báikkálaš oktavuoha nannejuvvo nu ahte:
  - a. Báikkálaš musea namma bisuhuvvo
  - b. Museat láchčojuvvojit báikkálaš kulturarenan
  - c. Báikkálaš eaiggátvuoda dovdu iežas museai ja kulturárbái buoriduvvo
  - d. Museabarggus rabasvuoha stivrras ja servodagas
3. Fuolahit buresdoaimbi stivrenorgána válgga bokte mii galgá leat nu ahte:
  - a. Huksejuvvo dakkár stivrenorgána museaid báikkálaš eaiggáthálddašeapmái mii doaimmá RDM viiddiduvvon doaimma ektui.
  - b. Huksejuvvo dakkár stivrenorgána oanehis ja guhkit áiggi ektui RDM várás mii goziha dárbbaslaš nuppástuhtima, eaiggátoktavuoda ja odđa luohttámuša sihke ovddasvástideaddji bargoaddin ja olggos guvlui musean.
  - c. Geatnegahttit stivraid geahččalit oazžut oktavuoda ja bargoráfi riiddu sadjái, ja geavahit válggaid doaimmamuni dan sihkkarastimii dárbbu mielde.

Dán čuovvoleapmái sohppojuvvui eaiggátčoahkkimis geassemánus go lei sávvojuvvon viiddidit stivralogu nu ahte šaddet čiežas, vai buot eaiggádiin lea ovddastus. Dat odđa stivra ferte bargagoahhtit evttohuvvon rávvagiiguin.

Čuovvovaš olbmot leat nammaduvvon stivrelahttun RiddoDuottarMuseat doaimmavuodđudussii:

- Martin Rimpí, stivrajodiheaddji ja várrelahttun Britt Kramvig, maid Sámediggi lea nammadan
- Ragnhild Vassvik lahttun, várrelahttun Ingar Eira, maid Sámediggi lea nammadan

- Johan Eliassen lahttun, várrelahttun Jan Edvard Nilsen, maid Jáhkovuona mearrasámi museavuodđudus lea nammadan

- Ellen J.S. Eira lahttun, ja várrelahttun Mikkel Ailo Gaup, maid Guovdageainnu suohkan lea nammadan
- Arvid Petterson lahttun, várrelahttun Irene Persen, maid Porsáŋggu gieldda lea nammadan
- Gry Fors lahttun, várrelahttun Inger Ann Simonsen, RidduDuottarMuseat bargit nammadan

Sámi ođđaáiggi dáidaga guovddáš

Sámediggeráđdi lea diedáhusáigodagas leamaš mielde rahpamin Sámi ođđaáiggi dáidaga guovddáša ođđa lanjaid, lei Sámi dáiddárráđi jahkečoahkkimis ja Čáppatvuohta ja duohtavuohta - Beauty and Truth čájáhusas.

Girkoeallin

Dan oktavuodas go bisma Per Oskar Kjølaas heittii bisman Davvi-Hálogálandda bismagottis, searvvai Sámediggeráđdi earroipmilbálvalussii ja buvttii dearvvuodaid čuovvu doaluin. Dán oktavuodas rámidii Sámediggeráđdi Kjølaas barggu sámiiid sajádaga nannema ektui Norgga girkus, ja su barggu biibbala ja eará oskkolaš teavsttaid jorgalahttimiiguin.

Sámediggeráđdi searvvai 03.08.14 Bierna Leine Bientie earroipmilbálvalussii, gii lei vuosttaš páhppa máttasameguovllus, ja buvttii dearvvuodaid čuovvu girkogáfestallama oktavuodas.

Sámediggerádis lea leamaš áigodagas čoahkkin Sámi girkoráđi jodiheddjiiguin. Gos earret eará ságastuvvui máttasámi biibbaljorgaleami birra.

3. 3 Sámi valáštallan

Norsk Tipping AS badjebáhčaga juogadeami oktavuodas speallanjagis 2013, valáštallanulbmiliidda 2014:s, lea Kulturdepartemeanta várren 750 000 ru sámi valáštallamii. Doarjja lea addojuvvon Sámediggái, ja Sámediggeráđdi lea geassemánus 2014 juohkán doarjaga viidáseappot. Daid ruđaid lea Sámediggeráđdi ollásit juolludan Sámiid valáštallanlihttui - Norga/Samenes idrettsforbund - Norge (SVL-N).

Sámediggeráđđái lea deatlaš ahte sámi spábbačiekčandoaibma ja dan organiseren galgá doaibmat. Maŋŋá go doaibma Sámi spábbačiekčanlihtus/Samisk fotballforbund (SSL) bisánii, eai leat guhkes áigái organiserejuvvon doaimmat sámi spábbačiekčamis. Dan oktavuodas go Sámediggerádis lea leamaš ságastallan FA Sámi ásaheami vuolggaheddjiiguin, ja 20.05.14 dollojuvvui čoahkkin FA Sápmi stivralahtuiguin. Dán čoahkkimis ovddidii FA Sápmi iežas višuvnnaid ja dárbbuidis oanehis ja guhkkit áiggis. Sámediggeráđdi lea dorjon ođđa searvvi ásaheami, ja dorjon maiddái FA Sápmi searvama Conifa World Cup nammasaš doaluide mat ledje Staares geassemánus 2014.

Sámediggerádis lea dán áigodagas leamaš čoahkkin SVL-N:in ja Duottar Hearggit nammasaš servviin.

3. 4 Sámi mediat

Sámediggi lea addán gulaskuddanvástádusa Kulturdepartementii NRK-plakáhta hárrái. Gulaskuddama duogážin lea boahhte stuorradiggediedáhus NRK birra mii earret eará galgá válddahit NRK ruhtadeami, mandáhta, ja dan gokko mannet rájit gávppálaš aktevrraid ektui. NRK plakáhtas leat bajimuš gáibádusat ja vuordámušat mat stáhtas leat NRK:ii oppalašsáddehahkan ja NRK servodatdoaimma ektui. Kulturdepartemeanta bivddii árvalusaid sihke plakáhta hámi ja sisdoalu ektui.

Sámediggi deattuhii erenoamážit plakáhta sisdoalu gulaskuddanárvalusastis. NRK oppalašsáddehatdoaimman ja servodatdoaimman guoská sámi álbmogii, sámi servodahkii ja sámi beroštumiide seamma dásis dáža álbmogii. Sámediggi deattuhii prinsihpalaš vuoigatvuođaid ja gáibádusaid mat sámi álbmogis leat ollesárvosaš mediafálaldaga ektui.

4 Máhttu

Váldomihttomearri

Sámi álbmogis lea dat máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat mat dárbbášuvvojit vai sáhtá suodjalit ja ovddidit sámi servodagaid, ja árrjalaš oassálastimii sámi, nationála ja riikkaidgaskasaš servodahkii.

4. 1 Mánáidgárddi

Árvvoštallat Sámedikki ohcanvuđot doarjagiid mánáidgárddiide

Sámediggi áigu 2014:s árvvoštallat ohcanvuđot doarjjaortnega mánáidgárddiid várás.

Nordlandsforskning lea ovttas Norut Áltá ožžon bargun čadahit árvvoštallama. Prošeakta čadahuvvo áigodagas borgemánnu - juovlamánnu 2014.

Árvvoštallan galgá earret eará guorahallat:

- mo doarjjaoažžut geavahit doarjaga Sámedikkis
- mo doarjjaoažžuid mielas berre doarjja hábmejuvvot boahhteáiggis vai ortnet lea buorebut heivehuvvon mánáidgárddi dárbbuide
- mo Sámediggi hálddaša ortnega

Árvvoštallamii gullet doarjjalohpádusat áigodagas 2011-2013. Árvvoštallamis váldojuvvo ovdan Sámedikki doarjjaortnega hálddašeapmi ja čájeha mo doarjagat geavahuvvojit mánáidgárddiin.

Raporta addá Sámediggái máhttovuođu ortnega birra, ja šaddá vuodđun rievdadusevttohussii juksan dihtii buoret ja eanet ulbmillaš ávkkástallama doarjagiin. Áigumuššan lea juksat buoret kvalitehta dáfus buori sámi mánáidgárdefálaldaga buot mánáide.

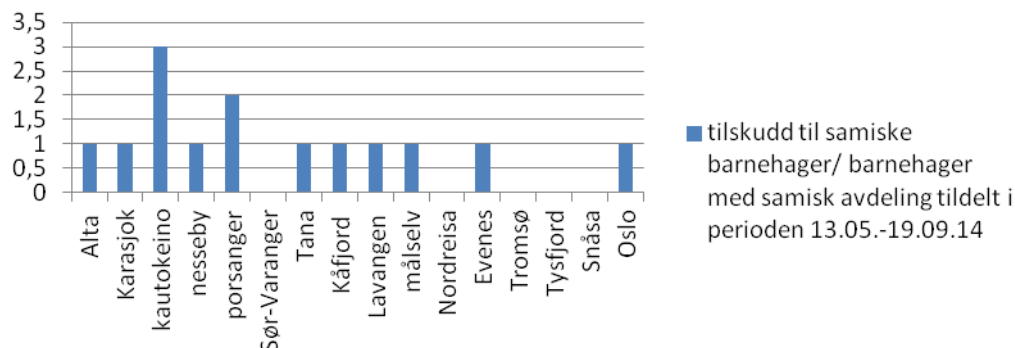
Ávdnasat mánáidgárddiid várás

Sámediggi lea guhkit áiggi oaidnán dárbbu oažžut visogova pedagogalaš ávdnasiin, duhkorasain ja oahppanressain mánáidgárddiid várás. Buot oahpponeavvut ja ávdnasat mat leat Sámedikki oahpponeavvoguovddáži, leat registrerejuvvon oahpponeavvoportálii Ovttas | Aktan | Aktesne. Ávdnasat mánáidgárddiid várás leat kategoriserejuvvon dán portálas ja merkejuvvon ahte dat heivejit mánáidgárddiide, dan ektui go oahpponeavvut skuvllaid várás lunddolaččat leat kategoriserejuvvon fágaid vuodul. Nu oidnet mánáidgárdebargit portála visogovas daid ávdnasiid mat leat mánáidgárddiid várás. Sámediggi lea dál kategoriseremin ávdnasiid mat heivejit mánáidgárddiide Mánáidgárddi sisdoalu ja bargamušaid rámmafálaldaga vuodul. Sámediggi galgá ovttas Ovttas | Aktan | Aktesne doaimmahagain bardit dán kategoriserema oahpponeavvoportálii. Dát mánáidgárdeávdnasiid systematiseren ja kategoriseren čájeha daid oahppanávdnasiid mat leat mánáidgárddiid várás ja šaddá vuodđun daidda vuoruhemiide maid ferte dahkat boahhteáiggis.

Doarjja mánáidgárddiide

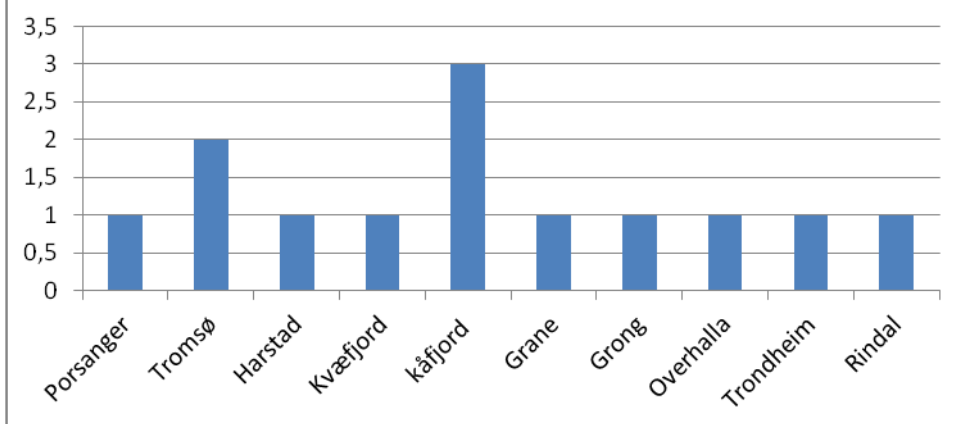
Dán áigodagas lea addojuvvon doarjja 15 sámi mánáidgárdái/mánáidgárdái main lea sámi ossodat. Earret eará lea addojuvvon doarjja Beahcedievá mánáidgárdái Guovdageainnu suohkanis, Ájanas mánáidgárdái i Porsáŋgu gielddas ja Márkománák sámi mánáidgárdái Evenášši suohkanis.

tilskudd til samiske barnehager/ barnehager med samisk avdeling tildelt i perioden 13.05.-19.09.14

13 mánáidgárddi leat ožžon doarjaga ortnega Doarjja mánáidgárddiide main lea sámegielválaldat bokte. Earret eará lea addojuvvon doarjja davvisámi giellaoahpahussii Bukkespranget mánáidgárdái Romssa suohkanis ja doarjja julevsámi giellaoahpahussii Holtet mánáidgárdái Harstad suohkanis.

Tilskudd til samisk språkopplæring tildelt i perioden 13.05.-19.09.14

Leat juolluduvvon prošeaktaruđat 9 prošeaktii oktiibuot 843 000 ru. Dain leat earret eará golvma mánáidgárddi Gáivuona suohkanis mat juohkehaš leat ožžon doarjaga prošeaktii “Luonddu bálggis-Natursti”. Árran mánájárdde oáčui doarjaga prošeaktii maritiimma birrasa birra. 7 prošeaktaohcama leat biehttaluvvon. Sivvan biehttalemiide lea go dát ledje prošeavttat mat eai gullan ortnega vuoruhemiide.

Viidáseappot lea addojuvvon doarjja ortnega bokte pedagogalaš ávdnasiidda, duhkorasaide ja oahppanressursaide 3 prošeaktii, oktiibuot 1 289 000 ru. Earret eará lea Davvi Girji ožžon doarjaga prošeaktii “Sámi fáttáid ávnnaspáhka”. 5 prošeaktaohcama biehttaluvvojedje dan geažil go ohcamat earret eará eai gullan ortnega vuoruhemiide.

Mánáidgárdeseminára

Miessemánus lágidii Sámediggi lullisámi mánáidgárdeseminára ovttasbarggus Nordlándda, Davvi-Trøndelága ja Lulli-Trøndelága fylkkamánniiguin. Seminára lágiduvvui Levangeris, Davvi-Trøndelága allaskuvllas. Fáddán dáid beivviid lei kultursensivitehta ja giellagáhtten mánáidgárddis. Lullisámi guovllu giellaambassadevrrat muitaledje Sámedikki giellakampánja “Sámás muinna” birra. Seminára ulbmiljoavkun ledje lullisámi guovllu mánáidgárdebargit. Seminárii bohte sullii 30 oassálasti.

Sámediggi lea plánemin boahpte mánáidgárdeseminára, mii lágiduvvo 12.-13.11.14 Álttás. Dán seminára fáddán galgá leat sámegeiella ja digitála oahppanresurssat.

Ovttasbargu fylkkamánniiguin - Davvi Regiovdna

Sámedikkis lea dán áigodagas leamaš ovttasbargočoahkkimat Nordlándda, Romssa ja Finnmárkku fylkkamánniiguin. Dát leat bistevas čoahkkimat mat dollojuvvojit guovtte golmma geardde jahkái. Fáddá mii váldojuvvo ovdan buot čoahkimiin lea áigequovdilis áššit mánáidgárdesuorggis ja sámi perspektiiva dán barggus. Namuhuvvon čoahkkima fáddán lei giellamovttiidahttinseminárat maiguin Sámediggi ja fylkkamánit barget ovttas.

Nationála ustivuodabeaivi

Sámediggeráđdi galledii Badjemánáid beaiveruovttu Kárášjogas nationála ustivuodabeaivvi oktavuodas. Ustivuodta lea leamaš fáddán mánáidgárddis.

4. 2 Vuoddoohpahus

Oahppanresurssat/oahpponeavvoráhkadeapmi

Sámediggi lea 2014 várren 17 625 000 ru doarjjan ráhkadit prentejuvvon ja digitála oahppanresurssaid vuoddoohpahussii ja erenoamážit heivehuvvon oahpahussii davvi-, julev- ja lullisámegeielas. Sámediggeráđdi oáččui 40 oahpponeavvoohcama, mas ohcojuvvoi doarjja oktiibuot 67 094 446 ru ovddas. Dán jagi ohcamiid gaskkas juolluduvvui doarjja 7 prošehtii. Sámediggeráđdi lea ferten vuoruhit čavga Sámedikki iežas vuoruhemiid gaskkas, ja válljii vuoruhit sámegeiella nubbigiellan. Sivvan dasa lea go sámegeiella nubbigiellan lea dat fága man oahppoplána lea eanemusat rievdaduvvon oahppoplána rievdadusain 2012:s ja 2013:s, ja lea ge nu dat fága mas lea eanemus dárbu odđa oahpponeavvuide. Proseantalogu dáfus lea maid daid ohppiid lohku njiedjan hui ollu geain lea sámegeiella nubbigiellan maŋŋágo Oahppolokten váldojuvvui atnui.

Golmmas dain juolluduvvon prošeavttain leat erenoamášpedagogalaš oahpponeavvut, earát leat dábalaš oahpponeavvut vuoddoohpahusa várás. Dábalaš juolluduvvon prošeavttat leat visotgokči oahppogirjedahkosiid 4.-6. dásiide lullisámegeielas. Dasa lassin juolluduvvui doarjja davvisámegeiella sámegeiella 3 nuoraidceahkkái, ollistan dihtii oahppogirjedahkosiid sámegeielas 3 nuoraidceahkkái/sámegeiella 4 jk3.

Lullisámi oahpponeavvo- ja tearbmaráhkadeapmi

Vai dat lullisámi gealbobiras, mii ásahuvvui ja ovddiduvvui Elgá-prošeavtta bokte, áimmahuššojuvvo ja sihkarastojuvvo rámmaeavttuid boahpteáiggi doaimmamii ja ovdáneapmái, dagai Sámediggeráđdi siehtadusa 2013:s Engerdal suohkaniin ja Sámi allaskuvllain áigodahkii 05.01.13 - 31.12.15. Siehtadus geatnegahtá beliid váikkuhit dasa ahte gealbobiras joatká guoskevas lullisámi oahpponeavvuid ráhkadeamiin ja beassá doaimmahit lullisámi tearbmaráhkadan- ja eará prošeavttaid, vai lullisámi oahppit ožžot nannejuvvon sámi skuvlafálaldaga.

Jahkásaččat várrejuvvojit ruđat stáhtabušehtas lullisámi oahpponeavvo- ja tearbmaráhkadeapmái, dát ruđat fievrriduvvojit Sámediggái. Ruđat fievrriduvvojit dasto ollásit Elgá-prošehtii, mii dál lea Sámi allaskuvlla vuollásaš Saemien lohkejarnge bokte.

Saemien lohkekemearnje lea gárvvistan oahpponeavvuid lullisámegilli dán jagi, dat leat neahttabáikkis www.ovttas.no. Ain leat muhtun oahpponeavvo- ja tearbmaprošeavttat, mat leat ovddiduvvomin, mat maid almmuhuvvojit neahttabáikkis www.ovttas.no – dađistaga go dat gárvvistuvvojit. Elgá-prošeakta galgá árvoštallojuvvot maŋŋá šiehtadusáigodaga.

Árbediehtu ja sámi meahccegeavaheapmi vuodđoskuvllas

Sámediggi lea 2014:s várren 1 000 000 ru Sámeálbmotfoandda reanttuin oahpahušprošeaktii vuodđoskuvllas. Prošeavttat leat leamaš čadnojuvvon fáddái ávkkástallan árbevirolaš sámi luondduresurssaiguin ja árbedieđu gaskkusteapmi. Áigumuššan lea leamaš nannet vuodđoskuvlla ohppiid sámi giela ja identitehta. Sámediggeráđđi lea ožžon 5 ohcama vida iešguđet skuvllas, mas ohccojuvvo oktiibuot 1 121 900 ru doarjja. Ohcamat leat meannuduvvomin.

Sámi joatkkaskuvllaid stivra – ja stivranjuolggadusat

Sámediggeráđđi lea mannan giđa (13.05.14) bivdán oahppodepartemeantta nammadišgoahtit odđa stivrra Stáhta sámi joatkkaskuvllaide, Kárašjogas ja Guovdageainnus. Sámediggeráđis ii leat eahpeluohttámuš dálá stivrii, muhto dálá stivra lea doaibman mealgat guhkit go dan mii lea dábálaš. Skuvlainstruvssa vuodul galgá stivra välljejuvvot juohke njealját jagi, dálá stivra välljejuvvui vuosttaš geardde 1999:s.

Sámediggi čuovvolii dán ášši čoaikkimis Máhttodepartemeanttain mannan borgemánu. Dan oktavuodas maid bivddii Sámediggi beassat nammadit ii ge evttohit lahtuid joatkkaskuvlla stivrii, nu go dálá instruksa gohčču. Máhttodepartemeantta ii lean mielas rievdadit instruvssa nu go Sámediggi árvalii.

Dán vuodul lea sámediggeráđđi bivdán Máhttodepartemeanttain konsultašuvnnaid dán áššis. Lea prinsihpalaččat dehálaš ahte Sámedikkis lea nammadanváldi ii ge dušše evttohanriekti stivrraide mat hálddašit dehálaš sámiguoskevaš áššiid.

Romssa fylkka joatkkaskuvllaid struktuvra

Sámediggi lea miessemánu 2. b 2014:s addán gulaskuddancealkámuša Romssa Fylkkasuohkana joatkkaskuvlla struktuvrariievdeapmái. Sámediggeráđđi Silje Katrine Muotka lea leamaš čoaikkimis Tromssa fylkkasuohkaniin, fylkkaráđiin Kåre Sollied:in.

Čoaikkimis bođii ovdan ahte Romssa Fylkkasuohkan čuovvola bargujoavkku strukturievadanárvalusa. Sámediggeráđi mielas ii suodjal dat árvalus doarvái bures sámiguoskevaš skuvlafálaldaga ja dat cuiggoduvvui gulaskuddamis. Earret eará ii leat ráđđi duhtavaš dainna go Kunst og Design heaittihuvvo Davvi Romssa joatkkaskuvllas, dan sivas go Davvi Romssa joatkkaskuvla šattai ovddit struktuvrariievdeamis sámi resursaskuvlan Romssa fylkka. Sámediggeráđđi čuovvola dán ášši.

Sámedikki gilvvohallan ráhkadit buoremus plakáhta givssidanbarggu birra:

Dál lea nubbi jahki go Sámediggi oassálastá nationála kampánnjii “Julggašteapmi givssideami vuostá” man mihttomearrin lea buorre bajásšaddan- ja oahppanbiras buot mánáide ja nuoraide, ja mii galgá váikkuhit dasa ahte givssideapmi válde ovdan riikkaviidosáččat. Deataleamos bargu givssideami vuostá lea dat mii dahkkojuvvo báikkálaččat juohke beavvi iešguđet gielddas. Dan jagi julggaštuskampánja fáttáin Rávesolbmot duddjot ustivuoda – neahtas čalmmustahttojuvvui nationála rahpanbeivviin Oslos čakčamánu 1. b.

Dan vuodul lea sámediggeráđđi ja Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi álggahan gilvvohallama skuvllaid ja skuvlaluohkáid várás mas sii ávžžuhuvvojit ráhkadit plakáhta givssideami vuostálastinbarggu birra. Sámediggeráđđái lea deatalaš lágídit sierra doaimmaid dain skuvllain main leat sámi oahppit. 10 000 ruvdnosaš vuoiu manná dan skuvlii mii ovdal 24.10.14 ráhkada eanemus movttiidahtti plakáhta fáttá birra, ja mas lea sihke teaksta ja movttiidahtti govva/dáidda.

Vuoitoplakáhta geavahuvvo Sámedikki barggus givssideami vuostá riikaviidosaččat ja báikkálaččat.

Čoahkkin Djupedal-lávdegottiin

Sámediggepresideanttas lea leamaš čoahkkin Djupedal-lávdegottiin 14.05.14 Diehtosiiddas Guovdageainnus. Čoahkkima fáddán lei ohppiid psykososiála biras ja digitála givssideapmi. Sámediggeráđdi lea ráhkadeamen cealkámuša mas leat hástalusat givssideami oktavuodas sámi skuvlaárgabeaivvis, ja evttohus mo eastadit ja hehttet givssideami. Djupedal-lávdegoddi bovdi maddái rabas digašallamii Litteraturhuset:ii Oslos duorastaga 18.09.14, masa Sámediggi searvvai. Djupedal-lávdegoddi geige evttohusas 2015 giđa.

Sámeskuvlla ávvudeapmi Romssas ja Romssa boazosápmelaččaid fylkkasearvvi ávvudeapmi Sámediggerádis lei sáhkavuorru sámeskuvlla ávvudeamis ja Romssa boazosápmelaččaid fylkkasearvvi ávvudeamis 22.08.14.

4. 3 Alit oahpu ja dutkan

Sámediggedieđáhus alit oahpu ja dutkama birra

Sámediggeráđdi lea sámediggedieđáhusa oktavuodas alit oahpu ja dutkama birra lágidan álggahankonferánsa Guovdageainnus 09.-10.09.14. Konferánsa ulbmil lei oazžut árvalusaid ja cealkámušaid dieđáhusbargui, erenoamážit dain oahppo- ja dutkanásahusain main dál lea fáldat sámi alit oahpus ja mat čadahit sámi dutkama. Sámediggeráđdi áiggošii bidjat ovdan dievasčoahkkimii čielggadusa alit oahpu ja dutkama birra juovlamánus.

Sámi allaskuvlla ohcan doavttergrádaprogámmii sámi gielas ja girjjálašvuodas

Sámi allaskuvla lea ohcan akkrediterema PhD-prográmmii sámi gielas ja girjjálašvuodas. Áššedovdi lávdegoddi nátionála orgánas kvalitehta várás oahpahusas, NOKUT, lea geargan árvoštallamis ohcama, ja cealká ná: ”PhD-prográmma lea fágalaččat erenoamáš buorre, muhto Sámi allaskuvla ii sáhte ollašuhit dan gáibádusa ahte galget leat uhcimusat 15 PhD studeantta 5 jagis. Danne eat sáhte rávvat akkrediterema. Seammás rávve lávdegoddi ahte dahkkojuvvo spiehkastat kvantitatiivva gáibádusain Sámi allaskuvlla várás.”

Sámediggepresideanta Aili Keskitalo lea 09.07.14 beaiváduvvon reivves Sámi allaskuvlii dovddahan doarjaga ohcamii ja ávžžuha Máhttodepartemeantta čuovvolit ášši johtočállosa F-08-10 vuodul Láhkaásahus kvalitehtasihkkarastima ja kvalitehtaovddideami birra alit oahpus ja fágaskuvlaoahpus, mas čuožžu ahte dál lea čadahuvvomin stuorát čielggadeapmi sámi dutkama ja alit oahpu birra, mii earret eará galgá čielggadit mo sámi allaskuvla galgá viidáseappot ovddiduvvot. Dán čielggadeami oktavuodas áigu Máhttodepartemeanta ovttasráđiid Sámedikkiin ja Sámi allaskuvllain árvoštallat lea go dárbu čadahit erenoamáš heivehemiid njuolggadusain vai sihkkarasttášii allaskuvlii buori viidáset ovddideami.

Ođđa mánáidgárdeoahpadeaddjioahpu čuovvunjoavku

Sámedikkis lea áirras ođđa mánáidgárdeoahpadeaddjioahpu čuovvunjoavkkus (FG-BLU). Bargu galgá dahkkojuvvo áigodagas 2013-2017. Čuovvunjoavku lea dán giđa ja čavčča bargan jahkeraporttain mii galgá Máhttodepartementii. Okta čoahkkin lea dollojuvvon oahppomátkkiin Schâffergården:ii Københavnnas 25.-27.05.14 ja okta čoahkkin 25.-26.08.14 Oslos. 18.-19.09.14 lágidii čuovvunjoavku konferánsa buot oahppoásahusaid várás Norggas mas jahkeraporta biddjojuvui ovdan. Sámedikkis lei sáhkavuorru sámi perspektiivva birra mánáidgárdeoahpaheaddjioahpus. Mo sámi sisdoallu oahpahusas galgá čalmustahttojuvvo, lea okta dain fáttáin maid čuovvunjoavku galgá gieđahallat boahhte jagi mielde.

Sámi oahpaheaddjioahpporegiovnna ovttasbargoorgána, SAK 7 - rekrutteren

Sámediggi lea oassálastán dárkojeaddjin 3 čoahkkimii SAK 7 stivrenjoavkkus. Doppe lea bargan árvoštallanraporttain maŋŋá árvoštallankonferánsa nationála rekrutterenstrategiija birra sámi alit oahpu várás 2011 - 2014”, mii lágiduvvui cuoŋománus. Lassin dasa bargojuvvo ovttasbargi ásaheaid doaibmabidjoplánain 2015 várás. Doaibmabijut galget ruhtaduvvot daid ruđaiguin mat sirdojuvvojit jagis 2014 jahkái 2015.

Ovttasbargu áigeuovdilis aktevraiguin dutkamis

Sámediggi lea oassálastán regionála dutkanfoanddaid jahkekonferánsii 04.-05.06.14. Dan oktavuodas dollojuvvui čoahkkin Siseatnama, Gaska-Norgga ja Davvi-Norgga foandaregiovnnaid čállingottejođiheddjiiguin. Áigumuššan lea gulahallagohtit daid dutkanfoanddaiguin main lea bargun fuolahit sámi dutkanberoštusaid ja -dárbbuid.

Dán áigodagas lea Sámediggi doallan guokte gulahallančoahkkima Dutkanráđi Finnmárkku báikkálaš ovddasteaddji, VRI Finnmárkku (regionála FoU ja innovašuvnna váikkuhangaskaoamit) ja Finnmárkku Davvi-Norgga RFF ovddasteddjiiguin.

Alit oahpu ja dutkama fágastrategalaš orgána

Butenschøn-lávdegotti 2012 mannosáš čielggadusas ”Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning” evttohuvvui earret eará ásaheid oktiiordnenráđi sámi alit oahpu várás ja álgoálbmotfierpmádaga sámi dutkama várás. Dán čuoovvoleapmin lea Máhttodepartemeanta 2014 reviderejuvvon bušeahtas juolludan 250 000 ru ásaheid fágastrategalaš orgána sámi alit oahpu ja dutkama várás Universitehta- ja allaskuvlaráđi (UHR) vuollásažžan.

Sámediggi lea doallan čoahkkima Sámi allaskuvllain 11.09.14, mas fágastrategalaš ráđi ásaheapmi digaštallojuvvui. Ásaheami oktavuodas galgá Sámediggi maddái deaivvadit Máhttodepartemeanttain ja UHR:in 07.10.14.

Stuorradiggedieđáhus alit oahpu struktuvrra birra

Sámedikki ja Máhttodepartemeantta gaskasaš ovttasbargočoahkkimis 21.08.14 jearahii Sámediggi dieđuid dan proseassa birra mii lea jođus strukturdieđáhusa oktavuodas. Dasa lassin bivddiimet oazžut dieđuid dan birra mo departemeanta lea jurddašan searvvahit Sámedikki. Maŋŋá čoahkkima, 26.08.14, bovdii Máhttodepartemeanta čoahkkimii gaskal departemeantta politihkalaš jođihangotti ja guoskevaš organisašuvnnaid. Sámediggi lea bovdejuvvon ovttas Norgga dutkanráđiin, universitehta- ja allaskuvlaráđiin, nationála orgánain kvalitehta várás oahpahas, oahpahas internationaliserema guovddážiin, dutkanásahusaid oktasašarenain, Norgga studeantaorganisašuvnnain, Norgga stipendiáhtaorganisašuvnnaiguin ja ovttastusráđiin. Čoahkkin galgá dollojuvvot 13.10.14 ja ulbmilin lea ahte departemeanta juohká dieđuid proseassaid birra ja ahte organisašuvnnat besset ovddidit árvalusaid ja cealkamušaid. Sámediggeráđđi lea meannudan bovdehusa ja mearridan ahte Sámediggi galgá leat mielde. Sámediggeráđđi árvoštallá ášši viidaset čuoovvoleami maŋŋá čoahkkima.

OECD – ”Skills strategy – Building an effective skills strategy for Norway”

Sámediggi lea oassálastán prošeaktii Skills Strategy, mii lea mángga departemeantta gaskasaš ovttasbargoprošeakta. Čakčamánu 4. b. almmuhii OECD prošeavtta loahpparaportta ”OECD Skills Strategy Action Report”, rávvagiiguin dasa mo Norga beaktileappot ja eanet ulbmillaččat sáhtta ovddidit ja geavahit álbmoga gelbbolašvuoda.

Leaŋka raportii:

<http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Internasjonalt/UNESCO/NorwayDiagnosticReportCorrectedVersion.pdf>

Stipeanda alit oahpu várás

Ohcamat 2014 čavčča – ohcamat eai leat meannuduvvon gárvvisin.

	Ohcanlohku	Árvvoštallon submi
BA buhcciiddikšu	11	125 000
Oahpaheaddjioahppu	31	435 000
Mánáidgárdeoahpaheaddjioahppu	10	150 000
BA boazodoallu	16	215 000
Girkolaš oahppu	1	15 000
Politiija	1	15 000
Davvisámegiella	52	562 500
Julevsámegiella	3	45 000
Lullisámegiella	2	15 000
Olggobealde vuoruhemiid	3	0
	130	1 577 500

Bušahtta 2014	2 850 000
Máksojuvvon stipeanda 2014 čavčča	1 162 500
Árvvoštallon stipeanda 2014 čavčča	1 577 500
Árvvoštallon geavatkeahtes ruđat	110 000

Ovddastusat

Sámi allaskuvlla 25-jagi ávvudeapmi

Sámediggeráđdi doalai dearvvahansártni Sámi allaskuvlla 25-jagi ávvudeamis 20.08.14.

UiT Norgga árkatalaš universitehta oahppojagi rahpan, campus Áltá

Sámediggepresideanta Aili Keskitalo doalai dearvvahansártni UiT Norgga árkatalaš universitehta campus Áltá 21.08.14.

Kvalifiseren- ja rekrutterenprográmma sámeielas alit oahpus - loahpahankonferánsa

Sámediggeráđis lei sáhkavuorru Alit oahpu sámeiela kvalifiseren- ja rekrutterenprográmma loahpahankonferánssas Áltás 10.-11.06.14. Prográmma álggahuvvui Sámedikki álgaga vuodul go Sámediggi válddii atnui Sámeálbmotfoandda Sámedikki 2008 bušehtas. Sámi allaskuvla, mii lea čáđahan prográmma, bidjá ovdan loahpparaportta ovdal jagi loahpa.

Seminára Sámedikkiid dili birra Ruotas ja Norggas Ubmi universitehtas

Sámediggeráđis lei sáhkavuorru namahusain “Sámediggi Norggas 25 jagi – status quo dahje ovdáneapmi?”.

Čoahkkinn máhttoministariin Torbjørn Røe Isaksen

Sámediggeráđdi deaivvadii máhttoministariin Oslos 13.06.14. Čoahkkima fáddán ledje dárbbut oahpponeavvosuorggis, sámeiella nubbigiellan ja refušuvdnaortnet, sámi gáiddusoahpahus ja Sámedikki dievasčoahkkinnmearrádus mas čujuhuvvo dasa ahte lea dárbu ođasmahttit oahpahuslága.

5 Dearvvašvuohta ja sosiála

Váldomihttomearri

Dásseárvosaš dearvvašvuođa-, sosiála- ja fuolahusbálvalusat sámi álbmogii mat váldet vuolggasaji sámi gielas ja kultuvrra. Bálvalusat galget leat heivehuvvon sámi álbmoga vuoigatvuođaide ja dárbbuide.

5. 1 Dásseárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat

Diehtujuohkin álbmotdearvvašvuođadieđáhusa, Nationála dearvvašvuođa ja buohcciviessoplána ja gieldadearvvašvuođadieđáhusa birra

Ráđđehus lea 2014:s bargagoahtán ođđa álbmotdearvvašvuođadieđáhusain, nationála dearvvašvuođa ja buohcciviessoplánain ja dieđáhusain boahhteáiggi vuođđodearvvašvuođabálvalusaid birra. Sámediggi lea ovdalis dovddahan ahte mii háliidit searvat dán bargui, ja Dearvvašvuođa- ja fuolahusdepartemeanta bovdii dan oktavuođas Sámedikki diehtujuohkinčoahkkimii sierra bargguid birra geassemánu 2014.

Álbmotdearvvašvuođadieđáhus: Álbmotdearvvašvuođadieđáhusas "God helse - felles ansvar" mii ilmmat 2013:s, boahťá ovdan ahte ráđđehus áigu ovddidit ođđa álbmotdearvvašvuođadieđáhusa juohke njealját jagi, vuosttaš gearddi 2015:s. Mihttomearrin lea nannet politihkalaš ja demokrátalaš fakki álbmotdearvvašvuođapolitihkas, seammás go dat galgá váikkuhit ahte nationála álbmotdearvvašvuođa politihka gehččojuvvo fárrolaga regionála ja báikkálaš álbmotdearvvašvuođabargguin. Ráđđehus háliida dán háve erenoamážit loktet golbma ángiruššansuorggi: psykalaš dearvvašvuohta álbmotdearvvašvuođa barggus, árijalaš boarrásat ja dearvvašvuođaoiddolaš válljen. Dasa lassin vuoruhuvvo eastadeaddji bargu mánáid ja nuoraid várás. Bargu vuođđuduvvá earret eará guovtti raportii: Samfunnsutvikling for god folkehelse (Servodatovddideapmi buori álbmotdearvvašvuođa várás) - Rapport om status og råd for videreutvikling av folkehelsearbeidet i Norge (Raporta stáhtusa ja ráđi ektui álbmotdearvvašvuođabarggu viidásetovddideamis Norggas), ja Folkehelse rapporten 2014 (Álbmotdearvvašvuođaraporta 2014).

Álbmotdearvvašvuođadieđáhus ovddiduvvo Stuorradiggái giđđat 2015.

Nationála dearvvašvuođa- ja buohcceviessoplána

Stuorradiggedieđáhusas hábmejuvvojit prinsihpat ja eavttut sierralágan buohcceviessuid ja boahhteáiggi buohcceviessostruktuvrra várás, dainna áigumušain ahte mearridit nationála prinsihpaid buohcceviessostruktuvrra várás ja man lágan buohcceviessut ja eará doaimmat galget leat spesialistadearvvašvuođabálvalusain. Plánas galget leat doaimmabidjoevttohusat maiguin sihkarastit doarvái bargiid, rivttes gelbbolašvuođa ja bargujuogu boahhteáiggi spesialistadearvvašvuođabálvalusain.

Nationála dearvvašvuođa- ja buohcceviessoplánas leat čuovvovaš mihttomearit doaisttázii:

- Addit konkreta sisdoalu doahpagii "pasieantta dearvvašvuođabálvalus"
- Norgga spesialistadearvvašvuođabálvalus galgá stivrejuvot eanet kvalitehtain, ja pasieantavásihan kvalitehta galgá árvoštallojuvot seamma dásis medišinnalaš kvalitehtain.
- Rivttes gelbbolašvuohta rivttes mearis – rivttes báikkis ja riehta doaimmaiguin.
- Stuorradiggi galgá mearridit bajimus politihkaš mearrádusaid spesialistadearvvašvuođabálvalusaid várás.
- Sihkarastit doarvái kapasitehta jierpmálaš struktuvrrain.
- Sihkarastit oktilaš vuogádaga fáhkka bálvalusaid várás buohcceviessus ja dan olggobealde, mii addá doarvái oadjebasvuođa ja kvalitehta miehtá riikka.

Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta lea dán oktavuodas galledan regionála dearvvašvuoda doaimmaid, dearvvašvuodaguovlluid ja välljejuvvon buohcevesuid ja eará doaimmaid spesialistadearvvašvuodabálvalusas. Earret eará lea galledan Sámi nationála gealboguovddáža psykalaš dearvvašvuoda ja gárrenávdnasiid geavaheami ektui (SANAG). Departemeanta lea maŋŋá galledeami ráhkadan čilgehusa sierra regionála ja báikkálaš dearvvašvuodadoaimmain. Dieđáhus ovddiduvvo Stuorradiggái čakčat 2015.

Dieđáhus boahteáiggi vuoddearvvašvuodabálvalusaid birra

Dieđáhusas háliida ráđdehus oaidnit gielddalaš dearvvašvuodabálvalusa stuorát oktavuodas, gokko lea pasieanttain stuorát váikkuhanfápmu sihke iežas dikšumii, ja mainna lágiin bálvalus ovddiduvvo. Sávaldahkan lea čohkket eanet fágabirrasiid ovttá sadjái ja vuogádatlaččat bargat dan ala ahte addit ollislaš bálvalusaid olbmuid. Dárbu lea eanet fágaidgaskaš dearvvašvuoda bálvalusaide gielddain, ja láchčojuvvojit odđa rollat ja ovttasbargovuogit, nugo ovdamearkka dihte team-vuđot bálvalusat vai gieldda dearvvašvuodabálvalus nannejuvvo, oktiordnejuvvo ja lea ollislaš. Deatalemos fáttát odđa stuorradiggedieđáhusas vuoddearvvašvuodabálvalusaid birra leat dárbbášlaš gelbbolašvuoha, buoret ovttasdoaimman ja resurssaid geavaheapmi, ja birgema ja eastadeami goziheapmi.

Dearvvašvuodafálaldat mánáide ja nuoraide lea guovddáš fáddán. Dieđáhusa oktavuodas áigu ráđdehus ráhkadit sierra nuoraidstrategiija mas guorahallat buot hástalusaid mat čatnasit nuoraid dearvvašvuhtii, maiddá seksuála dearvvašvuoda. Vuoddearvvašvuodabálvalusaid guorahallan gehččojuvvo maiddá fárrolaga dainna go gielddain leat dađistaga eanet hejodit buohcci pasieanttat, dárbu lea eastadit ja vejajuiduhttit, ja odđa gielddastusa ektui. Dieđáhus lea plánejuvvon ovddiduvvot giđđat – 2015.

Seminára psykalaš dearvvašvuoda ja iešsoardimiid eastadeami birra Circumpolar guovlluin

Sámediggeráđdi lea searvan sáhkavuoruin seminárii – “Kunnskap og erfaring om fremming av folkehelse og forebygging av selvmord i circumpolare samfunn”, maid Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta/Olgoriikadepartemeanta lágidedje ovttas Norgga álbmotdearvvašvuoda instituhtain. Seminára lágiduvvui “Sustainable Development Working Group” (Nana ceavzilis ovdáneami bargojoavku) (SDWG) mü lea Árktalaš rádi vuolláš, dutkanruđaid juolludeami oktavuodas.

Sámediggeráđi sáhkavuoru guovddážiis ledje sámi nuoraid hástalusat maid deaividit iežaset identitehta, rasimma ja vejolašvuoda oktavuodas eallit árbevirolaš ealáhusaiguin, ja mainna lágiin dat váikkuha psyhkalaš dearvvašvuhtii ja lasiha iešsoardinvára.

Davviriikkalaš álbmotdearvvašvuodakonferánsa

Sámediggi lea searvan Davviriikkalaš álbmotdearvvašvuodakonferánsii. Konferánsa lágiduvvo juohke goalmát jagi, ja guovddážiis láve leat álbmotdearvvašvuoda stáhtus davviriikkain. Sámediggi lea ovttas Sámi dearvvašvuodadutkama guovddážiin ja SANAG:in čadahan bargoseminára man fáddán lea leamaš dutkan dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra sámi servodagas.

Čoahkkin Harstad allaskuvllain

Sámediggeráđis lea leamaš čoahkkin Harstad allaskuvlla suodjalandivššároahpuin. Allaskuvla háliidii mitalit sin dutkanproševtta birra ”Mangfold og toleranse”, man áigumuššan lea háhkat máhtu doaimbavádjat olbmuid eallineavttuid birra geain lea sámi duogáš. Sámediggeráđdi atná duodalažžan dan go váilu máhttu dán suorggis, ja oaidná positiivvalažžan dan go Allaskuvla dán proševttas háliida fokuseret sámi servodaga. Mü doavut ahte áššeuolmmat maiguin bargojuvvo, sáhttet buoridit áddejumi das movt sámít, geain lea doaimbavádjitvuoha, ieža vásihit árgabeaivvi.

Prošekta lea vuodđun stuorát davviriikkalaš prošektii maid Mánáid-, nuoraid- ja bearašdirektoráhta lea vuolggahan, ja plánejuvvo jagi 2014 čavčča rájes. Sámediggeráđdi doavut ahte bargu lea mielde

čuvgein mainna lágiin doaibmavádjit olbmot sámi servodagas ieža vásihit árgabeaivvi ja sin searvama servodagas.

Álbmotčoahkkin Gáivuona suohkanis

Sámediggeráđđi bovdii álbmotčoahkkimii mii dollojuvvui Davvi álbmoga guovddázis Gáivuona suohkanis. Álbmotčoahkkima fáddán lei dearvvašvuoda- ja fuolahusfálaldat sámi pasieanttaide. Sámediggeráđđái lea deatalaš gulahallat singuin geat geavahit dearvvašvuodafálaldagaid, ja háliidii oažžut árvalusaid ja ságastallama das maid ferlašii dahkat buori fálaldaga sihkkarastima ektui suohkana sámi álbmogii.

Álbmotčoahkkimii searvvai maiddá Sámi nátionála gealboguovddáš psykalaš dearvvašvuoda ja gárrenávdnasiid geavaheami ektui (SÁNAG) mii mitalii maid bálvalusaid sii sáhttet fállat gielddaid pasieanttaide.

ESD rahpan (Evenášši, Skánit ja Dieiddanuorri) – medisiinnalaš guovddáš

Sámediggeráđđi searvvai ESD medisiinnalaš guovddáža rahpamii gos doalai sáhkavuoru. Sáhkavuorus daddjojuvvui ahte buot golmma gielddas mat servet dán ovttasbargui, ássat sámit gielddasteaset. Mii vuordit ahte dat oainnusmahttojuvvo, sihke visuálalaččat ja galbema bokte, ja sullasačča bokte, muhto maiddá sisdoalu bokte. Dasto háliida Sámediggeráđđi ahte dat sámi pasieanttat geat geavahit guovddáža, galget oažžut dakkár bálvalusfálaldaga mii váldá vuolggasaji maiddá sin kultuvrralaš ja gielalaš duogázis, ja ahte mii oažžut dakkár guovddáža mas mánggakultuvrralaš gelbbolašvuoha maiddá lea lunddolaš oassi guovddázis.

Konferánssa Boahhteáiggi dearvvašvuodabálvalusat guovllu Norggas

Sámediggeráđđi doalai sáhkavuoru ja lei mielde paneladigaštallamis konferánssas Boahhteáiggi dearvvašvuodabálvalusat guovllu Norggas, mii lágiduvvui Divttasvuonas Norlándda universitehtain. Dábálaš fáddán konferánssas lei nannejuvvon vuoddearvvašvuodabálvalusaid ovddideapmi russenčuoggás gaskal spesialistadearvvašvuodabálvalusa ja gielddaid dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa, ja mainna lágiin sihkkarastit ahte bálvalusfálaldat šaddá dáseárvosaš norgalaš ja sámi álbmogii. Sámediggeráđđi válddii ovdan sáhkavuorustis álgaga Doareskultuvrralaš guovlomedisiinnalaš guovddáža ásaheamis, ja oaiivildii ahte dat lea buorre álgga dustet boahhteáiggi hástalusaid ja gozihit sámi pasieanttaid.

Čoahkkin Sámediggeráđi ja Sámedikki vuorrasiidráđi gaskka

Sámedikki vuorrasiidráđi čoahkkin dollojuvvui Kárášjogas miessemánus. Dan oktavuodas dollojuvvui čoahkkin Sámediggeráđi ja Sámedikki vuorrasiidráđi gaskka. Dán čoahkkima fáddán ledje vuorrasiidráđi mandáhta ja bargovuohki. Čoahkkimis guorahallojuvvojedje maiddá goappat guoimmi vuordamušaid birra, ja makkár rolla ja sadi vuorrasiidrádis galgá leat Sámedikkis. Sohppojuvvui ahte Sámediggeráđi ja Sámedikki vuorrasiidráđi gaskka dollojuvvo fásta čoahkkin unnimusat oktii jagis goappat guoibmái dieđuid juohkima dihte ja guorahallan dihte iešguđege áššiid mat gusket sámi vuorasolbmuid ja sámi servodahkii oppalaččat. Seamma oktavuodas dollojuvvui čoahkkin maiddá Kárášjoga gielddain ja Kárášjoga gielddalaš vuorasolbmuid ráđiin. Sámedikki vuorrasiidráđđi galledii maiddá fuolahusásodagaid ja dearvvašvuodaguovddáža gos ožžo dieđuid sámi boarrásiid fálaldaga ja dili birra Kárášjoga gielddas.

Čoahkkin Davvi-Trøndelága fylkaboarrásiidráđiin

Sámediggi lei láchán dili nu ahte Sámedikki vuorrasiidráđđi sáhtii doallat čoahkkima Davvi-Trøndelága fylkaboarrásiidráđiin Kárášjogas geassemánus. Sámedikki vuorrasiidráđđi háliida ovttasbarggu viđa davimus fylkaboarrásiidráđiiguin. Goabbat guoibmái diehtujuohkima lassin, lei fáddán movt dat guokte boarrásiidráđi sáhttet bargat ovttas, ja mainna lágiin fylkaboarrásiidráđđi deattuha sámi boarrásiid iežas fylkkas. Sámedikki vuorrasiidráđđi válddii ovdan sámi ovddastusa fylkaboarrásiidráđiin, ja evttohui ahte boahhte áigodaga rájes nammaduvvo sámi ovddastus fylkaboarrásiidráđđái.

Sámedikki vuorrasiidráđis lei čeahkkin Evenáššis

Vuorrasiidráđi čeahkkima oktavuodas Evenáššis gallededje sii Skániid buohcceruovttu, ja válde ovdan sámi boaresolbmuid dili. Fáttáid gaskkas maid birra ságastuvvui ledje ássiid vejolašvuohta oazžut sámi biebmui, ja sámi ipmilbálvalus ja rohkos. Maiddái bargiid sámi giella- ja kulturgelbbolašvuođa birra ságastuvvui. Sámedikki vuorrasiidráđi deattuhii man deatalaš lea ahte bargiin lea kulturgelbbolašvuohta, ja ahte doppe leat bargit geat sáhttet gulahallat sámi ássiiguin, erenoamážit singuin geain lea demeansa. Sámedikki vuorrasiidráđis lei čeahkkin maiddái Skániid suohkaniin, Skániid vuorasolbmuidráđiin ja Evenášši suohkaniin, gos fáddán ledje sámi vuorasolbmot gielddain, ja gielddaid fáldat sámi vuorasolbmuide.

Sámedikki váikkuhangaskaoamit dearvvašvuođa ja sosiála várás

Sámediggeráđđái leat dán rádjai bohtán 21 doarjjaohcama dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide. Ollislaččat lea doarjjaohcamiid submi 5 964 800 ru. Bušehtas leat ohcanvuodot váikkuhangaskaoamit 2 834 000 ru. Dán jagi lea dán rádjai juolluduvvon 2 140 500 ru, mat juohkásit 13 ášši gaskka. Dán jagi lea ođas dat go lea rabas ohcanáigemearri. Dát mearkaša dan ahte ohcanhivvodat juohkása jagi mielde, ja dan man ollu loahpa loahpas lea juolluduvvon ohcamiidda diehtit easka jagi loahpas.

6 Areálat ja biras

Váldomihttomearri

Guoddilis luonddu ja resursavuodu hálddašemi vuodul sihkkarastit ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusbarggu ja servodateallima.

6.1 Areálaid hálddašeapmi

Ráđđehusa prošeakta meahccehálddahusa álkidahttima birra

Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta dieđihii iežas neahttasídduin 07.07.14 telefovdnaoktavuoda váldimiin hálddahussii 08.07.14 ahte Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta, ovttas Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttain ja Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain, lea nammadan fágajoavkku mii galgá identifiseret hástalusaid ja evttohit konkreetta doaibmabijuid dainna áigumušain ahte álkidahttit meahccehálddahusa. Fágajoavkku mandáhta lea hui rabas, ja lea váttis fáhtet maid departemeanta konkreetta lea jurddašan. Go fágajoavkku mandáhta vissásit sáhtta guoskat sámi kultuvrii ja ealáhusaide, de sáddii presideanta 05.09.14 reivve gielda- ja ođasmahttindepartementii mas dovddahuvvo ballu das go dakkár prošeakta álggahuvvo almmá ovddalgihtii konsultašuvnnaid haga Sámedikkiin. Presideanta bivdá viidáseappot ahte mandáhta ja viidáset proseassa konsultašuvnnaid bokte čielggaduvvo sámi eanan- ja resursavuogiatvuodaid ektui. Dán rádjai ii leat presideanta ožžon vástádusa su reivvi.

Čohkkin Finnmárkkuopmodagain

Sámediggeráđđi oassálasttii 20.06.14 jahkebeallásaš čeahkkimii Finnmárkkuopmodaga stivrrain ja fylkkaráđiin Lisbeth Isaksen. Sámedikki bealis oassálasttii maiddái opposišuvdnajođiheaddji Vibeke Larsen. Čeahkkimis guorahallojuvvui Sámedikki mearrádus áššis SP 19/14 Finnmárkkulága čuovvoleapmi. Finnmárkkuopmodat áigu lagamus áiggi ráhkadišgoahtit ođđa strategiijaplána ja mánga beali maid Sámediggi lea mearridan áššis SP 19/14, galget váldojuvvot ovdan dan oktavuodas. Politihkalaš dási ja stivrra gaskasaš čeahkkin čuovvoluvvui hálddahusčeahkkimiin 20.08.14 mas digaštallan lei eanaš dan birra mo Finnmárkkuopmodat lea meannudan áššiid mat gusket rievdaduvvon meahccegeavaheapmái ja ođasmuvvi resurssaid hálddašeapmái.

Statskog

Sámedikkis lei čeahkkin Statskog:in 21.05.14 oassin dan Sámedikki ja Statskog gaskasaš ovttasbargošiehtadusa čuovvoleamis maid Sámediggi dohkkehii Áššis SP 06/12. Sámediggi ja Statskog

leat ovttaoaivilis das ahte ovttasbargošiehtadus gokčá dárbbu vaikke vel eai leat ge galle konkrehta ášši maid čuovvolit.

Sihke Sámediggi ja Statskog leat mielas ođasmahttit ovttasbargošiehtadus ođđajagi 2015 rájes, ovttasbargošiehtadusa 7. čuoggá vuodul. Sámediggi dovddahii ahte ođasmahttojuvvon šiehtadusas áigut geahččalit čielggasmahttit ahte bealit galget láchit dasa ahte sámi vuoigatvuođaeaggádat iehčanas vuodul sáhttet árvvoštallat searvat plána-/ovddidanbargui rievdaduvvon areálageavaheami birra. Sámediggi lea mielas máhccat Statskogii evttohusain ávkeárvoortnegiidda/-modeallaide ságaškuššama ja čuovvoleami várás ovttasbargošiehtadusa 5. čuoggá vuodul.

Sámedikki jearaheami vuodul čilgii Statskog geavahanortnegiid birra guolásteami várás Ráissa jogas. Sámedikki bealis dovddahuvvui dat prinsihpalaš oaidnu ahte Statskog oassi vuoigatvuođas johkii gullá báikegoddái/gili olbmuid ja ahte dát oassi oaggunkoartavuovdimis berrešii láchčojuvvot nu ahte eanaš boahtá sidjiide buorrin. Statskog válldi Sámedikki prinsihpalaš oainnu diehtun. Statskog mitalii ahte oaggunkoarttat dál galget leat olámuttus buohkaide go dat biddjojuvvojit vuovdimassii interneahhtabáikkis inatur.no.

Suohkaniid gaskasaš riddoavádatplána Ráissa ja Skiervvá várás

Sámediggi ovddidii vuostecealkámuša Ráissa ja Skiervvá suohkaniid riddoavádatplánii guolásteami ektui sámi vuotna- ja riddoguovlluin. Sámediggi oaivvildii ahte plánaevttohus ii sihkkarastte árbevirolaš bivdosajiid ja godđosajiid areálaid. Dasa lassin oaivvildii Sámediggi ahte plánaevttohus ii sihkkarastte ahte rievdaduvvon areálageavaheapmi ii dagat dakkár vahága báikkálaš guolásteapmái maid ii leat vejolaš njulget ja mii lea nu deatalaš guovllu álbmogii.

Maŋŋá gulaskuddanáigodaga lea suohkan rievddan plána veaháš ja earret eará gáržžidan areálaid ja váldán eret areálaid mat leat várrejuvvon akvakultuvrii. Maŋŋá čoahkkimiid suohkaniin ja báikkálaš guolásteaddjiservviiguin lea Sámediggi geassán ruovttoluotta muhtun vuostecealkámušaid, muhto doalaha ain vuostecealkámuša areálaulbmila A, akvakultuvrra, ektui.

Sámedikki mielas lea deatalaš fuolahit riddolagaš guolástemiid vuđđosa maiddáí boahhtevaš geavaheami várás. Hehttehusat gárgidan- ja luossadihkkenjoammunvára geažil guovtti akvakultuvrrarusttegis, ja váilevaš máhttu akvakultuvrrarusttegiid váikkuheami birra rehki guhkit áiggi vuollái, leat stuorát go vurdojuvvon vuoitut guovllu akvakultuvrras.

Konsultašuvnnat Øyfjellet ja Muossere bieggafápmorusttega birra

Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnat NČE:in Muossere ja Øyfjellet bieggafápmorusttega birra Vaapste suohkanis. Vaikke vel proseassat NČE ektui leat buorránan ovdalis diliid ektui, de eai leat vel ge duohta konsultašuvnnat eiseválddiid ja Sámedikki gaskkas.

Konsultašuvnnat om Krutåga huksema birra

Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnat NČE:in čáhcefápmorusttegiid Krutåga, Bjørkåselva ja Mølhusbekken birra okta daidda gulli neahttačatnasemiin. Stáhta konsultašuvdnageatnegasvuodát eai leat ollašuttuojuvvon dán rádjai ja Sámediggi áigu árvvoštallat viidáset konsultašuvnnaid OED:in go NČE lea ovddidan evttohusa.

Čoavddus vuostecealkámuša ektui Bådåddjo suohkana suohkanplána areáloassái 2014-2026

Sámediggi ovddidii 18.03.14 vuostecealkámuša Bådåddjo suohkana suohkanplána areáloassái 2014-2026 dan ektui ahte sihkkarastit sámi kultuvrra, ealahusdoaimmaheami ja oppalaš servodateallima luondduvuđđosa, ja sámi kulturmuittuid ja boazodoalu erenoamážit. Gulahallama vuodul gaskal Sámedikki ja Bådåddjo suohkana, mas maiddáí guoskevaš orohagat leat leamaš mielde, ja soabadallančoahkkima vuodul Fylkkamánni luhtte 01.07.14, lea vuostecealkámuš dan muddui vuhtiiváldojuvvon ahte dasa ii leat šat vuodđu. Ášši adnojuvvo čovdojuvvon.

Vásáhusat dán plánaproseassas mitalit ahte dakkár areálaplánaáššiin mat Sámedikki mielas buvttihit mearkkašahhti váikkuhusaid sámi kultuvrii dahje ealáhusdoaimmaheapmái, lea deatlaš ahte plánaiseválddit ožžot čielga dieđu dan birra nu árrat go vejolaš plánaproseassas. Bådádđjo suohkan lea dovddahan ahte sii áigo álggahit jeavddalaš gulahallančoahkkimiid orohagaiguin. Dat buoridivččii suohkana máhtu boazodoalu birra, ja nu šaddá álkit váldit vuhtii boazodoalu boahhtevaš areálaplánain.

Vuostecealkámuš Suortta gávpotplána suohkanoasseplánii, Blåbyen 2014 - 2026

Sámediggi ovddidii 02.06.14 vuostecealkámuša Suortta gávpotplána suohkanoasseplánii, Blåbyen 2014 – 2026. Vuostecealkámuš váldá vuhtii boazodoalu, ja lea ráddjejuvvon dan plánaoassái mii guoská lidnii.

Sámediggi, Suortta suohkan ja guoskevaš orohagat leat álggahan gulahallama dainna áigumušain ahte čoavdit ášši. Jus čoavddus lea guoddevaš boazodollui, de lea Sámediggi dovddahan ahte dat áigu árvvoštallat vel go lea vuodđu vuostecealkámušii.

Stáhta geaidnodoaimmahat lea álggahan proseassa oažžut ráhkaduvvot boazofágalaš váikkuhusčielggadusa (R-KU) daid orohagaid várás maidda Hålogalandsveien huksen guoská (E10/Rv85 gaskal Ránda ja Suortta). Vurdojuvvo ahte R-KU gárvána jahkemolsumis 2014/15. Suortta suohkanis lea várra deatlaš rolla dán barggus.

Molssaektun lea vuordit R-KU ovdalگو árvoštallojuvvojit molssaektosaš čovdosat dan guvlui Suortta gávpotplánas masa Sámediggi lea ovddidan vuostecealkámuša. Dakkár vuohki sáhtá maid uhcidit boazodolliid váivvi ovttaskas olmmožin.

Čoahkkaneapmi Kalvvatnan bieggafápmorusttega huksema vuostá Sámediggeráđđi rabai vahkkoloahppačoahkkaneami Kalvvatnan:is Kalvvatnan bieggafápmorusttega huksema vuostá 26.07.14. Vahkkoloahppačoahkkaneami lágidedje Voengel Njaarke ja Áarjel Njaarke orohagat ovttas Luonddugáhttenlihtuin.

6.2 Luonddušláddivuohta

Gidđalodden Guovdageainnus

Sámediggeráđis lea, ovttas Guovdageainnu suohkana sátnejodiheddjiin ja Sámi bivdo- ja meahcástansearvvi (SBMS) jodiheddjiin, leamaš čoahkkin stáhtačalliin Lars Andreas Lunde gidđaloddema birra Guovdageainnu suohkanis. Čoahkkimis digaštallojuvvui gidđaloddema lánkaásahus mii mearriduvvui 2013. Sihke suohkan ja SBMS dovddahedje duhtamehttuvuoda odđa ortnega hárrái mii guoská slájaide, bivdoáigái, bivdoguovlluide ja earresturrodahkii. Stáhtačalli dovddahii ahte departemeanta áigu árvoštallat mearriduvvon lánkaásahusa, muhto ahte eaktun ain galgá leat ahte bivdu galgá leat ekologalaččat guoddevaš. Dán eavttu alde lei ovttamielalášvuohta čoahkkimis.

Departemeanta lea maŋŋá čoahkkima addán Birasdirektoráhtii bargun evttohit mo čadahit máddodatlohkama ja fágalaš vuodul árvoštallat lea go biologalaččat ja ellidčálgu vuodul dohkálaš viiddidit bivdoguovllu, ja árvoštallat bivdoáiggi dálkkádatlaš hástalusaid ja báikkálaš molsašuddamiid vuodul. Bargu dahkkojuvvo ovttas Guovdageainnu suohkaniin ja SBMS:in. Sámediggi áigu čuovvolit proseassa.

7 Kulturmitosuodjalus

Váldomihttomearri

Duodaštit, gaskkustit ja hálldašit daid dieđuid vássánaiggis boahhteáiggi várás, maid sámi kulturmuittut ja kulturbirrasat ovddastit.

7.1 Hálldaešapmi

Nuortalaš siida Njávdamis

Nuortalaš musea lágidii dikšunčoahkkima Nuortalašsiida várás 28.05.14. Sohppojuvvui láddjet mašiinnain ja geavahit jalgenmašiinna jevdet bovnnaid. Lea maid sohppojuvvon bálkáhít eanadatspesialistta válljet rivttes ja láddan gilvagiid hávdđiide, vai šaddá dakkár suoidni mii heive dán eatnamii. Dikšu lea maŋŋá čađaheami árvoštallojuvvon ja gávnnavuvvon lea ahte boadus lea buorre.

Oppalaš beassama plánen Njávdamá oaggunsadjái lea dál fargga gárvvís. Bargu álggahuvvui báikediđostallamiin ovttas bálkáhuvvon konsuleanttain Vertein 20.05.14 ja lea jotkojuvvon ovttas Stáhta geaidnodoaimmahagáin 20.08.14 ja telefovndnačoahkkimiin konsuleanttain ja geaidnodoaimmahagáin 09.09.14. Mii leat maid ožžon Njávdamá oaggunsearvvi gulaskuddancealkámuša plánema oktavuodas. Sii dovddahit ahte sii eai háliit ovddasvástádusa ođđa hivssegis, ja ahte doaimma ferte čielggadit ovdalگو hivsset huksejuvvo. Danne ferte Sámediggi dan árvoštallat plána gárvvisteami oktavuodas.

Nuortalašsiida lea mielde Riikkaantikvára jagi 2015 sealluhanprográmmas válljejuvvon arkeologalaš kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás (BARK). Plánen ja bušeteren lea álggahuvvon ovttas Nuortalaš museain dan barggu várás maid mii berret oazžut čađahuvvot BARK-prográmmas.

Doarjja sámi kulturmuitosuodjalusdoaimmaide

Jagis 2014 juolluduvvui 2 546 000 ru kulturmuitosuodjalussii. 1 715 000 ru manai arkeologalaš áigumušaide, ja 831 000 ru Sámedikki ruđain manai vistesuodjalussii. Ledje eanaš museat ja eará sámi organisašuvnnat mat ožžo doarjaga. Stuorámuš prošeavttat mat ožžo stuorámuš doarjagiid ledje:

- Spittá giliservi oáčču doarjaga máksit eanadatarkiteavtta barggu ráhkadit dárkilis plánaid mo sihkkarastit guovžžahávddiid kulturbálgá guoras.
- Aajege oáčču ruđaid registreret sámi visttiid Mearohke suohkanis, duodaštít álbmotmuitalusaid ja máidnasiid Plassjes, ja láchit kulturmuittuid Forollhogna guovllus.
- Saemien Sijte oáčču ruđaid registreret kulturmuittuid skálvviin. Dálkkádaga riev dama geažit suddá eanet muohta ja jiekŋa, ja danne sáhttet ihtit boarráset biergasat dakkár sajiin.
- Árran julevsámi guovdásj oáčču ruđaid joatkit mánggajahkásaš soahtemuitoregistrerema, ja duodaštít bálvvosbáikki Orjjelij Foaldas.
- Gasko-Romssa musea oáčču ruđaid ovddeštít sámi vistti Gahpervákkis.

Viidáseappot juolludii Riikkaantikvára 2 167 500 ru liigeruhtan vistesuodjaleapmái. Ruđat gullet Riikkaantikvára sealluhanprográmmii ráfáiduhthtojuvvon visttiide mat leat priváhta oamastusas. Dan ortnegis lea várrejuvvon 2 000 000 ru sámi kulturmuittuid sealluheapmái. Riikkaantikvára juolludusaid duogáš leat Sámedikki mánggajahkásaš vistesuodjalanprošeavtta ođđaregistreremat. Eanaš oassi ruđaid juolluduvvui dainna ulbmiliin ahte ođastit priváhta visttiid. Daid stuorra ođastanprošeavttaid gaskkas Romssas lea earret eará juolluduvvon ruđat Middagmoeni Ráisavuonas ja Fjellalenii Rivttágis. Nordlánddas lea juolluduvvon ruhta Kjelvik nammasaš láigodálolaš dálui Orjjelij Foaldas ja Tuvai Hábmeris. Finnmárkkus lea earret eará addojuvvon doarjja ovddeštít Tolkhuset Unjárggas ja skielttarskajá Deanus.

Ollu bargu lea maid biddjojuvvon dasa ahte oazžut raporttaid doaibmabiddjiin geat leat ožžon doarjaga muhto geat eai leat sádden raporttaid áigemearis. Viidáseappot lea bargojuvvon dainna ahte geassit ruovttoluotta doarjalohpádusaid dakkár boarráset prošeavttain, mat eai leat vel álggahuvvon.

Oktavuodha ođđasis hávdádeamis Báhcaveajis, Mátta-Várjjaga gielddas

Oslo universitehta lea váldán oktavuodha Sámedikkiin dan gáibádusa birra Sámedikkis ahte oazžut dan 21 olbmobázahusa Báhcaveajis, mat leat vurkejuvvon Schreiner čoakkáldagaide Oslo universitehtii.

Gáibádus boahká Norgga ruošša-ortodoksa searvegottis, mii dáhttu ahte bázahusat galget hávdáduvot ođđasis 96-dievvái Báhcaveadjái.

Sámedikkis lea hálddašanovdasvástádus dain sámi bázahusain mat leat vurkejuvvon Schreiner čoakkáldagaide. Sámediggi lea 1987 mannosáš Kulturमितolága vuodul ožžon hálddašanovdasvástádusa sámi kulturmuittuin, dás maiddá sámi olbmobázašusain mat leat boarráset go 100 jagi. Sámedikki ja Oslo universitehta gaskasaš njuolggadusaid vuodul, mat mearriduvvojedje jagis 1999, hálddaša Sámediggi iežas ovddasvástádusa dain sámi bázahusain mat leat vurkejuvvon Schreiner čoakkáldagaide. Dat nátionála lávdegoddi mii galgá árvvoštallat dutkama olbmobázašusain, lea 2007 rájes addán fágalaš rávvagiid dán áššis. Sámediggi dat mearrida loahpalaččat galget go dákteerikkis hávdáduvot ođđasis.

Dakkár mearrádus ferte vuodđuduvvot vuđolaš ja čáhkkilis prosessii. Sámediggeráđis lea oktavuohka Oslo universitehtain dán áššis, ja Sámediggeráđđái lea deatalaš oazžut dakkár proseassa mas guoskevaš bealit gulduvvojit ja mas fágalaš ja historjjálaš árvvoštallamat váldojuvvojit vuhtii.

Sámedikki oassálastin máilmmiárbevuolui Røros bergstad og Circumferensen oktavuodas – ođđa lahtu ja várrelahtu nammadeapmi

Sivas go Ida Marie Bransfjell lea cealkán eret iežas saji Sámedikki áirrasin máilmmiárberáđis ja Idar Bransfjell lea cealkán eret iežas sámi várrelahtun, de lea Sámediggeráđđi nammadan Sverre Fjellheim Sámedikki ođđa áirrasin máilmmiárberáđđái. Fjellheim dovda sámi kulturhistorjjá bures ja sus lea nana fágalaš máhttu sápmelaččaid ja sámi ássama birra, sihke lullisámi guovllus oppalaččat ja Plassje guovllus erenoamážit. Sverre Fjellheim várrelahttu ii leat vel nammaduvvon. Sámediggeráđđi máhccá dasa maŋŋeleappos dieđáhusas.

7.2 Čalmustahttin

Sámi kulturmuittuid dikšun ja láchčín

Sámediggi lea 2014:s bargan mánga láchčín- ja dikšundoaibmabijuin. Riikkaantikvára áimmahuššanprográmma bokte válljejuvvon arkeologalaš kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás (BARK) lea Sámediggi ožžon ruđaid Riikkaantikváras njealji iešguđet prošektii 2014:s.

Spittá Návuonas, Romssa fylkkas

Sámediggi lea ovttas Spittá giliseriviin, Romssa fylkkasuohkaniin ja Romssa museain álggahan proševtta sihkkarastin ja láchčín dihtii válljejuvvon kulturmuittuid Spittás. Dikšunbargu lea čađahuvvon mánga jagi, ja jotkojuvvo maiddá 2014:s. Mihttomearri dikšunbarggus lea guovtteoasat: vuos ođasmahtit kulturbálgá galbbaiguin ja fysihkalaš láchčimiin, ja dasto čađahit dárbašlaš sihkkarastindoaibmabijuin áitojuvvon kulturmuittuid ektui. Kulturbálgái gullet mánga guovžžahávddi. Guovžžahávddit mat gullet erenoamáš árvvolaš kulturbirrasii, leat gollan ja billašuvvan. Danne sihkkarastá Sámediggi dáid hávdidiid dainna lágiin ahte bidjá fierpmi ovddabeallái kulturmuittuid. Dan oktavuodas lea maid ráhkaduvvon osteologalaš raporta mii válddaha dáktečoakkáldagaid.

Klubbu Čáhcesullo gielddas, Finnmarkku fylka

Geađgeboras Kluppus leat heallogeađggit. Guovlu lea gollan dan sivas go báikkálaš olbmot leat doppe viežžan heallogeđggiid gilvagarđdiide, grillaide, eará geađgebidjamiidda jna. Ovttas Várjjat sámi museain galgá báiki sihkkarastojuvvot dainna lágiin ahte ráhkadit goivvohaga. Dat hehte biillaid vuodjimis ieš geađgeborrii. Dasa lassin galgá biddjojuvvot galba mas leat kulturhistorjjálaš dieđut, ja maiddá čađahuvvot ofelastin báikki lokten dihtii báikkálaš olbmuid diehtomielalašvuoda.

Nuortarávnji girkogárddi dikšun ja sihkkarastin Návuona suohkanis, Romssa fylka

Kulturbirrasat lea sámi girkogárddi Návuona suohkanis, gos ain leat muhtun hávdemuittu muoras. Ollu dain leat heajos dilis ja muhtumat leat gahččan. Buot muorraruossain váilu mála. Dát leat hui hearckes kulturmuittut mat livčče duššan jus ođastanprošeakta ii livččii álggahuvvon. Kulturmuittut leat maid

bures oidnosis ja lea álki daid lusa beassat, ja dain lea stuorra árvu báikkálaš olbmuide. Bargu galgá čadahuvvot ovttagoaprošeaktan gaskal Sámedikki ja Davvi-Romssa museain.

Sirjennjuana, Raavrevijhke tjielte, Davvi-Trøndelága fylkkas

Sirjennjuana lea lahka mátkeláhtu mii manná Raavrevijhke guovddázis gálašanbáikái Lyjmede jávregáttis. Mátkeláhtu guora leat mánga diehtujuohkingalbba geologiija, flora ja fauna birra. Doppe lea maiddá galba mii muitala sámeleaskka Zarina Zarinicidda birra oktan goahetevnnegiin, maid Det norske skogsselskap lea ceggen. Sámediggi lea čađaheamen dikšuma mii mearkkaša galbbaid ođasmahttin ja sirdin ja bálgá merken. Galgá maid ráhkaduvvot pedagogalaš prográmma skuvllaid ja mánáidgárddiid várás.

Dasa lassin lea Sámediggi leamaš mielde láchčimin ja juohkimin dieđuid Ráissa álbmotmeahci sámi kulturbirrasa birra. Dakko gokko boahá álbmotmeahccái galgá álbmotmeahcchálldašepmi cegget galbba luondduárvvuid ja kulturmuittuid birra. Sámediggi lea ovtta Davvi-Romssa museain ja Romssa fylkkasuohkanii ráhkadan galbateavsttaid boazodoalu, kulturmuittuid, meahcegeavaheami ja baktegovvosiid birra. Álbmotmeahcchálddahus háliida maiddá ahte galget ráhkaduvvot álbmotdieđalaš ávdnasat barttaide ja internehtti. Danne áigu Sámediggi joatkit dan barggu ahte dahkat guovllu kulturhistorjja olahattin álbmogii.

Nuortarávnnji girkogárdi Návuona suohkanis

Sámi visttiid identifiseren ja registreren

Sámedikki sámi visteidentifisereman ja -registrerema prošavtta báikediđoštallanáigodat 2014 lea dál loahpahun.

270 vistteaiggáda ledje ožžon reivve ovdal báikediđoštallamiid. Báikediđoštallamat ledje plánejuvnon Ivvárstáidid, Siellaga, Loabága, Málattuomi, Ráissavuona, Divrráid, Ránáidsullo, Leangáviikka ja Guovdageainnu suohkaniin. Dáid báikediđoštallamiid čadahedje 4 giedde bargi geat oktiibuot leat diđoštallan 120-140 sámi vistti.

Diehtujuohkinčoahkkimiidda, erenoamážit eaiggáid várás dáid iešguđet suohkaniin, bohte hui uhccán olbmot. Muhto gulahallan eanaš eaiggáidguin báikediđoštallamiin lea leamaš buorre. Dattetge

čájehuvvui ahte mánga vistti eai lean sámi vistti, ovdal didoštallamiid juo. Ovddalgihtii bargui lei galgat lean vuđolet, muhto dasa leat váilon návccat. Mii fertet buorebut ráhkkanit ovdal boahttejagi báikediđoštallanáigodaga.

Lea menddo árrat bidjat ovdan dárkilet loguid dáid visttiid dilis, dm. ee. galle vistti leat automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon ja galle vistti leat jávkan. Dát logut biddjojuvvojit ovdan Riikkaantikvárii ja Birasdepartementii golgotmánu 29. b. čoahkkimis. Seammás biddjojuvvojit 2012/2013 báikediđoštallandieđut dál Askeladdenii, Riikkaantikvára nationála diehtovuodđu kulturmuittuid várás. Automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon visttiid eaiggádat ožžot reivve maŋŋá didoštallama ja gihppaga mas čilgejuvvo maid dat mearkaša eaiggádit automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi vistti.

Registrenprošeakta Lenesjávri Beardu suohkanis

Sámediggi lea Riikkaantikvára ruđaiguin čađahan registreremiid Lenesjávri birra Siskkit Romssas 2014 geasi. Prošeakta lea ovttasbargu Romssa fylkkasuohkaniin. Ruđat leat nu gohčoduvvon kvalitehtaloktenruđat, maid áigumuš lea kvalitehtasihkkarastit registreremiid mat biddjojuvvojit Askeladdenii (<http://askeladden.ra.no>). Ovdal dán geasi gieddebarggu ii lean oktage hálldašaninstánsa čađahan didoštallamiid guovllus. Mii bijaimet eanaš vuodđun boarráset registreremiid maid Romssa musea lei čađahan 1970-logus.

Lenesjávreguovllus leat stuorra luondduárvvut ja dat lea geasuheaddji olggustallanguovlun erenoamážit Beardu olbmuid, muhto maiddá Romssa olbmuid muđui ge. Das lea rádjá Dieváidvuoddi álbmotmeahccái ja uhccán lea huksejuvvon dohko. Geassit johtalit čázi mielde. Statskogas lea láigobarta, muđui lea organiserejuvvon ja priváhta telten. Doppe doaimmahuvvo maiddá luondduvuđot turisma meahcegohtten hámis. Beroštupmi lea stuorrumin, ja suohkan háliida láchit ealáhusdoaimmaide. Das sáhttet leat váikkhusat kulturmuittuide. Danne lea deatalaš kvalitehtasihkkarastit registreremiid dál.

Guovllu lea sápmelaččat árbevirolaččat geavahan gidđa- ja čakčagohtuneanan ja dálveguohtuma fas Čohkkirasa guovllus ja geasseguohtuma fas Romssa rittus. Doppe lea eahpedábalaš ollu sámi kulturmuittut. Doppe leat mánggalágan kulturmuittut; goahtesajit, bivdorusttegat, hávdesullot ja bálvossajit. Kulturmuittut lea erenoamážit gaskal Álddesjávri ja Lenesjávri (Ostu) gitta rávnnji rádjai gaskal dán guovtti baseaŋŋa Lenesjávris. Doppe vudjet bohccot rastá ja dat lea boazodoalu johtolagat. Árra metállaáiggi bivdorokkit ja orohagat vuojahagain duodaštít ahte dát geavahus manná duháhiid jagiid maŋás guvlui áiggis. Barggu boadusin lei ahte ovdeš kulturmuittoregistreremat merkejuvvojedje kártii ja muhtun diliin dat definerejuvvojedje ođđasis. Duopmasuolu jávri siskkimus geažis lei omd. registrerejuvvon hávdesuolun. Čájehuvvui ahte suolu lei dasa lassin doaimman goddebivdobáikin. Gávnnaimet logináre muvvejuvvon čilaid. Doppe ledje maid borrit ja árranat orohaga maŋis.

Gávnnaimet maid kulturmuittuid mat eai lean ovdal registrerejuvvon. Das ledje mánga árrana, goahte-/vistesaji ja erenoamážit báiki mas ledje golbma nu gohčoduvvo árrana mat ledje lágiduvvon ráidun. Dát kulturmuittoláidja ii lean ovddastuvvon ovdal dan guovllus ja sáhtta leat geavahuvvon 1 000-1 500 jagi.

8 Ealáhusat

Váldomihttomearri

Nana ja mánggabealat ealáhuseallin mii fuolaha sámi kultuvrra, luonddu ja birrasa, ja lea vuodđun eallinfámolaš báikegottiide gos olbmot háliidit ássat.

8.1 Vuodđoealáhusa rámmaeavttut

Biebmobearráigeahču odđasis organiseren

Ráđdehus lea mearridan heaittihit Biebmobearráigeahču regiovdnakantuvrra Romssas ja Finnmárkkus. Kantuvra lea dál Guovdageainnus ja doppe leat 14 virggi. Doaimmat galget sirdojuvvot Suortái, gosa šaddá regiovdnakantuvra olles Davvi-Norgii.

Sámediggi lea ávžžuhan oážžut konsultašuvnnaid Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain regiovdnakantuvrra heaittiheami birra. Sámediggi lea lohkan ahte lea dárbu eanet bearráigeahču suohkanis. Suohkan lea maid Norgga stuorimus boazodoallosuohkan, ja dáppe lea maid boazonjuovahat. Seamma ávžžuhusas logai Sámediggi ahte Sámediggi ii sáhte dohkkehit sirdimiid stáhtalaš bargosajiin sámi guovlluin eret. Regiovdnakantuvrra heaittiheapmi mielddisbuktá stuora vahága Guovdageainnu suohkanii.

Eanadoallu

Sámediggi searvá juolludanjoavkui “Árktalaš eanadoallu” proševttas. 2014:s lea joavku juolludan 6,25 miljovna ruvno iešguđet lágan proševttaide Davvi-Norggas. 16 proševtta ožžo doarjaga, golmmas dain leat njuolga čadnojuvvon sámi proševttaide. Sámediggi lea 2014:s várren 1,0 miljovna dán prošektii.

Mariidna ealáhusat

Struktuvra

Sámediggi meannudii geassemánus 2014 Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta evttohusa strukturearreortnega ásaheami birra daid riddofatnasiid várás maid lohpeguhkkodat lea vuollel 11 mehtera. Sámedikki mearrádus lea sáddejuvvon departementii. Medias dieđihuvvo ahte guolástusministtar Elisabeth Aspaker lea mañidan uhcimus fatnasiid strukturereama, muhto departemeantta neahttasiiddus lea ášši ain daid áššiid gaskkas maid sii leat meannudeamen.

Makrealla

Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta čuovvohii Sámedikki evttohusa ahte várret sierra makreallaeari mii galgá bivdojuvvo Davvi-Norggas. Departemeanta mearridii eari 5 000 tonnasažžan mii galgá bivdojuvvo Davvi-Norggas. Geassemánus evttohui Sámediggi earret eará ahte dán makreallaeari galget dat fatnasat bivdit maid eaiggádat ássat ja leat registrerejuvvon Davvi-Norggas, mas 2 500 tonna (50 %) galggai áhpeguolástusjoavku (snoaranuohttofatnasat, SUK-fatnasat ja feastonuohttefatnasat) bivdit ja 2 500 tonna (50 %) galggai riddoguolástusjoavku bivdit 2 300 tonnain gitta-/rabasjoavkui ja 200 tonnain gáddenuohttebivdui dispensašuvnna vuodul.

Sámediggi bijai maid gáibádussan makreallabivdui Davvi-Norggas ahte Stuorradikki mearrádus gieldit badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiid bivdimis dálá vuotnalinnjáid siskkobealde, galgá doahttaluvvot.

Suoidnemánus mearridii departemeanta njuolggadusaid main sii mearridedje čuovvovaš juogadeami: snoaranuohttofatnasat ožžot 3553 tonna, sáikonuohttofatnasat konsešuvnna haga (SUK) ožžot 322 tonna, makreallafeastonuohttefatnasat ožžot 200 tonna ja sierra riddofatnasat rabas joavkkus ožžot 925 tonna. Buot mearkaregistrerejuvvon fatnasat maid suvdinnákca lea uhcit go 500m³ ja mat leat heivvolaččat, main lea bargoveahka ja main leat bivdosat nu ahte sáhttet bivdit nuhtiin, firpmiin dahje duorgguin, ja maid eaiggát dahje heavsmánni lea registrerejuvvon guolásteddjiidlohku, ožžot bivdit 20 tonnasaš eanemusearis makrealla davábealde 65°N sierra rabas joavkkus. Bivdu bissehuvvo go joavkovuovdin meroštallojuvvo bivdojuvvon visot.

Gonagasreabbá

Ealáhusa- ja guolástusdirektoráhta (NGD) rámmaid vuodul čálii Guolástusdirektoráhta notáhta mii biddjojuvvui vuodđun gulaskuddamii gonagasreabbábivdui birra 2014/2015. Sámediggi beasai

geahčadit dán notáhta konsultašuvdnašiehtadusa vuodul. Suoidnemánus čađahedje Sámediggi ja NGD konsultašuvnnaid hálddahuslaš dásis. Konsultašuvnain dovddahii Sámediggi ahte eat doarjjo gulaskuddanevttohusaid dáid birra:

- Ásahit vuolimus guhkkodatráji dasa guđe fatnasat galget beassat bivdit rabas joavkkus earremuddejuvvon guovllus
- Ásahit doaibmagáibádusa gonagasreabbábivdui
- Addit lobi fatnasiidda Muosáin bivdit earremuddejuvvon sállasa

Sámediggi čuovvolii ášši dainna lágiin ahte jearahit konsultašuvnnaid politihkalaš dásis. Departemeantta vástáduš lei ahte stáhtaráđi mielas ii leat dárbu čađahit makkárge konsultašuvnnaid dannego do sis ledje buot dieđut áššis. Maŋŋágo 2014/2015 gonagasreabbábivddu njuolggadusat albmanedje, sáddii Sámediggi konsultašuvdnagáibádusa. Guolástusministtar biehttalii čađaheamis konsultašuvnnaid áššis, muhto mieđihii Sámediggái čoahkkima ášši birra gonagasreabbákonferánssa oktavuodas Girkonjárvgas.

Loahppajurdda maŋŋá čoahkkima lei:

- Guolástusministtar Elisabeth Aspaker doalahii iežas mearrádusa váldit vuollel 6 mehtera guhkkosaš fatnasiin earet vuoigatvuodaid gonagasreabbábivdui.
- Sámediggi gávnnaahii ahte ii juksojuvvon ovttamielalašvuohta gaskal Sámedikki ja Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta, nu ahte vuollel 6 mehtera guhkkosaš fatnasat rabas joavkkus besse bivdit gonagasreappá áigodagas 2014/2015.
- Sámediggeráđđi gávnnaahii maiddá stáhtaráđi ektui ahte departemeanta lea rihkkon sohppojuvvon ja gustojeaddji šiehtadusaid konsultašuvnnaid ektui gaskal Sámedikki ja stáhta eiseválddiid.

Vuotnaguolástuslávdegoddi

Sámedikkis lei bovdejumi vuodul čoahkkinn Vuotnaguolástuslávdegottiin ja Ealáhus- ja guolástusdepartemeanttain Romssas 12.09.14. Sámedikki ja Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta ovddastedje hálddahusat.

Čoahkkima duogážin lei dat sávaldat ahte oažžut govddit oktasaš áddejumi lávdegotti rollas ja ovttasdoaibmamis departemeanttain. Čoahkkimis čielggai ahte Vuotnaguolástuslávdegottis iežas mandáhta vuodul leat muhtun konkrehta bargamušat (uhcit fatnasiid vuotnalinnját, lasseearit ja bivdovuoigatvuoda doaibmaguovlu), lassin vuoigatvuohta evttohit rámmaeavttuid jna. Vuotnaguolástuslávdegoddi ii leat dábalaš gulaskuddaninstánsa ja ferte geavahit iežas evttohanvuoigatvuoda dasa ahte ovddidit árvvoštallamiid dakkár guolástusfágalaš ja guolástuspolitihkalaš áššiin, main lea mearkašupmi báikkálaš riddo- ja vuotnaguolásteapmái. Ii ge vuotnaguolástuslávdegoddi leat dakkár orgána mii ieš sádde iežas árvvoštallamiid ja evttohusaid formálalaš gulaskuddamii. Dan ferte guolástushálddahus čuovvolit jus leš dárbu.

Vuotnaguolástuslávdegottis lea dattetge deatalaš rolla das ahte gulahallama bokte háhkat báikkálaš máhtu ja oainnuid mat biddjojuvvot vuodđun lávdegotti árvvoštallamiidda. Gulahallan departemeanttain berre nannejuvvot, maiddá nu ahte departemeanta sáhtta bivdit lávdegottis árvvoštallamiid dakkár áššiin maid departemeanta lea meannudeamen. Sámedikki bealis dovddahuvvui maiddá dat sávaldat ahte galggašii buorre gulahallan gaskal lávdegotti ja Sámedikki, vai maiddá lávdegotti árvvoštallamat sáhttet leat vuodđun Sámedikki bargui.

Nor-Fishing

Sámediggeráđđi oassálasttii Nor-Fishing messái borgemánu 19.-21.b. vai beassá leat mielde guolástuspolitihkalaš digaštallamiin Finnmarksstanden:is ja Speakers Corner:is. Digaštallamii oassálaste iešguđet politihkkárat, FHL, Fiskarlaget ja fylkkagielda.

Boazodoallu

Togii vuojáhallas lullisámi guovllus

Sámediggerádis lea leamaš čeahkkin miessemánu 13. b. 2014, politihkalaš jođiheddjiiguin Johtalusdepartemeantas dán váttisvuoda birra, gos bivddiimet jođánit bidjat johtui doaimmaid mat hehttejit/ unnidit togii vuojáhallamiid.

Sámedikkis lea leamaš čeahkkin togavuojáhallamiid birra geassemánu 3. b. 2014 Hellas, Jerbaneverket:in, Finnmárkku fylkkamánniin, Biebmobearráigeahčuin ja boazodoalu ovddasteddjiiguin gos dát hástalusat digaštallojuvvo. Jernbaneverket ovdanbuvttii doaibmaplána elliidvuojáhallama vuostá ja vuoruhemiid.

NBR jahkečeahkkin

Sámediggeráddi lea oassálastán NBR jahkečeahkkimis geassemánu 12.-14. b. 2014. Sámediggerádis lei dearvvahansárdni jahkečeahkkimii. Sámediggeráddi deattuhii boraspire- ja areálapolitihka, ekonomalaš ovdáneami, ja gulahallama boazoealáhusain iežas sártnis. Dasa lassín lei Sámediggerádis sáhkavuorru NBR fágabeaivvis, Sámedikki rolla birra mineráldoaimmaid ektui.

Rámmat sámi ja boazodoallofágalaš váikkuheapmi boazodoalu regionála hálddašeamis Sámediggi lea ovttas NBR:in, EBD:in, Fylkkamánniiguin ja Boazodoallohálldahusain oassálastán proseassas ovddidit rámmaid sámi ja boazodoallofágalaš mielváikkuheami birra boazodoalu regionála hálddašeamis. Bargujoavku geigii raportta Eanandoallo- ja Biebmodepartementii geassemánu 1.b.2014.

Bargujoavku evttohii ahte ásahuvvojit fylkkaid mielde gulahallan-/ ovttasbargoforumat mas leat ovddasteaddjit Sámedikkis, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvis (NBR) ja fylkkamánni mielde. Raportta čuovvolemis lea EBD bivdán fylkkamánniid áсахit foraid. Ulbmil foraiгуin lea háhkát dehálaš arena gos sáhtá leat oktavuohhta, ja gos váldoulbmil lea digaštallat fága ja gulahallat oppalaččat dehálaš váttisvuodáid birra jna. Forat eai galgga adnot konsulteremiidda ovttaskas áššiid birra dahje eará áššemeannudeapmái.

Bargujoavku lea maid evttohan fora gulahallamii siiddaiguin, orohagaiguin ja siidaovttadagaid jođiheddjiiguin. Departemeanta lea bivdán fylkkamáneammáhiid buktit cealkámuša dán oassái bargujoavkku evttohusas, ja áigu bohtit ruovttoluotta dán evttohussii.

Oktavuohhta ja gulahallan Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttain

Čeahkkimis gaskal Sámediggepresideanta ja Eanandoallo- ja biebmominstara guovvamánus lei ovttaoaiivilvuohhta dasa ahte gulahallat juohke jahkebeali politihkalaš dásis, ja čeahkkimiidda hálddahusdásis. Dán áigodagas lea leamaš okta čeahkkin hálddahusdásis, mas Sámediggi earret eará oaččui dieđuid boazologuheiveheami proseassa stáhtusa birra.

Oktavuohhta Sámedikki nammaduvvon áirasiiguin boazodoallostivrras

Sámediggerádis lei geassemánu 16.b.2014 čeahkkin Sámedikki nammaduvvon áirasiiguin boazodoallostivrras. Áigumuš lea doallat jahkásaš čuovvolančeahkkima gaskal Sámedikki ja Sámedikki nammadan áirasiiguin boazodoallostivrras.

Čuovvoleapmi ja gulahallančeahkkimat orohagaiguin

Čuovvoleapmin gulahallančeahkkimiidda mat Sámedikkis leat leamaš orohagaiguin, de lea sáddejuvvon referáhtta masa leat čállon čuoggát maid galgá čuovvolit, buot orohagaide Norggas. Čuovvoleapmi čadahuvvo earret eará odđa Sámediggediedáhusa barggu oktavuodas boazodoalu birra.

Okta váldofáttáin gulahallančeahkimiin lei boazodoalu areálaid sihkarastin. Sámediggi áigu dán čuovvolit sihke guovddáš ja regionála boazodoalloeiseválddiid ektui. Lea stuora dárбу lasihit máhtu

boazodoalu areálageavaheami birra ja vuoigatvuođaid birra plánejeddjiiide ja huksejeddjiiide. Sámediggi áigu dán čuovvolit buot fylkkamánniiguin regionála fora barggu bokte.

Sámediggeráđđi oaidná ahte dákkár gulahallan orohagaiguin lea dehálaš boazodoalloássiid barggus, ja mihttun lea bovdet gulahallančoahkkimiidda boazoguovlluin juohke nuppi jagi, áinnas ovttasbarggus eará aktevrraiguin.

Gulaskuddan ođđa njuolggadusárvalussii bohccuid njuovvama ja vuovdima birra árbevirolaš sámi diliid oktavuodas

Sámediggi lea buktán gulaskuddancealkámuša Biebmobearráigeahču ođđa njuolggadusárvalussii njuovvama ja vuovdima birra árbevirolaš sámi diliid oktavuodas. Sámediggi lea gulaskuddancealkámušas deattuhan ahte mii leat posiitiiva ortnegii mii addá vejolašvuođa njuovvat ja vuovdit bohccobierggu árbevirolaš vuogi mielde. Sámediggi lea aŋkke bivdán ahte ođđasit guorahallet logu mii lea ráddjejuvvon 10 bohccui, dainna áigumušain ahte Norggas galgá sáhttit seamma ládje dahkat go Suomas. Gulaskuddancealkámušas lea maid cuiggoduvvon go láhkaásahusárvalusas lea jurddašuvvon beare byrokráhtalaš dárkkistanvuogádat mii ferte álkibun dahkkot, erenoamážit go geahččá man ollu bohccuin lea sáhka maid dán vuogi mielde sáhtáši njuovvat.

8.2 Kulturealáhusat

Duodji

Sámediggeráđđi sáddii gulaskuddančállosa doarjjaortnegiid rievdademiid birra duodjeealáhusas. Dan oktavuodas doalai ráđđi gulaskuddančoahkkima geassemánus. Cealkámušat ja oassi gulaskuddančállosis leat mielde duodjeealáhusa boahhteáiggi čielggadeamis.

Sámediggi, Duojáríid ealáhussearvi ja Sámiid duodji sohpe čakčamánu 18.b.2014 ealáhusšiehtadusa duoji várás. Šiehtadusas lea rámma 8,1 miljovna ruvno. Lassin sisaoastindoaimmaide háliidedje goappašat bealit ain vuoruhit ovdánahttindoaimmaid. Sámediggeráđđi lea duhtavaš go organisašuvnnat leat ohcalan ángiruššama oažžut duoji kulturealáhussan.

Bealit leat soahpan ahte Sámediggi galgá guorahallagoahtit iešguđet lágan prográmmaid duoji várás, erenoamážit kulturealáhusprošeavtta oktavuodas maid Sámediggi juo lea bidjan johtui. Eará doaibmabidju mii vuoruhuvvo 2015:s lea hospiterenortnet. Dat mearkkaša ahte duodjefitnodat ja son guhte galgá hospiteret, oažžu gokčojuvvot oasi goluin mat gártet dán oktavuodas.

Bealit leat maid soahpan veardádallat lea go ulbmillaš ahte duodjeorganisašuvnnat váldet badjelasaset hálddašit doaibmadoarjjaortnega 2016 rájis. Sámediggeráđđi ovdanbuktá šiehtadusa Sámedikki dievasčoahkkimii juovlamánus 2014.

Sámedikki kulturealáhusprošeakta

Sámedikki fitnodatovdánahttinprográmma, Dáhttu, lea oalát boah tán johtui. 12 sámi kulturealáhusoassálasti Finnmárkkus leat mielde prográmmas mas leat leamaš guokte čoahkkaneami dássáži dán jagi, cuoŋománu 23.-24.b. Kárášjogas ja borgemánu 26.-27.b. Guovdageainnus. Prográmma lea bures váldon vuostá. Earret eará lea deattuhuvvon ahte prográmma lea bures heivehuvvon iešguđet dásiide main fitnodagat leat, ja ahte lea buorre sadii mángga iešguđet suorggi kulturealáhusaide oasseváldiid gaskkas. Viidáseappot lea fierpmádat- ja ovttasbargoárvu stuoris. Prográmmas ii lean sadii buohkaide geat ledje háliidit searvat ja dan sivas lea ráhkaduvvon vuordinlistu boahhte čađaheapmái mii lea plánejuvvon Romssa fylkii.

Buorit bohtosat Dáhttu prográmmas ja sávaldat eanet prográmmaide lea mielddisbuktán ahte Sámediggeráđđi lea mearridan bidjat johtui Dáhttu2 Romssas juo dán čavčča. Vuosttaš deaivvadeapmi šaddá skábmamánu 4.-5.b. Davvi álbmogiid guovddážiis. Rekruterenproseassa dása lea jođus mediaid bokte ja Sámedikki kanálaid bokte. Viidáset váldo oktavuohhta kulturealáhusberrasiiguin ja vejolaš

olbmuiguin Romssas ja Finnmarkkus. Dán háve vuoruhit oassálastiid Romssabealde. Sámediggi lea bivdán Kreativ Industri ášahit Dáhttu-programma. Kreativ Industriijas lea 3 jagi rámmašiehtadus, ja das leat mielde golbma programma Finnmarkkus, Romssas ja Nordlánddas/ Trøndelága fylkkain.

Juohke programma bistá jagi, ja das leat golbma deaivvadeami, ja dasa lassin ožžot buot oasseváldit 50 ráđdeaddidiimmu guhtege. Dáhttu lea ráhkaduvvon ja heivehuvvon ealáhusovddideapmái erenoamážit sámi kulturealáhusa váste.

Lassin Dáhttui lea Sámedikki kulturealáhusprošeavttas bargu hábmet kulturealáhusaid oppalaččat sámi servodagas. Kulturealáhusprošeavttas lea earret eará fokus gelbbolašvuodáloktemi, fierpmádathuksemii ja gánnáhahttivuohta sámi kulturealáhusain. Dehálaš vuoruheamit dán jagi leat leamaš earret eará ášahit fierpmádaga sámi kulturealáhusaide. Dán bargui lea Sámediggi juolludan doarjaga ođđaásahuvvon searvái Kultursiida, mii lea Davvi álbmogiid guovddázis. Dát lea searvi mas galget leat mielde miellahttofitnodagat kulturealáhussuorggis Davvi-Romssas. Dál lea jođus bargu mas galget geahččat movt Kultursiida ovttasbarggus Halti Næringshage:in Ráissas sáhttet leat rámmat bastevaš fierpmádahkii Romssa sámi kulturealáhusaide.

Dán čavčča lea Sámedikkis leamaš čoahkkain Norgga Innovašuvnnain Romssas, ovttasbarggu birra fylkka kulturealáhusas. Norgga Innovašuvdna lei earret eará mielde duodješiehtadallamiin, gos sii muitaledje márkanguvllot jurddašemi birra ja mearkagálvohuksema birra. Innovašuvdna Norga háliida ovttasbargat Sámedikkiin čađahit Dáhttu 3 Romssas. Sámediggi lea maid bovdejuvvon searvat Innovašuvdna Norgga fágaráđđái Romssa kulturealáhusaide.

9 Regionálaovddideapmi

Váldomihttomearri

Árjjalaš ja ulbmillaš ovttasbarggu bokte regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannet ja ovddidit sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Suohkanodastus

Suohkanodastus galgá láchčit dili nu ahte eanet suohkanat sáhttet ovttastahttojuvvot. Unnit ja stuorit suohkanat galget addit buoret kapasitehta fuolahit ja ovddidit láchkageatnegahtton doaimmaid, addit buoret vejolašvuodaid ceavzilis báikegottiide ja fuolahit dehálaš eaktodáhtolaš doaimmaid. Ráđdehusas lea čuovvovaš ulbmil odastusain:

- Buorit ja seammaárvosaš bálvalusat ássiide
- Ollislaš ja oktiiordnejuvvon servodatovdáneapmi
- Ceavzilis ja ekonomalaččat nana suohkanat
- Nannejuvvon báikkálaš demokratiija

Stuoradiggi lea addán fylkkamánniide bargun koordineret ja láchčit buori regionála proseassaide, mas ovttaskas suohkan ieš lea ožžon bargun čielggadit rievdadusaid dálá suohkanstruktuvrras. Ovttas KS:in čađahit fylkkamánnit álggahančoahkkimiid iešguđetge fylkkain nu ahte besset joatkit suohkanodastusa viidáset proseassaiguin. Regionála proseassat álggahuvvojedje 2014 čavčča ja loahpahunvojit 2016 loahpas.

Dán oktavuodas lea sámediggeráddi oassálastán álggahančoahkkanemiide mii lea čađahuvvon Davvi-Trøndelágas, Nordlánddas ja Finnmarkkus ja main buohkain leat sámegejala hálddašanguovllu suohkanat. Sámedikkis lea leamaš oktavuoha Romssa fylkkamánniin joatkkaproseassaide hárrái ja ožžon lohpadusaid ahte Sámediggi beassá searvvat proseassaide.

Suohkanproposišuvnna gieđahallan Stuoradikkis 2014 giđa čájeha ahte ođđa suohkanodastusa hárrái lea stuorra ovttamielalašvuoha. Ákkastallan dasa lea ahte suohkanat maŋemus 50 jagis leat ožžon

eanet bargamušaid ja lasi ovddasvástádusa. Bargolassáneapmi, eanet vuoigaduvvon bálvalusat ja demografiijovdáneapmi lea maŋŋel maŋimus stuora suohkanstruktuvrra rievdadusa mii lei 60-logus, čavgen eanet kapasitehta ja gelbbolašvuoda gáibádusaid. Suohkanstruktuvrra ii leat olu rievdan bargo- ja veahkadatovdáneami ektui.

Proseassaid oktavuodas dán rádjai lea Sámediggi garrasit deattuhan ahte suohkanodastusbargu ferte fuolahit ja viidáseappot ovddidit sámi bálvalusfálaldaga ja ahte Sámediggái sihkkarastojuvvo váikkuhanfápmu mearrádusproseassain boahhteáiggi stuorasuohkaniid ektui. Proseassa ovddas guvluu ii ábut sámi servodateallima dahkot oaidnemeahttumin. Ulbmil ferte leat ahte sihkkarastit ja fuolahit sámi giela, kultuvrra ja servodateallima ja dan sámedipolitiikka vuodul mii lea mearriduvvon Vuodđolága ja konvenšuvnnaid bokte.

Sámedikki rolla ovttasbargoguoibmin lea deatalaš go sámi sisdoallu galgá biddjojuvvot daid bargamušaide maid stuorasuohkanat galget doaimmahit. Lea mieđihuvvon ahte Sámediggi beassá mielde resursajovkui ovttas eará deatalaš ja áigejuovdilis oassálastiiguin čielggadit váikkuhusaid earret eará sámi bálvalusfálaldahkii boahhtevaš suohkanstruktuvrras. Dat dáhpáhuvvá Nordlándda fylkkas ja ášahuvvo várre Finnmárkku fylkkas maiddái. Davvi-Trøndelágas dat lea váldojuvvon ovdan álggahankonferánsas, muhto dárbu lea dan digaštallat eanet. Dát galgá maid leat fáddá maid sámediggeráđdi váldá ovdan Romssa fylkkamánniin.

Ráđdehus áigu bidjat ovdan ollislaš evttohusa das guđe bargamušat galget sirdojuvvot stuorát ja nannoset suohkaniidda 2015 giđa. Stuorradiggi áigu meannudit evttohusa suohkaniid odđa bargamušaid birra ovdalgo suohkanat dahket iežaset báikkálaš mearrádusaid. Áigumuššan lea dasto bidjat ovdan ollislaš láhkaproposisuvvna suohkaniid odđa bargamušaid birra 2017 giđa, oktanaga proposisuvvnain odđa suohkanstruktuvrra birra.

Departemeanta láchá guovtti čađahanvejolašvuhtii ođastusáigodagas. Suohkanat mat mearridit ovttastahttima 2015 čavčča; dalle sáhtta ovttastahttin mearriduvvo gonagaslaš resolušuvnnain 2016 giđa mielde ja odđa suohkan sáhtta doaibmagoahtit 01.01.18 rájes. Nubbi vejolašvuhta, go suohkanat mearridit ovttastahttima maŋimusat 2016 geasi; dalle ovddiduvvo ollislaš proposisuvdna. Stuorradiggái odđa suohkanstruktuvrra birra 2017 giđa ja čađahuvvo dábálaččat maŋimusat 01.01.20.

Sámediggi oázžu suohkanodastusa meannudeapmái Sámedikkis. Sámedikki joavkojodiheaddjit besset mielde prosessii suohkanodastusa birra.

Sámedikki ja Romssa suohkana gaskasaš ovttasbargošiehtadus

Čuovvoleapmin ovttasbargošiehtadussii gaskal Sámedikki ja Romssa suohkana, de lei Sámediggeráđdi ja Romssa suohkan bovdn ealmotčoahkkimii Romssa ráđđeviesus borgemánu 19.b.2014. Čoahkkimii bohte sullii 30 olbmo geat ovddastedje iešguđet servviid, ášahusaid, dáiddáriid ja ovttaskas olbmuid. Ealmotčoahkkimis ožžo Sámediggeráđdi ja Romssa suohkana sátnegođiheaddji Jens Johan Hjort, dieđuid movt ealmoga mielas lea ovttasbargošiehtadus doaibman dan rájes go vuolláičállojuvvui logi mánu áigi. Eanemusat lei olbmuid mielas buorre jus ovttasbargošiehtadus doaibmá buorre reaidun dasa ahte bidjat fokusa sámi áššuide Romssa suohkanis.

Maŋŋil ealmotčoahkkima dolle bealit evaluerenčoahkkima man ulbmil lei geahčadit čuoggáid ovttasbargošiehtadusas ja digaštallat cealkámušaid mat bohte ealmotčoahkkimis. Bealit leat ovttaoavvilis dasa ahte siehtadus lea mielddisbuktán ahte sámi giella ja kultuvra leat eanet oidnosis Romssas, ja erenoamážit galben sámedigillii lea lassánan. Bealit digaštalle čuovvolanstrategiijaid siehtadusa čuoggáide.

Ovttasbargu Álttá suohkaniin

Sámediggerádis lea leamaš čoahkkinn Álttá suohkaniin geassemánu dán jagi, mas ulbmil lei ráhkadit dáhpáhuplána ovttasbargoproseassas oasálaččaid gaskka. Doppe siehtaduvvui ahte Álttá suohkan ovttasbarggus Sámedikkiin doallá fágabeavvi Álttás skábmamánu, ja dan maŋŋil ealmotčoahkkima.

Ulbmil doaluiguin lea oažžut cealkámušaid Áltá álbmogis ovttasbargošiehtadusa sisdollui, mii galgá hábmejuvvot dán jagi mielde.

Jorggihanhámman turistafatnasiidda/ North Cape Turnaround Port.

Sámediggi lea searvan ollu ruđain ovddidit jorggihanhámmanprošeavtta turistafatnasiidda, Hávdnii Porsáŋggus. Jorggihanhámman šaddá vuosttaš ja maŋimus galledanbáiki mátkkošteddjiide Davvi-Norgga cruisas. Jorggihanhámman turistafatnasiidda lei bruggu mii ovttas girdišiljuin addá vejolašvuoda lonuhit mátkkošteddjiid turistafatnasis, gos olbmot geat bohtet gáddái dolvojuvvot girdiin ruoktot, ja ođđa mátkkošteaddjit bohtet sisa girdišilju bokte. Leat dušše golbma saji davviguovlluin gos lea vejolaš dákkár doaimmaide turistafatnasiin. Dán golmma báikkis lea Leavdnja välljejuvvon vuohkkaseamos báikin, go doppe lea Norgga njealjádin guhkimus girdilangeaidnu, dohko lea buorre bohtit fatnasiin, dat lea davvin ja doppe lea lahka Nordkapp:ii, mii lea dehálaš galledanbáiki fanasmátkkošteddjiide.

Turistafanasmárkana rievdan oanehit mátkkiide ja ođđa birasgáibádušat/ divron boaldámuš leat áššit mat vurdet mielddisbuktit heajut bohtosiid turistafanasealáhussii Davvi-Norggas ja mii vearrámušat sáhtta dagahit ahte Finnmárku jávká galledanbáikin áiggi mielde. Jus galgat dustet dán heaju guvlui mannama, de leat árvalan ovddidit jorggihanhámmanprošeavtta Porsáŋggu gildii. Jus eat livčče váldán vuhtii turistafanasealáhusaide rievdamiid rámmaeavttuin, de sáhtta turistafanasjohtin ealáhussan jávkat guovllus maŋŋil jagi 2020. Ealáhus mii dál ovddasta Davvi-Norgga lasseárvvu sullii beallemiljárdda ruvnnuin, ja našunála lasseárvvu sullii viđa gearddi eanet. Go dál vuordimis oažžut sadjai logistihkačovdosiid maid jorggihanhámman mielddisbukta, de váikkuha dat minsttarmolsumii Davvi-Norgga mátkkoštanovddideamis. Márkan jearaha oanehit vahkkosaš-cruisaid, main gaskajabeaivi, Nordkapp, Lofuohta, árktaš ja sámi vásáhusmátkkoštallan leat vuordámuššan.

Prošeakta lea ođđahuksejeddji ja ođasmahtti, ja vuoruheamit Sámedikki bušehtas leat ovddidanbirrasat ja organisašuvnnat mat háliidit ealáhusovdáneami sámi guovlluin. Dán prošeavttas lea vissásit vejolašvuhta ođđahukseami, lassáneapmái ja ođasmahttimii Finnmárkku ja Sámi mátkkoštanealáhusas. Danin lea Sámedikki mielas dehálaš vuoruhit doarjaga duohtandahkamii dán ođđahuksejeddji mátkkoštanealáhusprošeavttas.

Vuosttaš geahččalanmátkkit jorggihanhámmanis vurdojuvvot geassemánnui 2015. Fitnodagas lea de brugga ja vuoddostruktuva válmmasin vuosttaš turistafatnasii mii bohtá.

Márkomeannu HERSKO

Biebmoaktivála Márkomeannu HERSKO lágiduvvui Skániin ja Evenáššis borgemánu 21.-23.b.2014. Dát lei biebmoaktivála mas lei fokus sámi bibmui ja sámi biebmoárbevieruide Davit Nordlánddas ja Lulli-Romssas. Sámediggi doarjui lágideami 350 000 ruvnnuin.

Sámediggeráđdi doalai rahpansártni sihke fidnosuorgebeaivvis borgemánu 22.b.2014 ja márkanebeaivvis mii lei maŋit beaivvi. Sártnis gessojuvvui ovdan ahte Márkomeannu HERSKO lea hui dehálaš dasa ahte ovddidit mátkkoštanealáhusa ja sámi biepmu áŋgiruššamii sámi guovlluin dáppe. Thomassen deattuhii maiddái ahte sámi biebmoárbevieru bohtá ovdánit, sihke kultuvran ja mearkabuvttan.

10 Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu

Váldomihttomearri

Álgoálbmogat mearridit iežaset ahtanuššama ja sis lea vejolašvuhta gozihit iežaset beroštumiid riikkaidgaskasaččat.

ON álgoálbmotáššiid bissovaš forum 2014

Sámediggi searvvai forumii miessemánus ja máilmmikonferánssa parallealla ráhkanemiide maid máilmmiviidosas oktiordnenjoavku (GCG) lei lágidan dán jagi sešuvnnas. ON gulaskuddančoahkkin álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa birra mañiduvvui dattetge geassemánnui. Forum áigu boahhte jagi fokuseret foruma nuppástuhttima.

Čoahkkin Malaysia sáttagottiin

Sámediggeráđdi deaivvadii Malaysia álgoálbmotsáttagottiin mas ledje golbma ovddasteaddji SAVE rivers:is ja okta Bruno Manser foundation ovddasteaddji miessemánu 22. b. Álttás. Delegašuvdna finai maiddái Sámedikkis Kárášjogas geahččamin vistti. SAVE Rivers lea malaysialaš organisašuvdna mii bargá álgoálbmogiid veahkeheamiin stuorra huksemiid oktavuodas Sarawak:s Borneos. Delegašuvdna muitali ahte mánga norgalaš ealahusaktevrra leat mielde huksemiin, mat juo leat dagahan dan ahte duháhiid mielde álgoálbmogat leat ferten bákkus fárret ja main ain leat sullasaš váikkuhusat boahtteáiggis.

Oaivámuš Raoni

Geassemánus deaivvadii sámediggeráđdi oaivámušain Raoni, Amazonas. Čoahkkima lágidi Arvemeahcefoanda. Midjiide muitaluvvui ahte Arvemeahcci ja dan ássit duvdašuvvet eret ođđaáigásaš sivilisašuvnna ovddas, ja masset eatnamiid daidda.

ON gulaskuddančoahkkin álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa birra

Presideanta Aili Keskitalo searvvai gulaskuddamiidda álgoálbmogiid 2014 máilmmikonferánssa birra geassemánus. Gulaskuddamiin bođii ovdan proseassa viidáseappot máilmmikonferánssa rádjai, logistihka čadaheamiin ja sisdoalu hábmemiin loahppadokumentii, ja dasto movt proseassas galge álgoálbmogiid ovddasteaddjit searvvahuvvot. Álgoálbmogiidda lohpiduvvojedje buorit vejolašvuodát searvat proseassaide ja loahppadokumeantta sisdoalu hábmemi.

Álgoálbmotáššiid bissovaš foruma lahttu galledii Sámedikki

Foruma lahttu finai Sámedikki guosis borgemánus. Lonuhalaimet dieđuid áigejuovdilis áššiid birra.

Peru delegašuvdna finai Sámedikki guosis

Delegašuvdna mas ledje mielde stáhta bargit ja álgoálbmotorganisašuvnnaid ovddasteaddjit Peruas, galledii Sámedikki. Peru lea dohkkehan ILO konvenšuvnna nr 169 ja lea 2012:s mearridan konsultašuvdnalága oktan dasa gullelaš lánkaásahusaiguin. Sámediggi muitali min konsultašuvdnavásihusaid birra ja muđui eará rollaid ja doaimmaid birra.

Šiehtadallamat Suomain Deanujoga guolásteami ja guliid birra

Mañimuš šiehtadallančoahkkin lei 01.- 02.04.14 Girkonjárdgas. Ođđa čoahkkin lei šiehttojuvnon geassemánnui, muhto mañiduvvui 06.- 7.10.14 rádjai ja dat dollojuvvo Ohcejogas. Sámediggeráđdi dieđihuvvui ahte plánejuvvo diehtujuohkin báikkálaš olbmuide šiehtadallanproseassa birra, Deanu Guolástushálddašeami rabas čoahkkimiin Deanus ja Kárášjogas 04.- 05.11.14. Addojuvvi vejolašvuolta buktit árvalusaid njuolga delegašuvnnii, maiddái Norgga luonddudutkaninstituhta, NINA, diehtujuohkingihppaga diehtovuodu vuodul, mii lea sáddejuvnon buot dáluide Deanus ja Kárášjogas.

Čoahkkin Sámedikkiin Suoma bealde

Presideanta Aili Keskitalos lei čoahkkin Suoma Sámedikki ovddasteddjiguin Asko Länsman:in ja Ilmari Tapiolain 26.06.14. Fáddán ledje Deanujohka ja minerálaáššit. Erenoamážit ledje guokte ášši áššelisttas; šiehtadallan Suomain ođđa guolástusnjuolggadusaid birra jogas, ja vejolaš diamánta ohcanlohpi Suoma bealde čázádaga. Goappašagat bealit oinniiga ahte lea dárbu bargat ovtta boahtteáiggis. Suoma ovddasteaddjit dovddahedje balu sámi vuoigatvuodaoamasteddjiid beales Suoma bealde. Sohpojuvvi ahte Sámedikkis geahččalit lonuhallat dieđuid dáid áššiid ovdáneami

birra Norgga ja Suoma bealde. Čoahkkimis lei maiddá viiddis ovttamielalášvuohta das ahte lea dárbu ahte Sámedikkit fas johtilit čoahkkanit ráhkadit oktasaš oainnuid.

NASCO - North Atlantic Salmon Conservation Organization 2014

Davvi Atlántta Luossasuodjalanorganisašuvnna dán jagi sešuvdna dollojuvvui Saint-Malos, Frankriikkas 03.-06.06.14. Dán jagi sešuvnnaš čielggai ahte Norga váldá NASCO presideantagotti boahte njealji jahkái ja presideantan šaddá Steinar Hermansen Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas. Danmárku (Færullot ja Ruonáeana) váldá badjelassas sadjásaš presideanta ámmáha Johannes Hansen bokte. Sámediggi Suoma bealde searvvai maiddá dán jagi sešuvdnii. Sámediggi geigii sierra rahpansáhkavuoru.

Dollojuvvui erenoamášsešuvdna go guoská riikkaid hálddašeapmái, man oktavuodas lei vejolaš ságastallat álgoálbmogiid beroštumiid birra. Sihke Norga, Suopma ja Ruošša dolle sáhkavuoru. Sešuvnnaš bođii ovdan ahte Norga áigu heaittihit mohkkefirpmiid Finnmárkkus ovdal jagi 2018, dahkat váldorevišuvnna njuolggadusaid ektui 2016:s ja árvvoštallá vel eanet reguleremiid Várjjagis juo jagi 2015 rájes.

Sámediggi jearai Norggas movt dat áigu meannudit diliin ruovttus, go ii Sámediggi eaige vuoigatvuođaoamasteaddjit leat miehtan gustovaš muddemiidda mearas, eaige leat miehtan guollebiebmandoaimma lasiheapmái sámi guovlluin. Vuosttaš gažaldahkii vástidi Norga ahte mearraluossabivdu galgá leat boahteáiggis. Mañibui ii vástiduvvon dievasčoahkkimis, muhto Sámediggi ávžžuhuvvui sáddet gažaldaga čálalaččat sáttagottejodiiheaddjái, vai dan sáhtii sáddet viidáseappot Guolástusdepartementii. Sámediggi vuordá vástádusa Guolástusdepartemeanttas.

Sámediggi jearai Ruoššas manne dat gáibidii juo konsultašuvnna Norggain 2012:s ahte álgoálbmotbivdu Finnmárkkus bissehuvvo, ja manne Ruošša bisuha gáibádusa mearraluossabivdu unnideamis go dat seammás raporterejit buori dili ja sállasiid iežaset jogain. Sámediggi oáččui almmolaš cealkámuša North East kommišuvnna bivdomuddemiid meannudeamis. Vuosttaš gearddi lea Ruošša cealkán ahte álgoálbmotberoštumiid ferte vuhtii váldit muddemiid oktavuodas.

Suoma sáhkavurrui bukte Sámedikkit oktasaš cealkámuša Deanučázadaga bivdu birra, ja Norgga ja Suoma gaskasaš šiehtadallanprosessii. Ja dutkama ja bearráigeahččama birra, maiddá báikkálaš árbedieđuid birra. Suopma vástidii ahte dan sii fertejit váldit mielde viidáseappot ja Norga fas vástidii ahte dat lea oassi ođđa šiehtadusas. Dasa lassin ovddidii Sámediggi sešuvnnaš ahte Suopma ii leat mudden turistabivdu beroškeahhtá das ahte báikkálaš guolástushálddašeapmi geahpedii báikkálaš bivdu 2012:s. Dasa ii vástidan Suopma maidege.

Mearraluossabivdu Várjjagis

Ruošša lea gáibidan gáržžidit norgga mearraluossabivdu Várjjatvuonas bilaterála ságastallamiin Norggain, raportta (Kolarctic) vuodul mii čájeha ahte bivdujuvvojit dat luosat mat galggašedje johtit viidáseappot Ruošša jogaide. Vaikko Ruošša riikkaidgaskasaš dásis, NASCO:s raportere buriid diliid birra sin jogain.

Ruošša raportta vuodul, ja go mearraluossabivdit juo leat garra deattu vuolde issoras čavga muddemiid geažil, imaštallá sámediggeráđđi go Dálkkádat- ja birasdepartemeanta liikká lea bivdán Birasdirektoráhta čielggadit mainna lágiin luossahivvodaga mat vulget Ruošša jogain sáhtášii muddet jagi 2015 rájes. Birasdirektoráhta lea dieđihan mearraluossabivdiide proseassa birra reivviin mii lea beaiváduvvon 02.07.2014.

Sámediggeráđđi válddii ovdan ášši Olgoriikadepartemeanttain čoahkkimis mii dollojuvvo oktii juohke jahkebealis ja lea bivdán sierra čoahkkima Olgoriikadepartemeanttain ja Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain dán ášši birra borgemánu 20. b. beaiváduvvon reivve bokte.

Sámediggi lea miehtan searvat čoahkkimii mii dollojuvvo Birasdirektoráhta ja mearraluossabivdiid organisašuvnnaiguin Girkonjárggas 02.10.14, ja direktoráhta lea vástidan ahte sii háliidit juohkit dieđuid proseassa birra.

11 Eará áššit

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegottis leat áigodagas leamaš guokte čoahkkima, okta telefončoahkkin ja okta fysihkalaš čoahkkin Oslos. Oslo čoahkkima oktavuodas lágidii Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi deaivvadeami sámi nuoraide Oslos.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegottis lei jahkásaš čoahkkin 12.08.14 Mánáidáittardedjjiin. Čoahkkima fáddán lei sámi nuoraid psykalaš dearvvašvuohta. Filmmaid ja prográmmaid teksten ja dubben sámegeallii lei maiddá deatalaš fáddán

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi lea buktán árvalusaid sámi nuoraid dili birra Norggas Arctic Focal Point i UN Indigenous Youth Caucus:ii, dan oktavuodas go Arctic Focal Point searvá ON álgoálbmogiid máilmmikonferánsii New Yorkas čakčamánu.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi lea buktán árvalusaid Sámedikki 2015 bušehtii.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi lea ovttas nuoraidorganisašuvnnain Noereh! almmuhan kronihka sámegealla, girjjálašvuođa jorgaleami ja filmmaid dubbema birra sámegeallii. Dat leat sádden reivve maiddá mángga norgalaš ja ruoŋtalaš filmbabuvttadeaddjái, ja lea ávžžuhan daid dubbet filmmaid sámegeallii.

Ođđa dásseárvopolitihka

Sámediggeráđdi lea hábmemin ođđa sámi dásseárvopolitihka. Dásseárvopolitihkalaš čilgehus ovddiduvvo dievasčoahkkimii juovlamánu. Dán barggu oktavuodas lea sámediggerádis leamaš čoahkkin Sámi NissonForumiin. Čoahkkima ulbmilin lei oažžut rávvagiid bargui ođđa dásseárvopolitihkain ja ságastallat Sámedikki njuolggadoarjaga birra organisašuvnnaide.

Sámi Nisson Forum dovddahii čoahkkimis ahte sii háliidit čielgaseappo álgoálbmotperspektiivva Sámedikki dásseárvopolitihkas. Sii dadje maiddá ahte sis lea váttis ekonomalaš dilli. Dát boahtá das go Sámedikki doaimadoarjja lea menddo unnán, ja ahte lea váttis oažžut doarjaga eará doarjjaaddiin, sihke nationála dásis ja sámi guovlluin.

Sámediggi áigu doallat čoahkkima maiddá Norgga Sáráhkáin čavčča mielde. Dasa lassin lea Sámediggi lágidan miniseminára fáttáiguin lesbbat, homofiillat, bifiillat ja transolbmot sámi servodagas.

Sámediggeráđdi lei Finnmárkku Pride doaluin Hámmárfeasttas. Doaluid seminára oasi sáhkavuorus válddiimet mii ovdan man deatalaš lea cuvket jaskatvuođa lesbaid, homofiillaid, bifiillaid ja transolbmuid (LHBT) ektui sámi servodagas, ja ahte sii dáistalit vuoigatvuođaideaset ovddas mii lea deatalaš. Sámediggi levgi maiddá arvedávgeleavggain borgemánu 15. b., Finnmárkku Pride oktavuodas.

Euro Pride oktavuodas mii lágiduvvui Oslos borgemánu 2014, almmuhii Sámediggeráđdi preassadieđáhusa mas doarjju sámi LHBT, mii searvvai doaluide.

Gelbbolašvuođa gáibádušat eanajuohkinduopmáriidda

Oahppomonopola heaitiheami oktavuodas eanajuohkinduopmároahpus lea Duopmostuollohálddahas ráhkadan eanajuohkinduopmáriid gelbbolašvuođa gáibádusaide njuolggadusaid. Sámediggi lea konsulteren Duopmostuollohálddahasain dan birra ja čoahkkin lei

27.05.14. Gelbbolašvuoda gáibádusat sámi kultuvrras, boares vieruin ja riekteáddejumis leat veahás nannejuvvon, muhto Sámediggi lei doivon ahte das livččii leamaš eanet čalmmus sadji. Duopmostuollohálddaha hástalussan lea earret eará dat go dál fállá dušše Norgga biras- ja biodieđa universitehta (NMBU) eaiggátmasteroahpu, Bergenis leat ovddideamen dán lágan oahppofálaldaga. Dát ásaheapmasat eai leat nu mielas nannet sámi dimenšuvnna oahppoprográmmas. Duopmostuolu hálddahas ja Sámediggi leat ovttaoaivilis das ahte lea deatalaš go UiT Norgga árkatalaš universitehta lea mielas ovddidit dán lágan masteroahpu. Danne dollojuvvui čoahkkin Romssa universitehtain, Duopmostuollohálddahasain, Romssa eanajuohkinrivttiin, Stáhta geaidnolágádusain ja Sámedikkiin 24.06.14. Dát lei dan čoahkkima čuovvoleapmi mii sámediggerádis lei UiT rektoriin 02.01.14. UiT dovddahii dáhtu čielggadit molssaektosaš málliid ođđa oahpu várás. Dát eaktuda earret eará dan ahte universitehta jodiheaddjit addet posiitiivva signálaid dán oahppofálaldaga ásaheapmái.

Sis-Finnmárkku diggegotti ávvuseminára

Presideanta Aili Keskitalo doalai sáhkavuoru ja ovddastii min Sis-Finnmárkku diggegotti 10-jagi ávvudeamis 23.06.14. Sáhkavuorustis deattuhii son man mávssolaš lea geavahit sámegeiela dikkis šiehtadallangiellan, luohttámuššii riektevuogádahkii, olmmošvuoigatvuodaid sajádahkii norgga rievttis, ja deattuhii ahte Sámediggi lea njunnošis sámi riekteovdáneami oktavuodas. Duopmostuollohálddahas dieđihii semináras ahte ruđat leat várrejuvvon sámi foruma ásaheapmái riektedikšuma sámi dimenšuvnna ektui.

Deanuláhka

Ođđa Deanuláhka bođii fápmui 01.07.14. Hálddahaslaš konsultašuvdna lea dollojuvvon njukčamánu 4. b. 2014. Bealit sohpe ja 04.03.14 beaiváduvvon konsultašuvdnaprotokolla gusto. Sámediggeráđdi mieđai áššis SR 33/14 evttohussii ođđa Deanulágas. Sámediggeráđdi lea duhtavaš go lága ulbmilin lea “er å sikre de særskilte rettigheter lokalbefolkningen har til fiske i Tanavassdraget på grunnlag av lov, alders tids bruk og lokal sedvane” (sihkkarastit daid sierra vuoigatvuodaid mat báikegottiid olbmui leat guolástit Deanujogas lága vuodul: boares áiggi rájes geavaheapmi ja báikkálaš boares vierut), ja go ILO-169 lea ožžon ovdasaji lágas.

Deanuláhkaásahus

Sámediggerádis lei čoahkkin Deanu Guolástushálddašemiin Sámedikkis 03.03.14 ja Deanu luossareiveeaiggátservviin 15.05.14.

Hálddahaslaš konsultašuvdna dollojuvvui Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain 10.06.14.

Ovttamielalašvuohta lei enaš osiide láhkaásahas, earret eará evttohi Sámediggi ahte galggai sáhttit gohččut oktasaščoahkkimii lassin dábálaš oktasaščoahkkimiidda dárbbu mielde. Dát biddjojuvvui láhkaásahussii. Ovttamielalašvuohta ii leat guđat paragrafa goalmát lađđasa ektui. Mas válddahuvvo vejolašvuohta molsut lahtuid doaibmaáiggis. Sámediggi háliidivččii ahte nammadaninstánsat, gielddat ja oktasaščoahkkin sáhtášedje molsut lahtuid doaibmaáiggis ođđa válggaiguin jos leat erenoamáš sivat dasa. Sámediggi meroštallá luohttámuša nammaduvvon lahtuide erenoamáš ággan.

Láhkaásahusa rievdadusat bohte fápmui suoidnemánu vuosttaš beaivvi, almmá ahte sámediggeráđdi oaččui vejolašvuođa loktet ášši politihkalaš konsultašuvdnii. Sámediggeráđdi meannudii ášši ráđdečoahkkimis áššis SR 100/14. Sámediggeráđdi deattuha ahte Deanu Guolástushálddašeapmi adnojuvvo priváhta rievttálaš orgánan mii hálddaša priváhta rievttálaš beliid ollu vuoigatvuodaoamasteddjiid ovddas

Čoahkkin minerálaohcanserviin Eurasian Minerals

Sámedikkis lea leamaš hálddahaslaš čoahkkin borgemánus amerihkálaš prospekterenserviin, Eurasian Minerals ja Geode Consult AS mat leat bálkáhuvvon konsuleantan. Eurasian Minerals lea ožžon iskanlobi guvlui mii lea lahka Buvrovuona. Searvvi geologat háliidit fitnat fealttas geahčadeamen lagabuiidda dán guovllu čavčča mielde. Eurasian Minerals háliida doallat álgočoahkkima Sámedikkiin čalmmustan dihte searvvi, ja oažžun dihte rávvagiid ja árvalusaid ohcandoaimma álggaheami

oktavuođas. Sámediggi mitalii Sámedikki dievasčoahkkima mearrádusa sisdoalu birra áššis 7/14: Mineráladoaimma sámi guovlluin. Ja dasto minerálaš, plána- ja huksenlága ja eará relevánta láhkačoahkiid birra Norggas.

Ođastuvvon bargiidnjuolggadusat

Bargiidnjuolggadusat leat šiehtadallojuvvon Sámedikki ja Sámedikki hálddahusa bargiidorganisašuvnnaid gaskka. Njuolggadusain muddejuvvojit bealit bargoaddi ja bargi gaskka, ja das leat mearrádusat das geas lea váldi juolludit permišuvnnaid, guđe orgánas lea virgáibidjanváldi Sámedikkis. Njuolggadusain muddejuvvo maiddái dat movt áššemeannudeapmi galgá čađahuvvot bargiidáššiin. Dasa lassin mudde dat maiddái dan movt láhttenrággáštus, eretcealkimat, suspensuvnnaid, eretbidjamat ja váidagat galget meannuduvvot.

Sámediggi mearridii ođđa bargiidnjuolggadusaid ráđđechoahkkimis 26.06.14. Njuolggadusat gustojit 01.07.14 rájes. Ođastuvvon veršuvdna lea veaháš muddejuvvon guovddáš mearrádusaid ektui. Sámediggi lea maiddái árat dán jagi rievddadan čoahkkinnortnega, nu ahte váldi virgái bidjat direktivrra lea sirdojuvvon Sámedikki dievasčoahkkimis viđa olbmo lándegoddaid mas leat dievasčoahkkima áiraset. Seammás fápmuduvvui nannenváldi dievasčoahkkimis sámediggeráđđái. Dát rievddadusat leat dál biddjojuvvon bargiidnjuolggadusaide.

BeDemocracy

Be Democracy čájáhusa oktavuodas lágidii Nobel Ráfiguovddáš geassit Twitteris kampánja; @BEDEMOCRACY.

Proševtta ulbmilin geavahusas lei čájehit movt sosiála mediat leat váikkuhan válddi hástaleami iešguđege báikkiin máilmmis, ja dasto rievddadan hállanfrijjavuođa, olmmošvuoigatvuođaid ja demokratija vejolašvuođaid.

Nobel Ráfiguovddáš bovdi muhtun olbmuid miehtá máilmmi searvat dán doibmii. Presideanta Aili Keskitalo lei guossedoaimmaheaddjin áigodagas 30.06.-06.07.14.

Finnmárkkukonferánssa

Sámediggeráđđi lei Finnmárkkukonferánssas, gos Sámedikki presideanta lei váldoságasteddjiid searvvis. Sáhkavuorustis hálai presideanta earret eará sierralágan áddejumiid ja vejolašvuođaid birra ahtanuššama ektui Finnmárkkus ja Sámis. Konferánssa prográmmas ledje maiddái buorit ovdamearkkat sámi ahtanuššamis, buriid kulturealáhusaktevrraid olis, Graveniid Duodji ja Nordlysmat dolle sáhkavuoruid.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 39 čoahkis. Dán áššis ii jienastuvvon.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkavuorrolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Aili Keskitalo, áššejođiheadđji	Mariann Wollmann Magga
		Vibeke Larsen
	Aili Keskitalo	
2	Vibeke Larsen	Silje Karine Muotka
		Aili Keskitalo
		Kirsti Guvsám
	Vibeke Larsen	
3	Kirsti Guvsám	Vibeke Larsen
	Kirsti Guvsám	
4	Ellinor Marita Jåma	Henrik Olsen
		Piera Heaika Muotka
		Thomas Åhrén
	Ellinor Marita Jåma	
5	Nora Marie Bransfjell	Henrik Olsen
6	Marit Kirsten Anti Gaup	Henrik Olsen
	Mariann Wollmann Magga, čoahkkinortnegii	
7	Mariann Wollmann Magga	
8	Hartvik Hansen	Inger Elin Utsi
		Mariann Wollmann Magga
		Kirsti Guvsám
	Hartvik Hansen	
9	Isak Mathis O. Hætta	Toril Bakken Kåven
		Hartvik Hansen
		Thomas Åhrén
	Isak Mathis O. Hætta	
10	Johan Vasara	Hartvik Hansen
		Kirsti Guvsám
	Johan Vasara	
11	Kjetil Romsdal	Inger Elin Utsi
		Inger Eline Eriksen
		Isak Mathis O. Hætta
	Kjetil Romsdal	
12	Christina Henriksen	
13	Laila Nystad	
14	Kjellrun Wilhelmsen	Mariann Wollmann Magga
		Inger Elin Utsi
15	Ronny Wilhelmsen	
16	Ellinor Marita Jåma	Inger Elin Utsi
		Mariann Wollmann Magga
		John Kappfjell
17	Per Mathis Oskal	
18	Silje Karine Muotka	
19	Piera Heaika Muotka	
	Per Andersen Bæhr, čoahkkinortnegii	
20	Per Andersen Bæhr	
21	Mariann Wollmann Magga	

22	Tor Gunnar Nystad	
23	Inger Eline Eriksen	
24	Inger Elin Utsi	
25	Per Andersen Bæhr	
26	Thomas Åhrén	
27	Ann-Mari Thomassen	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggi váldá Sámediggeráđi dieđáhusa dán doaibmaáigodagas diehtun.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 08.10.14 dii.12.50.

Ášši/Sak DC 027/14

Gažaldagat Sámedikkeráđđái Sámedikki čoahkkinortnega § 11 vuodul

Arkiiva Arkiiváššennr.
SF- 14/5139

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 08.10.14 dii.15.00

I Mildosat

Nr	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus

II Gažaldagat

Gažaldat 1: Árras Per A. Bæhr, Johttisámilistu

Boazologuheivehanproseassa

Gažaldat 2: Árras Aud Marthinsen, FrP

Eaiggátvuodadieđáhus Sámediggái

Gažaldat 3: Árra Inger Eline Eriksen, Árja

Áidna sámi riekteveahkkekantuvra heaittihuvvo

Gažaldat 4: Árras Representant Mariann Wollmann Magga, AP

Inovasjon Norge odđasis organiseren

Gažaldat 5: Árras Nora Marie Bransfjell, NSR

Bohccuid vuojáhallamat togii lullisámi guovllus

Gažaldat 6: Árras Representant John Kappfjell, AP

Kalvvatna bieggafápmorusttega huksen

Gažaldat 7: Árrass Johan Vasara, AP

Biebmobearráigeahččii

V Sáhavuorrolistu ja replihkat

	Sáhavuorru	Replihkka
	Hartvik Hansen, čoahkkinortnegii	
1	Per Andersen Bæhr	
	Thomas Åhrén	
	Marit Kirsten Anti Gaup	
	Ellen Kristina Saba	
	Mariann Wollmann Magga	
	Per Andersen Bæhr	
	Thomas Åhrén	
2	Aud Marthinsen	
	Henrik Olsen	
3	Inger Eline Eriksen	
	Aili Keskitalo	
	Marit Kirsten Anti Gaup	
	Inger Eline Eriksen	
	Aili Keskitalo	
4	Mariann Wollmann Magga	
	Silje Karine Muotka	
	Mariann Wollmann Magga	
	Silje Karine Muotka	
5	Nora Marie Bransfjell	
	Thomas Åhrén	
	Nora Marie Bransfjell	
	Thomas Åhrén	
6	John Kappfjell	
	Thomas Åhrén	
	Hartvik Hansen	
	Mariann Wollmann Magga	
	John Kappfjell	
	Thomas Åhrén	
7	Johan Vasara	
	Thomas Åhrén	
	Per Andersen Bæhr	
	Johan Vasara	
	Thomas Åhrén	

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 08.10.14 dii. 16.05.

Ášši/Sak DC 028/14**Sámediggeráđi čilgehus boahhteáiggi duodjeáŋgiruššama birra**Arkiivaáššennr.
14/4135

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđi	08.09.14	SR 104/14
Sámedikki dievasčoahkkinn	8. – 10.10.14	DC 028/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 08.10.14 dii. 09.55

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1	22.04.14	Sametinget	Høring om endring av støtteordninger i duodji
2	27.03.14	Sametinget	Endring av driftstilskuddsordningen i duodji - høeringsnotat av 27.03.14
3	08.04.14	Bargiid bellodaga sámediggejoavku - Arbeiderpartiets sametingsgruppe	Høringsuttalelse - Duodji næringsavtale - forhandlinger for 2014
4	30.06.14	Duojárriid ealáhussearvi ja Sámiid duodji	Cealkámuš duoji doaibmadoarjjaortnet
5	04.08.14	Sámiid duodji	Innspill til definisjon av duodji i næringsavtalen
6	07.08.14	Marit G. Bongo	Endring av duodji driftstilskuddsordningen - høring
7	08.08.14	Duodjeinstituhtta	Uttalelse vedr. høeringsnotatet for endring av driftstilskuddsordningen i duodji
8	25.07.14	Berit Mienna	Innspill til høring om endring av støtteordninger i duodji
9	28.07.14	Ellen Bongo Eira	Høring driftstilskudd ordning i duodji
10	28.07.14	Inger Lise Mienna	Rettet utgave - Innspill til høring om endring av støtteordninger i duodji. - RETTET BREV.
11	04.07.14	Duojárriid ealáhussearvi	Definisjon av duodji innenfor næringsavtalen
12	05.06.14	Jorunn Løkvold	Om næringsavtale for duodi
13		Nuorta Finnmárkku Sámiid duodji	LANDSMØTESAK 1, Høringnotat duodjeavtalen
14	19.09.13	Sametinget	Šiehtadusteaksta/ Avtaletekst næringsavtalen
15	Mars 2014	Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddáš	Duodjinæringsens økonomiske situasjon
16	04.02.14	Consis	Sammendrag og sluttrapport - kontroll

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi lea ságaskuššan Sámediggeráđi čilgehusa boahhteáiggi duodjeáŋgiruššama birra. Čilgehus čuovvu mielddusin protokollii.

Sámediggeráđi čilgehus boahhteáiggi duodjeáŋgirusšama birra

Duogáš

Sivvan go ráđđi bidjá ovdan čilgehusa lea álggahit digaštallama duodjeealáhusa boahhteáiggi politihka birra. Sámediggi sáddii gulaskuddannotáhta, mas lei áigemearri 08.08.14, duoji doarjjaortnegiid hálddašeami rievdadusaid birra. Notáhtas lea bidjon viiddis proseassa sihke diliid birra mat gusket duodjeealáhussii ja siskkáldasat Sámedikkis. Gulaskuddancealkámušat leat mielddusin vai gulaskuddanáhusaid oainnut bohtet ovdan.

Sámedikkis lea leamaš ealáhusšiehtadus 2005 rájes. Juohke jagi lea šiehtaduvvon ealáhusšiehtadus mas šiehtadusbealit leat soahpan iešguđet doaibmajuid oččodan dihtii buoret gánnáheami duodjeealáhussii. Dasa lassin lea jahkásaččat čállojuvvon ekonomalaš raporta mii galgá čájehit ovdáneami duodjeealáhusas. Jagiin 2012 ja 2014 dárkkistii Sámediggi duoji doaibmadoarjjaortnega. Dárkkistanraporttaid bohtosat eai lean posiitiivalaččat, juoga mii maiddái dagaha dárbbaslašžan iskat duodjeealáhusa ruhtahálddašeami.

Seammás oaidná Sámediggeráđđi ahte máŋga duojára ealáhusas barget profešuvdnalaččat, ja sis leat vejolašvuodát ovdánit ja stuorrut. Buorit duodjefitnodagat gilvet máhttu sámi kultuvrra ja ealáhusaid birra, ja lámččet diliid nu ahte nannejit ja gilvet sámi kulturvieruid olggobeali sámi rájáid.

Dilli

Sihke Sámedikki bušeahhta ja duodjeealáhusa ekonomalaš raporta čájehit muhtin muddui duodjeealáhusa dili. Muhto dat eai dattetge čájjet ollislaš dili go ekonomalaš raporttas ii leat doarvái buorre vuodđu, ja go álo lea nu ahte go muhtumat heitet ja earát fas álget, de dat sáhttá dagahit stuorra erohusaid raportii.

Váikkuhangaskaoamit maid Sámedikki dievasčoahkkin juolluda duodjeealáhussii leat leamaš gaskal 14 ja 15 miljon ruvnnu. 9,4 miljovvna várrejuvvui jagi 2014 ealáhusšiehtadussii, ja badjelaš 1,5 miljon ruvnnu fas boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii. Duodjeinstituhtta oazžu 3,9 miljovvna doibmii ja bagadeapmái. Buohkanassii lea Sámediggi várren 37 miljovvna ealáhusáigumušaide oktan dujiin.

Tabealla 1 Ealáhusšiehtadusa jagiid 2013 ja 2014 bušeahtta ja jagi 2013 geavaheapmi

	Bušeahtta 2013	Geavaheapmi 2013	Bušeahtta 2014
Doaibmadoarjja	3 100 000	1 586 000	2 700 000
Investeren- ja ovddidandoarjja	3 990 000	1 254 000	4 100 000
Stipeanda – joatkkaskuvla ja allaskuvla	200 000	110 000	200 000
Čálgoortnegat	100 000	56 000	100 000
Fága- ja ekonomalaš lávdegoddi	100 000	27 000	100 000
Duojáriid ealáhussearvi	468 000	468 000	600 000
Sámiid duodji	1 092 000	1 092 000	1 250 000
Doaibmabijut mat buoridit vuovdima	350 000	346 000	350 000
Gelbbolašvuohta, kurssat		138 000	
Submi ealáhusšiehtadus	9 400 000	5 079 000	9 400 000

Tabealla 1 čájeha ahte badjelaš bealli ealáhusšiehtadusas geavahuvvui jagis 2013. Bušeahtha ektui lei geavahuvvon uhcimusat investeremiidda ja ovddidandoarjagiidda, muhto ovddit jagi lei dán poasttas geavahuvvon eanet go dan mii lei bušeterejuvvon. Bealli bušeterejuvvon doaibmadoarjagiin geavahuvvui jagis 2013. Sivvan dán vuollegis geavahepmái lei go ortnet čađahuvvui čavgadeabbot jagi 2012 dárkkisteami geažil.

Tabealla 2 Iežas buvttaduvvon duoji vuovdinsisaboahu. Buohkanassii ja gaskamearálaččat áigodagas 2007 - 2012, Ekonomalaš raporta 2014

Iežas buvttaduvvon duodji	2007	2008	2010	2011	2012
Buohkanassii ru.	4 795 246	6 068 786	8 796 102	7 587 240	8 964 470
Gaskamearálaččat ru.	165 353	183 903	183 252	210 757	224 139

Tabealla 2 čájeha ahte duodjeealáhusa jagi 2012 árvoháhkkan lei sullii 9,0 miljon ruvnnu sis geat vástidedje. Duojáriid gálvojohtu lea gaskamearálaččat lassánan dássidit. Jagi 2012 gaskamearálaš gálvojohtu lei 224 139 ru.

Tabella 3 Duoji ekonomalaš ovdáneami čoavddalogut áigodagas 2006-2012, Ekonomalaš raporta 2014

	Iežas buvttaduvvon duoji vuovdinsisaboaktu	Vuovdinsisaboadut buohkanassii oktan doarjagiiguin	Doaibmadoarjagat duodji	Doaibmaboadus
Gaskamearálaččat 2012	224 132	341 752	268 551	107 644
Gaskamearálaččat 2011	210 757	321 664	252 443	98 672
Gaskamearálaččat 2010	183 252	275 681	187 823	98 553
Gaskamearálaččat 2009 (N=47)	184 669	250 480	185 438	83 684
Gaskamearálaččat 2008 (N=29)	183 903	250 429	141 848	108 581
Gaskamearálaččat 2007 (N=29)	165 353	245 984	153 828	94 216
Gaskamearálaččat 2006 (N=30)	138 142	138 545	93 636	94 670

Tabella 3 čájeha ahte vaikke vel sisaboadut vuovdimis leat lassánan 2006 rájes, de leat doaibmagolut eanet go duppalastojuvvon 2006 rájes 2012 rádjai. Doaibmaboadus lea leamaš sullii 100 000 ru olles áigodaga. Dattetge molsašuddet sisaboadut vuovdimis sakka – dat leat molsašuddan 59 210 ru rájes 1 172 740 rádjai jagis 2012.

Šiehtadallanbealit Sámiid duodji, Duojariid ealáhussearvi ja Sámediggi leat dárkkistišgohtán doaibmadoarjjaortnega. Vuosttaš dárkkistus čadahuvvui 2012 ja nubbi fas 2014. Dárkkistemiin leat váivves bohtosat ja muhtumiid rehketdoallu lei hui moaittehahti. Jagis 2014 dohkkehuvvui okta logis geat dárkkistuvvojede – dat ii leat dohkálaš.

Sámediggi sáddii gulaskuddannotáhta vuodđun digaštallamii ahte rievdadit duoji váikkuhangaskaoapmegeavaheami. Hástalusat maid Sámediggi oaidná doaibmadoarjjaortnega oktavuodas leat:

- Ii oktage sáhte duođašit ahte iežas buvttaduvvon duodji dat vuovdujuvvo – eanadoalus lea ovdamearkka dihti meierijat ja njuovahagat mat sáddejit vuovdindieđuid
- Eahpečielga definišuvdna duojis. Mánngalágan oainnut das mi duodji lea – árbevirolaš duodji, ođđamállet duodji, smávvaindustriija buktagat, buktagat mat leat ráhkaduvvon mašinnaiguin, mátkemuittut jna.
- Lagaš fulkkiid gaskasaš gávppašepmi
- Ekonomalaš ovdáneapmi ii čájjet ahte gánnáheapmi ealáhusas ovdána mu mo lea sávvojuvvon.

Gulaskuddannotáhtas mas lea áigemearri 08.08.14, leat doaibmadoarjjaortnegii bardojuvvon vihtta iešguđet molssaeavttu:

- Molssaeaktu 1 - Joatkit ortnega.
- Molssaeaktu 2 – Ráddjet ortnega gustot dušše árbevirolaš duodjái
- Molssaeaktu 3 – Joatkit ortnega čavgasat gáibádusaiguin
- Molssaeaktu 4 – Sirdit ovddasvástádusa duodjeorganisašuvnnaide
- Molssaeaktu 5 – Ođđa ja buoret ortnegat

Sámediggeráđđi doalai gulaskuddančoahkkima 13.06.14 dan notáhta birra mii lea čállojuvvon Sámedikki ekonomalaš ortnegiid birra duoji várás. Sihke ovttaskas olbmot ja organisašuvnnat ledje buktán árvalusaid ja cealkámušaid gulaskuddamii. Buohkat háliidit bisuhit doaimmadoarjjaortnega. Mánngas ledje evttohan ahte Sámediggi galgá oččodit momsaluvvema duodjeealáhussii ja vejolašvuodaid oažžut geahpádusa vearrobidjama oktavuodas. Muhtumat leat čujuhan man deatalaš dat lea deattuhit sihke ealáhusa ja sámi kultuvrra duoji ovddideami oktavuodas. Sihke Sámiid duodji ja Duojaríid ealáhussearvi háliidit váldit badjelaset duodjeruđaid hálddašemi nu mo bohtá ovdan gulaskuddannotáhta 4. molssaeavttus.

Duodjeorganisašuvnnat Sámiid duodji ja Duojaríid ealáhussearvi leat evttohan bajit dási definišuvnna duodjái jagis 2014:

- Duodji lea oktasaš doaba mii fátmasta buot daid hutkkálaš doaimmaid maid duojár dahká. Dasa gullet giehtaduodji, geavahusdáidda ja ráhkaduvvon ávdnasat sámi kultuvrra ja árbevieruid vuodul.
- Duddjomii gullá ráhkadit iežas buvttaduvvon kvalitehtagálvvuid, geavahusbiergasiid, biergasiid ja biktasiid mat čájehit sámi eallinvuogi ja kulturárbevieruid sihke ráhkadanávdnasiid gieđahallan ja válljen, ja estehtalaš bargu hábmema ja buvttadanvuogi oktavuodas.

Organisašuvnnat eai leat dattetge soahpan dárkilis definišuvnna. Sámiid duodji háliida ráddjet doaimmadoarjjaortnega árbevirolaš duodjái, ja Duojaríid ealáhussearvi fas háliida dakkár definišuvnna mii fátmasta sihke árbevirolaš duoji ja ođđaáiggi duoji.

Mii guoská organiseremii de lea Sámiid duojs 170 miellahttu pr. 20.08.14. Duojaríid ealáhussearvi lea mealgat unnit organisašuvdna.

Boahnteáigásaš duodjeealáhus - Boahnteáigge hástalusat

1. Gelbbolašvuohhta

Duodjeealáhus ii leat stuoris, ja ealáhusdoaimmaheaddjit ellet biđgolagaid stuorra guovlluin. Dat sáhtta hehttet vásáhusaid ja gelbbolašvuohđa lonuhallama. Das lea sáhka ollimis ođđa márkaniidda, ovddideamis ođđa buktagiid, ovddideamis fitnodaga, lasiheamis gánnáhahttivuohđa, lasiheamis áddejumi rehketdoalus ja sullasaččain. Buot ealáhusat dárbbasit eanet gelbbolašvuohđa iešguđet fágasurggiin – dat guoská maiddái duodjái. Muhtun muddui dat lea oppalaš gealbudeapmi, muhto maiddái erenoamážit duojs. Hástalusas lea álggahit dakkár gealbudandoaimbajuid mat gokčēt duoji dárbbuid olles Sámis.

Sihke ovttaskas olbmot, organisašuvnnat ja ásahusat ohcet doarjaga lágidit kurssaid duojs. Eatnašat leat kurssat rávesolbmuidvárás, dat mearkkaša vuoddoahppu duojs. Iešalddis dát lea ovddasvástádus mii gullá joatkkaskuvllaide ja dakkár doaimmaide mat čađahit rávesolbmuid oahpahusa, muhto ii leat buohkain vejolašvuohhta mátkkoštit dákkár oahpahussii. Hástalusas lea fállat dakkár lánvdaoahpu mas lea alla dássi.

Muhtumat lea deattuhan ahte bagadanbálvalus duodjeealáhusas lea deatalaš danne vai lohtana beroštupmi ovddidit duodjeealáhusa. Sámediggi lea dorjon Duodjeinstituhtta nu ahte lea njealje bagadalli geat barget bealli barggus fásta virggiin. Guovttis dái leat Snoasas ja gokčēt máttasámi guovllu, okta lea Evenáššis (Nordlándá) ja okta lea Fossbakkenis (Romsa). Dasa lassin leat guokte bagadalli bealli virggiin geat leat jahká virgáduvvon. Nubbi lea Kárášjogas (Gaska-Finnmárku) ja nubbi Vuonnabađas (Nuorta-Finnmárku). Earret dáid de lea prošeakta julevsámi guovllus masa lea biđjon ruhta prošeaktavirgái mii dasa lassin go galgá bagadallat maiddái galgá movttiidahttit eanebui dujiin álgit. Dán bálvalusa ferthešii guorahallat vai sáhtta árvoštallat mo dát bálvalus váikkuha

duodjjealáhusa ovdáneapmái. Ovdamearkka dihtii lea 2014:s unnon ohcama ealáhusa investeremiidda.

2. Gánnáhahttivuohta

Duodjjealáhusa gánnáhahttivuođa sáhtta buoridit go buorida rámmaeavttuid. Sihke lasseárvodivada luvven ja eará geahpádusvejolašvuođat duodjjealáhussii sáhttet leat ávkkálaččat. Departemeanttat dat sáhttet rievdadit dáid rámmaeavttuid, muhto Sámediggi sáhtta leat mielde doarjumin vejolaš álgagiid duodjeorganisašuvnnaid bealis.

Duoji doaibmaboadus lea bisánan sullii 100 000 ruvdnui. Dat vuorjjilda ahte golut lassánit eanet go sisaboadut. Jus goluid lassáneapmi joatká seamma láhkái, de dat dagaha ahte ollugat eai oáččo posiitiiva doaibmabohtosa boahhteáiggis. Go sisaboadut eai lassán seamma láhkái go golut vuolgá earret eará dujiid haddemearrideamis - duojár galgá oažžut mávssu dan barggu ovddas maid dat máksá buvttadit duoji.

Hástalussan lea dahkat duojáriid eanet dihtomielalážžan das makkár das makkár strategiijaid duodjefitnodagat galget válljet buoredan dihtii gánnáheami.

3. Duodji olggobeali sis-Finnmárkku

Riddoguovlluin ja julev- ja lullisámi guovlluin leat uhccán duojárat. Vejolašvuohta lea oažžut eanebuid ánggirusšat dujiin dáin guovlluin. Hástalussan lea oččodit birrasii mat movttiidahttet eanebuid ánggirusšat dujiin dáin guovlluin.

4. Vuovdin ja vuovdaleapmi

Vuovdin ja vuovdaleapmi leat deatalaš go galgá jođihit duodjebuktagiid. Mánja duojára leat váldán atnui interneahtha vuovdimii árbevirolaš duodjegávppiid sadjái. Ii leat buot duojáriin interneahtha dahje máhttu dan geavahit. Áin lea dárbu vuovdit duodjemárkaniin ja njuolgga ostiide. Hástalussan lea ráhkadit dakkár mearkagálvvuid ja gaskkustanvuogádaga mat addát buot duojáriidda vejolašvuođa vuovdit iežaset dujiid.

5. Sámedikki doarjagat

Eará hástalus lea ahte duojis ii leat dárkilis definišuvdna. Dat buktá hástalusaid sihke Sámediggái ja duoji fágálávdegoddái mat galget mearridit geat dat galget beassat duodjeregistarii. Gulaskuddanproseassas lea boahán evttohus addit doaibmadoarjaga bargogáibideaddji buvttademiide mas dušše sámi árbevirolaš duodjebuktagat leat mielde. Dat lihcu buktagiid mat buori muddui leat buvttaduvvon mašiinnaiguin, ráidobuvttaduvvon buktagiid ja hivvodatbuvttaduvvon buktagiid. Seamma gulaskuddanvástádusas lea evttohuvvon ahte ođđadesigna ja eará buktagat ain galget oažžut doarjaga dakkár ovddidandoaibmabijuide go investeremiidda, fitnodatovddideapmái, gealbudeapmái jna. Dáinna evttohusain ii leat gal iežas buvttaduvvon dujiid duodašteapmi čovdojvuvon.

Doaibmadoarjjaortnegis leat muhtun heajos beali maid ii leat leamaš vejolaš njulget dan rájes go ortnet ásahuvvui jagis 2005. Dát guoská erenoamážit dasa ahte duodaštit iežas buvttaduvvon duoji vuovdima ja dasa ahte earuhit duoji eará buktagiin. Njulgestaga ii gávdno dakkár gálvojohtolađas dahje ásahus mii sáhtta duodaštit dakkár vuovdima. Rehketdoaluid dárkkisteapmi sáhtta dušše albmadiit rehketeknikkalaš beliid ii ge dan ahte lea go dat iežas buvttaduvvon duodji vai ii. Sámedikkis eai sáhte leat ortnegat maid ii sáhte dárkkistit.

Duodjjealáhussii sáhtta Sámedikki ánggirusšan kulturealáhusaiguin boahitit ávkin. Duojis leat sullii seamma hástalusat go kulturealáhusaiguin sihke vuovdima, márkana, haddebidjama ja doaimmaheddjiid fierpmádaga ektui. Mekaniserenvejolašvuohta lea uhcci goappašiid ealáhusaiguin go goappašagat dárbbasit giehtabarggu. Eanet buvttadeapmi duojis eaktuda maiddá hutkáivuođa nu mo kulturealáhusaiguin ge.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta 6 miljon ruvdnosáš geahpádusas eanadollui ja boazodollui leat váikkuhusat ealáhusovddidanrámmaide jagi 2015 rájes. Stuorra oassi lotnolasealáhusaiguin main duodji ja

boazodoallu leat mielde, ruhtaduvvojit boazodoallošiehtadusa šiehtadusrudaiguin – sullii 2 miljon ruvnu. Hástalussan lea heivehit váikkuhangaskaoapmegeavaheami geahpeduvvon bušeahhtarámmaide almmá ahte dat čuohtá duoji ovdáepmái.

Jus duodjeealáhusas galgá leat boahhteáigi, de ferte ealáhusbealli biddjojuvvot vuodđun. Duodjeealáhusas fertejit leat doaimmat mat leat ekonomalaččat gánnáhahttit, ja seammás ferte kultuvrralaš bealli leat mielde buot duodjeáŋgiruššamiin. Investeren- ja ovddidandoaimbajijut dárbbášuvvojit vai mii fidnet dakkár doaimmaid. Mánŋa doaimma leat deattuhan buvttaovddeami ja ođđadesigna mas sámi kultuvra lea vuodđun. Hástalussan lea ovddidit dihtomárkanbuktagiid maid sáhtta vuovdit juogo sámi guovlluin, riikka siste dahje riikkaidgaskasaččat. Dattetge ii leat buohkain vejolašvuohta vuovdit riikka dásis dahje riikkaidgaskasaččat, muhto Sámedikki áŋgiruššan dujiin ferte leat rabas maiddái dakkár doaimbajuid ektui.

Mihttomearri

Ovddidit ealáhuslaš duoji mii lea eanet gánnáhahti ja mas vuvdojuvvojit eanet iežas buvttaduvvon gálvvut.

Sámediggeráđđi bidjá vuodđun ahte duodjeealáhus galgá lea gánnáhahti. Galgá leat vejolašvuohta ovddidit árbevirolaš duodjedoaimma ja hutkat ođđa buktagiid main vuodđu lea sámi kultuvra. Duodjeealáhusas lea gilvu doaimmain main ii leat sámi kultuvra duogáš. Sámediggeráđđi háliida vuoruhit iežas buvttaduvvon gálvvuid buvttadeami. Dáinna lágiin sihkkarastit ahte sámi duodjeárbevierut fievrriiduvvojit viidasabbot.

Muhtin duojárin lea giehtaduodji guovddázis ja ii ge gánnáháhttivuohta ieš alddis. Dán oktavuodas lea dehálaš ahte duodji lea kulturguoddi ealáhus mas lea stuorra mearkašupmi sámi kultuvrii ja sámegilli. Sámediggeráđđái lea duodji deatlaš sihke ealáhusas ja kultuvran ja iešdovdoduddjoeddji doaimman. Sámediggeráđdi mielas lea duodji mánggabealat, ja sámediggeráđđi háliida leat mielde váikkeheamen dasa ahte duodji ceavzá kultuvran ja ealáhusas. Dán oktavuodas áigu sámediggeráđđi ovddidit ealáhuslaš duoji mii maiddái adnojuvvo deatlaš kulturguoddin.

Strategiijat

Bajábealde árvoštallamiid vuodul lea vejolaš evttohit boahttevaš strategiija politihkkaovddideapmái duoji várás:

- Joatkit ovttasbarggu duodjeorganisašuvnnaiguin

Duodjeorganisašuvnnain lea stuorra mearkašupmi dasa ahte duodji ovdána rivttes guvlui. Sii doibmet duodjeealáhusa gaskalađasin ja ovddasteaddjin. Sii leat deatlaččat go duodješiehtadus šiehtadalloyuvvo. Organisašuvnnain lea maid ovddasvástádus duodjeealáhusa ealáhusovddideamis. Dán barggus sáhtta Sámedikki geavahit reaidun. Duodjeorganisašuvnnat leat čájehan ahte sii leat gergosat váldit badjelaset stuorát ovddasvástádusa duoji ovddideamis.

- Doaimmahit buori rámmaeavttuid duodjeealáhusas

Mánŋa mearrádusa mat eai gula Sámedikki ovddasvástádussii, bidjet deatlaš rámmaid duodjeealáhusii. Das lea sáhka earret eará vearrogeahpádusain, momsaluuvemis ja eará divatdiliin. Dakkár mearrádusaid bidjá earret eará Ruhtadandepartemeanta. Dakkár beliid rievdeapmi lea gáibideaddji, hástaleaddji ja sáhtta váldit guhkes áiggi. Dán barggu vuoruheapmi attášii buoret ekonomalaš eavttuid olles duodjeealáhusii.

- Vuoruhit ovddidandoaimbajuid sihkkarastin dihtii ceavzilis duodjeealáhusa

Oažžun dihtii ceavzilis duodjeealáhusa fertet deattuhit buvttaovddideamiid, designa ja vuovdima ja vuovdalemiid. Muhtimat fertejit ođasmahttit doaimmarusttegiid ja iskat ođđa buvttadanvugiid. Sámediggi ferte vuoruhit doarjagiid investeremiidda, álggahanstipeanddaide ja fitnodatovddideamiid. Viidáseappot lea lunddolaš vuoruhit ovttasbargo- ja ovddidanprošeavttaid, márkansuokkardeami ja

vuovdin- ja vuovdalandoaimmaid. Rekrutteren duodjái lea ain deatalaš ja dan oktavuodas leat sihke stipeanddat ohppiide ja studeanttaide ja fidnoahppiortnet deatalaš váikkuhangaskaoamit

- Ovttasbargat gealbobirrasiguin sihkarastin dihtii gealbudandoaibmabijuid kvalitehta Gealbudeapmi lea doaimbaidju maid eatnašat duojis dárbbasit ovtta dahje nuppi oktavuodas Gealbudandoaimmat galget leat ealáhusa dárbbuid mielde, ja ahte dain lea doarvái buorre kvalitehta mii boahdá ealáhussii buorrin. Eanaš gealbobirrasiin leat vásáhusat ja bargovuogit mo čadáhít dakkár doaimbabijuid.

- Sierra ángiruššamat dujiin riddo-, julev- ja lullisámi birrasiin Doarjjajuolludeamit čájehit ahte ohcamiid juogadus ii leat buorre ja riddo-, julev- ja lullisámi guovlluin bohtet hui uhccán ohcamat. Sáhtášii ángiruššat sierra ovddidanprošeavttaiguin ráddjejuvvon guovllus maid mihttomearrin ferte leat movttiidahttit ásahit bargosajiid.

Mearkkašupmi, Ovddádusbellodat, áirras Arthur Tørfoss

Sámediggeráđi čielgehus boahhteáiggi duodjeángiruššama birra

Nu mo dál boahdá ovdan, de ii váikkut duodješiehtadus ealáhusovddideapmái sámi guovlluin. Nu mo váikkuhangaskaoapmeortnegat doibmet, de dat bisuhit áiggegollovuđot ja uhccán boahhteáiggedidolaš buvttadeami. Bajimus vuovdinmearri jus galggaš oazžut doarjaga, loktejuvvo 5 miljon ruvdnui. Dát dagahivččii sihke dan ahte áiggegollobuvttadeaddjit sáhttet joatkit doaimmaset, ja ahte duodalaš fitnodagat mat doaimmahit hivvobuvttadusa, sáhttet duodas doaimmagoahtit ja háhkat doallobiergasiid eai ge dárbbas ballat ahte masset doarjaga go rasttidit dálá 3 miljon ruvdnosaš rájá.

Danne rávve Ovddádusbellodaga sámediggejoavku ráđi bargat viidáseappot gulaskuddannotáhta 5. molssaeavttuin Ođđa, buoriduvvon ortnegat.

Mearkkašupmi, Bargiidbellodat, áirras Vibeke Larsen, Ovddádusbellodat ja Olgeš

Sámedikki čielgehus duoji ovdáneami birra čujuha máŋga buori ulbmila ja strategiija, muhto das váilu ollislaš guorahallan duojis ealáhussan, kultuvran ja fágan.

Danne oaivvildit ahte sámediggeráđdi berre árvvoštallat galgá go ráhkaduvvot dakkár doaimmaplána duodjái mii váldá vuhtii ahte duodji lea ealáhus, kultuvra ja fága. Duoji ealáhussiehtadus lea deatalaš ealáhusángiruššamii ja lea maid lunddolaš oassi das. Muhto mis berre maid leat stuorát fokus kultuvrralaš árvui, seammás go mis lea mihttomearrin nannet fágalaččat sihke duodjefága ja gealbobirrasa. Oktasaš duodjebáikkít, bagadeaddjivirggít, duodjeoahppu, fidnoahppiortnegat, kurssat, Duodjeinstituhtta ja eará, leat deatalaččat ollislaš ángiruššamis dujiin.

Sávašeimmet áinnas bures boahtima dakkár ollislaš strategalaš doaimmaplániid duoji várás.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 39 čeahkis. Dán áššis ii jienastuvvon.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
1	Silje Karine Muotka, áššejođiheaddji	
2	Vibeke Larsen	
3	Sandra Márjá West	

4	Marit Kirsten Anti Gaup	
5	Kirsti Guvsám	
6	John Kappfjell	Lars Filip Paulsen
		Ellen Kristina Saba
	John Kappfjell	
7	Beaska Niilas	
8	Nora Marie Bransfjell	
9	Mariann Wollmann Magga	Inger Elin Utsi
		Sandra Márjá West
	Mariann Wollmann Magga	
10	Arthur Johan Tørfoss	Inger Elin Utsi
	Arthur Johan Tørfoss	
11	Lars Filip Paulsen	Beaska Niilas
		Nora Marie Bransfjell
		Piera Heaika Muotka
	Lars Filip Paulsen	
12	Isak Mathis O. Hætta	Beaska Niilas
		John Kappfjell
		Inger Elin Utsi
	Isak Mathis O. Hætta	
13	Kjetil Romsdal	
14	Piera Heaika Muotka	
15	Inger Elin Utsi	Isak Mathis O. Hætta
	Inger Elin Utsi	
16	Silje Karine Muotka	Isak Mathis O. Hætta
		Vibeke Larsen
	Silje Karine Muotka	
17	Vibeke Larsen	Nanna Thomassen
		Inger Elin Utsi
	Vibeke Larsen	
18	Hartvik Hansen	Inger Elin Utsi
	Hartvik Hansen	
19	Aud Marthinsen	
20	Per Andersen Bæhr	Hartvik Hansen
		Inger Elin Utsi
	Per Andersen Bæhr	
21	Sandra Márjá West	
22	Jovna Zakarias Dunfjell	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggi lea ságaskuššan Sámediggeráđi čilgehusa boahhteáiggi duodjeáŋgiruššama birra. Čilgehus čuovvu mielddusin protokollii.

Ášši meannudeapmi loahpahuuvui 08.10.14 dii.18.30.

Ášši/Sak DC 029/14**Sámediggeráđi čilgehus sámi kulturásahusaid birra**Arkiivaáššennr.
14/177

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđi	08.09.14	SR 106/14
Sámedikki dievasčoahkkín	8. – 10.10..14	DC 029/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui maŋŋebárga golggotmánu 8. b. 2014 dii. 00.00

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi lea ságaškuššan Sámediggeráđi čielggadusa sámi kulturásahusaid birra. Čielggadus čuovvu mielddusin protokollii.

Sámediggeráđi čilgehus sámi kulturásahusaid birra**1 Duogáš**

Sámedikki váldobargun lea hábmet váikkuhangaskaomiid ja láchit diliid nu ahte politiikkaš mihtomeriid ja rievdan kulturpolitiikkaš rámmaeavttuid sáhtta čađahit buoremus vejolaš vuogi mielde. Dás lea guhtta jagi dassái go Sámediggeráđi dieđáhus sámi kulturásahusaid birra (2008) ovddiduvvui. Dieđáhusas válddahuvvojede máŋgga lágan ásašusat, muhto váldoáššis kulturásahusat. Sámediggi lea geavahan ollu resurssaid sámi kulturásahusaid huksemii, ollu odđasis organiserenproseassat leat čađahuvvon, sierra huksenproseassat leat álggahuvvon ja ollu lea vuordimin. Sámediggi lea oaidnán dieđáhusa čuovvoleami oktavuodas ahte lea ulbmillaš veaháš rievdadit.

Sámediggeráđi áigu bargagoahtit sámediggedieđáhusain sámi kulturásahusaid birra. Dán dieđáhusa bokte bovdet mii dievasčoahkkima guorahallat deatalaš áššečuolmmaid dieđáhusbarggus viidáseappot.

Dieđáhusa váldomihtomearrin lea bidjat fokusa sámi kulturásahusaide deatalaš servodataktevran sámi kultuvrra suodjaleamis ja ovddideamis. Dieđáhusas válddahuvvo otnáš dili, válddahuvvojit fáttát nugo sámi kulturásahusaid ovdáneapmi, nannen ja ealáskuhttin, makkár rolla ja doaimmat berrešedje leat ásašusain, maid fertešii dahkat dán olaheapmái, ja makkár rolla ja ovddasvástádus Sámedikkis galgá leat dan oktavuodas. Das guorahallojuvvojit prinsihpalaš bealit, čielggaduvvojit áššečuolmmat, ja guorahallojuvvojit mihtomearit, áŋgiruššansuorggit ja strategiijat boahhteáiggi politiikka várás dán áššesuorggis.

2 Stáhtus

2.1 Bajimus mihttomearit sámi kulturásahusaid várás

Dáidda- ja kulturdiedáhusas (2013), Sámediggeráđi čilgehusas sámi museaid birra (2013) ja Sámediggeráđi čilgehusas kulturmuutosuodjaleami birra (2013) lea dovddahuvvon ahte bidjat fuomášumi baicce sámi kulturásahusaid fágagelbbolašvuhtii iešguđege surggiid siskkobealde, ja kulturásahusaid *doibmii ja sisdollui*. Deattuhuvvo maiddái kulturásahusaid rolla sámi dáidaga ja kultuvrra deatalaš ovddidan- ja gaskkustanaktevran, ja sámi dáidda- ja kulturbarggu infrastruktuvran.

Sámediggi lea árijalaš aktevra ásahushuksema siskkobealde. Dál leat ollu festiválat, museat, kulturviesut, teáhterat ja eará dáidda- ja kulturásahusat mat ožžot njuolga doaibmadoarjaga Sámedikki bušehta bokte. Sámedikki ruhtadeami duogábealde leat sihke giella- ja kulturpolitihkalaš mihttomearit. Ain leat dárbbut ja sávaldagat mat eai leat ollašuvvan, sihke kulturásahusaid geográfalaš juogu ektui ja dan ektui man lágan ásahusat sámi servodagas váilot vai sáhtá duhtadit ja čoavdit sierra dárbbuid, servodatrollaid ja -doaimmaid sierra fágasurggiid siskkobealde. Boahhteáiggi perspektiivvas sáhtá maiddái leat ulbmillaš bajimus dásis ja prinsihpalaččat guorahallat makkár rollat ja doaimmat dán suorggi siskkobealde leat maid sámi servodat ferte ollašuttit ja čoavdit. Mii lea ovdamearkka dihte oppasámi dimenšuvdna ja mas lea eanet regionála ja báikkálaš dásis ovddasvástádus. Mii sáhtá ja berrešii leat Sámedikki ovddasvástádus ja rolla earret eará politihka ovddideami ektui suorggi siskkobealde, hálldaseamis, ruhtadeamis, kapasitehta ja gelbbolašvuoda nannemis ja eaiggátvuoda ektui. Dán čilgehusas ii leat vejolaš eanet detálja dásis guorahallat ásahusaid. Ásahuseahčastat ovddiduvvo boahttevaš diedáhusas.

Sierra sámi kulturásahusain lea deatalaš árvu, rolla ja doaibma servodagas sámi servodathuksema ja demokratiija ektui. Sámediggeráđi mielas lea vejolaš ovddidit dán ja viiddidit eanet, maid ferte dahkat lávga gulahallamiin ieš ásahusaiguin. Dás lea sáhka earret eará sámi ásahusaid dálá ja boahhteáiggi servodatdoaimma ja -rolla birra.

Sámediggi lea mañimus jagiid geavahan ollu resurssaid earret eará ásahushukseami ja organiseremii. Ollu oktavuodain lea leamaš dárbu hukset ja nannet sámi ásahusaid organisatuvrralaččat. Dáinna bargguin áigu Sámediggi maiddái joatkit, vai mii olahit min mihttomeriid nana sámi ásahusaid ektui. Politihka viidáseappot ovddideamis kulturásahusaid ektui ferte seammás leat čielgaseappo fokus kulturásahusaid doibmii ja fágalaš sisdollui, ja makkár rolla ásahusain kultursuorggi aktevran galgá leat.

Sámediggediedáhusas sámi dáidaga ja kultuvrra birra (2013) lea váldomihttomearrin sámi kulturásahusaid ektui čuovvovaš: *Sámi kulturásahusat leat deatalaš aktevrrat sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis.*

Oassemihttomearit leat:

- Ovddidit fágalaččat nana sámi kulturásahusaid
- Ovddidit sámi ásahusaid resursan sámi dáiddáriid ja kulturbargiid várás
- Ovddidit buori ovttasbarggu sámi kulturásahusaid gaskka
- Nannet sámi ásahusaid kulturbargosadjin sámi servodagas
- Ovddidit sámi ásahusaid sámi dáidaga ja kultuvrra deatalaš gaskkusteadjijn

2.2 Rámmat

2.2.1 Sámedikki rolla ja ovddasvástádus

Sámi servodagas leat stuorra vuordámušat Sámediggái kulturásahusaid ovddideami ektui. Sámediggi háliida váikkuhanfámu kulturpolitihka ovddideapmái. Mii váldit ovddasvástádusa ovddideamis ja boahhteáiggis ieža, ja vuordit ahte stáhta eiseválddit láchet diliid nu ahte dat lea vejolaš. Sámediggi háliida oažžut duohta vejolašvuodaid váikkuhit sámi servodaga rámmaeavttuide. Dat mearkkaša earret eará dan ahte beassat árijalaččat searvat sámi ásahusaid ovddideapmái.

Sámediggi áigu gozihit ja ovddidit sámi kultuvrra ja kulturásahusaid. Dan mii bargat earret eará árjjalaš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte, ovttasbarggu bokte aktevrraiguin mat ovddidit sámi kultuvrra, ja politihkalaš ja hálldahuslaš gulahallama bokte guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiid gaska dan ektui ahte nannet rámmaeavttuid sámi kultuvrra ovddideapmái.

Sámedikkis leat mánggalágan rollat servodagas, ja kulturásahusaid ektui. Deatalaš lea ahte mii leat dihtomielaččat dan ektui makkár sierra rollat Sámedikkis leat politihka hábmemis ja jodiheamis, ruhtadeaddjin, hálldašeaddjin, váiddaorgánan ekonomalaš áššiin, mielvuodđudeaddjin, eaiggádin, stivranammadeaddjin, aktevran huksenproseassain, jna. Go galggaš sihkkarastit legitimizehta dáid rollaide, ja oazžut luohhtamuša, de ferte Sámedikkis leat čielga oaivil iešguđege rollaid ektui ja movt dat hálldašuvvojit, makkár vejolašvuodaid ja gáržžidusaid dat buktet.

2.2.2. Ekonomijja

Sámedikki vejolašvuodát váldit ovddasvástádusa sámi kulturásahusaid doaimma ruhtadeamis ja lanjaid/visttiid ruhtadeamis gáržžiduvvojit earret eará váilevaš bušeahtaproseduraid geažil Sámedikki ja ráđdehusa gaska. Sámediggi galgá fievrridit ollislaš politihka, ja váldit ollislaš bušeahtaovddasvástádusa olles sámi servodaga ovddas. Rámmat biddjojuvvojit stáhtabušeahtas, ja juolludusaiguin maid Sámediggi oazžu ii sáhte ovddidit kultursuorggi nugo háliidivččii. Sámedigeráđdi geahččala oktilaččat buoridit dán doaimmamuni.

Ovdamearkka dihtii lea Sámedikkis hálldašanovddasvástádus sámi museain. Dattetge ii leat Sámedikkis vejolašvuolta mearridit ekonomalaš rámmaid museaid várás iežas hálldašeamis. Sámediggi ii leat dán rádjai vel beassan dan posišuvdnii ahte beasašii searvat duohta bušeahttašiehtadallamiidda/prosedyraide ja bidjat ovdan duohta dárbbu mii sámi museain ja sámi kulturásahusain oppalaččat lea.

Dasto lea Sámedikkis ovddasvástádus buorideamis ja vuoruheamis daid addojuvvon ekonomalaš rámmaid siskkobealde. Sámedikkis lea unnán ruhta geavahusas iežas bušeahtas kultursuorggis, muhto lea válljen geavahit eanet ruđa kulturulbmiliidda Sámedikki bušeahta bokte dan ektui maid oazžu Kulturdepartemeanttas.

Sámediggi juohká jahkásaččat doaimmadoarjaga sierra kulturviesuide ja kulturásahusaide Sámedikki bušeahta bokte. Dat sáhttet leat sámi teáhterat, museat, festiválat ja kulturviesut. Boahhtevaš diedáhus ráddjejuvvo guoskat dáidda. Ovdamearkka dihte giellaguovddážit, girjebuset, media, lágádušat ja valášállan eai válddahuvvo diedáhusas.

Tabell 5.4 Samletabell - samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur

(i 1000 kr)

Akt.	Benevnelse	RR 2012	Bud 2013	Rev 2013	Bud 2014	Avvik 14-Rev 13	Avvik i %
	Samiske festivaler	3 125	3 872	3 872	4 585	713	18,4 %
	Samiske teater	19 273	20 070	20 070	21 428	1 358	6,8 %
	Samiske museer	24 429	26 234	26 234	27 752	1 518	5,8 %
	Samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner	11 384	11 834	13 634	14 914	1 280	9,4 %
	kulturformidling	1 379	2 200	2 200	3 139	939	42,7 %
	Samiske forlag	2 750	2 750	2 750	2 750	0	0,0 %
	Program for institusjonsutvikling	539	300	300	400	100	33,3 %
Sum		62 879	67 260	69 060	74 968	5 908	8,6 %

Sámediggi lea 2014:s juolludan veaháš badjelaš 70 miljon ru doaibmaruhtan sámi kulturásahusaide ja -organisašuvnnaide. Ain lea stuorra dárbu lasihit ruđa sámi kultursuorgái. Lassi doaibmadárbu lea 27 miljon ru 2015:s (gč. dievasčoahkkinnášši Sámedikki 2015 bušehtadárbbuid birra).

2.2.3 Earát main lea ovddasvástádus

Stáhta eiseválddit

Stáhtas lea bajimus ovddasvástádus sihkkarastit ahte sámi kultuvrras ja gielas leat buorit rámmaeavttut, ekonomijja ja muđuige. Sámediggi oažžu stáhtalaš rámmadoarjaga, mii earret eará galgá mannat sámi kulturásahusaide doaibmadoarjjan. Sámediggi lea bušehttabarggu oktavuodas čujuhan ahte dát rámma lea menddo unni. Ain leat stuorra govččakeahtes dárbbut sámeziela, servodat-, ealáhus- ja kultureallima oktavuodas.

Sámi kultuvrras lea seamma árvu go dáža kultuvrras, ja dat lea okta oassi norgalaš kulturpolitihkas. Stáhta eiseválddiin lea ovddasvástádus sámi vuoigatvuodaid ja beroštumiid goziheamis dalle go sierra stáhtalaš ođastusat, ángiruššamat, čielggadusat, prošeavttat, ráđit ja lávdegottit álggahuvvojit kultursuorggis.

Regionála eiseválddit – das mielde ovttasbargošiehtadusat fylkkagiellaiguin

Fylkkagielladain lea regionála ovddasvástádus buriid rámmaeavttuid láchčimis ja sihkkarastimis sámi ášahusaid várás. Sámedikki mielas leat báikkálaš, regionála ja nationála sámi ášahusat deatalaš arenat sámi servodagas huksemis. Áigumuššan lea ovttasbargošiehtadusaid bokte Sámedikki ja fylkkagielladaid gaskka sihkkarastit kulturásahusaid eavttuid. Geavahusas leat oaidnán ahte sámi kulturásahusat ožžot mealgat unnit doaibmadoarjaga eará sullasaš dáža ášahusaid ektui. Fylkkagielladain lea dáhpá juolludit sámi kulturásahusaide ruđaid aivve ovttaskas prošeavttaide.

Sámedikki mihttomearrin lea eanet geatnegahttit oktasaččat ovddidit sámi dáidaga ja kultureallima ovttasbargošiehtadusaid bokte mat leat dahkkojuvvon fylkkagiellaiguin. Dasto leat ovttasbargošiehtadusat deatalaččat dan oainnusmahttimii ahte Sámedikkis okto ii leat ovddasvástádus deatalaš surggiid ovddideamis sámi servodagas.

Ovttasbargošiehtadusaid kulturoasis leat mánga čuoggá ja daid dárkilastin molsašuddá šiehtadusaid gaskka. Sámedikki mielas lea šiehtadusaid bokte vejolašvuohta ovttas ángiruššat kultursuorggis regiovnain, ja dat leat deatalaš gaskaoamit maiguin doppe dán suorggi ektui fuomášuhttit dihtomielalašvuhtii ja váldit ovddasvástádusa.

Báikkálaš eiseválddit

Eanaš sámpolitihkka čadahuvvo gielladain. Báikkálaš eiseválddiid dásis lea maiddá ovddasvástádus buriid rámmaeavttuid láchčimis ja sihkkarastimis sámi ášahusaid várás. Dávjá leat baicce giellada doarjagat sámi kulturásahusaide viehka unnit. Muhtun gielladat eai oppa attege doaibmadoarjaga.

Ovttasbarggus ovttasbargošiehtadusaid bokte gávpotgiellaiguin, nugo Romssa suohkaniin, leat vejolašvuođat. Daid bokte sáhtta nannet ja váikkuhit politihka ovddideami sámi servodatsurggiin mii dán rádjai ii leat leamaš lunddolaš suohkaniin. Kultureallima oktavuodas sáhtta dát mearkašit dan ahte olahit eanet ja ođđa joavkkuid, ja dat addet eanet fuomášumi sámi kultuvrii.

Maŋimus jagiid leat oaidnán ahte dađistaga eanet sámit fárrejit gávpogiidda/čoahkkebáikkiide. Sámediggi oaidná ahte eambbogot ohcalit sámi deaivvadanbáikkiid main leat dán joavkku kultuvrralaš doaimmat. Hástalussan dás lea sihkkarastit doaibmaruhtadeami ja gávdnat heivvolaš lanjaid. Gávpotgielladain sáhtta baicce leat stuorát vejolašvuohta oažžut searvat eará aktevrraid giellada lassin.

3 Boahteáiggi hástalusat

Sámediggi áigu joatkit ángiruššama go guoská kulturásahusaid stabiila ja einnostan vejolaš doaimma ja ovddideami láchčimii, ja oppalaš ášahuslaš infrastruktuorra nannemii. Sámediggeráđdi áigu

diedáhusbarggu bokte hábmet mihttomeriid sámi kulturásahusaid várás, ja fokus biddjojuvvo ásahusaid nannemii ja ealáskahttimii ja daid servodatrollii ja doaimmaide.

Mihttomearrin lea ahte sámi ásahusain galgá leat dakkár fágalaš sisdoallu ja doaibmadássi maid vuodul dat vásihuvvojit deatalaš ja relevánta demokratiija- ja servodataktevran, deaivvadanbáikin ja geavaheaddjiarenan, sihke báikegottiid olbmuid, kulturbargiide ja mátkeealáhusaid várás. Guovddážiis leat vásihusat, oahppan, searvvaheapmi ja diehtogaskkusteapmi. Doaimmat berrejit fátmastit eanet olahusjoavkkuid ja sohkaolvvaid. Boahte diedáhusas áigut lagabuidda guorahallat movt Sámediggi sáhtá váikkuhit dan.

Dáid mihttomeriid olahanbarggus deaividit mii mánggaid hástalusaiuin. Dán čilgehusas ii leat vejolaš čalmmustit daid ja ságastallat daid birra. Sámediggeráđi áigu dás geassit ovdan dušše muhtun hástalusaid:

1. Mainna lágiin sihkkarastit nana sámi kulturásahusaid, vejolaš njunušgelbbolašvuodain sierra (fága)surggiid siskkobeale
2. Mainna lágiin sihkkarastit buoremusat heivvolaš eaiggátvuoda ovttaskas kulturásahussii
3. Mainna lágiin sihkkarastit sámi kulturásahusaide buriid rámmaeavttuid, maiddá báikkálaš ja regionála eiseválddiid beales
4. Mainna lágiin sihkkarastit sámi kulturásahusaide dohkálaš lanjaid ja visttiid

1. Fágalaččat nana sámi kulturásahusat, main lea njunušgelbbolašvuolta sierra (fága)surggiid siskkobealde

Sámi ásahusat leat pilárat sámi servodatorganiseremis. Ollu sámi kulturásahusain lea fágalaččat njunušgelbbolašvuolta sámi gielas, kultuvrras ja kulturárbbis man geažil dat leat áidnalunddot ásahusat. Dát gelbbolašvuolta ii lea ollásit kártejuvvon, muhto várra dain lea geavatkehtes vejolašvuolta ja gelbbolašvuolta, ii dušše sámi servodagas muhto maiddái regiovnínas gos doibmet. Dát lea válddahuvvon maiddái Sámediggeráđi čilgehusas kulturmuutosuodjaleami birra (2013) ja Sámediggeráđi museapolitiikkalaš čilgehusas (2013). Sáhtá leat áigeguovdil geahčadit vejolaš fágalaš ovddasvástádušjuogu sierra ásahusaid gaskka. Sáhtá maiddái leat áigeguovdil geahčadit ovttaskas bargodárbbuid ja -vejolašvuodaid, ovdamearkka dihte ásahtit fágalaš fáddáfierpmádagaid. Muhtun oktavuodain sáhtá leat áigeguovdil addit ásahusaide hálddašanoovddasvástádusa ja doaimmaid ovttaskas fágasurggiid siskkobealde.

Kulturásahusain lea erenoamáš deatalaš doaibma sámi kultuvrra suodjaleami ja viidáseappot gaskkusteami oktavuodas. Jagi 2012 kulturindeaksa sámi guovlluin čájeha ahte dain ásahusain leat ollu kulturbargosajit. Sámi ásahusat leat dájvja resursan ja infrastruktuvrán sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide, earret eará gaskkustit ja láchet dat sin barggu ja ahtanuššama. Kulturásahusaid fágalaš nannen lea danne deatalaš, vai barggu sáhtá čađahit alla dásis. Danne lea deatalaš sihkkarastit ásahussii dan muttos buriid ekonomalaš eavttuid ahte dat sáhttet doalahit geasuheaddji fágabirrasa, ja dasto gilvonávccalaš bargiid- ja bálkápolitihka. Maiddái báikkálaš árgiruššama sihkkarastima dihte berrejit ásahusat árvvoštallat doallat geavaheaddjioiddot fokusa, man oktavuodas geahčadit maiddái makkár dárbbut ja sávaldagat báikegottiin ja regiovnínas gos dat doibmet leat.

Jos nannešii gelbbolašvuoda jodiheamis, ekonomiijas, kvalitehtavuogádagain ja prošeaktastivrenvugiin, jna., de nannešii dat sámi kulturásahusaid. Dasa lassin sáhtá leat ávkkálaš addit ásahusaide vejolašvuoda nannet gelbbolašvuoda dan bokte ahte besset oaidnit eará relevánta álgoálbmotásahusaid ovdáneami fierpmádathuksema ja gelbbolašvuoda lonuhallama bokte.

2. Kulturásahusaid eaiggáduššan

Sámediggi juolludii 2014 bušeahtas badjelaš 70 miljon ru njuolgo doarjjan sierra kulturásahusaide ja – organisašuvnnaide, ja juolludusat ledje soames logiduháhis gitta 19 miljon ru rádjai. Lea sihke lunddolaš ja gáibiduvvo ahte Sámediggi váldá árrjalaš rolla ja ovddasvástádusa daid ektui geat ožžot

njuolggá doarjaga Sámedikki bušeahta bokte. Dáid sáhtta teorehtalaččat čuovvolit ain juo viđa vuogi mielde:

- a) Eaiggáduššan ossosiid dahje vuodđudusosiid bokte
- b) Stivranammadeamit
- c) Juolludusreive dahje barggahandokumeanttat juolludusa oktavuodas
- d) Gulahallančoahkkimat
- e) Váikkuhit ásahusaid gelbbolašvuoda bajideami

Iešguđege sámi ásahusat leat sierra muttuin, dat leat sierra láhkai organiserejuvvon ja dain lea iešguđege lágan eaiggátstruktuva, dat leat sierra dilis lanjaid ja vistti ektui. Sámediggi lea eanaš kulturásahusaid váldoruhtadeaddjin, mat ožžot doaimadoarjaga Sámedikki bušeahta bokte. Sámediggi lea mielde vuodđudeaddjin ja/dahje lea mielde eanaš kulturásahusaid eaiggádin. Sámediggi nammada stivralahtuid ja/dahje stivrajođiheaddji eanaš stivraide. Sámediggi nammada dihto meari stivralahtuid dan ektui makkár almmolaš veahki Sámediggi addá.

Ođđasis organiseremat “Sámediggeráđi diedáhus sámi ásahusovddideami” birra (2008) dagahedje ahte ollu ásahusat organiserejuvvojedje vuodđudussan. Earát leat organiserejuvvon oasusearvin ja lahttosearvin. Osolaččat ja vuodđudeaddjit sáhttet leat almmolaš eiseválddit – nugo Sámediggi, fylkkagielddat ja gielddat, dahje priváhta aktevrrat nugo searvvit, organisašuvnnat, jna. Organisašuvdnahámi Oaseaiggátsearvvi, ii sáhte šat geavahit. Organiseren Gielddaid gaskasaš searvin ii geavahusat leat realisttalaš sámi kulturásahusaid ektui, danne go dávjá eai leat dušše gielddat mat eaiggáduššet. Dalle leat eanaš oasusearvvit ja vuodđudusat, ja muhtun oktavuodain lahttosearvvit, mat leat vejolaš ja relevánta organisašuvdnahámit.

Maŋimuš jagiid vásihusaid vuodul oaidnit ahte ásahusat ieža, eaiggádat ja Sámediggi háliidit ovddimusat oasusearvvi. Oasusearvvi oktavuodas lea eanet dávgaseappot stivrenhápmi. Guoddi prinsihpan berre leat ahte ásahusat ieža beasašedje välljet organisašuvdnahámi mii buoremusat heive báikkálaš dárbbuide ja eavttuide.

Gažaldat dan prinsihpas ahte bisuhit lagasvuoda stivrejumis, sáhtta boahit ovdan organisašuvdnahámi välljemis, danne go eaiggádiin leat sierra lágan doaimmat ja rollat iešguđege organisašuvdnahámiin. Sámediggi ii hálit detáljadásis stivret dahje bidjat gohččosiid ásahusaid doaimmaide. Baicce háliidit gulahallama ásahusaiguin, man oktavuodas ásahusat besset guorahallat plánaideaset ja hástalusaideaset Sámedikkiin. Dalle sáhttit oažžut ovdan mearriduvvon mihttomeriid ja rámmaid mat maiddái dávistit Sámedikki politihka áigumušaide dán suorggis.

Muhtun kulturásahusat mat dál leat ásahanmuttus dahje ođđasis organiseremin, háliidit ieža Sámedikki eaiggátosolažžan, ja muhtun oktavuodain maiddái eanetlogu eaiggádit. Sáhtta jurddašit ovdamearkka dihte ahte háliidit dan danne go Sámediggi sáhtášii rahpat uvssaid eará almmolaš ruhtadeapmái/doarjagii, ja danne oidnet ahte Sámedikkis almmolaš orgánan lea dihto váldi, gelbbolašvuolta jna. maid ásahus dárbbaba dien muttus. Sámedikkis leat gieskat maiddái vásihusat ahte mánga eará almmolaš eiseválddi sierranas sivaide geažil eai hálit eaiggádin. Dat sáhttet dattetge leat mielde ruhtadeamen (fásta juolludusain dahje ohcanvuodot doarjaga bokte) ja nammadit stivralahtuid. Dát bealit gusket maiddái Sámedikki searvamii eaiggádin.

Sámi ásahusat leat maiddái jearahan lávgadeappo čuovvoleami ja gulahallama Sámedikki bealis, nu ahte Sámedikki vuordamušaid birra ásahusaide gulahallojuvvo čielgaseappot, ja ásahusat sáhttet čilget dárbbuideaset ja hástalusaideaset birra. 2013:s ja 2014:s leat čađahuvvon gulahallančoahkkimat ollu sámi kulturásahusaiguin mat ožžot doarjaga Sámedikki bušeahta bokte. Vásihusat dás leat leamaš hui buorit, ja maid háliidit joatkit.

Ásahusain lea maiddái sierra ovddasvástádus iežas bisuheamis ja ovddideamis ásahussan, ja ásahit buriid ovttasbargooctavuodaid sierra aktevrraiguin. Sámedikki ovddasvástádussan lea earret eará láchit

dán váikkuhangaskaomiid geavaheami, gulahallama bokte ja ovttasbargoarenaid háhkama bokte. Sámediggi áigu maiddá joatkit barggu ráđđehusa ektui nannen dihte ekonomalaš rámmaeavttuid sámi ášahusaide.

Lunddolaš lea ahte Sámedikki searvan, čuovvoleapmi ja eaiggátvuohta ii leat ovttalágan, ja lea dan duohken man stuoris ášahus lea, makkár servodatrolla ja -doaimmat das leat, ja man ollu Sámediggi juolluda njuolgga doarjaga. Maiddá bealit nugo dohkálaš doaibma ášahusas ja ahte ášahus sáhtá čujuhit dihto aktivitehtadássái áiggi mielde ja leat ambišuvnnat doaibmat boahhteáiggis, sáhttet leat mielde regulereamin man ollu Sámediggi searvá ja čuovvola.

Dát vihtta čuoggá mat govvejit mo Sámediggi čuovvola ášahusaide, leat buot váikkuhangaskaomii ja reaidut maid Sámediggi sáhtá geavahit kulturášahusaide ovddideapmái ja huksemii. Dieinna lágiin sáhttet dat gozihit servodatdoaimmaid maiguin ovdánahttit ja ovddidit sámi giela ja kultuvrra, fokuseret eanet sisdoalu ja doaimma, ášahit buriid ovttasbargoohtavuodaid sierra aktevrraide ja doaibmat sámi guovddážin iežaset báikegottiin. Deatalaš lea geavahit resurssaid árijjalaččat ja ahte barggus lea alla dássi. Čuoggáid birra guorahallojuvvo lagabui sámediggediedáhusas.

Sámediggái lea hástalussan bidjat mihttomeriid iežas váikkuhangaskaomiide kulturášahusaide girjái vuoda ektui, ja boahhteáiggi mihttomeriid ektui. Seammás go dan ferte bidjat dássededdui lagasvuoda prinsihpa ektui, ja eará almmolaš ja vejolaš priváhta aktevrraid geavahusa ja politihka ektui suorggis. Sámediggeráđi mihttomearrin lea ahte eaiggátvuodas galgá leat báikkálaš faggi man oktavuodas báikkálaš aktevrrat leat guovddážis. Sámedikki eaiggátvuohta berre vuolggasajis boahtit nuppi sadjái, ja leat veahkin ášahusaide viidáseappot huksemis. Dasto lea deatalaš ahte báikkálaš ja regionála eiseválddit leat árijjalaččat eaiggádin. Dárbu lea lagabuidda geahčadit prinsihpaid Sámedikki eaiggátvuoda ja sámi kulturášahusaide hálddašeami ektui, ja leat dihtomielalaš daid sierra rollaid ektui mat Sámedikkis leat ja sáhttet leat sierra kulturášahusaide ektui Sámis.

3. Sámi kulturášahusaide buorit rámmaeavttut, maiddá báikkálaš ja regionála eiseválddiid beales

Kulturpolitihka siskkobeaide leat organiseren ja bušeahttarámmat deatalaččat kultursuorggi ovddideami ja doaibmamuni várás. Eaktun ahte sámi kulturášahusat ja museat galget sáhttit ovdánit, šaddat gievrarabun ja gozihit doaimmaideaset, lea ahte dain leat einnostan vejolaš dohkálaš rámmaeavttut. Sámi ášahusat bázahallet ain ekonomalaš rámmaeavttuid ektui go buohtastahtá sullasaš norgalaš ášahusaiguin, mii addá fas stuorra hástalusaid sihke doaimma, fágalaš ovdáneami, bajásdoallama ja kapasitehta ektui.

Oppalaččat ferte sámi kulturášahusain leat unnimusat seamma vejolašvuohta ja leat seamma dásis go norgalaš ášahusat maiguin sáhtá buohtastahttit. Nugo diehtit de dilli ii leat dál nu. Dasa lassin ferte sámi ášahusain ja kulturaktevrrain leat vejolašvuohta ávkástallat sierra prográmmaiguin, ortnegiiguin ja ruhtadanvejolašvuođaiguin, maiddá kulturealáhusaide oktavuodas. Dás lea sáhka earret eará kapasitehta ja gelbbolašvuođa huksemis.

Sámedikkis ferte maiddá ollu eará dásis go dál leat duohta vejolašvuohta beassat searvat bajimus bušeahttarámmaide hábmemii. Sámediggi galgá ja ferte váldit oktasaš bušeahttaovddasvástádusa olles sámi servodaga ovddas. Go váilot bušeahtameannudanvuogit (konsultašuvnnat) dan ektui mat stáhtas leat kultursuorggis nugo namahuvvon, dagaha dan ahte Sámedikkis hui unnán lea váikkuhanfápmu sámi kulturášahusaide rámmaeavttuide ja ovddidanvejolašvuođaide. Sámedikkis ii leat olus vejolašvuohta lasihit juolludusaide sámi kulturášahusaide mat ožžot fásta doarjaga Sámedikki bušeahta bokte. Dát goahcá sámi kulturášahusaide ovdáneami ja dagaha ahte doarjjaoažžut leat duhtameahttumat.

Dat go Sámediggi oažžu ekonomalaš rámmaide ja doaibmamuni vai sáhtá nannet, ovddidit, ođasmahttit ja vejolaččat hukset doarvái kulturášahusaide logu ja kategoriijaide/hámiid ektui maid sámi servodat dárbbasa lagaš boahhteáiggis ja guhkkit áiggi vuollái, leat min stuorámuš hástalusat.

Ovttasbargošiehtadusat leat váikkuhan posiitiivvalaččat muhtun doaibmabijuide ja ovttasbargui. Muhto Sámedikkis leat maiddái ovddabealde muhtun hástalusat ovttasbarggu ektui fylkkagielddaiguin; okta dain lea movt oažžut eará almmolaš orgánaid hukset ja bisuhit infrastruktuurra sámi servodagas, maiddái sámi kulturásahusain.

Stáhta beales biddjojuvvo gitta 70 % - 30 % juohkimii stáhta-regionála/báikkálaš doaibmadoarjja. Álo leat *báikkálaš* sámi álgagat duogábealde sámi kulturásahusaid ásaheami, eaige álgagat láve bohtit almmolaš instánsain. Ollu dain áshusain leat váldoáššis ruhtaduvvon stáhta doarjagiin, mat jagi 2002 rájes leat kanaliserejuvvon/juolluduvvon Sámedikki bokte. Oktanaga dainna go Sámediggi lea váldán stuorát ovddasvástádusa sámi servodathuksemis, lea fylkkagielddaid oassi doaibmaruđain dávjá garrasit unniduvvon dahje bisánan.

Okta ovdamearka lea dat go Sámediggi 2002:s mearridii váldit hálddašanoavddasvástádusa sámi museain, de válljejedje fylkkagielddat heaittihit doaibmadoarjaga sámi museaide ollásit dahje belohakkii. Dát bohtá ovdan Sámedikki ulbmil- ja dárboanalysas sámi museaid ektui (2011). Stáhta beales lea deattuhuvvon ahte regionála ja báikkálaš eiseválddiin lea ovddasvástádus doaibmaruđaid addimis buot museaide beroškeahhtá gi daid hálddaša. Ovdamearka dihte attii Norlánda fylkkasuohkan 2014:s 6,7 miljon ru Museum nord:ii, 5,6 miljon ru Nordland-museai, 2,2 miljon ru Hamsun-guovddáži ja 8,6 miljon ru Helgeland museai. Gállogieddi musea mii lea Várdobáikki sámi guovddáža vuollásaš oáččui 60 255 ru. Dása lassin bohtet stáhta ja gieldda doaibmadoarjagat. Árran julevsámi guovddáš ii leat goassige ožžon, iige 2014:s ge ožžon doaibmadoarjaga Norlánda fylkkasuohkanis.

4. Sámi kulturásahusaid dárbu dohkálaš lanjaide ja vistái

Muhtun áshuvvon sámi kulturásahusat eaiggádit visttiid mat sis leat doaimmaset várás. Ollugat dain dárbašit divvut lanjaid vai duhtadit otnáš gáibádusaid mat leat dan doibmii mii dain lea. Hástalussan lea gávdnat ruđaid dán lágan divvumiidda. Muhtun visttit leat maiddái nu unni ja fuonit ahte lea stuorra dárbu áibbas ođđa vistti hukset. Eará kulturásahusat láigohit lanjaid doaibmaseaset. Muhtumiin dain lea doaibma sturron dađistaga nu ahte dárbašit stuorát ja eanet dohkálaš areálaid.

Okta hástalusain mii ollu kulturásahusain lea dál, lea ahte dain visttiin ii leat dohkálaš standárda otnáš gáibádusaid ektui, dahje mii gáibiduvvo jos galgá sáhttit doaibmat geasuheadđi deaivadanbáikin, bargosadjin ja sámi kultuvrra čájáhusbáikin. Strategiijat ja ruhtadanvuoddu dáláš visttiid divvumiidda, ja mállat movt ruhtadit ođđa sámi kulturviesuid, stáhta viessoláigoruhtadanortnega bokte, lea okta dain stuorámuš hástalusain mii mis lea. Sámedikkis sáhttet leat áššečuolmmat maiddái lanjaid ja visttiid láigogoluid ruhtadeami oktavuodas Sámedikki doaibmadoarjaga bokte, ja vejolaš gáibádusaid oktavuodas oažžut Sámedikki dáhkidit guhkes áiggi ja divrras láigošiehtadusaid.

Kulturásahusaid eaiggádiin main lea kulturpolitihkalaš mihttomearri, lea lunddolaččat eará fokus go eaiggádiin main lea ovddasvástádus visttiid suodjaleamis ja bajásdoallamis. Sámedikki njuolggadoarjja kulturásahusaide manná ollásit áshussii, sihke doaimmaide, doibmii ja dihto muddui vistti bajásdoallamii. Danne lea jearaldat leago visttiid/opmodaga suodjaleapmi ja bajásdoallan oassi kulturásahusa doaimmain, dahje galgá go váldofokus leat doaimmaide ja sisdollui. Sáhtá leat dárbu geassit čielgaseappot ráji dáid doaimmaid gaskii.

Opmodathálldašeami profesjonaliseremis sáhtá bohtte vuorus leat mearkkašupmi ja ávki doaimmaide. Sámedikki ovddasvástádusa sáhtá ráddjet guovddáš doibmii mii lea doaibmaoassi, go fas earát hálldašit giddodaga. Stáhta ortnega bokte ođđa kulturviesuid viessoláigoruhtademiin, lea Sámedikkis ovddasvástádus jahkásaš doaibmadoarjagis ja dan dáhkideamis, ja kulturásahus ieš galgá máksit viessoláiggu. Stáhta huksenfitnodat vistti eaiggádin fuolaha viessohoaiddárbálvalusain ja vistti bajásdoallamis.

4 Evttohus mihttomeriid ja strategijaid ektui

Sámediggi juohká stuorra oasi ruđainis sámi kulturásahusaide. Dát ášahusat leat eanaš ášahuvvon báikkálaš sámi álgagiid vuodul. Daid sturrodat, doaimma ja ahki ii leat ovttalágan, muhto oktasaš buot daidda lea dat ahte dain leat stuorra hástalusat čoavdit doaimmaid ovdal go dain leat dat doaimmat maid háliidit dain galget leat, ja čadahit dan barggu maid dat ieža háliidit. Sámedikki mielas lea buorre go sámi servodagas leat ángiruššamat, mii maiddái lea áibbas dárbbalaš vai sámi ášahusat galget sáhttit ovdánit.

Mii leat dán čilgehusas čalmmustan daid váldohástalusaid mat sámi kulturásahusain leat. Dáid hástalusaid guorahallama ja boahktevaš dieđáhusbarggu vuodul, maiddái kulturásahusaid iežaset árvalusaid vuodul, hábmejuvvojit mihttomearit ja strategijat. Dát hástalusat sáhttet maiddái leat evttohusan mihttomeriide mat Sámedikkis leat kulturásahusaid ektui:

- Fágalaččat nana sámi kulturásahusat, maid lea njunušgelbbolašvuohta iešgudege (fága)surggiin
- Kulturásahusain buorre eaiggátvuohta
- Sámi ášahusat main leat buorit rámmaeavttut, maiddái báikkálaš ja regionála eiseválddiid bealis
- Sámi ášahusat main leat dohkálaš lanjat ja visti

Dieđáhusas galget leat iešgudege lágan strategijat maid vuodul olahit sámi kulturásahusaid ovddidanmihttomeriid. Mii sáhttit juo dál dan vuodul mii čilgehusas válddahuvvo, buktit muhtun strategijaevttohusaid. Sáhttet boahtit maiddái eanet strategijat:

- Gelbbolašvuođa bajidanprográmma jodiheamis, ekonomijjas, kvalitehtavuogádagain ja prošeaktastivrenvugiin
- Kulturásahusaid ovddideapmi geavaheaddjiarenan mas lea geavaheaddji- ja galledanfokusu
- Nannet ja ášahit fágalaš fierpmádagain sámi kulturásahusaid várás
- Ráhkadit strategijaid dálá visttiid divvumii ja odđa visttiid ásaheapmái
- Dárbbu mielde geahčadit ášahusaid organisašuvdnahámiid
- Bargat dan ala ahte nannet sámi kulturásahusaid bušeahttadili

Mearkkašupmi, Ovddadusbellodat áirras Aud Marthinsen

Sámeidggeráđi čilgehus sámi kulturásahusaid birra

Lea deatalaš ja riggadeaddjin Norgii bisuhit sámi giela, kultuvrra ja árbevieruid dain guovlluin gos sápmelaččat leat árbevirolaččat ássan, ja gos sii leat doaimban.

Almmolašvuođas lea ovddasvástádus váikkuhit dasa ahte sámi giella ja kultuvrra ja sámi árbevierut geavahuvvojit.

Ovddádusbellodaga sámediggejoavku oaivvilda ahte dán sihkkarastin dattetge berre dahkkojuvvot dábbalaš álbmotválljen orgánaid bokte dahke orgánaid bokte mat dain leat vuolgán, ja eaktodáhtolašvuođa vuodul. Dat guoská sihke valástallamii, teahteri, festiválaide, dáiddadoaimmaheapmái ja museaide.

Suohkanstruktuvraodastus lea maid mielde dagaheamen suohkaniid nu nanusin ahte daid sáhttet fuolahit dán ovddasvástádusa.

V Sáhavuorolistu ja replihkat

	Sáhavuorru	Replihkka
1	Henrik Olsen, áššejođiheaddji	

VI Sámedikki mearrádus

Ášši gieđahallan maŋiduvvo boahhte dievasčeahkkimii.

Ášši/Sak	BFOL	004/14
Ášši/Sak	DC	030/14

Sámedikki oahpponeavvovráhkadeami doaimaplána 2015-2018

Arkiivaáššennr.
14/1049

Meannudeamit

Politihkalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđdi	08.09.14	SR 105/14
Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi	6. – 7.10.14	BFOL
Sámedikki dievasčoahkkin	8. – 10.10.14	DC 030/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 10.10.14 dii.12.50.

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1		Sametingsrádet	Sak SR 105/14
2			Sametingets matrise over samiske læremidler 2014
3			Brukerundersøkelse om samiske læremidler 2012
4			Kartlegging av samiske spesialpedagogiske tilbud og behov
5			Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámedikki oahpponeavvovráhkadeami doaimaplána 2015-2018

1. Višuvdna

Sámi oahppit galget beassat geavahit buriid oahpponeavvuid mat dávistit gustovaš oahppoplánadahkosii buot fágain vuodđooahpahusas ja buot sámegielain.

Gáhtten dihtii sámegielaid ja sámi kultuvrra ja sihkkarastin dihtii máhtu ja gelbbolašvuoda sámi servodagain, ferte nannet ja gáhttet sámi oahpahusa, oahpu ja dutkama. Máhttolokten – Sámi galgá leat vuodđun oahpponeavvovráhkadeapmái buot fágasurggiin ja fágain, julev-, lulli- ja davvisámegielas.

2. Plána vuodđu

Sámedikkis lea ovddasvástádus sámi oahpponeavvuid ráhkadeamis ja oahpponeavvoprošavttaid ollásit ruhtadeamis. Sámediggi mearrida váikkuhangaskaomiid mihttomeriid, strategiijaid ja doaimabijuid oahpponeavvuid ráhkadeami várás plánadahkosiid ja bušeahttaproseassaid bokte.

Sámediggi juohká, čuovvola ja dárkkista oahpponeavvodoarjagiid láhka- ja njuolggadusrámmaid siskkobealde.

Sámedikki áigodaga læremiddelutvikling 2015-2018 oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplánas leat višuvnnat, doaibmabijut ja vuoruheamit sámi oahpponeavvuid ráhkadeami ektui vuoddoohpahusa dálá plánadahkosiid vuodul.

Plána válldaha oahpponeavvoráhkadeami mihttomeriid ja vuoruhemiid ja lea vuodduuvvon dáidda dokumeanttaide:

- Máhttolokten - Sámi
- Sámedikki matriisa mii čájeha sámi oahpponeavvuid
- Sámi oahpponeavvuid geavaheaddjiiskkadeapmi 2012, IKT-oahppoguovddáš ja Sámediggi
- Sámi oahppoásahusaid evttohusat ja cealkámušat
- NORUT raporta "Kartlegging av samiske spesialpedagogiske tilbud og behov"
- Jagi 2010 raporta "Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler"

Sámedikki sámi oahpponeavvomatriisa čájeha iešguđet cehkiid ja dásiid iešguđet fágaid gárvvistuvvon ja álggahuvvon oahpponeavvuid.

Oahpponeavvoportála Ovttas/Aktan/Aktesne almmuheami oktavuodas čađahuvvui geavaheaddjiiskkadeapmi sámi oahpponeavvuid birra.

Sámedikki áigodaga 2009-2012 oahpponeavvoráhkadeami strategiijaplánii gulai maiddái pedagogalaš oahppanávdnasiid ráhkadeapmi mánáidgárdiid várás, mii ii leat mielde áigodaga 2015-2018 doaibmaplánas. Mánáidgárdiid pedagogalaš oahppanávdnasat leat 2014 rájes sierra bušehttaoastan Sámedikki bušehtas, sierra doarjagat juolluduvvojit dáid ráhkadeapmái.

2015:s áigu Sámediggi árvvoštallagoahtit oahpponeavvoráhkadeami doarjjaortnegiid. Áigumuš árvvoštallamiin lea oažžut ollislaš ja buoret kvalitatiiva oahpponeavvoráhkadanhálddašeami. Dat mearkkaša ahte Sámediggi áigu čađahit smávit rievdadusaid dán doaibmaplánas go árvvoštallanraporta gárvána.

3. Oahpponeavvuid definišuvdna

Oahpahuslága láhkaásahus, § 17- 1, definere oahpponeavvuid ná:

Med læremiddel mener en alle trykte, ikke-trykte og digitale element som er utviklet til bruk i opplæringen. De kan være enkeltstående eller gå inn i en helhet, og dekker alene eller sammen kompetansemål i Læreplanverket for Kunnskapsløftet . (Oahpponeavvut leat buot prentejuvvon, prentekeahtes ja digitála áđat mat leat ráhkaduvvon geavaheami várás oahpahusas. Dat sáhttet leat ovttaskasat dahje gullat ollislašvuhtii, ja gokčet okto dahje ovtta Máhttoloktema oahppoplánadahkosa gealboulbmiliid.)

IKT oahppoguovddáš, mii lea Máhttodepartemeantta vuollásaš nationála gealboguovddáš, definere digitála oahpponeavvuid ná:

Med digitale læremidler menes et læremiddel som inneholder ulike medietyper som tekst, bilder, video, animasjoner og simuleringer. De ulike medietypene er valgt ut og satt sammen på en pedagogisk måte. (Digitála oahpponeavvut leat oahpponeavvut main leat iešguđetlágan mediašlájat nugo teaksta, govat, video, animašuvnnat ja simuleremat. Dát iešguđetlágan mediašlájat leat välljejuvvon ja biddjojuvvon oktii pedagogalaš vuogi mielde.)

4. Oahpponeavvoráhkadeapmi 2009-2014

Áigodagas 2009-2012 lea Sámediggi addán doarjagiid oahpponeavvoráhkadeapmái daid vuoruhemiid vuodul, mat dahkkojuvvojedje Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami strategiijaplánas áigodahkii 2009-2012. Jagiin 2013 ja 2014 dahkkojuvvojedje vuoruheamit Sámedikki oahpponeavvomatriissa vuodul.

Lassin ohcanvuđot ortnegiidda lea Sámediggi almmolaš háhkamiid vuodul ruhtadan jorgalemiid ja dárogiel matematihkkagirjiid heiveheami sámegillii olles vuodđoskuvlla várás.

Matriisa čájeha ahte davvisámegillii leat ráhkaduvvon ja gárvvistuvvon ja ráhkaduvvomin oahpponeavvut sámegielas vuosttašgiellan, sámegielas nubbigiellan, matematihkas, REE:s ja servodatfágas vuodđoskuvllas. Dáid fágain leat ráhkaduvvon ja ráhkaduvvomin visotgokči oahpponeavvut. Joatkkaoahpahussii leat ráhkaduvvon ja gárvvistuvvon ja ráhkaduvvomin oahpponeavvut sámegielas nubbigiellan, religiovnas, historjjás ja servodatfágain jk1 várás ja sámi historjjás ja servodagas.

Julevsámegillii lea vuodđoskuvllii ráhkaduvvon ja gárvvistuvvon ja ráhkaduvvomin oahpponeavvut sámegielas vuosttašgiellan, matematihkas 1.-7. ceahkkái, REE:s 1.-4. ceahkkái, servodatfágas 5.-7. ceahkkái. Joatkkaoahpahussii eai leat ráhkaduvvon oahpponeavvut julevsámegillii.

Lullisámegillii lea vuodđoskuvllii ráhkaduvvon ja gárvvistuvvon ja ráhkaduvvomin oahpponeavvut sámegielas vuosttašgiellan 1.-7.ceahkkái, sámegielas nubbigiellan 1.-4. ceahkkái, matematihkas 1.-7. ceahkkái, REE:s 1.-4. ceahkkái, servodatfágas 5.-7. ceahkkái. Joatkkaoahpahussii eai leat ráhkaduvvon visotgokči lullisámegillii.

Vaikke vel gárvvistuvvon oahpponeavvuid logut áigodagas 2009-2013 čájehit ahte ollu proševttat leat gárvvistuvvon, de dáid loguid ferte geahččat iešguđet fága ektui. Ovdamearkka dihtii lea mánáidceahki matematihka oahppodahkosis sullii 30 oahpponeavvoproševtta (6 vuodđogirji, 6 bargogirji, 6 oahpaheaddjibagadusa, 6 neahttaresurssa, 6 váhnenbagadusa). Lassin dasa leat dáid loguin sihke fáddághppagat, eará oahpponeavvut ja kártenávdnasat mat eai govčča visot.

Mañimus jagiid lea Sámediggi vuoruhan buvttandoarjaga visotgokči oahpponeavvuide, ja uhcit fáddávuđot oahpponeavvuide. Visotgokči oahpponeavvut leat dávjá divraseappo go ovdamearkka dihtii fáddághppagat. Dat lea dagahan ahte juolludemiid lohku lea njiedjan. Eará sivva juolludemiid njiedjamii lea go ángirusšan digitála oahpponeavvuiguin lea stuorát. Visotgokči ja digitála oahpponeavvoproševttat leat mealgat divraseappo buvttadit ja dagaha ahte uhcit proševttat ožžot doarjaga.

Oahpponeavvuid gárvvisteapmi:

2009: 55 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta
2010: 55 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta
2011: 46 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta
2012: 47 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta
2013: 49 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta

Juolludeamit oahpponeavvoproševttaide:

2009: 42 proševtta, dáin leat 11 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu
2010: 30 proševtta, dáin leat 11 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu
2011: 37 proševtta, dáin leat 6 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu
2012: 50 proševtta, dáin leat 10 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu.
2013: 28 proševtta, dáin leat 3 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu.

4.1 Ovttas | Aktan | Aktesne

Ovttas | Aktan | Aktesne www.ovttas.no – lea oahpponeavvoportála internehtas njealji gillii (davvi-, lulli- ja julevsámegillii ja dárogillii). Áigumuššan portálain lea juohkit dieđuid sámi oahpponeavvuid birra, ja muiitalit oahpaheddjiide, mánáidgárdebargiide ja earáide makkár sámi oahpponeavvut leat ráhkaduvvon. Portálas oaidná digitála oahpponeavvuid, spillaid, dieđuid prentejuvvon girjiid ja fáddághppagiid birra ja sámi filmmaid ja tv-programmaid birra. Portálas leat maid govat maid beassá geavahit nuvttá oahpahusas. 2014 muttus leat čohkkejuvvon váile 4000 iešguđet oahpponeavvu portálii, main 800 leat gova.

Oahpaheaddjit, mánáidgárdebargit ja neahttabáikki eará geavaheaddjit besset luoikkahit, juogadit ja ráhkadit oahpponeavvuid neahttabáikki bokte. Juogadansajis sáhtta juogadit earjalis sámi oahppanressasaid earáiguin. Buvttadanreaidu addá vejolašvuoda ráhkat sierra digitála oahpponeavvuid. Reaidu addá guokte válljenvejolašvuoda, ráhkadit oahpponeavvuid mánáidgárddiide ja álgooahpahussii, ja ráhkadit oahpponeavvuid boarráset ohppiide.

4.2 Lullisámi oahpponeavvuid ráhkadeapmi

Sámediggi, Sámi allaskuvla ja Engerdal suhkan leat šiehtadan sihkkarastit ja ovddidit lullisámi gealbobirrasa. Šiehtadus geatnegahtta beliid gaskaneaset váikkuhit dasa ahte bisuhuvvo dat lullisámi gealbobiras mii ášahuvvui ja ovddiduvvui Elgo bajásšaddanguovddáža 5-jagi giellaproševtta bokte áigodagas 2001-2006. Mihttomearri šiehtadusain lea joatkit ráhkadit relevánta lullisámi oahpponeavvuid ja čađahit terbmaovddidan- ja eará giellaproševttaid, vai lullisámi oahppit ožžot nannejuvvon skuvlafálaldaga. Bealit leat geatnegasat váikkuhit dasa ahte buot oahpponeavvut, gelbbolašvuota ja eará mii lea ráhkaduvvon giellamovttiidahttinproševtta bokte, kvalitehtasihkkarastojuvvojit, viidáseappot ovddiduvvojit ja juogaduvvojit oahpponeavvoportálas Ovttas/Aktan/Aktesne, vai bohtet ávkin lullisámi ohppiide. Bealit leat maid geatnegahttojuvvon kártet guđe oahpponeavvut leat fidnemis ja guđe oahpponeavvut dárbbášuvvojit.

Šiehtadus lea fámus 3 jagi, ja gusto 31.12.2015 rádjai. Šiehtadus galgá árvvoštallojuvnot maŋŋágo šiehtadusáigodat nohká.

4.3 Davviriikkalaš ovttasbargu

2014:s ášahuvvui bargojoavku mii galgá geahčadit riikkaid rasttideaddji sámi oahpahusáššiid. Bargojoavkkus galget leat 2 ovddasteaddji guđe ge davviriikkas Sámis. Norgga bealis lea Sámedikkis ja Oahpahusdirektoráhtas okta ovddasteaddji goappás ge. Bargojoavku galgá earret eará árvvoštallat vejolašvuodaid ovttašhtit oahpponeavvobargu ja kártet riikkaid oahpponeavvodili.

5. Dieđihuvvon oahpponeavvodárbu vuodđooahpahussii

Sámediggi lea ávžžuhan sámi oahppoásahusaid addit cealkámušaid ja evttohusaid dan birra guđe fágaid ja cehkiid/dásiid sin mielas berre vuoruhit go doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái almmuhuvvojit. Cealkin- ja evttohanávžžuhus lea sádejuvvon sámi joatkkaskuvllaide, ja daidda joatkkaskuvllaide main lea ovddasvástádus davvi-, julev- ja lullisámi guovlluid sámi ohppiin, Sámi oahpaheaddjiefierpmádhkii, Sámi lohanguovddáži ja SEAD:ii. Lei dušše okta joatkkaskuvla lullisámi guovllus mii vástidii Sámedikki ávžžuhussii áigemearis. Maŋŋá áigemeari leat ožžon 4 vástádusa, 3 joatkkaskuvllas ja Sámi lohanguovddážis, oktan Saemien Lohkemejarnge ossodagas Elgås.

Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplánabarggus leat buot vástádusat váldojuvvon vuhtii.

Sámedikkis leat jeavddalaš prošektačoahkkimat daid oahpponeavvobuvttadeddjiiguin, geat ožžot doarjaga Sámedikkis. Dakkár oktavuodain lea Sámediggi bivdán oazžut cealkámušaid ja evttohusaid oahpponeavvoráhkadanstrategiijaid. Sámedikki bargui oahpahuspolitihkalaš áššiguin lea hui deatalaš ahte sámi gealbobirrasat gulduvvojit.

5.1 Joatkkaoahpahus

Joatkkaoahpahusa ektui čájehit cealkámušat ahte oahpponeavvut dárbbášuvvojit buot 3 sámegilli fágain sámegiella vuosttašgiellan ja sámegiella nubbigiellan, ja davvisámegielas sámegiella vierisgiellan. Lullisámi guovllus dárbbášuvvojit oahpponeavvut fágain servodatfága, geografija, historjá ja luondufága, erenoamážit oahppoplána sámi momeanttaid ektui. Davvisámi guovllus dárbbášuvvojit fáddágirjijt fágain design ja giehtaduodji, ja boazodoallu jk2.

Cealkámušat čájehit ahte skuvllat háliidit sihke digitála ja prentejuvvon oahpponeavvuid.

5.2 Vuodđoskuvla

Vuodđoskuvlla várás deattuhuvvo oažžut ráhkaduvvot digitála oahpponeavvuid ja fáddághppagiid eanaš fágaide, ja eanaš ceškiide. Deattuhuvvo oažžut ráhkaduvvot fáddághppagiid iešguđet oahppoplánaid sámi momeanttaide, ja fáddághppagiid sámegeielas vuosttaš- ja nubbigiellan ja čiekŋudeapmái sámegeielas. Dárbbášuvvojit maiddái vuodđogirjjit lullisámegeielas vuosttašgiellan 5.-10. ceškiide. Cealkámušat čájehit maid ahte dárbbášuvvojit kártenreaidut, giellaapplikašuvnnat, bagadusat bargui vuodđogálggaiguin, oahpponeavvut gáiddusoahpahussii ja neahttaresursat buot fágaide.

6. Hástalusat ja doaibmabijut

Sámediggi áigu plánaáigodagas vuoruhit visotgokči ja čadamanni, vuosttažettiin odđa oahpponeavvuid, muhto maiddái jorgaluvvon oahpponeavvuid vuodđooahpahussii, dás maiddái erenoamášpedagogalaš oahpponeavvuid. Áŋgiruššan digitála oahpponeavvuiguin galgá nannejuvvot. Sámediggi áigu maiddái vuoruhit muhtun dahkosiid fáddághppagiiguin, erenoamážit dakkár fágain main ollásit dahje muhtumassii váilot oahpponeavvut, ja fáddághppagiid árbedieđus.

Sámedikki matriissas mii čájeha ráhkaduvvon ja álggahuvvon oahpponeavvuid, bohtá ovdan ahte ain leat hástalusat oahpponeavvoráhkadeami oktavuodas. Ain leat ollu fágat ja jahkeceahkit main váilot oahpponeavvut, erenoamážit joatkkaohpahusas. Mii oaidnit maiddái ahte eai buot mihttomearit oahpponeavvoráhkadeami 2009-2012 strategalaš plánas leat ollašuhthuvvon.

Oahppoplánaid ođasmahttin buvttiha dárbbu ođasmahttit oahpponeavvuid. Dát lea álo hástalussan skuvlavuogádahkii. Oahppoplánaid ođasmahttin lea sámi oktavuodas erenoamáš hástaleaddjin dannego álo váilot oahpponeavvut, ja dannego ekonomalaš rámmat eai dávis boares ja odđa dárbbuide.

Jagiin 2012/2013 ođasmahttojuvvojedje oahppoplánat sámegeielas, dárogeielas, dárogeielas daid ohppiid várás geain lea sámegeiella vuosttašgiellan, servodatfágas, servodatfágas – sámi, luonddufágas, luonddufágas – sámi, matematihkas ja engelasgeielas. Danne lea dál stuorát dárbu ráhkadit oahpponeavvuid Máhttoloktema – sámi ja ođasmahttojuvvon oahppoplánaid vuodul.

6.1 Ekonomalaš rámmat

Sámedikki ekonomalaš rámmat oahpponeavvoráhkadeapmái leat menddo gáržžit dárbbuid ektui. Maŋimus jagiid lea ohccojuvvon lagabui gávccilogi miljon ruvnnu doarjjan juohke jagi, dan ektui go jahkásaččat lea bušeterejuvvon vuollel 18 miljon ru. Gáržžes bušeahta geažil ohcanhivvodaga ektui lea Sámediggi ferten dahkat čavga vuoruhemiid, ja biehttalit ollu buriid ohcamiid. 2014:s ohccojuvvui sullii 70 miljon ruvnnu doarjjan oahpporesursaráhkadeapmái. Sámedikki oahpponeavvobušeahhta lei 17,6 miljon ru.

Doaibmabidju:

- Sámediggi áigu lasihit sámi oahpponeavvuráhkadeami ekonomalaš rámma.

6.2 Sihkkarastit vuoigatvuođa sámi oahpponeavvuid oahpahus- ja priváhtaskuvlalágas

Oahpponeavvut leat deatlaš reaidut oahpaheddjiide ja ohppiide sihkkarastimis ahte oahppit galget juksat daid gealbomihttomeriid ja vuodđogálggaid maid oahppi galgá háhkat oahpus Máhttoloktema vuodul.

Sámi ohppiin lea seamma vuoigatvuohta go dáža ohppiin ge fidnet buot oahpponeavvuid iežaset eatnigillii. Dilli lea dál, máŋga jagi maŋŋá go skuvlaodđastus Máhttolokten ja Máhttolokten – sámi čadáhuvvui, nu ahte ovdáneapmi lea dáhpáhuvvan sámi oahpponeavvuid ektui, muhto ain váilot sámi oahpponeavvut mat čuvvot odđa oahppoplánaid, muhtun fágain ja muhtun dásiin. Danne ferte okta váldomihttomeriin Sámedikki oahppo- ja oahpahuspolitihkas leat dat ahte lága bokte ásahuvvojit vuoigatvuođat sámi oahpponeavvuide, seamma láhkai go dáža ohppiide ge. Sámediggi lea

meannudettiin oahpahušlága geassemánus 2014 čujuhan dasa ahte sámi ohppiid vuoigatvuohta oahpponeavvuide iežaset oahpahušgillii ii leat sihkkarastojuvvon lágas oktan dasa gulli láhkaásahusain. Vuoigatvuohta oahpponeavvuide goappašiid dárú giellahámiin lea sihkkarastojuvvon oahpahušlágas ja vuoigatvuohta aiddostahttojuvvo ja nannejuvvo láhkaásahusas.

Doaibmabidju:

- Sámediggi áigu bivdit ahte oahpahuš- ja priváhtaskuvlalahka ođasmahttojuvvo nannen dihtii sámi ohppiid vuoigatvuođa oahpahušsii sámeielas ja sámegeillii ja sámi kulturárvvuid vuodul, dás maiddáa erenoamážit vuoigatvuođa sámi oahpponeavvuide buot fágain olles vuodđooahpahušas.

6.3 Digitála ovdáneapmi

Digitála oahpponeavvut ovdánit hui johtilit. Ođđaseamos digitála čovdosiguin lea divrras ja áddjái ráhkadit oahpponeavvuid, dattetge lea digitála oahpponeavvuid hálbbit ođasmahttit. Seammás dárbbášuvvojit eanet dakkár resurssat.

Jagi 2012 geavaheaddjiiskadeapmi sámi oahpponeavvuid birra, maid Oahpahuš IKT guovddáš ja Sámediggi čađaheigga, čájeha ahte sámi digitála oahpponeavvut váillahuvvojit.

Geavaheaddjiiskadeapmi čájeha ahte sámi digitála oahpponeavvut ohcaluvvojit vuodđooahpahuš buot ahkejoavkkuide (iskkadeami čuokkis 4,8).

Digitála oahppanreaidut ovddastit ođđa oahppanproseassaid skuvllain. Daid geavaheapmi movttiidahtta ohppiid ja arvosmahtta eanet oahppamii. Dasa lassin leat dat oahpponeavvut boahpteáigásaččat go geahččá ávkki teknologalaš gálggain. Digitála gálggat gullet oahppoplána mielde daidda vuodđogálggaide maid oahppit galget ovddidit ja nannet vuodđoskuvllas.

Sámedikki mielas lea hui deatalaš ahte sámi ohppiin lea vejolašvuohta fidnet mánggalágan movttiidahtti, mánggadáfot ja dássearuhuvvon digitála oahpponeavvuid, mihttomearrin lea ahte láhččojuvvo interaktiiva oahppanproseassaide.

Stuorra oassi dan sámegeiloahpahušas maid sámi ohppiin lea vuoigatvuohta oazžut, čadahuvvo gáiddusoahpahušas. Sámediggi oaivvilda ahte dárbbášuvvojit oahpponeavvut mat leat heivehuvvon dán oahpahušvuohkái, ja ferte oazžut stuorát fuomášumi dás duohko. Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte sámi gáiddusoahpahušsii addojuvvojit eanet resurssat dohkálaš teknologalaš čovdosiid da ja resurssat sihkkarastimii buriid fysihkalaš oahppanarenaid oassin das.

Doaibmabijut:

- Sámediggi áigu vuoruhit digitála oahpponeavvuid ráhkadeami vuodđooahpahuš buot dásiide, dás maiddáa oahpahušávdnasiid mat leat heivehuvvon gáiddusoahpahušsii.
- Sámediggi áigu háhkat visogova das geavahuvvojit go sámi digitála oahpponeavvut skuvllain, ja áigu čadahit geavaheaddjiiskadeami sámi digitála oahpponeavvuid geavaheamis.

6.4 Ovttas | Aktan | Aktesne

Sámediggi áigu ovdánahttit viidáseappot sámi oahpponeavvoportála Ovttas | Aktan | Aktesne, ja áigu nannet dán barggu dainna lágiin ahte eará gielat digitála oahpponeavvut heivehuvvojit ja jorgaluvvojit sámegeillii.

Ovttas | Aktan | Aktesne lea juo heivehan/jorgalan digitála oahpponeavvuid golmma sámegeillii, ja háliida joatkit dán barggu.

Deatalaš lea deattuhit ahte Ovttas | Aktan | Aktesne doaibmabidju lea hui guovddáš doaibmabidju man bokte juohkit máhtu sierra sámi oahpponeavvuid birra. Dán áiggis go váilot oahpponeavvut lea erenoamáš deatalaš muitit ahte portála áigumuššan lea álkiduhttit oahpaheddjiid almmuhit sin

oahpahusdahkosiid ávkin eará sámi oahpaheddjiide. Dasa lassin oaidná Sámediggi vejolašvuođaid ovdánahttit portála, earret eará lávejit sámi oahpaheaddjit váillahit máhtu báikkálaš oahppoplánaid ovddideamis, Máhttoloktema 06 mielde. Ollu sámi oahpaheddjiin lea okto ovddasvástádus sámi oahpahusas sin skuvllas, nu ahte sis ii leat vejolašvuohta ovttas bargat eará sámi resursaolbmuiiguin. Oahpaheddjiide livččii maiddá ávkkálaš jos neahttaportálas lassin oahpponeavvuide, livčče jurdagat báikkálaš oahppoplánaid birra, áinnas gullelaš girjjálašvuođalisttaiguin ja oahpahusdahkosiin. Danne ferte Sámedikki oahpahus- ja oahppopolitiikka oktavuodas leat sáhka dán neahttaresurssa boahhteáiggi ja viidáseappot ovddideami birra.

Sámediggi atná vuodđun dan ahte departemeanttas lea viiddis ovddasvástádus neahttaportála ovddideamis. Máhttodepartemeanta lea vuolggahan jurdaga portála ásadeamis, mii čujuhit Stuorradiggediedáhussii nr 28 (2007-2008) Sámeapolitiikka birra, mas čuožžu:

”Departementet vil ta initiativ til, i samarbeid med Utdanningsportalen www.utdanning.no å kartlegge og lage en oversikt over trykte og digitale samiske læremidler. Det vil bli opprettet et eget nettsted for samiske læremidler på www.utdanning.no” (Departemeanta vuolggaha jurdaga ovttas bargguin Oahppoportálain www.utdanning.no kártet ja ráhkadit geahčastaga deaddiluvvon ja digítála oahpponeavvuin. Ráhkaduvvo sierra neahttabáiki sámi oahpponeavvuid várás www.utdanning.no)

Utdanning.no lea dál oassi IKT oahpabuseovddázis.

Neahttaportála Ovttas | Aktan | Aktesne lea dál šaddan deatalaš reaidun sámi oahpaheddjiide.

Doaimbajut:

- Sámediggi áigu searvat portála Ovttas/Aktan/Aktesne sihkkarastimii ja nannemii.
- Sámediggi áigu viidáseappot ovddidit ovttasbarggu neahttabáikkiin Ovttas | Aktan | Aktesne ja váikkuhit dan ahte Ovttas | Aktan | Aktesne šattašii eanet geavaheaddjioiddot.

6.5 Kártenávdnasat ohppiide geain leat sierra dárbbut

Sámediggi lea ovdalis juolludan doarjaga dakkár kártenávdnasiid ráhkadeapmái mat leat heivehuvvon erenoamášpedagogihkalaš diagnostiseremii ja oahpahussii sámegillii. Dat lea vuoruhuvvon seamma dásis dábálaš ja erenoamášpedagogalaš oahpponeavvuiguin.

Kárten ja diagnostiserenávdnasat leat deatalaččat vai sáhtta addit ohppiide geain leat erenoamáš dárbbut, heivehuvvon oahpahusa árrat. NORUT raporta “*Kartlegging av samiske spesialpedagogiske tilbud og behov*” čájeha ahte váillahit ollu oahppoávdnasiid ja kártenávdnasiid mat leat láchčojuvvon erenoamášpedagogalaš diagnostiseremii ja oahpahussii sámegillii. Váttis lea oázžut geahčastaga máná ollislaš giellagálggas go dán lágan iskamat eai gávdno. Ain váilot kártenávdnasat buot sámegielain, muhto erenoamážit julev- ja lullisámegillii.

Kártenávdnasiid ráhkadanprošeavttat leat dattetge hui divrasat, ja dat váikkuha Sámedikki ovddasvástádussii sámi oahpponeavvuid ovddideaddjin. Dán vuodul ii áiggo Sámediggi joatkit dán barggu.

Doaimbajut:

- Sámediggi áigu bargat Máhttodepartemeantta ektui dainna mihtomeriin ahte ráhkadit eanet kártenávdnasiid sámi ohppiide geain leat erenoamáš dárbbut.

6.6 Nuvttá oahpponeavvoortnet

Sámediggi šiehtadii 2009:s oahpponeavvobuvttadeddjiiguin addit nuvttá oahpponeavvuid skuvlaeiggádiidda. Dahkkojuvvojedje golbma sierralágan šiehtadusa; juo almmuhuvvon oahpponeavvuid oastimis, álggahuvvon oahpponeavvoprošeavttaid buhtadusas ja odđa

oahpponeavvuid juogadanbuhtadusas. Dáid šiehtadusaid duogázin lei oažžut sámi oahpponeavvuid buorebut olámuddui skuvllain ja hehttet stuorra oahpponeavvorájuid šaddamis lágádusaide.

Sámedikki árvoštallamiid mielde leat ortnegis leamaš muhtun vuorddekeahes váikkuhusat. Earret eará ii lean Ruotas ja Suomas vejolašvuohta oastit daid sámi oahpponeavvuid mat leat buvttaduvvon Norggas. Giellaguovddážit Norggas ja priváhta beroštumit maid eai leat beassan oastit oahpponeavvuid, danne go Sámediggi lei daid buot oastán. Dát lei divrras ortnet, ja lea dagahan dan ahte ruđat eai leat juolluduvvon nu ollu oahpponeavvoprošeavttaide sávaldaga ektui. Šiehtadusaid dahkama rájes lea 10-15 % jahkásaš oahpponeavvuid buhtadandoarjagis mannan nuvttá oahpponeavvuid juogadeapmái skuvlaeaiggádiidda.

Buot ohppiin Norgga vuodđoskuvllain lea riekti oažžut nuvttá oahpponeavvuid. Norgga vuodđoskuvllain lea skuvlaeaiggádis ovddasvástádus háhkat oahpponeavvuid ohppiide. Sámedikki ovddasvástádus lea sihkkarastit ođđa ja áigeuovdilastojuvvon oahpponeavvuid buvttadeami.

Eanaš oassi oahpponeavvorájus leat dál ostojuvvon ja juogaduvvon. Dán vuodul luovvanit Sámedikkis ruđat mat leat mannan oahpponeavvuid oastimii ja juogadeapmái, ja sáhtta dál geavahit daid ruđaid buvttadit eanet oahpponeavvuid dás duohko. Dán vuodustit dainna go ain váilot oahpponeavvut ollu fágain ja ollu cehkiin vuodđoskuvllain. Dasto čájeha dat go bohtet hui ollu prošeaktaohcamat ahte lea kapasitehta nannet oahpponeavvobuvttadusa.

Doaimbaidju:

- Sámediggi áigu hoahpuhit oahpponeavvobuvttadusa ja luvve ruđaid buvttadandoarjagis, oahpponeavvuid oastin- ja juogadanšiehtadusas dasa ahte eanet ráhkadit oahpponeavvuid daid stuorra dárbbuid ektui mat gávdnojit ollu fágain ja ollu cehkiin vuodđoskuvllain.

6.7 Ohcanvuđot ortnet – almmolaš háhkan

Dál hálddaša Sámediggi oahpponeavvobuvttadusa ohcanvuđot ortnegiid bokte, spiehkastahkan lea matematihka girji mii dál lea jorgaluvvomin dárogielas sámegillii olles vuodđoskuvlla várás. Oahpahusdirektoráhtas leat nugo Sámedikkis ge, ohcanvuđot ortnegat oahpponeavvuide muhtun fágasurggiin.

Dat mii lea leamaš buorre dálá ohcanvuđot ortnegis oahpponeavvuid vuoruheami oktavuodas lea, ahte oahpponeavvuid buvttadeddjiin lea stuorát fágalaš friijavuohta ieža mearridit oahpponeavvuid sisdoalu.

Buot ollislaš oahpponeavvut, maid Sámediggi ain áigu vuoruhit plánaáigodagas, leat stuorra prošeavttat sihke áiggi, viidodaga ja hatti dáfus. Dát prošeavttat hálddašuvvojit ceahki, dási ja giela mielde amas Sámedikki bušeahtta čadnojuvvoit daidda mánga jagi ovddasgavlui. Ulbmillaš lea gávdnat čovdosiid maid bokte vuoruhit dán lágan prošeavttaid ollislaččat.

Sámediggi áigu doaimbaplána doaimmaáigodagas 2015-2018 bálldalaga ohcanvuđot ortnegiiguin čadáhít geahččalanprošeavtta ovdagihtii kvalifiserenortnegiid ektui lágádusaid várás dainna mihttomeriin ahte dahkkojuvvojit rámmašiehtadusat. Dát guoská muhtun oassái sámi oahpponeavvuide ollislaš bušeahhtarámmas.

Go lágádušjoavku lea kvalifiserejuvvon ovddalgihtii kvalifiserenortnega bokte, áigu Sámediggi bidjat konkrehta prošeavttaid ráddjejuvvon fáldaldatvurruin kvalifiserejuvvon lágádusaid gaskkas. Vejolaš eavttuid bokte mat čatnasit gelbbolašvuhtii davvi-, julev- ja lullisámegielas, de váikkuha doaimumis ortnet lágádusaid kvalitehta nannema, ja dasto ožžot lágádusaid eanet einnostan vejolaš rámmaid sihke doibmii ja buvttadeapmái.

Doaimbaidju:

- Sámediggi áigu plánaáigodagas álggahit ođđa ruhtadanmálliid sámi oahpponeavvuid várás.

6.8 Oahpponeavvobuvttadeaddjit

Oahpponeavvohcamiid meannudeamis ja fágalaš árvoštallamis doallá Sámediggi sámi oahppi guovddážiis. Dat mearkkaša dan ahte gelbbolašvuodabirrasat ja buot lágádusat, maiddá norgalaš lágádusat sáhttet oazžut doarjaga Sámedikkis sámi oahpponeavvuid ovddideapmái.

Sámi lágádusain lea guovddáš rolla sámi oahpponeavvuid ovddideami oktavuodas. Danne fertet ain leat mihttomearrin ahte Sámediggi váikkuha ahte lágádusat gelbbolaš ja kvalifiserejuvnon aktevran, sáhttet bisuhit doaimma oahpponeavvuid ráhkadeami sihkkarastimii. Sámediggái lea deatalaš bisuhit dássedis, nana ja beaktilis sámi fágabirrasa lágádussuorggis.

Lágádusat vuodđudit buvttadusaset bálvalusaid oastimii oahpponeavvočállin. Lágádusat leat vásihan ahte hástalussan lea dat go leat unnán sámi oahpponeavvočállit ja jorgaleaddjit sierra oahpponeavvoproševttaid várás. Erenoamážit lulli- ja julevsámi oahpponeavvoproševttaide. Vátna olmmošlaš resurssat ájihit ollu oahpponeavvoproševttaid ráhkadeami ja gárvvisteami.

Sámediggi addá jahkásaččat doarjaga erenoamášpedagogalaš oahpponeavvuide gelbbolašvuoda- ja fágabirrasiidna nugo Sámi Allaskuvlii/Sámi lohanguovddáži ja - Sámi earenoamášpedagogalaš doarjalussii. Seammás go dat leat oahpponeavvobuvttadeaddjit, de dat maiddá leat deatalaččat oahpponeavvodárbbuid fuomášeamis áiggis áigái erenoamášpedagogalaš fágasuorggis. Sámediggi áigu plánaáigodagas árvoštallat sáhtáši go daidda ja sullasaš gelbbolašvuoda birrasiidna addit rámmadoarjaga, mat iešheanalisa vuodu alde álggahit ja ovddidit oahpponeavvuid dárbbu mielde. Otnáš geavahusa rievdeapmi buktá dárbbu eanet gulahallat ja árvoštallat áigeguovdilisa oahpponeavvobuvttadeddjiiguin, ovdal go doaimbaidju álggahuvvojit.

Šiehtadus Sámedikki, Sámi allaskuvlla ja Engerdal suohkana gaska lullisámi gelbbolašvuoda birrasa sihkkarastimis ja ovddideamis loahppá 2015:s. Šiehtadusa ulbmilin lea sihkkarastit ja ovddidit lullisámi gelbbolašvuoda birrasa mii áhahuvvui ovddeš Elgá proševtta oktavuodas. Šiehtadus galgá ođasmahttojuvvot ja bealit áigot vuosttaš jahkebealis 2015 mearridit mo šiehtadus šaddá. Sámediggi oaidná ahte lea dárba ođasmahttit šiehtadusa ja ahte bealit bidjet stuorát fuomášumi njuolga oahppoávdnasiid ovddideapmái lullisámegilli.

Doaimbaidju:

- Sámediggi atná deatalažžan váikkuhit ahte lágádusaid ja eará oahpponeavvobuvttadeddjiid sámi gielalaš fágabirrasat nannejuvvojit. Váldoáššis dan bokte ahte addit lágádusdoarjaga sámi lágádusaide.
- Sámediggi áigu lasihit máksomeriid buvttadeapmái ja jorgaleapmái gilvalannávccalaš dássái, álkiduhttin dihte lágádusaid háhkat oahpponeavvovdideddjiid ja jorgaleddjiid.
- Álggahit gulahallama áigeguovdilisa gelbbolašvuoda birrasiguin rámmašiehtadusaid ásaheami várás erenoamášpedagogalaš oahpponeavvuid ráhkadeapmái.
- Sámediggi áigu gulahallama bokte Sámi allaskuvllain ja Engerdal suohkaniin, árvoštallat gustovaš šiehtadusa ođasmahttima, mii siskilda lullisámi gelbbolašvuoda birrasa ja lullisámi oahpponeavvuid ráhkadeami.

6.9 Oahpponeavvoproševttaid čuovvoleapmi

Sámedikkis lea jeavddalaččat ovttasbargu fágabirrasiguin oahpponeavvoráhkadeami siskkobealde, erenoamážit daid oahpponeavvobuvttadeddjiiguin mat ožžot proševttadoarjaga Sámedikkis.

Sámediggi čuovvola oahpponeavvoproševttaid jeavddalaš proševttačohkkimiid bokte oahpponeavvobuvttadeddjiiguin, ja čohkkimat leat hui deatalaš gulahallanarenat. Bargojoavkku raporttas sámi oahpponeavvuid ovddideami ja ráhkadeami beavttálmahttima birra (2010), mas mielde Sámediggi, Máhttodepartemeanta ja Oahpahusdirektoráhta, evttohuvvo lágadeappo gulahallan oahpponeavvobuvttadeddjiiguin ja lágidit semináraid oahpponeavvobuvttadeddjiide ja -čállide.

Sámediggi lea maŋimuš jagiid vuoruhan ruđaid njuolga oahpponeavvuid ráhkadeapmái, ii ge leat vuoruhan fága- ja gulahallansemináraid oahpponeavvobuvttadeddjiiguin. Mii oaidnit ávkki dán lágan deaivvadanbáikkiin fágalaš lonuhallama ja hálddahaslaš muddemiid ektui, mat oktiibuot beavttálmahtášedje oahpponeavvuid ráhkadeami dan seammás go fágalaš kvalitehta gozihuvvošii.

Doaibmabidju:

- Sámediggi áigu lágideat jeavddalaččat semináraid sámi oahpponeavvuid ráhkadeddjiide.

6.10 Joatkkaoahpahus

Sámediggi áigu vuoruhit bajimužžii oahpponeavvuid ráhkadeami vuodđoskuvlla vuolimus ceškiid várás, danne vai ovddiduvvojit doarvái oahpponeavvut álgoahpahusa rájes ja bajás guvlui joatkkaoahpahusa várás.

Stuorradiggedieđáhusas 20 (2012-13) “På rett vei, Kvalitet og mangfold i fellesskolen” boahdá ovdan ahte departemeanta áigu geahčadit smávva ja gáhttenárvosáš fágaid fáldatstruktuvrra. Sámediggi háliida jođáneamos lági mielde ođasmahttit oahppoplánaid dáid fágaid várás, mii mearkkaša dan ahte Sámediggi de ferte vuoruhit oahpponeavvuid daid fágaid várás.

Sámediggi goziha oahpahuspolitihkalaš oainnu joatkkaskuvla dásis, earret eará Sámedikki ovttasbargošiehtadusaid bokte Finnmárkku ja Romssa fylkkagielddaiguin, ja lullisámi guovllu fylkkagielddaiguin.

Doaibmabidju:

- Sámediggi áigu ruhtadit oahpponeavvuid duodje- ja boazodoallofágain, maŋŋá go ođasmahttojuvvon fágaplánat leat boahán.
- Sámediggi áigu váikkuhit muhtun joatkkaskuvlla ovddideami Romssas, gč. ovttasbargošiehtadusa Romssa fylkkasuohkaniin, šaddat resursaskuvlan sámi fáttáid digitála oahpponeavvuid ektui.

6.11 Sámedikki oahpponeavvohálddašeapmi

Sierra lágan oahpponeavvuid sisdoallu, hápmi ja maiddá buvttadanproseassat rievddadit dađistaga. Oahppoplánaid gelbbolašvuodamihttu bidjá dávjá ođđa gáibádusaid ja dárkilastimiid oahpponeavvuid sisdoalu ja hámi ektui. Erenoamáš hástaleaddji sáhtta leat dovdat buvttadanproseassaid ja erenoamážit man ollu digitála oahppoávdnasat mákset. Sámediggi ii leat maŋimuš jagiin vuoruhan buoridit dahje áigeguovdilastit Sámedikki hálddahaslaš resurssaid gelbbolašvuoda. Sis geain lea ovddasvástáduš áššemeannudit, dohkkehit, čuoovvot ja bearráigeahččat deaddiluvvon ja digitála oahpponeavvuid, ferte leat gelbbolašvuodta buot buvttadanproseassaid birra.

Doaibmabidju:

- Sámediggi áigu buoridit gelbbolašvuoda oahpponeavvobuvttadusa doarjjahálddašeamis, erenoamážit digitála oahppanresurssaid ektui.

7. Vuoruheamit plánaáigodagas

Sámedikki višuvdna lea ahte sámi ohppiin vuodđoskuvllas galget leat sámi oahpponeavvut buot fágain ja ceškiin. Vuoruheamit doaibmaplánas leat dahkkojuvvon dán sávaldaga vuodul, ja rasttilda daid ekonomalaš rámmaid mat Sámedikkis leat leamaš ovddit juolludemiin. Boahtteáiggi sávaldahkan lea sáhttit ovddidit ekonomalaš rámmaid oahpponeavvuid ráhkadeapmái.

7.1 Vuodđooahpahusa dábálaš oahpponeavvut

Váldomihttomearri

Sámedikki oahpponeavvomatriisa čájeha ahte ain váilot ollu oahpponeavvut vuodđooahpahusa várás. Eanaš fágain leat ceahkit/dásit main váilot oahpponeavvut. Sámediggi áigu vuogádatlaččat bargat dan ala ahte buot fágaide šaddet sámi oahpponeavvut buot dásiide/cehkiide. Sámi oahppoplána fágat galget vuoruhuvvot vuosttamužžii. Sámediggi vuoruha sámi ollislaš oahpponeavvuid ođđa ovddideami. Dalle go lea lunddolaš ja vástida eanemusat ulbmila vuoruhit fáddágirjiid, applikašuvnnaid, ja eará fáddávuđot oahpponeavvuid. Ovdamearkan leat fáddávuđot oahpponeavvut sámi árbedieđuid birra. Fágain ja fáttáin gos lea vejolaš, galgá oahpponeavvuid jorgaleapmi ja heiveheapmi eará gielain maiddái árvvoštallojuvvot.

Sámi digitála oahpponeavvut váilot otnáš servodagas. Dan ektui mii gávdno dáža ohppiid várás, leat sámi oahppit áibbas bázahallan. Sámediggi háliida vuoruhit digitála oahpponeavvuid eanet go dán rádjai. Erenoamážit deattuhuvvo dakkár digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmi maid bokte oahppit ja oahpaheaddji sáhttet bargat ovtta digitála.

7.1.1. Oahpponeavvut lullisámegillii:

2015:

Sámegiella vuosttaš giellan 8. jahkeceahkkái.

Servodatfága 1.-4. jahkecehkiide, ođđa buvttadeapmi dahje jorgaleapmi.

Servodatfága, Geografija 8.-10. jahkecehkiide. Parallealla almmuheapmi julev- ja davvisámegillii.

Design ja duodji Jo2-Jo3. Fáddávuđot oahpponeavvut.

2016:

Sámegiella vuosttaš giellan 9. jahkeceahkkái.

Sámegiella nubbin giellan, Sámegiella 3. nuoraidceahkkái/Sámegiella 4 Jo dásiin 1-3.

Servodatfága, Historjá 5.-7. jahkecehkiide. Ođđa buvttadus dahje jorgaleapmi.

Servodatfága, Servodatmáhttu 8.-10. jahkecehkiide. Parallealla almmuhuvvo julevsámegillii.

2017:

Sámegiella vuosttaš giellan 10. jahkeceahkkái.

Servodatfága, Historjá 8.-10. jahkecehkiide.

Historjá Jo2-Jo3.

RLE 5.-7. jahkecehkiide.

Duodji 1.-7. jahkecehkiide.

Luonddufága 1.-4. jahkecehkiide.

2018:

Sámegiella vuosttaš giellan Jo1.

Sámegiella nubbin giellan, dássi 7-9. joatkkaoahpahusas.

Luonddufága 5.-7. jahkecehkiide.

Biebmu ja dearvvašvuolta 5.-7. jahkecehkiide. Almmuhuvvojit parallealla julevsámegillii.

7.1.2 Oahpponeavvut julevsámegillii:

2015:

Sámegiella vuosttaš giellan 10. jahkeceahkkái.

Sámegiella vuosttaš giellan 2.-4. jahkecehkiide.

Sámegiella vuosttaš giellan, Sámegiella 3 nuoraid ceahkis/Sámegiella 4 joatkkaskuvllas/Sámegiella dássi 3.

Servodatfága 1.-4. jahkecehkiide, ođđa buvttadeapmi dahje jorgaleapmi.

Servodatfága, Geografija 8.-10. jahkecehkiide. Almmuhuvvo parallealla lulli- ja davvisámegillii.

Design ja duodji Jo2-Jo3. Fáddávuđot oahpponeavvut.

2016:

Servodatfága, historjá. 5.-7. jahkecehkiide. Ođđa buvttadeapmi dahje jorgaleapmi.

Servodatfága, Servodatmáhttu, 8.-10. jahkecehkiide. Almmuhuvvo parallealla lullisámegillii.

2017:

Sámeigiella nubbin giellan, Sámeigiella 2 dássi 4-6 Nuoraidceahkki/Sámeigiella 3 dássi 4-6 Joatkkaoahpahas.

Servodatfága, Historjá 8.-10. jahkecehkiide.

Historjá Jo2-Jo3.

RLE 5.-7. jahkecehkiide.

Duodji 1.-7. jahkecehkiide.

Luonddufága 5.-7. jahkecehkiide.

2018:

Sámeigiella nubbin giellan, Dássi 7-9. Joatkkaoahpahas.

Sámeigiella vuosttaš giellan Jo1.

RLE 8.-10. jahkecehkiide.

Biebmu ja dearvvašvuohta 5.-7. jahkecehkiide. Almmuhuvvo parallealla lullisámegillii.

7.1.3 Oahpponeavvut davvisámegillii:

2015:

Sámeigiella vuosttaš giellan Jo1.

Servodatfága, Geografiija 8.-10. jahkecehkiide. Almmuhuvvo parallealla lulli- ja julevsámegillii.

Geografiija Jo1-Jo2.

Design ja Duodji Jo2-Jo3. Fáddávuđot oahpponeavvut.

Musihkka 1.-4. jahkecehkiide. Oahpaheadjibagadus.

Luonddufága 5.-7. jahkecehkiide. Fáddávuđot oahpponeavvut árbedieđuid várás.

Biebmu ja dearvvašvuohta 5.-7. jahkecehkiide.

2016:

Sámeigiella vuosttaš giellan Jo2.

Sámeigiella nubbin giellan. Dásiide 7-9. Joatkkaoahpahas.

Luonddufága 5.-7. jahkecehkiide.

Valáštallan 1.-10. jahkecehkiide.

2017:

Sámeigiella vuosttaš giellan Jo3.

Duodji 8.-10. jahkecehkiide. Fáddávuđot oahpponeavvut.

2018:

Sámeigiella nubbin giellan, Sámeigiella 2 Dásiide 4-6 Nuoraidceahkki/Sámeigiella 3 Dásiide 4-6 Joatkkaoahpahas.

8. Rapporteren

Sámedikki doaibmaplána oahpponeavvoráhkadeami birra 2015 – 2018, čuovvoluvvo Sámedikki jahkásaš bušehtaid bokte áigodagas. Jahkásaš bušehtain mearriduvvojit vuoruheamit ja gáibádusat, ja dasto ulbmilolahusa eavttut váikkuhangaskaopmeortnegii. Jahkásaš rapporteren váikkuhangaskaomiid geavaheami birra oahpponeavvuid ráhkadeapmái dahkkojuvvo Sámedikki jahkedičáhusa bokte mas lea maiddá Sámedikki jahkereketdoallu mielde.

Sierra doarjjaortnegiid beaktivilvuohta sámi oahpponeavvuid buvttadeapmái galgá evaluerejuvvot ovdal plána ođasteami. Juohke jagi ráhkaduvvo resursarehketdoallu mas oainnusmahttojuvvojit golut mat juolluduvvojit oahpponeavvuide.

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegotti árvalus

Álgu

Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplánas lea ollu dadjamaš sámi oahpponeavvuid buvttadeapmái. Doaibmaplána addá buori vuodtu vuoruhemiide mat evttohuvvojit, ja sáhttet adnot vuodđun mihtidit bohtosiid olahusaid váikkuhangaskaoapmeortnegis. Doaibmaplána vuolggasadjin leat doaimmat ja vuoruheamit sámi oahpponeavvuid ráhkadeamis mat gávdnojit vuodđooahpahusa oahppoplánadahkosis. Oahpponeavvobuvttadeapmái lasihuvvojit ekonomalaš rámmat Sámedikki bušeahtas olu, vai olahit mihtuid oažžut oahpponeavvuid sámi ohppiide dásseidit ja main lea buorre kvalitehta.

Mearkkašumit

Mearkkašupmi lávdegottis, Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) lahtut Viktor Inge Paulsen, Sandra Márjá West, Nanna Thomassen ja Inger Elin Kristina Utsi, Bargiidbellodaga (Bb) lahtut Johan Vasara, John Kappfjell, Stein Are Olsen ja Jørn Are Gaski, Áarjel-Saemiej Gielb lahttu Ellinor Marita Jåma, Nordkalottfolket lahttu Kjellrun Wilhelmsen, Árja lahtut Lars Oddmund Sandvik ja Hartvik Hansen ja Olgešbellodaga (H) lahtu Lars Filip Paulsen

Ovttasbargu riikkarájáid rastá

Jus galgá sáhttit sihkkarastit doarvái oahpponeavvuid sámi mánáide, de lea dehálaš ahte buorebut ovttasbargojuvvo riikkarájáid rastá. Sihke julev- ja lullisámegiela leat giela mat adnojit olggobealde riikkarájáid, ja dalle lea lunddolaš ahte ministarat geain lea ovddasvástádus sámi gažaldagaide Norggas, Suomas ja Ruotas ovttasbarget nu ahte ožžot eanet ovttalágán oahppoplánaid. Sámi parlamentáralaš ráđdi bivddii 2008:s dáid ministariid namuhuvvon riikkain bargat "Oktasaš davvirikkalaš sámi oahppoplánat ja oahpponeavvut" hábmemiin. Dál lea áigi ahte dát bargu biddjo johtui.

Ovttalágán oahppoplánaiguin lea vejolašvuolta oastit heivvolaš oahpponeavvuid, vaikko leat buvttaduvvon ránnjárrikkain. Dalle lea dehálaš suokkardit vejolašvuodaid oažžut heivehuvvot oahpponeavvuid mat leat buvttaduvvon Suomas ja Ruotas, Norgga oahppoplánaide, ja ahte ii leat ráđji oastimiidda. Eará vejolašvuolta juogadit buvttaduvvon oahpponeavvuid, lea Ovttas/Aktan/Aktesne bokte.

Oktasaš oahppoplánat buktet maid vejolašvuodá gáiddusoahpahussii riikkarájáid rastá. Dat ii leat dál vejolaš, go leat iešguđet lágán oahppoplánat. Lea mánga jagi juo hubmon ahte gáiddusoahpahus riikkarájáid rastá sáhtta sihkkarastit ahte eanet oahppit ožžot dohkálaš oahpahusa iežasat sámegilli.

Doaibmaplána pedagogalaš neavvuid birra mánáidgárddiin

Sámediggi mearridii 2013:s hábmet Sámediggedieđáhusa sámi mánáidgárdefálaldaga birra. Dát dieđáhus čuovvoluvvo sierra doaibmaplánain gos pedagogalaš materiálat mánáidgárddiide leat oassin. Dán plánas biddjojit láidesteamit dasa movt vuoruhit pedagogalaš materiálad mánáidgárddiide. Dát doaibmaplána berre váldot meannudeapmái Sámedikki dievasčoahkkimis ovdal 2015.

Ovddasvástádus kártenmateriálain mánáid várás geain leat erenoamáš dárbbut

Sámedikki oahpahusdieđáhusas (2011) čuožžu ahte "Lea dehálaš hukset buori gelbbolašvuodá erenoamášpedagogalaš suorggis, ja lea dehálaš gávdnat doaibmabijuid nu árrat go vejolaš".

Kárten ja diagnoserenmateriálat leat dehálaččat vai sáhtta addit ohppiide geain leat erenoamáš dárbbut, heivehuvvon oahpahusa nu árrat go vejolaš. Dál váilot ain kártenmateriálat erenoamážit lulli- ja julevsámegiela. Go Sámediggi vállje ahte ii viidasetfievrrit dán barggu, de fertet ain bargat dan ala ahte Máhtdepartemeanta geatnegahtta iežas fágaaktevrraid jođánepmosit ráhkadit kártenmateriála ohppiid várás geain leat erenoamáš dárbbut lulli- ja julevsámi guovlluin.

Oahpponeavvut ja fáddághppagat mat gokčet buot

Sámediggi lea maŋimus jagiid vuoruhan buvttandoarjaga oahpponeavvuide mat gokčet buot, ja unnit oahpponeavvuide mat leat fáttáid nala huksejuvvon. Stuurimus hástalusat oahpponeavvuid buvttadeamis lulli- ja julevsámegiela guovlluin lea ahte váilot resursaolbmot. Lea dehálaš ahte ain juolluduvvo doarjja buvttadit fáttáid nala huksejuvvon oahpponeavvuid nu ahte ohppiide lea juoga mas sáhttet oazžut veahki.

Evttohusat

Evttohus Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR), Bargiidbellodagas (Bb), Áarjel-Saemiej Gielhas, Nordkalottfolket, Árjjas ja Olgešbellodagas (H):

Evttohus 1

Ođđa bajilčála 7. čuoggái ráđi árvalusas:

7. fokusguovllut plánaáigodagas

2. kapihtal

Vuosttaš teakstaoasi vuosttaš cealkka sihkkojuvvo ja sadjái bohtá:

Sámediggi lea premissadahkki sámi oahpponeavvuid buvttadeamis ja ruhtadeamis sámi oahpponeavvuin.

Nuppi teakstaoassái, ođđa sáhčočkis:

- Sámedikki oahpahasdieđáhus, mearriduvvon Sámedikkis 2012:s

4.kapihtal

4.1 Ovttas | Aktan | Aktesne

Ođđa 3. cealkka, lasáhus ráđi árvalussii:

Ovttas.no oahpponeavvoportála sirdojuvvui 2013:s Sámedikkis Lohkanguovddáži, mii lea Sámi allaskuvllas, nannendihte fágabirrasa oahpponeavvoportálas.

4.2 Lullisámi oahpponeavvuid buvttadeapmi

Ođđa vuosttaš cealkka vuosttaš teakstaoasis:

Sámediggi, Sámi allaskuvla ja Engerdal suohkan dahke 2013:s šiehtadusa sihkkarastit ja ovddidit lullisámi gelbbolašvuodabirrasa oahpponeavvobuvttadeami vásté.

6. kapihtal

Ođđa cealkka, álgoteakstaoassái, lasáhus ráđi árvalussii:

Sámediggi áigu plánaáigodagas váikkuhit dahkat oahpponeavvobuvttadeami beaktileabbon.

6.7 čuokkis Ohcanvuđot ortnet – almmolaš háhkan

Rievdadus čuoggás maŋŋil sáni "Doaibmabijut" 6.7 kapihttalis.

Sámediggeráđi árvalus doaibmabidjui sihkkojuvvo ja sadjái bohtá:

Sámediggi áigu plánaáigodagas čadahit geahččalanprošeavtta ovdakvalifiserenortnegii lágádusaide dainna ulbmiliin ahte ráhkadit rámmašiehtadusaid ráhkadit oahpponeavvuid mat gokčet buot.

7. Vuoruheamit plánaáigodagas.

Ođđa teakstaoassi maŋábeallai vuosttaš teakstaoasi 7. čuoggás:

Dál mii leat bázahallan lulli- ja julevsámegiela oahpponeavvuid buvttademiin. Sámediggi áigu danin áigodagas 2015-2018 vuoruhit buvttadit oahpponeavvuid lulli- ja julevsámegilli.

Evttohus Bargiidbellodagas ja Árjjas:

Evttohus 2

6. kapihtal

6.3 čuokkis Digitála ovddideapmi

Ođđa čuokkis Doaibmabijuid vuollái:

- Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte Salaby- neahttabáiki oahpponeavvomáilmmis ruhtaduvvo Oahpahasdepartemeanttas, ja jorgaluvvo ja heivehuvvo buot sámegielaide.

6.4 čuokkis Ovttas

Ođđa čuokkis doaibmabijuid vuollái:

- Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte Ovttas dahkko nu ahte sámi oahppobirrasat Suomas ja Ruotas sáhttet dan geavahit.

6.6 čuokkis Nuvttá oahpponeavvoortnet

Ođđa nubbi cealkka maŋimus teakstaoassái, mii boahtá ráđi árvalusa 2., 3. ja 4. cealkagiid sadjái:

Sámediggi áigu árvvoštallat nuvttá oahpponeavvuid ortnega, dainna ulbmiliin ahte buoridit ortnega ja sihkkarastit ahte oahpponeavvobuvttadeapmi šaddá beaktileabbo.

Doaibmabijuid vuollái: ráđi árvalus sihkkojuvvo ja sadjái bohtet guokte ođđa čuoggá:

- Sámediggi viidásetfievrrida ja árvvoštallá ortnega nuvttá oahpponeavvuin, dainna ulbmiliin ahte nuvttá oahpponeavvut ain sihkkarastojuvvojit sámi ohppiide.
- Sámediggi veahkeha buoridit diehtujuohkima skuvllaide, váhnemiidda ja ohppiide nuvttá oahpponeavvuid ortnega birra.

Evttohus Árjjas:

Evttohus 3

6. kapihtal

6.4 čuokkis Ovttas

Ođđa čuokkis doaibmabijuid vuollái:

- Sámediggi áigu joatkit ruhtadit sámi oahpponeavvoportála Ovttas- Aktan-Aktesne gitta oahpponeavvoportála oazžu dohkálaš ruhtadeami rámmajuolludeami bokte Sámi allaskuvllas, Lohkanguovddázis.

6.11 čuokkis:

Ođđa čuokkis doaibmabijuid vuollái:

- Sámediggi gulahallagoahtá Lohkanguovddážiin guorahallandihte galgá go Sámedikki oahpponeavvoguovddáš sirdojuvvot Lohkanguovddáži.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat:

Muđui doarju Sámediggi Sámediggeráđi árvalusa.

Mearkkašupmi, NSR, Bargiidbellodat, Nordkalottfolket, Olgeš, Åarjel-Saemiej Gielh, Árja Mearkkašumi rievdadeapmi čuoggáš ”Ovttasbargu riikkarájáid rastá”, vuosttaš cealkka rievdaduvvo dánin:

“Jus galgá sáhttit sihkkarastit doarvái sámi oahpponeavvuid, de lea dehálaš ahte buorebut ovttasbargojuvvo riikkarájáid rastá”.

Mearkkašupmi, Nordkalottfolket, Olgeš, Åarjel-Saemiej Gielh, Johttisámelistu, Ovddádusbellodat ja NSR-NSR/Sáb Sandra Márjá West bokte

Lea skuvlaeaiggáda ovddasvástádus oastit oahpponeavvuid

Norggas galget mánát ja nuorat oazžut nuvttá oahpponeavvuid maid ovddas skuvlaeaiggát lea máksán. Dát guoská sihke gielddaide ja fylkkagielddaide. Sámi mánáin lea seamma vuoigatvuohta go dáža mánáin oazžut buori oahpahusa, dás maiddá oahpponeavvuid. Lea boastut go skuvlaeaiggádat systemáhtalaččat eai oastte oahpponeavvuid sámi mánáide. 2009:s fertii Sámediggi oastit lágádusaid girjevuorkkáid ja juohkit daid skuvllaide, go gielddat ja fylkkagielddat eai váldán ovddasvástádusaset. Sámediggi oavvilda ahte skuvlaeaiggát ferte váldit dán ovddasvástádusa masa sii leat geatnegahttojuvvon lága vuodul. Buhtadusortnet massán vuovdinsisaboáduid ovddas, nu gohčoduvvon nuvttá oahpponeavvoortnet, ii sáhte váldit ovddasvástádusa eret skuvlaeaiggádiin. Sámediggi vuordá ahte Máhttoministtar bearráigeahččá ahte gielddat ollašuttet iežaset ovddasvástádusa sámi ohppiid ektui.

Evttohus 4, áirras Arthur Tørfoss, Ovddádusbellodat

Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplána 2015 – 2018

Sámediggi doarju sámegeielaide oahpponeavvoráhkadeami, ja oaidná dán barggu hui deatalažžan dasa ahte gáhttet sámi árbevieruid, kultuvrra ja historijá.

Sámediggi čujuha dattetge dasa ahte bargu gillá dan váilevašvuoda geažil go eat dieđe gallis dat duođaid hupmet sámegeiela álbmogis. Dát lea stuorra struktuvrralaš váilevašvuotta dán deatalaš barggus. Dakkár loguid haga lea ollu dán barggu, dás maiddá doaibmaplána, mihtilmasvuotthan dat ahte mihttomearit ja váikkuhangaskaoamit leat vuodđuduvvon gáddui eanet go duohta dutkamii ja rivttes statistihkkii.

Sámediggi čujuha maiddá ahte lullisámegeiela ja julevsámegeiela studeanttaid lohku lahkona dan balahahtti rájá maid giella gierdá jus dat galggaš ceavzit álbmoga giella guhkit áiggi.

Dán vuodul ovddiduvvo čuovvovaš evttohus:

Sámediggi bivdá sámediggeráđi váikkuha dasa ahte juohke jagi vearrodieđáhusa oktavuodas, registrerejuvvojit gallis dat duođaid hupmet iešguđet sámegeielaide álbmogis.

Evttohus 5, áirasat Hartvik Hansen ja Lars Oddmund Sandvik, Árja

6.kapihtal

Čuokkis 6.1 Ekonomalaš rámmat

Árvalus ođđa čuoggái, lasáhus:

-Sámediggi hábme ovttas Máhtodepartemeanttain ja oahpahusdirektoráhtain ja regionála ja báikkálaš ovttasbargoguimmiiguin eanet ulbmillaš diehtujuohkima sámi oahpponeavvuid birra, sámi oahpponeavvoportála birra ja eará sámi digitála oahppanressaid birra.

6.9 Oahpponeavvoproševttaid čuovvoleapmi

Ođđa čuokkis doaibmabijut čuoggái (boahtá lassin):

-Sámediggi áigu ášahit fásta jahkásaš konsulterenčoahkkimiid sámi lágádusaiguin ja eará lágádusaiguin oahpponeavvobuvttadeami rámmaid birra ja digaštallat duollet dálle dárbbuid ja vuoruhemiid lágádusaiguin ja eará oahpponeavvobuvttadeddjiguin.

Odda čuokkis 6.12

“Kvalitehtasihkkarastin ja dohkkehanortnet oahpponeavvuid várás”

Sámedikki mielas ii leat buorre go leat ain unnán dieđut sámi diliid birra dáža oahpponeavvuin. Oahpponeavvuide ilbmet maid boasttu faktadieđut ja eahpedárkilis dieđut sámiid ja sámi kultuvrra birra. Sámediggi háliida danin veardádallat lea go dárbu ášahit dohkkehanortnega sihke sámi oahpponeavvuid várás ja sámi sisdoalu várás dáža oahpponeavvuin.

Doaibmabidju:

-Sámediggi áigu plánaáigodagas bidjat johtui guorahallama lea go dárbu ášahit dohkkehanortnega sámi oahpponeavvuid várás ja sámi sisdoalu várás dáža oahpponeavvuin.

Odda čuokkis 6.13

Sámi oahpponeavvoovttasbargu

Sámediggi oaidná dárbbu buoridit sámi oahpponeavvoovttasbarggu Ruota ja Suoma sámedikkiiguin, dainna áigumušain ahte buoridit oahpponeavvobuvttadeami miehtá Sámi. Vuodđomateriálat oppasámi oahpponeavvoovttasbarggu buorideapmái leat juo muhtin muddui hábmejuvon ovttasbargoorgána Sámi Parlamentáralaš Ráđi bokte, gos earret eará gávdno raportta organiserema birra ja áigumuša ovdánahttima eavttuid birra oppasámi oahpponeavvoguovddáža olis.

Doaibmabidju:

-Sámediggi vuolggaha ášši Ruota ja Suoma sámedikkiide dainna áigumušain ahte buoridit oahpponeavvoovttasbarggu riikkarájáid rastá, ja guorahallá erenoamážit vejolašvuodaid heivehit

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 4 hilgojuvvui 33 jienain 2 jiena vuostá
- Evttohus 2 hilgojuvvui 22 jienain 13 jiena vuostá
- Evttohus 5
  - čuokkis 6.1 mearriduvvui 33 jienain 2 jiena vuostá
  - čuokkis 6.9 hilgojuvvui 30 jienain 5 jiena vuostá
  - čuokkis 6.12 hilgojuvvui 22 jienain 13 jiena vuostá
  - čuokkis 6.13 mearriduvvui 31 jienain 4 jiena vuostá
- Evttohus 3 hilgojuvvui 31 jienain 4 jiena vuostá
- Evttohus 1 mearriduvvui 33 jienain 2 jiena vuostá
- Bajásšaddan- fuolahus- ja oahppolávdegotti ráva mearriduvvui 33 jienain 2 jiena vuostá

IV Beavdegirjelasáhusat

Lars Filip Paulsen, Olgešbellodat, ovddidii čuovvovaš beavdegirjelasáhusa:

Olgešbellodat doarju evttohus 5 čuokkis 6.13.

V Sáhavuorrolistu ja replihkat

	Sáhavuorru	Replihkka
1	John Kappfjell, áššejođiheaddji	
2	Lars Oddmund Sandvik	Inger Elin Utsi
		Kirsti Guvsám
		Vibeke Larsen
	Lars Oddmund Sandvik	
3	Inger Elin Utsi	Vibeke Larsen
		Mariann Wollmann Magga
		Marit Kirsten Anti Gaup
	Inger Elin Utsi	
4	Kjellrun Wilhelmsen	
5	Viktor Inge Paulsen	Johan Vasara
		Vibeke Larsen
		Hartvik Hansen
	Viktor Inge Paulsen	
6	Lars Filip Paulsen	Vibeke Larsen
		Kirsti Guvsám
		Inger Elin Utsi
	Lars Filip Paulsen	
7	Arthur Johan Tørfoss	Inger Elin Utsi
		Kirsti Guvsám
		Viktor Inge Paulsen
	Arthur Johan Tørfoss	
8	Lars Oddmund Sandvik	Vibeke Larsen
		Inger Elin Utsi
		Kirsti Guvsám
	Lars Oddmund Sandvik	
9	Johan Vasara	
10	Vibeke Larsen	
11	Marit Kirsten Anti Gaup	
12	Nanna Thomassen	
13	Piera Heaika Muotka	
14	Silje Karine Muotka	
15	Eva Maria Fjellheim	
16	Kirsti Guvsám	
17	Inger Elin Utsi	
18	Lars Filip Paulsen	
	Lars Oddmund Sandvik, čoahkkinortnegii	
19	Mariann Wollmann Magga	
20	Aud Marthinsen	
	John Kappfjell, áššejođiheaddji	
	Lars Filip Paulsen, čoahkkinortnegii	

VI Sámedikki mearrádus

Sámedikki oahpponeavvovráhkadeami doaibmaplána 2015-2018

1. Višuvdna

Sámi oahppit galget beassat geavahit buriid oahpponeavvuid mat dávistit gustovaš oahppoplánadahkosii buot fágain vuodđooahpahusas ja buot sámegeielain.

Gáhtten dihtii sámegeielaid ja sámi kultuvrra ja sihkkarastin dihtii máhtu ja gelbbolašvuoda sámi servodagain, ferte nannet ja gáhttet sámi oahpahusa, oahpu ja dutkama. Máhttolokten – Sámi galgá leat vuodđun oahpponeavvovráhkadeapmái buot fágasurggiin ja fágain, julev-, lulli- ja davvisámegeielas.

2. Plána vuodđu

Sámediggi lea premissadahkki sámi oahpponeavvuid buvttadeamis ja ruhtadeamis sámi oahpponeavvuin. Sámediggi mearrida váikkuhangaskaomiid mihttomeriid, strategiijaid ja doaibmabijuid oahpponeavvuid ráhkadeami várás plánadahkosiid ja bušehttaproseassaid bokte. Sámediggi juohká, čuovvola ja dárkkista oahpponeavvodoarjagiid láhka- ja njuolggadusrámmaid siskkobeaide.

Sámedikki áigodaga læremiddelutvikling 2015-2018 oahpponeavvovráhkadeami doaibmaplánas leat višuvnnat, doaibmabijut ja vuoruheamit sámi oahpponeavvuid ráhkadeami ektui vuodđooahpahusa dálá plánadahkosiid vuodul.

Plána válldaha oahpponeavvovráhkadeami mihttomeriid ja vuoruhemiid ja lea vuodđuduvvon dáidda dokumeanttaide:

- Sámediggediedáhus oahpahusdiedáhus, mearriduvvon Sámedikkis 2012:s
- Máhttolokten - Sámi
- Sámedikki matriisa mii čájeha sámi oahpponeavvuid
- Sámi oahpponeavvuid geavaheaddjiiskadeapmi 2012, IKT-oahppoguovddáš ja Sámediggi
- Sámi oahppoásahusaid evttohusat ja cealkámušat
- NORUT raporta ”Kartlegging av samiske spesialpedagogiske tilbud og behov”
- Jagi 2010 raporta ”Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler”

Sámedikki sámi oahpponeavvomatriisa čájeha iešguđet cehkiid ja dásiid iešguđet fágaid gárvvistuvvon ja álggahuvvon oahpponeavvuid.

Oahpponeavvoportála Ovttas/Aktan/Aktesne almmuheami oktavuodas čađahuvvui geavaheaddjiiskadeapmi sámi oahpponeavvuid birra.

Sámedikki áigodaga 2009-2012 oahpponeavvovráhkadeami strategiijaplánii gulai maiddá pedagogaš oahppanávdnasiid ráhkadeapmi mánáidgárddiid várás, mii ii leat mielde áigodaga 2015-2018 doaibmaplánas. Mánáidgárddiid pedagogaš oahppanávdnasat leat 2014 rájes sierra bušehttapoastan Sámedikki bušehtas, sierra doarjagat juolluduvvojit dáid ráhkadeapmái.

2015:s áigu Sámediggi árvvoštallagoahtit oahpponeavvovráhkadeami doarjjaortnegiid. Áigumuš árvvoštallamiin lea oažžut ollislaš ja buoret kvalitatiiva oahpponeavvovráhkadanhálddašeami. Dat mearkkaša ahte Sámediggi áigu čađahit smávit rievdadusaid dán doaibmaplánas go árvvoštallanraporta gárvána.

3. Oahpponeavvuid definišuvdna

Oahpahuslága láhkaásahus, § 17- 1, definere oahpponeavvuid ná:

Med læremiddel mener en alle trykte, ikke-trykte og digitale element som er utviklet til bruk i opplæringen. De kan være enkeltstående eller gå inn i en helhet, og dekker alene eller sammen kompetansemål i Læreplanverket for Kunnskapsløftet . (Oahpponeavvut leat buot prentejuvvon, prentekeahtes ja digitála áđat mat leat ráhkaduvvon geavaheami várás oahpahusas. Dat sáhttet leat ovttaskasat dahje gullat ollislašvuhtii, ja gokčēt okto dahje ovttas Máhttoloktema oahppoplánadahkosa gealboulbmiliid.)

IKT oahppoguovddáš, mii lea Máhttodepartemeantta vuollásaš nationála gealboguovddáš, definere digitála oahpponeavvuid ná:

Med digitale læremidler menes et læremiddel som inneholder ulike medietyper som tekst, bilder, video, animasjoner og simuleringer. De ulike medietypene er valgt ut og satt sammen på en pedagogisk måte. (Digitála oahpponeavvut leat oahpponeavvut main leat iešguđetlágan mediašlájat nugo teaksta, govat, video, animašuvnnat ja simuleremat. Dát iešguđetlágan mediašlájat leat válljejuvvon ja biddjojuvvon oktii pedagogaš vuogi mielde.)

4. Oahpponeavvoráhkadeapmi 2009-2014

Áigodagas 2009-2012 lea Sámediggi addán doarjagiid oahpponeavvoráhkadeapmái daid vuoruhemiid vuodul, mat dahkkojuvvojedje Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami strategiijaplánas áigodahkii 2009-2012. Jagiin 2013 ja 2014 dahkkojuvvojedje vuoruheamit Sámedikki oahpponeavvomatriissa vuodul. Lassin ohcanvuđot ortnegiidda lea Sámediggi almmolaš háhkamiid vuodul ruhtadan jorgalemiid ja dárogiel matematihkkagirjiid heiveheami sámegillii olles vuodđoskuvlla várás.

Matriisa čájeha ahte davvisámegillii leat ráhkaduvvon ja gárvvistuvvon ja ráhkaduvvomin oahpponeavvut sámegielas vuosttašgiellan, sámegielas nubbigiellan, matematihkas, REE:s ja servodatfágas vuodđoskuvllas. Dáid fágain leat ráhkaduvvon ja ráhkaduvvomin visotgokči oahpponeavvut. Joatkkaoahpahussii leat ráhkaduvvon ja gárvvistuvvon ja ráhkaduvvomin oahpponeavvut sámegielas nubbigiellan, religiovnas, historijás ja servodatfágain jk1 várás ja sámi historijás ja servodagas.

Julevsámegillii lea vuodđoskuvllii ráhkaduvvon ja gárvvistuvvon ja ráhkaduvvomin oahpponeavvut sámegielas vuosttašgiellan, matematihkas 1.-7. ceahkkái, REE:s 1.-4. ceahkkái, servodatfágas 5.-7. ceahkkái. Joatkkaoahpahussii eai leat ráhkaduvvon oahpponeavvut julevsámegillii.

Lullisámegillii lea vuodđoskuvllii ráhkaduvvon ja gárvvistuvvon ja ráhkaduvvomin oahpponeavvut sámegielas vuosttašgiellan 1.-7.ceahkkái, sámegielas nubbigiellan 1.-4. ceahkkái, matematihkas 1.-7. ceahkkái, REE:s 1.-4. ceahkkái, servodatfágas 5.-7. ceahkkái. Joatkkaoahpahussii eai leat ráhkaduvvon visotgokči lullisámegillii.

Vaikke vel gárvvistuvvon oahpponeavvuid logut áigodagas 2009-2013 čájehit ahte ollu proševttat leat gárvvistuvvon, de dáid loguid ferte geahččat iešguđet fága ektui. Ovdamearkka dihtii lea mánáidceahki matematihka oahppodahkosis sullii 30 oahpponeavvoproševtta (6 vuodđogirji, 6 bargogirji, 6 oahpaheaddjibagadusa, 6 neahttaresurssa, 6 váhnenbagadusa). Lassin dasa leat dáid loguin sihke fáddághippagat, eará oahpponeavvut ja kártenávdnasat mat eai govčča visot.

Mañimus jagiid lea Sámediggi vuoruhan buvttadandoarjaga visotgokči oahpponeavvuide, ja uhcit fáddávuđot oahpponeavvuide. Visotgokči oahpponeavvut leat dávjá divraseappo go ovdamearkka dihtii fáddághippagat. Dat lea dagahan ahte juolludemiid lohku lea njiedjan. Eará sivva juolludemiid njiedjamiid lea go ángiruššan digitála oahpponeavvuiguin lea stuorát. Visotgokči ja digitála oahpponeavvoproševttat leat mealgat divraseappo buvttadit ja dagaha ahte uhcit proševttat ožžot doarjaga.

Oahpponeavvuid gárvvisteapmi:

2009: 55 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta
2010: 55 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta
2011: 46 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta
2012: 47 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta
2013: 49 gárvvistuvvon oahpponeavvoproševtta

Juolludeamit oahpponeavvoproševttaide:

2009: 42 proševtta, dáin leat 11 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu
2010: 30 proševtta, dáin leat 11 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu
2011: 37 proševtta, dáin leat 6 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu
2012: 50 proševtta, dáin leat 10 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu.
2013: 28 proševtta, dáin leat 3 erenoamážit heivehuvvo oahpponeavvu.

4.1 Ovttas | Aktan | Aktesne

Ovttas | Aktan | Aktesne www.ovttas.no – lea oahpponeavvoportála internehtas njealji gilli (davvi-, lulli- ja julevsámegilli ja dárogilli). Áigumuššan portálain lea juohkit dieđuid sámi oahpponeavvuid birra, ja muitalit oahpaheddjiide, mánáidgárdebargiide ja earáide makkár sámi oahpponeavvut leat ráhkaduvvon. Ovttas.no oahpponeavvoportála sirdojuvvui 2013:s Sámedikkis Lohkanguovddáži, mii lea Sámi allaskuvllas, nannen dihte fágabirrasa oahpponeavvoportálas.

Portálas oaidná digitála oahpponeavvuid, spillaid, dieđuid prentejuvvon girjiid ja fáddághppagiid birra ja sámi filmmaid ja tv-programmaid birra. Portálas leat maid govat maid beassá geavahit nuvttá oahpahusas. 2014 muttus leat čohkkejuvvon váile 4000 iešguđet oahpponeavvu portálii, main 800 leat gova.

Oahpaheaddjit, mánáidgárdebargit ja neahttabáikki eará geavaheaddjit besset luoikkahit, juogadit ja ráhkadit oahpponeavvuid neahttabáikki bokte. Juogadansajis sáhtta juogadit eará sámi oahppanressasaid earáiguin. Buvttadanreaidu addá vejolašvuoda ráhkát sierra digitála oahpponeavvuid. Reaidu addá guokte válljenvejolašvuoda, ráhkadit oahpponeavvuid mánáidgárddiide ja álgooahpahussii, ja ráhkadit oahpponeavvuid boarráset ohppiide.

4.2 Lullisámi oahpponeavvuid ráhkadeapmi

Sámediggi, Sámi allaskuvla ja Engerdal suohkan dahke 2013:s šiehtadusa sihkkarastit ja ovddidit lullisámi gelbolašvuodabirrasa oahpponeavvobuvttadeami váste. Šiehtadus geatnegahtta beliid gaskaneaset váikkuhit dasa ahte bisuhuvvo dat lullisámi gealbobiras mii ásahuvvui ja ovddiduvvui Elgo bajásšaddanguovddáža 5-jagi giellaproševtta bokte áigodagas 2001-2006. Mihttomearri šiehtadusain lea joatkit ráhkadit relevánta lullisámi oahpponeavvuid ja čađahit terbmaovddidan- ja eará giellaproševttaid, vai lullisámi oahppit ožžot nannejuvvon skuvlafálaldaga. Bealit leat geatnegasat váikkuhit dasa ahte buot oahpponeavvut, gelbolašvuolta ja eará mii lea ráhkaduvvon giellamovttiidahttinproševtta bokte, kvalitehtasihkkarastojuvvojit, viidáseappot ovddiduvvojit ja juogaduvvojit oahpponeavvoportálas Ovttas/Aktan/Aktesne, vai bohtet ávkin lullisámi ohppiide. Bealit leat maid geatnegahttojuvvon kártet guđe oahpponeavvut leat fidnemis ja guđe oahpponeavvut dárbbášuvvojit.

Šiehtadus lea fámus 3 jagi, ja gusto 31.12.2015 rádjai. Šiehtadus galgá árvoštallojuvvo maŋŋágo šiehtadusáigodat nohká.

4.3 Davviriikkalaš ovttasbargu

2014:s ásahuvvui bargujoavku mii galgá geahčadit riikkaid rasttideaddji sámi oahpahusáššiid. Bargujoavkkus galget leat 2 ovddasteaddji guđe ge davviriikkas Sámis. Norgga bealis lea Sámedikkis ja Oahpahusdirektoráhtas okta ovddasteaddji goappás ge. Bargujoavku galgá earret eará árvoštallat vejolašvuodaid ovttastahttit oahpponeavvobargu ja kártet riikkaid oahpponeavvodili.

5. Dieđihuvvon oahpponeavvodárbu vuodđoahpahussii

Sámediggi lea ávžžuhan sámi oahppoásahusaid addit cealkámušaid ja evttohusaid dan birra guđe fágaid ja ceahkiid/dásiid sin mielas berre vuoruhit go doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái almmuhuvvojit. Cealkin- ja evttohanávžžuhus lea sáddejuvvon sámi joatkkaskuvllaide, ja daidda joatkkaskuvllaide main lea ovddasvástádus davvi-, julev- ja lullisámi guovlluid sámi ohppiin, Sámi oahpaheaddjifierpmádahkii, Sámi lohanguovddázii ja SEAD:ii. Lei dušše okta joatkkaskuvla lullisámi guovllus mii vástidii Sámedikki ávžžuhussii áigemearis. Maŋŋá áigemeari leat ožžon 4 vástádusa, 3 joatkkaskuvllas ja Sámi lohanguovddázis, oktan Saemien Lohkemejarnge ossodagas Elgås.

Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami doaibmaplánabarggus leat buot vástádusat váldojuvvon vuhtii.

Sámedikkis leat jeavddalaš prošeaktačoahkkimat daid oahpponeavvobuvttadeddjiguin, geat ožžot doarjaga Sámedikkis. Dakkár oktavuodain lea Sámediggi bivdán oazžut cealkámušaid ja evttohusaid oahpponeavvoráhkadanstrategiijaid. Sámedikki bargui oahpahuspolitiikalaš áššiiguin lea hui deatalaš ahte sámi gealbobirrasat guldaluvvojit.

5.1 Joatkkaoahpahus

Joatkkaoahpahusa ektui čájehit cealkámušat ahte oahpponeavvut dárbbasuvvojit buot 3 sámegilli fágain sámegiella vuosttašgiellan ja sámegiella nubbigiellan, ja davvisámegielas sámegiella vierisgiellan. Lullisámi guovllus dárbbasuvvojit oahpponeavvut fágain servodatfága, geografijja, historjá ja luonddufága, erenoamážit oahppoplána sámi momeanttaid ektui. Davvisámi guovllus dárbbasuvvojit fáddágirijit fágain design ja giehtaduodji, ja boazodoallu jk2.

Cealkámušat čájehit ahte skuvllat háliidit sihke digitála ja prentejuvvon oahpponeavvuid.

5.2 Vuodđoskuvla

Vuodđoskuvlla várás deattuhuvvo oazžut ráhkaduvvot digitála oahpponeavvuid ja fáddághppagiid eanaš fágaide, ja eanaš ceahkiide. Deattuhuvvo oazžut ráhkaduvvot fáddághppagiid iešguđet oahppoplánaid sámi momeanttaide, ja fáddághppagiid sámegielas vuosttaš- ja nubbigiellan ja čiekŋudeapmái sámegielas. Dárbbasuvvojit maiddá vuodđogirijit lullisámegielas vuosttašgiellan 5.-10. ceahkiide. Cealkámušat čájehit maid ahte dárbbasuvvojit kártenreaidut, giellaapplikašuvnnat, bagadusat bargui vuodđogálggaguin, oahpponeavvut gáiddusoahpahussii ja neahttaresurssat buot fágaide.

6. Hástalusat ja doaibmabijut

Sámediggi áigu plánaáigodagas váikkuhit dahkat oahpponeavvobuvttadeami beaktileabbon. Áŋgiruššan digitála oahpponeavvuiguin galgá nannejuvvot. Sámediggi áigu maiddá vuoruhit muhtun dahkosiid fáddághppagiiguin, erenoamážit dakkár fágain main ollásit dahje muhtumassii váilot oahpponeavvut, ja fáddághppagiid árbedieđus.

Sámedikki matriissas mii čájeha ráhkaduvvon ja álggahuvvon oahpponeavvuid, boahtá ovdan ahte ain leat hástalusat oahpponeavvoráhkadeami oktavuodas. Ain leat ollu fágat ja jahkeceahkit main váilot oahpponeavvut, erenoamážit joatkkaoahpahusas. Mii oaidnit maiddá ahte eai buot mihttomearit oahpponeavvoráhkadeami 2009-2012 strategalaš plánas leat ollašuhthtojuvvon.

Oahppoplánaid ođasmahttin buvttiha dárbbu ođasmahttit oahpponeavvuid. Dát lea álo hástalus skuvlavuogádahkii. Oahppoplánaid ođasmahttin lea sámi oktavuodas erenoamáš hástaleaddjin dannego álo váilot oahpponeavvut, ja dannego ekonomalaš rámmat eai dávis boares ja ođđa dárbbuide.

Jagiin 2012/2013 ođasmahttojuvvojedje oahppoplánat sámegielas, dárogielas, dárogielas daid ohppiid várás geain lea sámegiella vuosttašgiellan, servodatfágas, servodatfágas – sámi, luonddufágas,

luonddufágas – sámi, matematihkas ja engelasgielas. Danne lea dál stuorát dárbu ráhkadit oahpponeavvuid Máhttoloktema – sámi ja ođasmahttojuvvon oahppoplánaid vuodul.

6.1 Ekonomalaš rámmat

Sámedikki ekonomalaš rámmat oahpponeavvoráhkadeapmái leat menddo gáržžit dárbbuid ektui. Maŋimus jagiid lea ohccojuvvon lagabui gávccilogi miljon ruvnnu doarjjan juohke jagi, dan ektui go jahkásaččat lea bušeterejuvvon vuollel 18 miljon ru. Gáržžes bušeahta geažil ohcanhivvodaga ektui lea Sámediggi ferten dahkat čavga vuoruhemiid, ja biehttalit ollu buriid ohcamiid. 2014:s ohccojuvvui sullii 70 miljon ruvnnu doarjjan oahpporesursaráhkadeapmái. Sámedikki oahpponeavvobušeahtta lei 17,6 miljon ru.

Doaimbaidju:

- Sámediggi áigu lasihit sámi oahpponeavvuráhkadeami ekonomalaš rámma.
- Sámediggi hábme ovttas Máhttodepartemeanttain ja oahpahusdirektoráhtain ja regionála ja báikkálaš ovttasbargoguimmiiguin eanet ulbmillaš diehtujuohkima sámi oahpponeavvuid birra, sámi oahpponeavvoportála birra ja eará sámi digitála oahppanressursaid birra

6.2 Sihkkarastit vuoigatvuođa sámi oahpponeavvuid oahpahus- ja priváhtaskuvlálaga

Oahpponeavvut leat deatalaš reaidut oahpaheddjiide ja ohppiide sihkkarastimis ahte oahppit galget juksat daid gealbomihhtomeriid ja vuodđogálggaid maid oahppi galgá háhkat oahpus Máhttoloktema vuodul.

Sámi ohppiin lea seamma vuoigatvuohta go dáža ohppiin ge fidnet buot oahpponeavvuid iežaset eatnigillii. Dilli lea dál, máŋga jagi máŋgá go skuvlaodastus Máhttolokten ja Máhttolokten – sámi čadahuvvui, nu ahte ovdáneapmi lea dáhpáhuvvan sámi oahpponeavvuid ektui, muhto ain váilot sámi oahpponeavvut mat čuvvot ođđa oahppoplánaid, muhtun fágain ja muhtun dásiin. Danne ferte okta váldomihhtomeriin Sámedikki oahppo- ja oahpahuspolitihkas leat dat ahte lága bokte ásahuvvojit vuoigatvuođat sámi oahpponeavvuide, seamma lálkai go dáža ohppiide ge. Sámediggi lea meannudettiin oahpahuslága geassemánu 2014 čujuhan dasa ahte sámi ohppiid vuoigatvuohta oahpponeavvuide iežaset oahpahusgillii ii leat sihkkarastojuvvon lágas oktan dasa gulli lálkkaásahusain. Vuoigatvuohta oahpponeavvuide goappašiid dárju giellahámiin lea sihkkarastojuvvon oahpahuslágas ja vuoigatvuohta aiddostahttojuvvo ja nannejuvvo lálkkaásahusas.

Doaimbaidju:

- Sámediggi áigu bivdit ahte oahpahus- ja priváhtaskuvláláhka ođasmahttojuvvo nannen dihtii sámi ohppiid vuoigatvuođa oahpahussii sámegeielas ja sámegeillii ja sámi kulturárvvuid vuodul, dás maiddá erenoamážit vuoigatvuođa sámi oahpponeavvuide buot fágain olles vuodđooahpahusas.

6.3 Digitála ovdáneapmi

Digitála oahpponeavvut ovdánit hui johtilit. Ođđaseamos digitála čovdosuiguin lea divrras ja áddjái ráhkadit oahpponeavvuid, dattetge lea digitála oahpponeavvuid hálbbit ođasmahttit. Seammás dárbbášuvvojit eanet dakkár ressursat.

Jagi 2012 geavaheaddjiiskadeapmi sámi oahpponeavvuid birra, maid Oahpahusa IKT guovddáš ja Sámediggi čađaheigga, čájeha ahte sámi digitála oahpponeavvut váillahuvvojit. Geavaheaddjiiskadeapmi čájeha ahte sámi digitála oahpponeavvut ohcaluvvojit vuodđooahpahusa buot ahkejoavkkuide (iskadeami čuokkis 4,8).

Digitála oahppanreaidut ovddastit ođđa oahppanproseassaid skuvllain. Daid geavaheapmi movttidahtta ohppiid ja arvosmahtta eanet oahppami. Dasa lassin leat dat oahpponeavvut boahpteáigásaččat go geahččá ávkki teknologalaš gálggain. Digitála gálggat gullet oahppoplána mielde daidda vuodđogálggaide maid oahppit galget ovddidit ja nannet vuodđoskuvllas.

Sámedikki mielas lea hui deatalaš ahte sámi ohppiin lea vejolašvuohta fidnet mánggalágan movttiidahtti, mánggadáfot ja dássearuvuvon digitála oahpponeavvuid, mihttomearrin lea ahte láchčojuvvo interaktiiva oahppanproseassaide.

Stuorra oassi dan sámegeoloahpahusas maid sámi ohppiin lea vuoigatvuohta oazžut, čadahuvvo gáiddusoahpahussan. Sámediggi oaivvilda ahte dárbbášuvvojit oahpponeavvut mat leat heivehuvvon dán oahpahusvuohkái, ja ferte oazžut stuorát fuomášumi dás duohko. Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte sámi gáiddusoahpahussii addojuvvojit eanet resurssat dohkálaš teknologalaš čovdosiidna ja resurssat sihkkarastimii buriid fysihkalaš oahppanarenaid oassin das.

Doaibmabijut:

- Sámediggi áigu vuoruhit digitála oahpponeavvuid ráhkadeami vuodđooahpahusa buot dásiide, dás maiddái oahpahusávdnasiid mat leat heivehuvvon gáiddusoahpahussii.
- Sámediggi áigu háhkat visogova das geavahuvvojit go sámi digitála oahpponeavvut skuvllain, ja áigu čadahit geavaheaddjiiskadeami sámi digitála oahpponeavvuid geavaheamis.

6.4 Ovttas | Aktan | Aktesne

Sámediggi áigu ovdánahttit viidáseappot sámi oahpponeavvoportála Ovttas | Aktan | Aktesne, ja áigu nannet dán barggu dainna lágiin ahte eará gielat digitála oahpponeavvut heivehuvvojit ja jorgaluvvojit sámegeilli.

Ovttas | Aktan | Aktesne lea juo heivehan/jorgalan digitála oahpponeavvuid golmma sámegeilli, ja háliida joatkit dán barggu.

Deatalaš lea deattuhit ahte Ovttas | Aktan | Aktesne doaibmabidju lea hui guovddáš doaibmabidju man bokte juohkit máhtu sierra sámi oahpponeavvuid birra. Dán áigge go váilot oahpponeavvut lea erenoamáš deatalaš muitit ahte portála áigumuššan lea álkiduhttit oahpaheddjiid almmuhit sin oahpahusdakhosiid ávkin eará sámi oahpaheddjiide. Dasa lassin oaidná Sámediggi vejolašvuođaid ovdánahttit portála, earret eará lávejit sámi oahpaheaddjit váillahit máhtu báikkálaš oahppoplánaid ovddideamis, Máhttoloktema 06 mielde. Ollu sámi oahpaheddjiin lea okto ovddasvástáduš sámi oahpahusas sin skuvllas, nu ahte sis ii leat vejolašvuohta ovttas bargat eará sámi resursaolbmui. Oahpaheddjiide livččii maiddái ávkkálaš jos neahttaportálas lassin oahpponeavvuide, livčče jurdagat báikkálaš oahppoplánaid birra, áinnas gullevaš girjjálašvuođalisttaiguin ja oahpahusdakhosiin. Danne ferte Sámedikki oahpahus- ja oahppopolitiikka oktavuodas leat sáhka dán neahttaresurssa boahteáigge ja viidáseappot ovddideami birra.

Sámediggi atná vuodđun dan ahte departemeanttas lea viiddis ovddasvástáduš neahttaportála ovddideamis. Máhttodepartemeanta lea vuolggahan jurdaga portála ásadeamis, mii čujuhit Stuorradiggedieđhussii nr 28 (2007-2008) Sámeopolitiikka birra, mas čuožžu:

”Departementet vil ta initiativ til, i samarbeid med Utdanningsportalen www.utdanning.no å kartlegge og lage en oversikt over trykte og digitale samiske læremidler. Det vil bli opprettet et eget nettsted for samiske læremidler på www.utdanning.no” (Departemeanta vuolggaha jurdaga ovttas bargguin Oahppoportálain www.utdanning.no kártet ja ráhkadit geahčastaga deaddiluvvon ja digitála oahpponeavvuin. Ráhkaduvo sierra neahttabáiki sámi oahpponeavvuid várás www.utdanning.no)

Utdanning.no lea dál oassi IKT oahpabuseguovddášis.

Neahttaportála Ovttas | Aktan | Aktesne lea dál šaddan deatalaš reaidun sámi oahpaheddjiide.

Doaibmabijut:

- Sámediggi áigu searvat portála Ovttas/Aktan/Aktesne sihkkarastimii ja nannemii.

- Sámediggi áigu viidáseappot ovddidit ovttasbarggu neahttabáikkiin Ovttas | Aktan | Aktesne ja váikkuhit dan ahte Ovttas | Aktan | Aktesne šattašii eanet geavaheaddjioiddot.

6.5 Kártenávdnasat ohppiide geain leat sierra dárbbut

Sámediggi lea ovdalis juolludan doarjaga dakkár kártenávdnasiid ráhkadeapmái mat leat heivehuvvon erenoamášpedagogihkalaš diagnostiseremii ja oahpahussii sámegillii. Dat lea vuoruhuvvon seamma dásis dábálaš ja erenoamášpedagogaš oahpponeavvuiguin.

Kárten ja diagnostiserenávdnasat leat deatalaččat vai sáhtta addit ohppiide geain leat erenoamáš dárbbut, heivehuvvon oahpahusa árrat. NORUT raporta “*Kartlegging av samiske spesialpedagogiske tilbud og behov*” čájeha ahte váillahtit ollu oahppoávdnasiid ja kártenávdnasiid mat leat láchččojuvvon erenoamášpedagogaš diagnostiseremii ja oahpahussii sámegillii. Váttis lea oažžut geahčastaga máná ollislaš giellagálggas go dán lágan iskammat eai gávdno. Ain váilot kártenávdnasat buot sámegielain, muhto erenoamážit julev- ja lullisámegillii.

Kártenávdnasiid ráhkadanprošeavttat leat dattetge hui divrasat, ja dat váikkuha Sámedikki ovddasvástádussii sámi oahpponeavvuid ovddideaddjin. Dán vuodul ii áiggo Sámediggi joatkit dán barggu.

Doaimbaidju:

- Sámediggi áigu bargat Máhttodepartemeantta ektui dainna mihttomeriin ahte ráhkadit eanet kártenávdnasiid sámi ohppiide geain leat erenoamáš dárbbut.

6.6 Nuvttá oahpponeavvoortnet

Sámediggi šiehtadii 2009:s oahpponeavvobuvttadeddjiiguin addit nuvttá oahpponeavvuid skuvlaeiggiid. Dahkkojuvvojedje golbma sierralágan šiehtadusa; juo almmuhuvvon oahpponeavvuid oastimis, álggahuvvon oahpponeavvoprošeavttaid buhtadusas ja odđa oahpponeavvuid juogadanbuhtadusas. Dáid šiehtadusaid duogázin lei oažžut sámi oahpponeavvuid buorebut olámuddui skuvllain ja hehttet stuorra oahpponeavvorájuid šaddamis lágádusaide.

Sámedikki árvoštallamiid mielde leat ortnegis leamaš muhtun vuorddekeahes váikkuhusat. Earret eará ii lean Ruotas ja Suomas vejolašvuohta oastit daid sámi oahpponeavvuid mat leat buvttaduvvon Norggas. Giellaguovddážit Norggas ja priváhta beroštumit maid eai leat beassan oastit oahpponeavvuid, danne go Sámediggi lei daid buot oastán. Dát lei divrras ortnet, ja lea dagahan dan ahte ruđat eai leat juolluduvvon nu ollu oahpponeavvoprošeavttaide sávaldaga ektui. Šiehtadusaid dahkama rájes lea 10-15 % jahkásaš oahpponeavvuid buhtadandoarjagis mannan nuvttá oahpponeavvuid juogadeapmái skuvlaeiggiid.

Buot ohppiin Norgga vuodđoskuvllain lea riekti oažžut nuvttá oahpponeavvuid. Norgga vuodđoskuvllain lea skuvlaeiggiid ovddasvástádus háhkat oahpponeavvuid ohppiide. Sámedikki ovddasvástádus lea sihkarastit odđa ja áigeguovdilastojuvvon oahpponeavvuid buvttadeami.

Eanaš oassi oahpponeavvorájus leat dál ostojuvvon ja juogaduvvon. Dán vuodul luovvanit Sámedikkis ruđat mat leat mannan oahpponeavvuid oastimii ja juogadeapmái, ja sáhtta dál geavahit daid ruđaid buvttadit eanet oahpponeavvuid dás duohko. Dán vuodustit dainna go ain váilot oahpponeavvut ollu fágain ja ollu cehkiin vuodđoskuvllain. Dasto čájeha dat go bohtet hui ollu prošeaktaohcamat ahte lea kapasitehta nannet oahpponeavvobuvttadusa.

Doaimbaidju:

- Sámediggi áigu hoahpuhit oahpponeavvobuvttadusa ja luvve ruđaid buvttadandoarjagis, oahpponeavvuid oastin- ja juogadanšiehtadusas dasa ahte eanet ráhkadit oahpponeavvuid daid stuorra dárbbuid ektui mat gávdnojit ollu fágain ja ollu cehkiin vuodđoskuvllain.

6.7 Ohcanvuđot ortnet – almmolaš háhkan

Dál hálddaša Sámediggi oahpponeavvobuvttadusa ohcanvuđot ortnegiid bokte, spiehkastahkan lea matematihka girji mii dál lea jorgaluvvomin dárogielas sámegillii olles vuodđoskuvlla várás. Oahpahusdirektoráhtas leat nugo Sámedikkis ge, ohcanvuđot ortnegat oahpponeavvuide muhtun fágasurggiin.

Dat mii lea leamaš buorre dálá ohcanvuđot ortnegis oahpponeavvuid vuoruheami oktavuodas lea, ahte oahpponeavvuid buvttadeddjiin lea stuorát fágalaš friijavuolta ieža mearridit oahpponeavvuid sisdoalu.

Buot ollislaš oahpponeavvut, maid Sámediggi ain áigu vuoruhit plánaáigodagas, leat stuorra prošeavttat sihke áiggi, viidodaga ja hatti dáfus. Dát prošeavttat hálddašuvvojit ceahki, dási ja giela mielde amas Sámedikki bušeahtta čadnojuvvot daidda máŋga jagi ovddasgavlui. Ulbmillaš lea gávdnat čovdosiid maid bokte vuoruhit dán lágan prošeavttaid ollislaččat.

Sámediggi áigu doaibmaplána doaibmaáigodagas 2015-2018 bálldalaga ohcanvuđot ortnegiiguin čadahiit geahččalanprošeavtta ovdagihtii kvalifiserenortnegiid ektui lágádusaid várás dainna mihttomeriin ahte dahkkojuvvot rámmašiehtadusat. Dát guoská muhtun oassái sámi oahpponeavvuide ollislaš bušeahttarámmas.

Go lágádusjoavku lea kvalifiserejuvvon ovddalgihtii kvalifiserenortnega bokte, áigu Sámediggi bidjat konkrehta prošeavttaid ráddjejuvvon fáldatvurrui kvalifiserejuvvon lágádusaid gaskkas. Vejolaš eavttuid bokte mat čatnasit gelbbolašvuhtii davvi-, julev- ja lullisámegielas, de váikkuha doavumis ortnet lágádusaid kvalitehta nannema, ja dasto ožžot lágádusat eanet einnostan vejolaš rámmaid sihke doibmii ja buvttadeapmái.

Doaibmabidju:

- Sámediggi áigu plánaáigodagas čadahiit geahččalanprošeavtta ovdakvalifiserenortnegii lágádusaid dainna ulbmiliin ahte ráhkadit rámmašiehtadusaid ráhkadit oahpponeavvuid mat gokčēt buot.

6.8 Oahpponeavvobuvttadeaddjit

Oahpponeavvohcamiid meannudeamis ja fágalaš árvvoštallamis doallá Sámediggi sámi oahppi guovddážiis. Dat mearkkaša dan ahte gelbbolašvuodabirrasat ja buot lágádusat, maiddá norgalaš lágádusat sáhttet oazžut doarjaga Sámedikkis sámi oahpponeavvuid ovddideapmái.

Sámi lágádusain lea guovddáš rolla sámi oahpponeavvuid ovddideami oktavuodas. Danne ferte ain leat mihttomearrin ahte Sámediggi váikkuha ahte lágádusat gelbbolaš ja kvalifiserejuvvon aktevrán, sáhttet bisuhit doaimma oahpponeavvuid ráhkadeami sihkkarastimii. Sámediggái lea deatalaš bisuhit dássedis, nana ja beaktis sámi fágabirrasa lágádussuorggis.

Lágádusat vuodđudit buvttadusaset bálvalusaid oastimii oahpponeavvočállin. Lágádusat leat vásihan ahte hástalus lea dat go leat unnán sámi oahpponeavvočállit ja jorgaleaddjit sierra oahpponeavvoprošeavttaid várás. Erenoamážit lulli- ja julevsámi oahpponeavvoprošeavttaide. Vátna olmmošlaš resurssat ájihit ollu oahpponeavvoprošeavttaid ráhkadeami ja gárvvisteami.

Sámediggi addá jahkásaččat doarjaga erenoamášpedagogalaš oahpponeavvuide gelbbolašvuoda- ja fágabirrasiidna nugo Sámi Allaskuvlii/Sámi lohanguovddáži ja - Sámi earenoamášpedagogalaš doarjalussii. Seammás go dat leat oahpponeavvobuvttadeaddjit, de dat maiddá leat deatalaččat oahpponeavvodárbbuid fuomáseamis áiggis áigái erenoamášpedagogalaš fágasuorggis. Sámediggi áigu plánaáigodagas árvvoštallat sáhtášii go daidda ja sullasaš gelbbolašvuoda birrasiidna addit rámmadoarjaga, mat iešheanalis vuodu alde álggahit ja ovddidit oahpponeavvuid dárbbu mielde. Otnáš geavahusa rievdadeapmi buktá dárbbu eanet gulahallat ja árvvoštallat áigeovdilis oahpponeavvobuvttadeddjiiguin, ovdal go doaibmabijut álggahuvvojit.

Šiehtadus Sámedikki, Sámi allaskuvlla ja Engerdal suohkana gaska lullisámi gelbbolašvuoda birra sihkkarastimis ja ovddideamis loahppá 2015:s. Šiehtadusa ulbmilin lea sihkkarastit ja ovddidit lullisámi gelbbolašvuoda birra mii áhahuvvui ovddeš Elgá proševtta oktavuodas. Šiehtadus galgá ođasmahttojuvvot ja bealit áigot vuosttaš jahkebealis 2015 mearridit mo šiehtadus šaddá. Sámediggi oaidná ahte lea dárbu ođasmahttit šiehtadusa ja ahte bealit bidjet stuorát fuomášumi njuolga oahppoávdnasiid ovddideapmái lullisámegillii.

Doaimmabijut:

- Sámediggi atná deatalažžan váikkuhit ahte lágádusaid ja eará oahpponeavvobuvttadeddjiid sámi gielalaš fágabirrasat nannejuvvojit. Válđoáššis dan bokte ahte addit lágádusdoarjaga sámi lágádusaide.
- Sámediggi áigu lasihit máksomeriid buvttadeapmái ja jorgaleapmái gilvalannávccalaš dássái, álkiduhttin dihte lágádusaid háhkat oahpponeavvoovddideddjiid ja jorgaleddjiid.
- Álggahit gulahallama áigeguovdilis gelbbolašvuoda birrasiguin rámmašiehtadusaid ásaheami várás erenoamášpedagogalaš oahpponeavvuid ráhkadeapmái.
- Sámediggi áigu gulahallama bokte Sámi allaskuvllain ja Engerdal suohkaniin, árvoštallat gustovaš šiehtadusa ođasmahttima, mii siskkilda lullisámi gelbbolašvuoda birra ja lullisámi oahpponeavvuid ráhkadeami.

6.9 Oahpponeavvoproševttaid čuovvleapmi

Sámedikkis lea jeavddalaččat ovttasbargu fágabirrasiguin oahpponeavvoráhkadeami siskkobealde, erenoamážit daid oahpponeavvobuvttadeddjiiguin mat ožžot prošektadoarjaga Sámedikkis.

Sámediggi čuovvola oahpponeavvoproševttaid jeavddalaš prošektačoahkkimiid bokte oahpponeavvobuvttadeddjiiguin, ja čoahkkimat leat hui deatalaš gulahallanarenat. Bargujoavkku raporttas sámi oahpponeavvuid ovddideami ja ráhkadeami beavttálmahttima birra (2010), mas mielde Sámediggi, Máhttodepartemeanta ja Oahpahusdirektoráhta, evttohuvvo lávgadeappo gulahallan oahpponeavvobuvttadeddjiiguin ja lágidit semináraid oahpponeavvobuvttadeddjiide ja -čállide.

Sámediggi lea maŋimuš jagiid vuoruhan ruđaid njuolga oahpponeavvuid ráhkadeapmái, ii ge leat vuoruhan fága- ja gulahallansemináraid oahpponeavvobuvttadeddjiiguin. Mii oaidnit ávkki dán lágan deaivvadanbáikkiin fágalaš lonuhallama ja hálddahaslaš muddemiid ektui, mat oktiibuot beavttálmahtášedje oahpponeavvuid ráhkadeami dan seammás go fágalaš kvalitehta gozihuvvošii.

Doaimmabidju:

- Sámediggi áigu lágidit jeavddalaččat semináraid sámi oahpponeavvuid ráhkadeddjiide.

6.10 Joatkkaoahpahus

Sámediggi áigu vuoruhit bajimužžii oahpponeavvuid ráhkadeami vuodđoskuvlla vuolimus ceškiid várás, danne vai ovddiduvvojit doarvái oahpponeavvut álgoahpahusa rájes ja bajás guvlui joatkkaoahpahusa várás.

Stuorradiggedieđáhusas 20 (2012-13) “På rett vei, Kvalitet og mangfold i fellesskolen” boahdá ovdan ahte departemeanta áigu geahčadit smávva ja gáhttenárvosas fágaid fálaldatstruktuvrra. Sámediggi háliida jođáneamos lági mielde ođasmahttit oahppoplánaid dáid fágaid várás, mii mearkkaša dan ahte Sámediggi de ferte vuoruhit oahpponeavvuid daid fágaid várás.

Sámediggi goziha oahpahuspolitihkalaš oainnu joatkkaskuvla dásis, earret eará Sámedikki ovttasbargošiehtadusaid bokte Finnmárku ja Romssa fylkkagielddaiguin, ja lullisámi guovllu fylkkagielddaiguin.

Doaimmabijut:

- Sámediggi áigu ruhtadit oahpponeavvuid duodje- ja boazodoallofágain, maŋŋá go ođasmahttojuvvon fágaplánat leat boahán.

- Sámediggi áigu váikkuhit muhtun joatkkaskuvlla ovddideami Romssas, gč. ovttsbargošiehtadusa Romssa fylkkasuohkaniin, šaddat resursaskuvlan sámi fáttáid digitála oahpponeavvuid ektui.

6.11 Sámedikki oahpponeavvohálddašeapmi

Sierra lágan oahpponeavvuid sisdoallu, hápmi ja maiddá buvttadanproseassat rievddadit dađistaga. Oahppoplánaid gelbbolašvuodamihttu bidjá dávjá odđa gáibádusaid ja dárkilastimiid oahpponeavvuid sisdoalu ja hámi ektui. Erenoamáš hástaleaddji sáhtta leat dovdat buvttadanproseassaid ja erenoamážit man ollu digitála oahppoávdnasat mákset. Sámediggi ii leat maŋimus jagiin vuoruhan buoridit dahje áigeguovdilastit Sámedikki hálddahuslaš resurssaid gelbbolašvuoda. Sis geain lea ovddasvástádus áššemeannudit, dohkkehit, čuovvolit ja bearráigeahčeat deaddiluvvon ja digitála oahpponeavvuid, ferte leat gelbbolašvuolta buot buvttadanproseassaid birra.

Doaimbaidju:

- Sámediggi áigu buoridit gelbbolašvuoda oahpponeavvobuvttadusa doarjjahálddašeamis, erenoamážit digitála oahppanresurssaid ektui.

6.12 Sámi oahpponeavvoovttasbargu

Sámediggi oaidná dárbbu buoridit sámi oahpponeavvoovttasbarggu Ruota ja Suoma sámedikkiiguin, dainna áigumušain ahte buoridit oahpponeavvobuvttadeami miehtá Sámi. Vuodđomateriálat oppasámi oahpponeavvoovttasbarggu buorideapmái leat juo muhtin muddui hábmejuvvon ovttsbargoorgána Sámi Parlamentáralaš Ráđi bokte, gos earret eará gávdno raportta organiserema birra ja áigumuša ovdánahttima eavttuid birra oppasámi oahpponeavvoguovddáza olis.

Doaimbaidju:

- Sámediggi vuolgga ášši Ruota ja Suoma sámedikkiide dainna áigumušain ahte buoridit oahpponeavvoovttasbarggu riikkarájáid rastá, ja guorahallá erenoamážit vejolašvuodaid heivehit oahpponeavvuid mat leat ráhkaduvvon Suomas ja Ruotas, Norgga oahppoplánaide.

7. Fokusguovllut plánaáigodagas

Sámedikki višuvdna lea ahte sámi ohppiin vuodđoskuvllas galget leat sámi oahpponeavvut buot fágain ja cehkiin. Vuoruheamit doaimbaplánas leat dahkkojuvvon dán sávaldaga vuodul, ja rasttilda daid ekonomalaš rámmaid mat Sámedikkis leat leamaš ovddit juolludemiin. Boahhteáiggi sávaldahkan lea sáhttit ovddidit ekonomalaš rámmaid oahpponeavvuid ráhkadeapmái.

Dál mii leat bázahallan lulli- ja julevsámegiela oahpponeavvuid buvttademiin. Sámediggi áigu danin áigodagas 2015-2018 vuoruhit buvttadit oahpponeavvuid lulli- ja julevsámegillii.

7.1 Vuodđooahpahusa dábálaš oahpponeavvut

Váldomihttomearri

Sámedikki oahpponeavvomatriisa čájeha ahte ain váilot ollu oahpponeavvut vuodđooahpahusa várás. Eanaš fágain leat ceahkit/dásit main váilot oahpponeavvut. Sámediggi áigu vuogádatlaččat bargat dan ala ahte buot fágaide šaddet sámi oahpponeavvut buot dásiide/cehkiide. Sámi oahppoplána fágat galget vuoruhuvvot vuosttamužžii. Sámediggi vuoruha sámi ollislaš oahpponeavvuid odđa ovddideami. Dalle go lea lunddolaš ja vástida eanemusat ulbmila vuoruhit fáddágirjjiid, applikašuvnnaid, ja eará fáddávuđot oahpponeavvuid. Ovdamearkan leat fáddávuđot oahpponeavvut sámi árbedieuid birra. Fágain ja fáttáin gos lea vejolaš, galgá oahpponeavvuid jorgaleapmi ja heiveheapmi eará gielain maiddá árvoštallojuvnot.

Sámi digitála oahpponeavvut váilot otnáš servodagas. Dan ektui mii gávdno dáža ohppiid várás, leat sámi oahppit áibbas bázahallan. Sámediggi háliida vuoruhit digitála oahpponeavvuid eanet go dán rádjai. Erenoamážit deattuhuvvo dakkár digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmi maid bokte oahppit ja oahpaheaddji sáhttet bargat ovtta digitála.

7.1.1. Oahpponeavvut lullisámegillii:

2015:

Sámegiella vuosttaš giellan 8. jahkeceahkkái.

Servodatfága 1.-4. jahkecehkiide, ođđa buvttadeapmi dahje jorgaleapmi.

Servodatfága, Geografija 8.-10. jahkecehkiide. Parallealla almmuheapmi julev- ja davvisámegillii.

Design ja duodji Jo2-Jo3. Fáddávudot oahpponeavvut.

2016:

Sámegiella vuosttaš giellan 9. jahkeceahkkái.

Sámegiella nubbin giellan, Sámegiella 3. nuoraidceahkkái/Sámegiella 4 Jo dásiin 1-3.

Servodatfága, Historjá 5.-7. jahkecehkiide. Ođđa buvttadus dahje jorgaleapmi.

Servodatfága, Servodatmáhttu 8.-10. jahkecehkiide. Parallealla almmuhuvvo julevsámegillii.

2017:

Sámegiella vuosttaš giellan 10. jahkeceahkkái.

Servodatfága, Historjá 8.-10. jahkecehkiide.

Historjá Jo2-Jo3.

RLE 5.-7. jahkecehkiide.

Duodji 1.-7. jahkecehkiide.

Luonddufága 1.-4. jahkecehkiide.

2018:

Sámegiella vuosttaš giellan Jo1.

Sámegiella nubbin giellan, dássi 7-9. joatkkaoahpahas.

Luonddufága 5.-7. jahkecehkiide.

Biebmu ja dearvvašvuolta 5.-7. jahkecehkiide. Almmuhuvvojit parallealla julevsámegillii.

7.1.2 Oahpponeavvut julevsámegillii:

2015:

Sámegiella vuosttaš giellan 10. jahkeceahkkái.

Sámegiella vuosttaš giellan 2.-4. jahkecehkiide.

Sámegiella vuosttaš giellan, Sámegiella 3 nuoraid ceahkis/Sámegiella 4 joatkkaskuvllas/Sámegiella dássi 3.

Servodatfága 1.-4. jahkecehkiide, ođđa buvttadeapmi dahje jorgaleapmi.

Servodatfága, Geografija 8.-10. jahkecehkiide. Almmuhuvvo parallealla lulli- ja davvisámegillii.

Design ja duodji Jo2-Jo3. Fáddávudot oahpponeavvut.

2016:

Servodatfága, historjá. 5.-7. jahkecehkiide. Ođđa buvttadeapmi dahje jorgaleapmi.

Servodatfága, Servodatmáhttu, 8.-10. jahkecehkiide. Almmuhuvvo parallealla lullisámegillii.

2017:

Sámegiella nubbin giellan, Sámegiella 2 dássi 4-6 Nuoraidceahkki/Sámegiella 3 dássi 4-6

Joatkkaoahpahas.

Servodatfága, Historjá 8.-10. jahkecehkiide.

Historjá Jo2-Jo3.

RLE 5.-7. jahkecehkiide.

Duodji 1.-7. jahkecehkiide.

Luonddufága 5.-7. jahkecehkiide.

2018:

Sámegiella nubbin giellan, Dássi 7-9. Joatkkaoahpahas.

Sámegiella vuosttaš giellan Jo1.

RLE 8.-10. jahkecehkiide.

Biebmu ja dearvvašvuolta 5.-7. jahkecehkiide. Almmuhuvvo parallealla lullisámegilli.

7.1.3 Oahpponeavvut davvisámegilli:

2015:

Sámegiella vuosttaš giellan Jo1.

Servodatfága, Geografija 8.-10. jahkecehkiide. Almmuhuvvo parallealla lulli- ja julevsámegilli.

Geografija Jo1-Jo2.

Design ja Duodji Jo2-Jo3. Fáddávuđot oahpponeavvut.

Musihkka 1.-4. jahkecehkiide. Oahpaheadjibagadus.

Luonddufága 5.-7. jahkecehkiide. Fáddávuđot oahpponeavvut árbedieđuid várás.

Biebmu ja dearvvašvuolta 5.-7. jahkecehkiide.

2016:

Sámegiella vuosttaš giellan Jo2.

Sámegiella nubbin giellan. Dásiide 7-9. Joatkkaoahpahusas.

Luonddufága 5.-7. jahkecehkiide.

Valáštallan 1.-10. jahkecehkiide.

2017:

Sámegiella vuosttaš giellan Jo3.

Duodji 8.-10. jahkecehkiide. Fáddávuđot oahpponeavvut.

2018:

Sámegiella nubbin giellan, Sámegiella 2 Dásiide 4-6 Nuoraidceahkki/Sámegiella 3 Dásiide 4-6

Joatkkaoahpahusas.

8. Raportereren

Sámedikki doaibmaplána oahpponeavvoráhkadeami birra 2015 – 2018, čuovvoluvvo Sámedikki jahkásaš bušehtaid bokte áigodagas. Jahkásaš bušehtain mearriduvvojit vuoruheamit ja gáibádusat, ja dasto ulbmilolahusa eavttut váikkuhangaskaopmeortnegii. Jahkásaš raportereren váikkuhangaskaomiid geavaheami birra oahpponeavvuid ráhkadeapmái dahkkojuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa bokte mas lea maiddá Sámedikki jahkereketdoallu mielde.

Sierra doarjjaortnegiid beaktilvuolta sámi oahpponeavvuid buvttadeapmái galgá evaluerejuvvot ovdal plána ođasteami. Juohke jagi ráhkaduvvo resursarehketdoallu mas oainnusmahttojuvvojit golut mat juolluduvvojit oahpponeavvuide.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 10.10.14 dii.14.30.

Vuđđogiella:

Ášši/Sak EKL	005/14
Ášši/Sak DC	031/14

Sámedikki bivdo- ja hálddašanprinsihpat guolástusas – Gonagasreabbá

Arkiivaáššennr.
14/1828

Meannudeamit

Politihkalaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámediggeráđdi	09.09.14	SR 112/14
Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	6. – 7.10.10.14	EKL
Sámedikki dievasčoahkkinn	8. – 10.10.14	DC 031/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 10.10.14 dii. 09.00

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus
1	09.09.14	Sametingsrádet	Sak SR 112/14
2	16.12.2013	Fiskeri- og Kystdepartementet	Bestilling vedrørende evaluering av kongekrabbeforvaltningen
3	11. april 2014	Fiskeridirektoratet, Bergen	Evaluering av kongekrabbeforvaltningen

II Evttohusat ja mearkkašumit

Sámediggeráđi mearrádusárvalus:

Sámediggi čujuha Guolástus- ja Riddodepartemeantta dingomii gonagasreabbáhálddašeami 16.12.2013 árvvoštallamis, ja Guolástusdirektoráhta árvvoštallanraportii beaiváduvvon 11.04.14.

Sámediggi bisuha dan oainnu ahte sápmelaččat leat oamastan vuoigatvuodaid guolásteapmái ja eará mariidna resurssaide riddolagaš sámi guovlluin. Danne lea rittu sápmelaččain ja earáin geat ássat rittus guolástanvuoigatvuohta dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš boares vieru vuođu. Álbmotrievtti njuolggadusat álgoálbmogiid ja minoritehtaid birra addet dasa lassin vuođu guolástanvuoigatvuhtii. Danne oavvvilda Sámediggi ahte muddendoaimbajuid guolásteamiis ii sáhte mearridit nu ahte dan sáhtta ipmirdit dan láhkai ahte dat váldet eret sápmelaččain vuoigatvuođa čadahit gánnáhahtti guolásteami man vuođu bisuhit kultuvrra oktán gielain, ealáhusdoaimmahemiin ja servodateallimiin. Dát guoská maiddái gonagasreabbábivdui smávva fatnasiiguin.

Vuollel 11 mehtera guhkkosaš guollefatnasat leat riddo- ja vuotnaguovlluid sámi kultuvrra geađejuolgin. Guolástusdirektoráhta árvvoštallanraportta evttohusat, ahte ásaht fanassturrodagaid vuolimus ráji, doaimmagáibádusaid, earreráidalaša ja eará mearrádusaid, sáhtta buvttihit eanet vealggi ovttaskas guolásteaddjái ja earret eará hedjonahttit gánnáheami ja hehttet rekruutterema ja bivdinvejolašvuođa rabas luohkás. Sámediggi oavvvilda ahte go dáid doaimbajuid čadaha, de čuhcet dilálašvuođat erenoamáš garrasit árbevirolaš sámi guovlluide gosa gonagasreabbá lea leavvan ja dál šaddan oassin sin guolásteami vuođus geat ássat doppe.

Sámediggi oaivvilda ahte ollu evttohusat direktoráhta árvvoštallanraporttas, sáhttet leat mielde hedjonahttimin riddo- ja vuotnaguovvluid sámi kultuvrra vuđđosa, mii ii oktiiheive mearraresursalága 7. § g bustávain ahte hálddašandoaibmabijut galget leat mielde sihkkarastimin sámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa ja 11. § 6. lađđasiin ahte galgá erenoamážit deattuhit sámi geavaheami ja dan maid geavaheapmi mearkaša sámi báikegottiide. Sámediggi ii oainne ahte departemeantta evttohus heive oktii daid rievdadusaiguin maid Stuorradiggi mearridii mearraresursalágas, oassálastinlágas ja finnmárkkulágas čuovvoleapmin Stuorradikki mearrádusa Innst. o. nr. 80 (2004-2005) 'Finnmarksloven' ja Riddoguoálastuslávdegotti čielggadeami dokumeanttas NOU 2008:5 'Retten til fisket i havet utenfor Finnmark'.

Sámediggi oaivvilda ahte mariidna resurssaid buorre hálddašepmi lea deatalaš. Vai sáhtta fuobmát cahpenjuolggaduslašvuodaid gonagasreabbábivddus, de lea Sámedikki oaidnu dat ahte bearráigeahččaninstánssain galgá leat lohpi geavahit dárbbaslaš ortnegiid ja reaidduid, nu ahte bearráigeahčču bivddu, gáddema ja vuovdima oktavuoda šaddá dohkálažžan.

Sámediggi bivdá konsulterejuvvon ášši viidáset čuovvoleamis miessemánu 2005 mannosáš Konsultašuvdnaproseyraid vuodul ja 13.12.2013 mannosáš Guolástanáššiid konsultašuvdnajuolggadusaid vuodul.

Ealáhus- ja kulturlávdegotti árvalus

Álgu

Kultur- ja ealáhuslávdegoddi meannudan sámediggeráđi mearrádusevttohusa ja mearkašumiid Sámedikki bivdo- ja hálddašanprinsihpaide gonagasreabbábivddus.

Mearkašumit

Lávdegoddi mearkašupmi, Bargiiddellodaga (Bb) lahtut Mariann Wollmann Magga, Marit Kirsten A. Gaup og Per Mathis Oskal, Norgga sámiid riikasearvi (NSR) lahtut Mathis Nilsen Eira, Tor Gunnar Njystad ja Nora Marie Bransfjell, Norgga sámiid riikasearvi/ Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB) lahttu Christina Henriksen, Árja lahttu Inger Elíne Eriksen, Nordkalottfolket lahttu Kjetil Romsdal, Jobttisápmelaččaid listtu lahttu Per Andersen Bævr, Sámit lulde lahttu Regine Emilie Mathisen ja Dáloniid listtu lahttu Isak Mathis O. Hætta evttohit

Ođđa šlájaid hálddašepmi

Resursavuodđu lea dađistaga rievdamin lunddolaš ja olbmuid dahkan rievdadusaid geažil luonddus. Juohke šlaja sámi guovlluin, ođđa vai boares, ferte atnit sámi resursan. Muohtareabbá ja makrealla leat ovdamearkan ođđa šlájaid dain mearraguovlluin mat leat resursavuodđun mearrasámi guolásteddjiide vuonain ja mearragáttiin. Sámi álbmogis galgá leat vejolašvuotta ávkkástallat daid báikkálaš resurssaiguin mat leat olámuttus.

Eiseválddiin lea ovddasvástádus čuovvolit ovdáneami ja Sámediggái lea deatalaš ahte biddjojuvvojit resurssat dasa ahte dutkat ođđa šlájaid ja guorahallat vejolaš váikkuhusaid ja/dahje vejolašvuodaid mearrasámi guolásteddjiide.

NSR/NSR-SáB, Árja, Nordkalottfolket, Jobttisápmelaččaid listtu ja Dáloniid listtu mearkašupmi:

Mannan gonagasreabbáreguleremat ja proseassa mo dahkkui og reabbábivdit main fátnasat vuollil 6 mehtera eai šat beassan bivdit ii lean dohkkehahtti.

Lea baicca ovdamearkan mo ii galgga meannuduvvot. Eiseválddit eai sáhte boahtteáiggis njulgestaga ovttá beavvis nubbái bidjat gáddái ollu guolásteddjiid, mat leat plánen, invisteren ja ráhkkanan ovttá bivdui. Guolastánhálddašepmi ferte šaddat eanet diehttevaš, vai guolásteddjiin livččii govttolaš ja stabiila bargodilli.

Sámediggi sávva ahte hálddašeaddjit boahhteáiggis váldet oahpu heajos halddašeamis ja geahččalit njuovžilabbot ja vuohkkasit bargovugiid ja proseassaid olahit.

Evttohusat

Bargiidbellodaga (Bb) Norgga sámiid riikasearvi (NSR), Norgga sámiid riikasearvi/ Sámeálbmot bellodaga (NSR/SáB), Ária, Nordkalottfolket, Jobttisápmelaččaid listtu, Sámit lulde ja Dáloniid listtu evttoha:

Evttohus 1:

Rievdadusevttohus

2. oassi, 4.cealkka.:

Sátni "gánnáhahti" sihkkovuvvo

Nubbi maŋimus teakstaoassi rievdaduvvo dánin:

Sámediggi oaivvilda ahte mariidna resurssaid buorre hálddašeapmi lea deatalaš ja luohtta dasa ahte bearráigeahčču bivddu, gáddema ja vuovdima oktavuodas lea dohkálaš.

Evttohus 2:

Sámediggi čujuha riddoguolástuslávdegotti evttohusa čuovvoleapmái ja Prop.701 - "Rievdadusat oassálastinlágas, mearraresursalágas ja finnmárkkulágas (riddoguolástuslávdegoddi)". Dán proseassas konsultašuvnnaiguin gaskal ráđđehusa ja Sámedikki juksojuvvui ovttamielalašvuohta mángga čuoggá hárrái čuovvolit riddoguolástuslávdegotti evttohusa.

Okta dán čuoggáin lei gielddus badjel 15 mehtera fatnasiidda bivdit vuotnalinnjaid siskkobealde. Sámediggi aiddostahtta ahte 15 mehtera gáržžádus lei kompromissa gaskal ráđđehusa ja Sámedikki. Danne ferte dán rájá giedaškuššat garrasit ja sierralobiid addit dušše erenoamáš diliin. Sámediggi moaitá dan go fatnasat gitta 21 mehtera rádjai besset bivdit reappá vuotnalinnjaid siskkobealde ja aiddostahtta ahte lea dušše erenoamáš diliin ahte badjel 15 mehtera fatnasat galget oažžut dakkár lobi.

Sámediggi moaitá dan go fatnasat gonagasreabbábivddus mat leat oanehat go 21 mehtera, eai leat mielde gáržžideamis ja leat ožžon oppalaš/bistevaš sierralobi ja ahte dat galget beassat bivdit reappáid vuotnalinnjaid siskkobealde. Sámediggi aiddostahtta ahte leat dušše erenoamáš diliin ahte badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasat galget sáhttit oažžut dakkár lobi.

Evttohus 3:

Rekrutteren gonagasreabbábivdui

Ođđa teakstaoassi maŋŋá 3. teakstaoasi:

Sámediggi oaivvilda ahte lágat ja gáržžideamit mat gusket vuollel 6 mehtera fatnasiid gonagasreabbábivdui, leat erenoamáš billisteaddjit nuoraid rekrutteremii. Guolástusaid nuorat leat dál gitta gonagasreabbábivdimis smávit fatnasiiguin, go dat movttiidahtta ekonomalaš beali boahteveaš ángiruššamis guolástusfidnuin, ja oastit stuorat fatnasiid. Gáibádus ahte galget leat stuorat fatnasat, dagahit ahte guolástusa nuorat sáhttet olgguštuvvot ekonomii ja geažil. Dasa lassin leat gonagasreappá resursaguovllu vuotnaguovllut gitta das ahte nuorat ásaiduvvet ja ássat daidda guovlluide main olbmot juo leat fárren eret, danne ferte bivdu buorebut leat láchčojuvvon dán jovkui.

Evttohus 4:

Lasseevttohus ráđi evttohussii

Lasseevttohus ođđa 3. teakstaoassin

Sámediggi čujuha dasa ahte muhtun guovlluin Finnmárkkus lea gonagasreabbábivddus mearrideaddji mearkkašupmi dan geažil go gonagasreabbá lassesálaš buvttiha váttisvuodaid eará guolástemiin. Gonagasreabbá lea duvdán eret eará guollešlájaid, ja earalágan bivddu, ovdamearkka dihtii lea veadjemeahtun bivdit rundierbmá giđđat ja findara čakčat.

Lassevttohus 3. teakstaoasis. Odđđa cealkka maŋŋá vuosttaš cealkaga.
Bivdu smávva fatnasiiguin lea hui dábálaš mearrasámi guovlluin, ja doaimmahuvvo dávjá
lotnolasealáhussan.

Evttohus NSR/NSR-SáB:s, Árjas, Nordkalottfolket:s, Johttisápmelaččaid listtus, Sámiin lulde ja
Dáloniid listtus:

Evttohus 5:

Lassevttohus odđđa 3. teakstaoassin
Sámediggi lea fuolastuvvan go ráđđehus 2014/15 muddemiin lea ásahan gildosa vuollel 6 mehtera
guhkkosaš fatnasiidda rabas joavkkus bivdit gonagasreappá. Nu mo Sámediggi dan oaidná, de eai leat
duođastuvvon sivat dasa ahte dat dárbbášuvvo. Sámediggi deattuha ahte gielddus vuollel 6 mehtera
guhkkosaš fatnasiidda rabas joavkkus bivdit gonagasreappá, sáhtá leat dáid guolásteddjiid ásahuvvon
vuoigatvuođaid rihkkun maid sii leat oamastan dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš boares vieru
vuodul.

Evttohus Ovddádusbellodagas:

Evttohus 6:

Boahá sámédiggeráđi evttohusa sadjái:
Sámedikki oaidnu lea ahte gonagasreabbábivdu galgá leat rabas buohkaide, beroškeahhtá
fanasturrodagas, agis, ássanbáikkis dahje čearddalašvuođas.
Ceavzilivuohá reabbábivddus lea deatalaš. Lobihis sálláša vuovdin ferte dutkojuvvot roavva
ekonomalaš vearredahkun. Ferte garrasit ránggáštít rihkkumiid ja eará njihtamiid eriiguin.

Riddobearráigeahčču ja guolástusdárkkisteapmi galget oazžut doarvái ruđaid vai sáhttet buorebut
gozihit lobihis bivdima. Sámediggi oaidná ávkki das ahte mis leat šláddjás bivdofatnasat ja oaidná
šláddjivuođa, lagašvuođa, dávggasvuođa, ruđalaš resurssaid ja stádis rámmaeavttuid buorrin
gilvohallamii. Lea deatalaš álggahit doaibmabijuid mat geahpedit byrokratii ja álkidahttet
njuolggadusaid.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámedikki mearridit čuovvovaččat:

Muđui doarju Sámediggi Sámediggeráđi árvalusa.

Mearkašupmi NSR-NSR/SáB, áirras Tor Gunnar Nystad

Boahteváš gonagasreabba halddašepmi

Mannan gonagasreabbáregulerema oktavuodas biddjojedje mánga fatnasa
vuollil 6 mehtera gáddái, ja ollu guolásteddjit eai beassan guolástit. Mearradusat dagahedje
eahpesihkkarvuođa guolásteddjiide ja dat lea áibbas dohkketmeahtun.

Eiseváldit eai sáhte boahhteáiggis njulgestaga ovttá beaivvis nubbái biddjat gáddái olu guolásteddjiid,
mat leat plánen, insisteren ja ráhkkanan bivdui.

Guolástánhálddašepmi ferte šaddat eanet diehttevaš, vai guolasteaddjiin livččii govttolaš ja
stabiila bargodilli.

Sámediggi gáibida ahte Norgga stáhta boahhteáiggis váldá oahpu heajos hálddašeamis ja
ásaha vuohkkasabbot bargovugiid.

Mearkkašupmi, Bargiidbellodat, áirras Mariann Wollmann Magga

Sámedikki bivdo- ja hálddašanprinsihpat guolástusas – Gonagasreabbá

Gustovaš Stuorradiggediggedieđáhusas, mii bođii 2007, biddjojuvvojedje láidestusat dasa ahte eanebut galge beassat searvat gonagasreabbábivdui, ja vuollel 11 mehtera fatnasat Nuorta-Finnmárkkus besse searvat bivdui. Ráđđehus evttohii sihke doaibmabijuid mat galge eastadit leavvama ja ođđa rájáid gávppálaš bivdoguvlui. Evttohuvvui maiddá ahte eanebut galge beassat searvat bivdui dainna lágiin ahte rahppojuvvo oppalaš vejolašvuohta vuollel 11 mehtera fatnasiidda Nuorta-Finnmárkkus. Dat guovllut maidda gonagasreabbá guoská, ja nu maiddá gonagasreabbápolitihkka, leat maiddá guovddáš mearrasámi guovllut. Dálá gonagasreabbápolitihka prinsihppa lea ahte sis geaidda gonagasreabbá čuočá eanemusat, galgá leat ovdavuogiatvuohta ávkkástallat dainna resurssain. Dát ferte vuhtiiváldjuvot boahhte Stuorradiggedieđáhusas.

Sivvan dasa lea ahte gonagasreabbá gehččojuvvo sisabahkkejeaddjin, ja lea billistan árbevirolaš guolásteami. 90-logu lagaš historjáiin duogážiin, mii diehtit ahte riddoguołásteaddjit biddjojuvvojedje gáddái eat ge otná beaivvi rádjai ge leat nagodan oazžut ruovttoluotta seamma riddoguołástusdoaimma go dan mii lei ovdal. Dat mearkkaša ahte ain leat guolásteaddjit, erenoamážit uhcimus fatnasiiguin, geat eai leat mielde dorsebivddus.

Guolástusdirektoráhta čállá ieš ahte doaibmangáibádusaid geažil ii beasa stuorra oassi uhcimus fatnasiin searvat bivdui. Sámediggi čujuha ahte gonagasreabbábivdu lea ođđa ealáhus mii vuolgaha doaimmaid ja árvoháhkama riddoservodagain ja mearrasámi ássanguovlluin nuorttabealde Davvinjárgga, ja uhcimus fatnasat leat deatalaččat dán oktavuodas. Dat gonagasreabbábivddu mudden mii váldá eret searvanvuogiatvuođa vuollel 6 mehtera fatnasiin, mearriduvvui 4 beaivvi ovdal fápmuiboahtima. Sámedikki mielas dát lea hui unohis ráddjejuvvo ja vuohki ja Sámediggi ferte váruhit dan vuostá ahte bidjat oasi ealáhuseallimis dakkár heahtedillái maid ollugat dál leat vásihan. Dán ferte gehččat dan ektui ahte ollesearri lea lassánan 10 proseanttain. Nappo ii leat ge makkárga vánisvuodáárvoštallan mii lea vuodđun dán muddemii. Danne oaivvilda Sámediggi ahte doaibmangáibádus dorsebivddu ektui, ii galgga leat mearrideaddjin vejolašvuhtii beassat searvat gonagasreabbábivdui.

Sámediggi nanne ahte gonagasreabbábivdu lea oassi guolástanresurssain. Danne fertejit guolástanseiváladdit gehččat gittalagaid muddendoaibmabijuid, buot slájaid bivdima ja sierralobiid. Vuotnaguolástuslávdegoddi, mii ásahuvvui 2013, atná maiddá gonagasreabbábivddu gullat iežaset mandáhtii. Danne ferte lávdegoddi maiddá árvvoštallat fanasguhkkodatráddjejuvvo gonagasreabbábivddus vuotnalinjjá siskkobealde. Jus ii čađahuvvo mariidna resurssaid máddodagaid ollislaš kárten ja árvvoštallan, de ii leat dohkálaš vuodđu mearrádusaide.

Sámediggi čujuha miessemánu 11. b. 2005 mannosáš konsultašuvdnaprošedyraide ja 13.12.2013 mannosáš konsultašuvdnajuolggadusaide guolástusáššiin ja eaktuda ahte Sámedikkiin konsulterevuovvo ášši viidáset čuoovoleamis. Sámediggi čujuha ahte buot muddemiid, ráddjejuvvo ja sierralobiid mat leat namahuvvon 11.04.2014 mannosáš Gonagasreappá árvvoštallanraporttas, ferte atnit dakkár áššin main lea konsultašuvdnageatnegasvuohta. Konsultašuvnnaid hálddahuslaš ja/dahje politihkalaš dásis ferte čađahit go Sámediggi dovddaha dárbbu dasa.

Evttohus 7, áirrasat Mariann Wollmann Magga ja Elle K. Saba, Bargiidbellodat ja Olgeš

Lasáhus ovddabeallái 4. teakstaosi

Sihkarvuohta

Evaluerenraporttas boahotá ovdan ahte unnimus fatnasiin leat sihkarvuodáhástalusat, erenoamážit deahkkasajis. Dás ii árvaluvvo duodaštuvvon vahágiid dahje lihkohisvuodaid lohku, ii ge Sámediggái leat oahpis leat go leamaš dakkár lihkohisvuodát. Dat ii leat danin stuora váttisvuohta, ii ge sáhte lohkat ahte váttisvuohta guoská erenoamážit gonagasreabbábivdui. Sámediggái lea dehálaš ahte obbalaččat galgá leat fokus sihkarvuhtii guolástusas, nu ahte guolásteddjiin fidnojoavkun lea sihkkaris bargodilli. Vuolggasadjin ferte leat guolásteddjiid iežaset čilgehusat ja muitalusat vásihuvvon diliin sihkarvuoda ektui, ja dan mielde meannuduvvot.

Boahdá mañimus teakstaoasi sadjái
Konsultašuvnnat ja reguleremat

Sámediggi čujuha konsulterenprosedyraide beaiváduvvon miessemánu 11.b.2005 ja konsultašuvnnaid njuolggadusaide guolástusáššiin beaiváduvvon juovlamánu 13.b.2013 ja eaktuda ahte Sámedikkiin konsulterejuvvo ášši viidáset čuovvoleamis. Sámediggi deattuha ahte buot reguleremat, ráddjemat ja sierralobit mat leat namuhuvvon Gonagasreabbá evaluerenraporttas beaiváduvvon cuoñománu 11.b.2014, leat konsulterengeatnegahtton áššit.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 38 čoahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 6 hilgojuvvui 35 jienain 3 jiena vuostá
- Evttohus 5 mearriduvvui 34 jienain 4 jiena vuostá.
- Evttohus 7 mearriduvvui 36 jienain 2 jiena vuostá.
- Evttohus 4 mearriduvvui 36 jienain 2 jiena vuostá.
- Evttohus 3 mearriduvvui 36 jienain 2 jiena vuostá.
- Evttohus 2 mearriduvvui 36 jienain 2 jiena vuostá.
- Evttohus 1 mearriduvvui 36 jienain 2 jiena vuostá.
- Ealáhus- ja kulturlávdegotti ráva mearriduvvui 36 jienain 2 jiena vuostá.

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkvuorrolistu ja replihkat

	Sáhkvuorru	Replihkka
1	Mathis Nilsen Eira, áššejođiheaddji	
2	Mariann Wollmann Magga	
3	Inger Eline Eriksen	
4	Christina Henriksen	
5	Nora Marie Bransfjell	
6	Ronny Wilhelmsen	
7	Vibeke Larsen	
8	Silje Karine Muotka	Mariann Wollmann Magga
	Silje Karine Muotka	
9	Arthur Johan Tørfoss	Piera Heaika Muotka
		Sandra Márjá West
		Ronny Wilhelmsen
	Arthur Johan Tørfoss	
10	Lars Filip Paulsen	Inger Eline Eriksen
		Mariann Wollmann Magga
		Ronny Wilhelmsen
	Lars Filip Paulsen	
11	Ragnhild Melleby Aslaksen	
12	Mariann Wollmann Magga	Inger Eline Eriksen
13	Beaska Niilas	Marit Kirsten Anti Gaup
		Mariann Wollmann Magga
14	Tor Gunnar Nystad	Lars Oddmund Sandvik
15	Jovna Zakarias Dunfjell	

16	Beaska Niilas	
17	Per Andersen Bæhr	
18	Kjetil Romsdal	
19	Mathis Nilsen Eira, áššejođiheadđji	
	Mariann Wollmann Magga, čoahkkinortnegii	
	Jørn Are Gaski, čoahkkinortnegii	

VI Sámedikki mearrádus

Sámediggi čujuha Guolástus- ja Riddodepartemeantta dingomii gonagasreabbáhálddašemi 16.12.2013 árvvoštallamis, ja Guolástusdirektoráhta árvvoštallanraportii beaiváduvvon 11.04.14.

Sámediggi bisuha dan oainnu ahte sápmelaččat leat oamastan vuoigatvuođaid guolásteapmái ja eará mariidna resurssaide riddolagaš sámi guovlluin. Danne lea rittu sápmelaččain ja earáin geat ášset rittus guolástanvuoigatvuohta dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš boares vieru vuođul. Albmotrievtti njuolggadusat álgoálbmogiid ja minoritehtaid birra addet dasa lassin vuođu guolástanvuoigatvuhtii. Danne oaivvilda Sámediggi ahte muddendoaibmajuid guolásteamis ii sáhte mearridit nu ahte dan sáhtta ipmirdit dan láhkai ahte dat váldet eret sápmelaččain vuoigatvuođa čadahit guolásteami man vuođul bisuhit kultuvrra oktán gielain, ealáhusdoaimmahemiin ja servodateallimiin. Dát guoská maiddá gonagasreabbábivdui smávva fatnasiiguin.

Sámediggi čujuha dasa ahte muhtun guovlluin Finnmárkkus lea gonagasreabbábivddus mearrideaddji mearkkašupmi dan geažil go gonagasreabbá lassesálaš buvttiha váttisvuođaid eará guolástemiin. Gonagasreabbá lea duvdán eret eará guollešlájaid, ja earálágan bivddu, ovdamearka dihti lea veadjemeahtun bivdit rundierbmá giđdat ja findara čakčat.

Sámediggi lea fuolastuvvan go ráđdehus 2014/15 muddemiin lea ásahan gildosa vuollel 6 mehtera guhkkosaš fatnasiidda rabas joavkkus bivdit gonagasreappá. Nu mo Sámediggi dan oaidná, de eai leat duođastuvvon sivat dasa ahte dat dárbbášuvvo. Sámediggi deattuha ahte gielddus vuollel 6 mehtera guhkkosaš fatnasiidda rabas joavkkus bivdit gonagasreappá, sáhtta leat dáid guolásteddjiiid ásahuvvon vuoigatvuođaid rihkkun maid sii leat oamastan dološ áiggi rájes geavaheami ja báikkálaš boares vieru vuođul.

Vuollel 11 mehtera guhkkosaš guollefatnasat leat riddo- ja vuotnaguovlluid sámi kultuvrra geađejuolgin. Bivdu smávva fatnasiiguin lea hui dábálaš mearrasámi guovlluin, ja doaimmahuvvo dávjá lotnolasealáhussan. Guolástusdirektoráhta árvvoštallanraportta evttohusat, ahte ásahit fanassturrodagaid vuolimus ráji, doaibmagáibádusaid, earreráidalasa ja eará mearrádusaid, sáhtta buvttihit eanet vealggi ovttaskas guolásteaddjái ja earret eará hedjonahttit gánnáheami ja hehttet rekrutterema ja bivdinvejolašvuođa rabas luohkás. Sámediggi oaivvilda ahte go dáid doaibmajuid čadaha, de čuhcet dilálašvuođat erenoamáš garrasit árbevirolaš sámi guovlluide gosa gonagasreabbá lea leavvan ja dál šaddan oassin sin guolásteami vuođus geat ášset doppe.

Rekrutteren gonagasreabbábivdui

Sámediggi oaivvilda ahte lágat ja gáržžideamit mat gusket vuollel 6 mehtera fatnasiid gonagasreabbábivdui, leat erenoamáš billisteadđjit nuoraid rekrutteremii. Guolástusaid nuorat leat dál gitta gonagasreabbábivdimis smávut fatnasiiguin, go dát movttiidahtta ekonomalaš beali boahttevaš ángiruššamis guolástusfidnuin, ja oastit stuorát fatnasiid. Gáibádus ahte galget leat stuorát fatnasat, dagahit ahte guolástusa nuorat sáhttet olggušuvvot ekonomiija geažil. Dasa lassin leat gonagasreappá resursaguovllu vuotnaguovllut gitta das ahte nuorat ásaiduvvet ja ášset daidda guovlluide main olbmot juo leat fárren eret, danne ferte bivdu buorebut leat láchčojuvvon dán jovkui.

Sihkarvuohta

Evaluerenraporttas boahdá ovdan ahte unnimus fatnasiin leat sihkarvuođahástalusat, erenoamážit deahkkasajis. Dás ii árvaluvvo duodaštuvvon vahágiid dahje lihkohisvuođaid lohku, ii ge Sámediggái leat oahpis leat go leamaš dakkár lihkohisvuođat. Dat ii leat danin stuora váttisvuohta, ii ge sáhte lohkat ahte váttisvuohta guoská erenoamážit gonagasreabbábivdui. Sámediggái lea dehálaš ahte obbalaččat galgá leat fokus sihkarvuhtii guolástusas, nu ahte guolásteddiin fidnojoavkun lea sihkkaris bargodilli. Vuolggasadjin ferte leat guolásteddiid iežaset čilgehusat ja mitalusat vásihuvvon diliin sihkarvuođa ektui, ja dan mielde meannuduvvot.

Sámediggi oaiivvilda ahte ollu evttohusat direktoráhta árvvoštallanraporttas, sáhttet leat mielde hedjonahttimin riddo- ja vuotnaguovlluid sámi kultuvrra vuđđosa, mii ii oktiiheive mearraresursalága 7. § g bustávain ahte hálddašandoaibmajut galget leat mielde sihkkarastimin sámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa ja 11. § 6. lađđasiin ahte galgá erenoamážit deattuhit sámi geavaheami ja dan maid geavaheapmi mearkaša sámi báikegottiide. Sámediggi ii oainne ahte departemeantta evttohus heive oktii daid rievdadusaiguin maid Stuorradiggi mearridii mearraresursalágas, oassálastinlágas ja finnmárkkulágas čuovvleapmin Stuorradikki mearrádusa Innst. o. nr. 80 (2004-2005) 'Finnmarksloven' ja Riddoguolástuslávdegotti čielggadeami dokumeanttas NOU 2008:5 'Retten til fisket i havet utenfor Finnmark'.

Sámediggi čujuha riddoguolástuslávdegotti evttohusa čuovvleapmái ja Prop.701 - "Rievdadusat oassálastinlágas, mearraresursalágas ja finnmárkkulágas (riddoguolástuslávdegoddi)". Dán proseassas konsultašuvnnaiguin gaskal ráđđehusa ja Sámedikki juksojuvvui ovttamielalašvuohta mángga čuoggá hárrái čuovvolut riddoguolástuslávdegotti evttohusa.

Okta dán čuoggáin lei gielddus badjel 15 mehtera fatnasiidda bivdit vuotnalinnjaid siskkobealde. Sámediggi aiddostahtá ahte 15 mehtera gáržžádus lei kompromissa gaskal ráđđehusa ja Sámedikki. Danne ferte dán rájá giedaškuššat garrasit ja sierralobiid addit dušše erenoamáš diliin. Sámediggi moaitá dan go fatnasat gitta 21 mehtera rádjai besset bivdit reappá vuotnalinnjaid siskkobealde ja aiddostahtá ahte lea dušše erenoamáš diliin ahte badjel 15 mehtera fatnasat galget oážžut dakkár lobi.

Sámediggi moaitá dan go fatnasat gonagasreabbábivddus mat leat oanehat go 21 mehtera, eai leat mielde gáržžideamis ja leat ožžon oppalaš/bistevaš sierralobi ja ahte dát galget beassat bivdit reappáid vuotnalinnjaid siskkobealde. Sámediggi aiddostahtá ahte leat dušše erenoamáš diliin ahte badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasat galget sáhttit oážžut dakkár lobi.

Sámediggi oaiivvilda ahte mariidna resurssaid buorre hálddašeapmi lea deatalaš ja luohtá dasa ahte bearráigeahčču bivddu, gáddema ja vuovdima oktavuodas lea dohkálaš.

Konsultašuvnnat ja reguleremat

Sámediggi čujuha konsulterenprosedyraide beaiváduvnon miessemánu 11.b.2005 ja konsultašuvnnaid njuolggadusaide guolástusáššiin beaiváduvnon juovlamánu 13.b.2013 ja eaktuda ahte Sámedikkiin konsulterejuvvo ášši viidáset čuovvleamis. Sámediggi deattuha ahte buot reguleremat, ráddjemat ja sierralobit mat leat namuhuvvon Gonagasreabbá evaluerenraporttas beaiváduvnon cuoŋománu 11.b.2014, leat konsulterengeatnegahtton áššit.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 10.10.14 dii. 10.15.

Vuđđogiella:

Ášši/Sak DC 032/14

Gulaskuddan – Evttohus sturrodatráddjehussan daidda fatnasiidda mat besset bivdit vuotnalinnjáid siskkobealde

Arkiivaáššennr.
14/5648

Meannudeamit

Politiikkaš dássi	Beaivi	Áššennr.
Sámedikki dievasčoahkkin	8. - 10.10.14	032/14

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 10.10.14 dii.08.00

I Mildosat

Nr.	Beaivi	Geas/Geasa	Namahus

II Evttohusat ja mearkkašumit

Evttohus 1, áirras Arthur Johan Tørfoss, Ovddadusbellodat

Gulaskuddan – evttohus ráddjet daid fatnasiid sturrodaga mat bivdet vuotnalinnjáid siskkobealde

Sámedikki mielas ii leat ii demokrátalaš ii ge fágalaččat dohkálaš ahte Sámediggi galgá oaivvildit maidege guolástuspolitiikka birra. Buot guovlluid ássiide, beroškeahhtá čearddalašvuodas, lea deatalaš beassat bivdit vuonain.

Sámediggi oaidná oppalaččat ávkki das ahte mis leat šláddjás bivdofatnasat ja oaidná šláddjivuoda, lagašvuoda, dávvgasvuoda, ruđalaš resurssaid ja stádis rámmaeavttuid buorrin gilvohallamii. Lea deatalaš álggahit doaibmabijuid mat geahpedit byrokratiija ja álkidahttet njuolggadusaid, mat leat de deattan guolástussii.

Sámedikki mielas lea guolástusdirektoráhta fágalaš gelbbolašvuohta doarvái buorre dasa ahte bures hálldašit min oktasaš mearraresurssaid, buorrin olles álbmogii davvin.

Evttohus 2, áirras Ronny Wilhelmsen, Bargiidbellodat, NSR, Árja, Nordkalottfolket, Fastboendesliste, Johttisámilistu

Gulaskuddan – evttohus ráddjet daid fatnasiid sturrodaga mat bivdet vuotnalinnjáid siskkobealde.

Ođđajagimánus 2013 áshuvvui oppalaš gielddus bivdit badjel 15 mehter guhkkosaš fatnasiiguin vuotnalinnjáid siskkobealde – dm. buot guolástusain. Dát lei earret eará oassin Prop. 70 L (2011-2012) (“Endringar i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven (kystfiskeutvalet)”) čuovvoleamis, ja lei boadus guhkálmas proseassas ja dan maŋŋá konsultašuvnnain gaskal Sámedikki ja Ráđđehusa. 2013 geasi rájes lea sáidenuohtebivddus ja eará bivdduin leamaš áshuvvon gaskaboddasaš spiehkastat muhtun olggut vuotnaguovlluin. Dát gaskaboddasaš spiehkastat čađahuvvui almmá konsultašuvnnaid haga gaskal Sámedikki ja Ráđđehusa, sierralobi birra gildosis ahte ii beasa

bivdit badjel 15 mehter fatnasiiguin vuotnalinnjaid siskkobealde. Dán oaidná Sámediggi Ráđđehusa ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvdnašiehtadusa čielga riikkumin.

Fanasguhkkodaga ráddjejuvvo (15 mehtera) lea vuodđuduvvon dan duohtavuhtii ahte stuorát fatnasat leat dábálaččat beaktileappot ja dain leat stuorát bivdosat/eanet bivdosat go smávit fatnasiin. Uhcit fatnasat leat dasa lassin gitta dálkkis ja dain lea uhcit johtalannákca. Dattetge lea uhcit fatnasat mielde addimin stuorrá ealáhus- ja ássanvuđot oalgeváikkuhusaid smávva báikegottiin. Mii čujuhit maid raportii dan birra ahte eanemus gánnáhahtti fatnasat gullet vuollel 11 mehtera jovkui.

Guovlomuddemat, nu go vuotnalinnját, sáhttet leat mielde buorideamen sáidenuohttebivddu ávkástallanminstara, mii fas sáhtta leat buorre máddodathukseami. Sáid godđá áhpenjuorain, ja veajahat šaddet bajás rittuin ja vuonain. Dábálaččat lea buot uhcimus sáidi lagamus rittu ja guođđá vuona dušše godđat ja go ohcá biepmu sevndnesáiggi. Nuohttebivddus lea stuorát váikkuhus ekovuogádahkii vuonas go guhkkeleappos ábis.

Makrealla lea ođđa resursa davvi mearraguovlluin, ja mii čujuhit vuotnaguolástuslávdegotti baluide. Johtileamos lági mielde berre dutkagoahtit makrealla váikkuhusa ekovuogádahkii ja lunddolaš mariidna faunai.

Bivddus dakkár aktiiva bivdosiiguin go nuhtiin ja dálá geassinnuhtiin, lea hui lagaš oktavuoha fanassturrodagaid ja bivddussturrodagaid gaskkas, ja nu sálašbeaktivuoda. Dakkár bivdosiidda sáhtta leat eanet ulbmillaš ásaht fanassturrodatrjá go ásaht váttis gáržžidemiid bivddussturrodagain/-hábmemis. 13 mehtera guhkkosaš fanas mii bivdá sáidenuhtiin sáhtta geavadis dušše bivdit sáiddi árbevirolaš vugiin lahka čáhcegierraga relatiiva uhca nuhtiin. 25 mehtera guhkkosaš fatnasis mas dadjat lea nuohhti mii ollá bodnái, lea mealgat stuorát váikkuhus vuotnaguovlluid máddodagaide. Uhcimus fatnasat vuottáhallet maiddái badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiid guolleresurssaid alde vuotnalinnjaid siskkobealde. Lea maiddái nu ahte áhpefatnasiin lea stuorát vejolašvuoha bivdit olgoleappos ábis go uhcimus fatnasiin.

Guovllut vuotnalinnjaid siskkobealde eai galgga leat suodjalanguovlun, muhto dakkár guovlun mat addet vuodu ceavzilis ja gánnáhahtti ávkástallamii mariidna resurssaiguin buorin riddo- ja vuotnaálbmogii. Dat sihkarastá mearrasámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa. Sámediggi dovddaha seammás fuolastuvvama sáidemáddodaga stáhtusa geažil, ja oaivvilda ahte nuorat jahkeluohkáid berre suddjet buorebut. Sámediggi lea dan oainnus ahte ii berre addit badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiidda sierralobi bivdit vuotnalinnjaid siskkobealde.

Sámediggi doarju dattetge departemeantta evttohusa čuovvovaš čuoggás:

§ 33d. Ráddjehusat fatnasiid geavaheamis vuotnalinnjaid siskkobealde
Fatnasat maid stuorámuš guhkkodat lea 15 mehter dahje guhkit, leat gildojuvvon bivdimis daid vuotnalinnjaid siskkobealde mat leat čujuhuvvon dán lánkaásahusa 4. Mildosis. Dát gielddus ii gusto N 68° 15,60' Ø 15° 55,70' rájes ja rittu mielde máttás guvlui eará bivddus go dorske- ja sáidebivddus nuhtiin..

Sámediggi muittuha Ráđđehusa ja Stuorradikki das ahte riddoguolástuslávdegotti čuovvoleapmi lei viiddis, mángga dáfus hirpmus ja guhkes proseassa man boađus lei Prop. 70 L (2011-2012) (“Endringar i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven (kystfiskeutvalet)”).
Lea fuolastuhtti go dál juo ii oro leamen dáhttu ollašuttit dan ovttamielalašvuoda maid Sámediggi ja Ráđđehus jukse Stuorradikki mearrádusas (geassemánus 2012).
Sámediggi doalaha konsultašuvdna-bohtosiid dán áššis, ja vuordá ahte Ráđđehusa ja Stuorradiggi čuovvolit dan dakko bokte ahte jotket mearrádusa mii gieldá badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiid bivdimis vuotnalinnjaid siskkobealde, eai ge šat láivut bohtosa eanet.

Vejolaš sierralohpi dán mearrádusas ii galgga leat bistevaš, beroškeahhtá guolástusas. Juohke ohcan galgá meannuduvvot vuđolaččat vuotnaguolástuslávdegottis.

III Jienasteapmi

39 áirasis ledje 36 čeahkis. Jienasteapmi dahkkojuvvui čuovvovaš vuogi mielde:

- Evttohus 1 hilgojuvvui 34 jienain 2 jiena vuostá
- Evttohus 2 mearriduvvui 34 jienain 2 jiena vuostá

IV Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

V Sáhkavuorolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihkka
1	Ronny Wilhelmsen, áššejođiheaddji	
2	Arthur Johan Tørfoss	Sandra Márjá West
		Kirsti Guvsám
		Vibeke Larsen
	Arthur Johan Tørfoss	
3	Beaska Niilas	Ellen Kristina Saba
	Beaska Niilas	
4	Inger Eline Eriksen	Kirsti Guvsám
		John Kappfjell
5	Inger Elin Utsi	Per Mathis Oskal
	Inger Elin Utsi	
6	Ellen Kristina Saba	
7	Beaska Niilas	
8	Ragnhild Melleby Aslaksen	
9	Piera Heaika Muotka	
10	Vibeke Larsen	Beaska Niilas
		Ellen Kristina Saba
11	Ronny Wilhelmsen	Beaska Niilas
	Ronny Wilhelmsen	
12	Lars Filip Paulsen	Sandra Márjá West
		Inger Eline Eriksen
		Vibeke Larsen
	Lars Filip Paulsen	
13	Ronny Wilhelmsen, áššejođiheaddji	

VI Sámedikki mearrádus

Gulaskuddan – evttohus ráddjet daid fatnasiid sturrodaga mat bivdet vuotnalinnjáid siskkobealde.

Ođđajagimánus 2013 ásahuvvui oppalaš gielddus bivdit badjel 15 mehter guhkkosaš fatnasiiguin vuotnalinnjáid siskkobealde – dm. buot guolástusain. Dát lei earret eará oassin Prop. 70 L (2011-2012) (“Endringar i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven (kystfiskeutvalet)”) čuovvoleamis, ja lei boađus guhkálmás proseassas ja dan maŋŋá konsultašuvnnain gaskal Sámedikki ja Ráđdehusa. 2013 geasi rájes lea sáidenuohttebivddus ja eará bivdduin leamaš ásahuvvon

gaskaboddasaš spiehkaset muhtun olggut vuotnaguovlluin. Dát gaskaboddasaš spiehkastat čađahuvvui almmá konsultašuvnnaid haga gaskal Sámedikki ja Ráđđehusa, sierralobi birra gildosis ahte ii beasa bivdit badjel 15 mehter fatnasiiguin vuotnalinnjáiid siskkobealde. Dán oaidná Sámediggi Ráđđehusa ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvdnašiehtadusa čielga riikkumin.

Fanasguhkkodaga ráddjelijupmi (15 mehtera) lea vuodđuduvvon dan duohtavuhtii ahte stuorát fatnasat leat dábálaččat beaktileappot ja dain leat stuorát bivdosat/eanet bivdosat go smávit fatnasiin. Uhcit fatnasat leat dasa lassin gitta dálkkis ja dain lea uhcit johtalannákca. Dattetge lea uhcit fatnasat mielde addimin stuorá ealáhus- ja ássanvuđot oalgeváikkuhusaid smávva báikegottiin. Mii čujuhit maid raportii dan birra ahte eanemus gánnáhahtti fatnasat gullet vuollel 11 mehtera jovkui.

Guovlomuddemat, nu go vuotnalinnját, sáhttet leat mielde buorideamen sáidenuohttebivddu ávkkástallanminstara, mii fas sáhtta leat buorre máddodathukseami. Sáid godđá áhpenjuorain, ja veajehat šaddet bajás rittuin ja vuonain. Dábálaččat lea buot uhcimuse sáidi lagamus rittu ja guodđá vuona dušše godđat ja go ohcá biepmu sevdnjesáiggi. Nuohttebivddus lea stuorát váikkuhus ekovuogádahkii vuonas go guhkkoleappos ábis.

Makrealla lea ođđa resursa davvi mearraguovlluin, ja mii čujuhit vuotnaguolástuslávdegotti baluide. Johtileamos lági mielde berre dutkagoahtit makrealla váikkuhusa ekovuogádahkii ja lunddolaš mariidna faunai.

Bivddus dakkár aktiiva bivdosiiguin go nuhtiin ja dálá geassinnuhtiin, lea hui lagaš oktavuoha fanassturodagaid ja bivddussturodagaid gaskkas, ja nu sálašbeaktivuoda. Dakkár bivdosiidda sáhtta leat eanet ulbmillaš ásaht fanassturodatrájá go ásaht váttis gáržžidemiid bivddussturodagain/-hábmemis. 13 mehtera guhkkosaš fanas mii bivdá sáidenuhtiin sáhtta geavadis dušše bivdit sáiddi árbevirolaš vugiin lahka čáhcegierraga relatiiva uhca nuhtiin. 25 mehtera guhkkosaš fatnasis mas dadjat lea nuohhti mii ollá bodnái, lea mealgat stuorát váikkuhus vuotnaguovlluid máddodagaide. Uhcimus fatnasat vuottáhallet maiddá badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiid guolleresurssaid alde vuotnalinnjáiid siskkobealde. Lea maiddá nu ahte áhpefatnasiin lea stuorát vejolašvuoha bivdit olgoleappos ábis go uhcimuse fatnasiin.

Guovllut vuotnalinnjáiid siskkobealde eai galgga leat sudjalanguovlun, muhto dakkár guovlun mat addet vuodu ceavzilis ja gánnáhahtti ávkkástallami mariidna resurssaiguin buorin riddo- ja vuotnaálbmogii. Dat sihkkarastá mearrasámi kultuvrra ávnnaslaš vuđđosa. Sámediggi dovddaha seammás fuolastuvvama sáidemáddodaga stáhtusa geažil, ja oaivvilda ahte nuorat jahkeluohkáid berre suddjet buorebut. Sámediggi lea dan oainnus ahte ii berre addit badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiidda sierralobi bivdit vuotnalinnjáiid siskkobealde.

Sámediggi doarju dattetge departemeantta evttohusa čuovvovaš čuoggás:

§ 33d. Ráddjehusat fatnasiid geavaheamis vuotnalinnjáiid siskkobealde

Fatnasat maid stuorámu guhkkodat lea 15 mehter dahje guhkit, leat gildojuvvon bivdimis daid vuotnalinnjáiid siskkobealde mat leat čujuhuvvon dán lálkaásahusa 4. Mildosis. Dát gielddus ii gusto N 68° 15,60' Ø 15° 55,70' rájes ja rittu mielde máttás guvlui eará bivddus go dorse- ja sáidebivddus nuhtiin..

Sámediggi muittuha Ráđđehusa ja Stuorradikki das ahte riddoguolástuslávdegotti čuovvoleapmi lei viiddis, mángga dáfus hirmus ja guhkes proseassa man boađus lei Prop. 70 L (2011-2012) (“Endringar i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven (kystfiskeutvalet”).

Lea fuolastuhtti go dál juo ii oro leamen dáhttu ollašuttit dan ovttamielalášvuoda maid Sámediggi ja Ráđđehus jukse Stuorradikki mearrádušas (geassemánu 2012).

Sámediggi doalaha konsultašuvdnabohtosiid dán áššis, ja vuordá ahte Ráđđehusa ja Stuorradiggi čuovvolit dan dakko bokte ahte jotket mearrádusa mii gielddá badjel 15 mehtera guhkkosaš fatnasiid bivdimis vuotnalinnjaid siskkobealde, eai ge šat láivut bohtosa eanet.

Vejolaš sierralohpi dán mearrádusas ii galgga leat bistevaš, beroškeahhtá guolástusas. Juohke ohcan galgá meannuduvvot vudolaččat vuotnaguolástuslávdegottis.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 10.10.14 dii. 09.00.

Vuolláičállit leat lohkat čoahkkinbeavdegirjji, ja leat gávnahan ahte čoahkkingirjái fievrriduvvon mearráduusat leat nu movt Sámediggi mearridii.

Karášjohka, 10.10.14

Dievasčoahkkinjođihangoddi

Jørn Are Gaski
jođiheaddji

Anita Persdatter Ravna

Mathis Nilsen Eira

Aud Marthinsen